

ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา

ปริญญาโท
ของ
ศิวพร ละม้ายนิล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
พฤษภาคม 2557

ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา

ปริญญาโท
ของ
ศิวพร ละม้ายนิล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

พฤษภาคม 2557

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา

บทคัดย่อ
ของ
ศิวพร ละม้ายนิล

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
พฤษภาคม 2557

คิวนพร ละม้ายนิล. (2557). *ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา*. ปรินซ์ตันนิพนธ์ วท.ม.(การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์).
กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม:
อาจารย์ ดร.ฐาศุภร์ จันประเสริฐ.

การศึกษาเรื่องประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อทำความเข้าใจความหมายและลักษณะของอาสาสมัครรวมถึงเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามืด เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครและค้นหาแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์รองเพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามืดอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ตามแนวทางการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบอูตรวิสัย ในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลักกับอาสาสมัครดวงตามืด จำนวน 8 คน ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางในนิทรรศการบทรียนแห่งความมืด เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยหลักและวัตถุประสงค์การวิจัยรอง และทำการสนทนากลุ่มกับอาสาสมัครที่มีสายตาดปกติ จำนวน 5 คน เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยรอง

ผลการศึกษาพบว่า ความหมายของอาสาสมัครนั้นอาสาสมัครดวงตามืดได้ให้ความหมายใน 2 นัยยะ ได้แก่ 1) อาสาสมัครในความหมายทั่วไป อาสาสมัครดวงตามืดเห็นว่าอาสาสมัครคือผู้ที่มีจิตอาสา คือ การมีจิตใจอยากช่วยเหลือผู้อื่น ยินดีที่จะช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความสมัครใจ และมีใจรักในการช่วยเหลือโดยไม่หวังค่าตอบแทน ยิ่งไปกว่านั้นอาสาสมัครคือผู้ที่มีพฤติกรรมอาสา กล่าวคือ การได้ทำงานช่วยเหลือสังคมส่วนรวมโดยไม่คำนึงถึงค่าตอบแทนและมุ่งความสำเร็จของงานเพื่อผู้อื่นเป็นสำคัญ 2) อาสาสมัครที่เป็นความหมายเฉพาะเจาะจงในนิทรรศการบทรียนแห่งความมืด หมายถึง การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นโดยคาดหวังหรือไม่คาดหวังสิ่งตอบแทน และงานที่ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นโดยคาดหวังสิ่งตอบแทน ส่วนลักษณะของอาสาสมัครนั้นอาสาสมัครดวงตามืดเห็นว่ามีทั้งคุณลักษณะของงานอาสาสมัคร และคุณลักษณะของคนที่ทำงานอาสาสมัคร โดยคุณลักษณะของงานอาสาสมัคร แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) งานที่มีความท้าทาย 2) งานที่สร้างคุณค่าแก่สังคม และ 3) งานที่ผู้ทำมีอิสระโดยไม่มีข้อผูกมัดที่เป็นทางการ ส่วนคุณลักษณะของคนที่ทำงานอาสาสมัคร มี 8 ประการ ได้แก่ 1) คนที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข 2) คนที่มีความเสียสละ 3) คนที่มีความรับผิดชอบ 4) คนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี 5) คนที่รู้จักควบคุมอารมณ์ 6) คนที่มีความกล้าแสดงออก 7) คนที่ความรู้ความสามารถในงานที่ทำ และ 8) คนที่มีทักษะด้านการสื่อสาร สำหรับเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนั้นมี 2 เงื่อนไข ประกอบด้วย 1) เงื่อนไขส่วนบุคคล ได้แก่ ลักษณะทั่วไปของอาสาสมัครดวงตามืด ประสบการณ์การเรียนรู้ในช่วงชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ความพร้อมในการเป็นผู้ให้การมีใจรักในการเป็นผู้ให้ และความต้องการการยอมรับจากคนในสังคม 2) เงื่อนไขจากสังคมและสภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมของครอบครัว สภาพแวดล้อมของโรงเรียน สภาพแวดล้อม

จากกลุ่มเพื่อน การได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัวและเพื่อน ลักษณะของงานที่สอดคล้องกับลักษณะของผู้มีดวงตามืด และการได้รับค่าตอบแทนจากการเป็นอาสาสมัคร ส่วนประสบการณ์ชีวิตในการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด พบว่า ช่วงชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ทั้งช่วงชีวิตวัยเด็กที่อาศัยอยู่กับครอบครัว ช่วงชีวิตการเรียน ช่วงชีวิตการทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพ ในแต่ละช่วงชีวิตนั้นอาสาสมัครดวงตามืดได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการช่วยเหลือเกื้อกูล การเป็นอาสาสมัคร และมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามืด เช่น ในวัยเด็กอยู่ในครอบครัวที่เป็นแบบอย่างของการช่วยเหลือเกื้อกูล เคยทำกิจกรรมอาสาสมัครในช่วงการเรียน เคยมีประสบการณ์การทำงานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับงานอาสาสมัครในนิทรรศการ ส่วนจุดเริ่มต้นของการเป็นอาสาสมัคร เริ่มต้นมาจาก การชักชวนจากเพื่อนผู้มีดวงตามืด และการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับประสบการณ์ชีวิตขณะที่เป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดนั้น แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ 1) การก่อเกิดของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร มี 4 ปัจจัยประกอบด้วย ปัจจัยที่หนึ่ง ประสบการณ์เกิดจากการเรียนรู้ ปัจจัยที่สอง ประสบการณ์เกิดจากการลงมือปฏิบัติ ปัจจัยที่สาม ประสบการณ์เกิดจากการลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากการปฏิบัติ และปัจจัยที่สี่ ประสบการณ์เกิดจากการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น 2) กระบวนการของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด แบ่งออกเป็น 5 กระบวนการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง เกิดมุมมองเกี่ยวกับความเป็นตัวตนของตนเอง ประการที่สอง ก่อเกิดเป็นอุดมการณ์ ประการที่สาม สร้างโอกาสให้แก่ตนเอง ประการที่สี่ เรียนรู้ฝึกฝนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด และประการที่ห้า ถ่ายทอดประสบการณ์สู่สังคม 3) ผลของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร มี 2 ส่วน คือ ผลต่อตนเองและผลต่อสังคม ซึ่งผลต่อตนเองนั้น ได้แก่ เกิดความรู้ เกิดเจตคติที่ดีทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น และเกิดพฤติกรรม 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการสื่อสาร ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ด้านการใช้ประสาทสัมผัส และด้านการเกิดพฤติกรรมอาสา ส่วนผลต่อสังคม ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจแก่คนในสังคม การสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้แก่สังคม การสร้างภาพลักษณ์ของความเท่าเทียม การสร้างภาพลักษณ์ของการให้โอกาส และการสร้างภาพลักษณ์ของการช่วยเหลือเกื้อกูล

แก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด คือ การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้ที่เป็นอาสาสมัคร โดยเริ่มต้นจากช่วงการเห็นคุณค่าในตนเองน้อยหรือไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลย ประกอบด้วยคุณลักษณะของการเกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ ความรู้สึกเป็นภาระของสังคม และความรู้สึกสิ้นหวังในชีวิต ช่วงการก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเอง ประกอบด้วยคุณลักษณะของการมีความกล้าแสดงออก มีความมั่นใจในบุคลิกภาพของตนเอง และการมีความภาคภูมิใจในความสำเร็จของงาน จนกระทั่งเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเอง ประกอบด้วยคุณลักษณะของการไม่ดูถูกตนเอง และการมีความภาคภูมิใจในตนเองที่ค่อนข้างมั่นคง ช่วงการมีแนวโน้มพัฒนาสู่การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง ประกอบด้วยคุณลักษณะของการมีความเชื่อมั่นในตนเอง และการเคารพตนเอง

จากการศึกษาแนวทางในการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครดวงต้ามืดอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในมุมมองของอาสาสมัครดวงต้ามืดและมุมมองของอาสาสมัครที่มีสายตาสปกติพบว่า แนวทางการพัฒนานั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) แนวทางการพัฒนานิทรรศการ ประกอบด้วย การจำลองพื้นที่ให้มีความสมจริง การสร้างความแปลกใหม่ของนิทรรศการและการสืบเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมในนิทรรศการ 2) แนวทางการพัฒนาอาสาสมัครดวงต้ามืด ประกอบด้วย การส่งเสริมการเป็นผู้นำทางมืออาชีพ การส่งเสริมทักษะด้านภาษาอังกฤษ การอบรมและทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎ ระเบียบแก่อาสาสมัครดวงต้ามืด การเสริมสร้างความมั่นใจแก่อาสาสมัครดวงต้ามืด และการส่งเสริมความสามารถของอาสาสมัครดวงต้ามืดโดยผนวกเข้ากับกิจกรรมในนิทรรศการ

LIFE EXPERIENCES OF THE BLIND VOLUNTEER : A PHENOMENOLOGICAL STUDY

AN ABSTRACT
BY
SIWAPORN LAMAINIL

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Science Degree in Applied Behavioral Science Research
at Srinakharinwirot University

May 2014

Siwapor Lamainil. (2014). *Life Experiences of the Blind Volunteer : A Phenomenological Study*, Master thesis, M.S. (Applied Behavioral Science Research). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Dr. Thasuk Junprasert.

The primary objectives of the study of "Life Experiences of the Blind Volunteer: A Phenomenological Study" are to understand the meaning and characteristics of the volunteers including conditions related to the decision making to be a blind volunteer and to understand the experience of volunteering and find the core experience of being blind volunteer. In addition, the secondary objective of this study is to find the developing guideline for being effective blind volunteers by using qualitative research methodology based on transcendental phenomenology study. In understanding the phenomenon, the data are collected by primarily using in-depth interview with 8 blind volunteers who serve as the guides of the exhibition called "Dialogue in the Dark" in order to meet the primary and secondary research objectives. To address the secondary research objective, the researcher conducted the focus group with 5 volunteers who have normal eyesight.

Results of the study found that blind volunteers have defined "volunteer" into 2 meanings which are 1) Volunteers in general meaning, the blind volunteers deemed that volunteer are the ones who have public mind, willing to help people with voluntarily and love to help without the rewards. Besides, volunteer are the one who have volunteered behavior, working in order to help the society regardless of the remuneration and focus mainly on the success of others. 2) Volunteers in specific meaning of the exhibition called "Dialogue in the Dark" means giving the benefit to the others without expecting anything in return, giving the benefit to the others regard or regardless of anything in return and the works which are useful to others with expecting something in return. For the characteristics of the volunteers, blind volunteers think that there are the characteristics of the volunteer's work and also the characteristics of the people who work as the volunteers. The characteristics of the volunteer's work are divided into 3 groups which are 1) challenging works 2) works that create value to society and 3) works that workers are free without a formal obligation. The characteristics of the people who work as the volunteers are divided into 8 items which are 1) people who wish to make the others happy 2) people who have sacrificed for others 3) people who have responsibility 4) people who have interpersonal relations 5) people who can control their temper 6) people who have courage to express themselves 7) people who have knowledge and ability in their works and 8) people who

have communication skills. The conditions related to the decision making to be a blind volunteer composed of 2 conditions which are 1) personal condition composed of physical characteristics of blind volunteers, life learning experiences before being blind volunteers, readiness to be a giver, loving mind to be a giver, and willingness to be accepted from society. 2) social conditions comprised of environments such as environments from family, school, friends, supporting from family and friend, characteristics of works related to the characteristics of blind volunteer and receiving the remuneration from being volunteers.

For the experiences of being blind volunteers, the results revealed that life time before being blind volunteer including of childhood period staying with their family, student's life and working period, in each period, the blind volunteers have experiences in helping people, volunteering which related toward making decision to be blind volunteers, for example, during childhood period, they live with their family which are the role model of helping people, they used to be volunteers during student's life, used to have experiences which is similar to volunteer in exhibition. The beginning of being volunteers comes from the persuasion of friends who have blind eyes and the publicity from the relevant authorities. Life experiences during being the volunteers for the exhibition called "Dialogue in the Dark" consisted of 4 periods which are 1) the origin of experiences as volunteers composed of 4 factors, experience from learning, experience from practicing, experience from practicing and learning from practicing, and experience from transferring knowledge to others, 2) the process of experiences as blind volunteers divided into 5 processes, origin of views about themselves, originating ideology, creating their own opportunity, learning and practicing to be blind volunteers, and transferring knowledge to society, 3) outcomes of experiences as volunteers consisted of 2 parts, outcome for themselves and society. The outcome for themselves composed of knowledge and positive attitude toward themselves and others and also created 4 aspects of behavior which are communication, having positive social relation to others, using senses, and volunteering behavior. The outcome for society consisted of inspiring people, creating a positive image to society, creating the appearance of equality, creating the appearance of opportunity and creating the appearance of helping people.

The core experience of being blind volunteer is originating of self esteem of the volunteers starting from seeing less or no value in themselves which composed of the characteristics of feeling neglected, sense of social obligation, and feeling hopeless in life. The formation of self esteem consisted of the characteristics of having courage to express, having confidence in their own personality, and proud for the success of works. Having self

esteem or seeing value of themselves composed of the characteristics of having no self-contempt and feeling proud to be volunteers. The period of developing and seeing real value consisted of the characteristics of having self confidence and respect of themselves as the volunteers.

From the study of developing guideline for being effective blind volunteers from the volunteers who have blind and normal eyesight, the results found that the developing guideline is divided into 2 parts which are 1) exhibition developing guideline composed of realistic area duplication, creating novelty of exhibition, and switching or changing exhibition activities 2) developing guideline for being blind volunteers consisted of promoting to be professional guides, promoting English language skills, providing workshop in order to understand the rules for blind volunteers, enhancing blind volunteers' self confidence and promoting the ability of blind volunteers with the exhibition activities.

ปริญญาโท

เรื่อง

ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา

ของ

ศิวพร ละม้ายนิล

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่ เดือน พ.ศ. 2557

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ที่ปรึกษาหลัก

..... ประธาน

(อาจารย์ ดร.ฐาศุภร์ จันประเสริฐ)

(พันตำรวจโทหญิง ดร.กัญญ์จिता ศรีภา)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.นริสรา พิงโพธิ์สม)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ฐาศุภร์ จันประเสริฐ)

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนงานวิจัย

จาก

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

และจาก

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

การเรียนในระดับบัณฑิตศึกษาใช่เพียงการเข้าเรียน เข้าสอบ ตั้งใจอ่านหนังสือแล้วสามารถสำเร็จการศึกษาได้ แต่ระหว่างทางของการศึกษามีอะไรมากมายที่เราได้เรียนรู้ ความรับผิดชอบและความพยายามเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเรียนไปด้วยและทำงานไปด้วย ตั้งแต่การเรียนในรายวิชาตลอดระยะเวลาสามภาคการศึกษา จนกระทั่งก้าวเข้าสู่การทำปฏิญานิพนธ์อันเป็นบททดสอบ และเป็นแบบฝึกหัดที่ยิ่งใหญ่มากสำหรับข้าพเจ้าที่ต้องใช้ทั้งความพยายาม ความอดทน ความรับผิดชอบจนกระทั่งทำปฏิญานิพนธ์เล่มนี้ได้สำเร็จ

ผู้ที่คอยอยู่เคียงข้างข้าพเจ้าและอยู่เบื้องหลังความสำเร็จในการทำปฏิญานิพนธ์ครั้งนี้ ตั้งแต่การเริ่มเลือกหัวข้อจนกระทั่งถึงวันหนึ่งที่ข้าพเจ้าทำปฏิญานิพนธ์ได้สำเร็จลุล่วงด้วยดี คือ อาจารย์ที่ปรึกษา ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ฐาศุภร์ จันประเสริฐ ผู้คอยชี้แนวทางสว่างให้ข้าพเจ้าซึ่งยังด้อยทั้งความรู้และประสบการณ์ คอยชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการทำปฏิญานิพนธ์และประสบการณ์ชีวิต รวมทั้งเป็นผู้ที่คอยให้กำลังใจในยามที่ข้าพเจ้าท้อ ทุกครั้งที่ได้ปรึกษาข้าพเจ้าจะรู้สึกถึงความมีเมตตาจิตของครูที่คอยชี้แนะแนวทางให้กับศิษย์ คอยประคับประคองศิษย์ให้ประสบความสำเร็จอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยทำให้ข้าพเจ้ามีกำลังใจ มีแรงบันดาลใจและได้แนวทางในการทำปฏิญานิพนธ์ทุกครั้งที่ได้เข้าไปปรึกษา

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อรพินทร์ ชูชม อาจารย์ ดร.จรัส อุณหัติวัฒน์ อาจารย์ ดร.สุภาพร ณะชานันท์ และอาจารย์ ดร.นริศรา พึ่งโพธิ์สม ที่กรุณาเสียสละเวลามาเป็นกรรมการสอบเค้าโครงปฏิญานิพนธ์ และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงเค้าโครงปฏิญานิพนธ์ของข้าพเจ้าให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ พ.ต.ท.หญิง ดร.กัญญ์จिता ศรีภา และอาจารย์ ดร.นริศรา พึ่งโพธิ์สม ที่กรุณาเสียสละเวลาเป็นกรรมการสอบปากเปล่าปฏิญานิพนธ์ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงปฏิญานิพนธ์ของข้าพเจ้าให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ข้าพเจ้าตั้งแต่เรียนในรายวิชา ให้คำปรึกษา เป็นกำลังใจแก่ลูกศิษย์คนไหนจนกระทั่งสามารถสำเร็จการศึกษาได้ในวันนี้ ขอขอบพระคุณพี่ ๆ เจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ทุกท่านที่คอยช่วยเหลือประสานงานในยามที่ข้าพเจ้าไปติดต่อกับพี่ ๆ ข้าพเจ้าได้รับการช่วยเหลือจากพี่ ๆ ทุกท่านด้วยดีจนกระทั่งข้าพเจ้าสำเร็จการศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณ คุณชนินทรวรรณวิจิตรรักษาการผู้อำนวยการ สำนักโครงการพิเศษ และคุณชนินดา ศิริทรัพย์ นักวิชาการ สำนักโครงการพิเศษองค์การพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่ให้ความกรุณาอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล ทั้งการประสานงานกับอาสาสมัคร การนัดหมายเวลา รวมทั้งคอยให้กำลังใจข้าพเจ้า ขอขอบพระคุณอาสาสมัครดวงตามืดทุกท่าน และอาสาสมัครสายตาสายตาปกติในนิทรรศการบทรเรียนแห่งความมืด ที่ข้าพเจ้าใช้เป็นสนามวิจัยในครั้งนี้ ที่ให้

ความร่วมมือและเสียสละเวลาให้ข้อมูลไม่ว่าจะในเวลาทำงานและนอกเวลาทำงาน ทุกท่านได้ให้ความร่วมมือและได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างมากจนกระทั่งการทำปฏิญานิพนธ์สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อกิตติพงษ์ ละม้ายนิล และคุณแม่อารีวรรณ ละม้ายนิล บิดามารดาของข้าพเจ้าที่เป็นผู้ให้กำเนิด ให้การอบรมเลี้ยงดู ให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ข้าพเจ้า เป็นกำลังใจที่ยิ่งใหญ่ที่ทำให้ข้าพเจ้ามีวันนี้ได้ ขอขอบคุณน้องสาวของข้าพเจ้าและครอบครัวละม้ายนิลทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจและสนับสนุนให้ข้าพเจ้าได้มีวันนี้

ขอขอบพระคุณท่านผู้อำนวยการศูนย์วิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณาจารย์ และบุคลากรทุกท่าน ที่คอยเป็นกำลังใจและสนับสนุนเวลาให้ข้าพเจ้าได้ศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาจนประสบความสำเร็จ ขอขอบคุณพี่ปุ่น น้องตู่ หนูเอ๋ แดง ที่คอยให้การช่วยเหลือทั้งกำลังกาย กำลังใจแก่ข้าพเจ้า ในยามที่ต้องการความช่วยเหลือใดๆ ทั้งสี่ท่านนี้ไม่เคยทอดทิ้งข้าพเจ้า ไม่ว่าจะเป็นที่ปรึกษาทั้งเรื่องเรียน เรื่องส่วนตัว ให้ความช่วยเหลือในยามเก็บข้อมูล จนกระทั่งข้าพเจ้าทำปฏิญานิพนธ์สำเร็จขอขอบคุณพี่อัน สัม ที่ให้การช่วยเหลือในการจัดการสนทนากลุ่ม ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ในระดับปริญญาโท ภาคนอกเวลาราชการ รุ่นที่ 10 ทุกท่าน ที่อยู่ด้วยกันมา คอยช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจให้ข้าพเจ้าเสมอมา รวมทั้งขอขอบพระคุณท่านอื่น ๆ ที่ไม่ได้เอ่ยนาม ณ ที่นี้ที่มีส่วนทำให้ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จได้ในวันนี้

ขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ และบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ให้ทุนสนับสนุนการทำปฏิญานิพนธ์ในครั้งนี้

ศิวพร ละม้ายนิล

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	6
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	6
ขอบเขตการวิจัย.....	6
ความสำคัญของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้พิการทางสายตาและอาสาสมัครดวงตามืด.....	10
ความหมายของผู้พิการทางสายตา.....	10
ประเภทของผู้พิการทางสายตา.....	11
การเรียนรู้ของผู้พิการทางสายตาในฐานะอาสาสมัครดวงตามืด.....	13
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการทางสายตา.....	15
ส่วนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับอาสาสมัคร.....	20
ความหมายของอาสาสมัคร.....	20
ความสำคัญและบทบาทของอาสาสมัคร.....	22
งานวิจัยที่เกี่ยวกับอาสาสมัคร.....	24
ส่วนที่ 3 แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้อง.....	28
แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา.....	29
ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่.....	29
ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์.....	31
แนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยา.....	34
ทฤษฎีบุคลิกภาพ.....	35
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม.....	37
แนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง.....	39
ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะ.....	42
ส่วนที่ 4 วิธีการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาแนวอูตรวิสัย.....	43
ส่วนที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	48

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	50
ส่วนที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย.....	50
ส่วนที่ 2 เครื่องมือในการวิจัย.....	52
ส่วนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	55
ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	57
ส่วนที่ 5 การตรวจสอบความถูกต้อง/เชื่อถือได้ของข้อมูล.....	59
ส่วนที่ 6 การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล.....	60
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
ส่วนที่ 1 บริบทพื้นที่ถ่ายทอดประสบการณ์และข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครดวงตามืด..	62
พื้นที่ถ่ายทอดประสบการณ์.....	62
ข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครดวงตามืด.....	72
ส่วนที่ 2 ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด.....	74
ประสบการณ์ชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด.....	74
ชีวิตในวัยเยาว์กับครอบครัว.....	74
ชีวิตในวัยเยาว์ของผู้มีดวงตามืดภายหลัง.....	77
ชีวิตของการเรียน.....	83
การทำมาหาเลี้ยงชีพ.....	91
จุดเริ่มต้นของการเป็นอาสาสมัคร.....	93
ประสบการณ์ชีวิตขณะเป็นอาสาสมัครดวงตามืด.....	95
การก่อเกิดของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร.....	95
กระบวนการของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร.....	109
ผลของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร.....	128
ส่วนที่ 3 ความหมาย ลักษณะ เจื้อนไขที่เกี่ยวข้งกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด	
และแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด.....	153
ความหมายของอาสาสมัคร.....	153
ลักษณะของอาสาสมัคร.....	158
เจื้อนไขที่เกี่ยวข้งกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด.....	167
แก่นประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด.....	182
ส่วนที่ 5 พัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามืดอย่างมีประสิทธิภาพ.....	195

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	201
บรรณานุกรม.....	233
ภาคผนวก.....	239
ประวัติผู้วิจัย.....	272

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ข้อมูลพื้นฐานอาสาสมัครดวงตามีต.....	72

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	49
2 พื้นที่นันทนาการบทรเย็นแห่งความมืด.....	64
3 พื้นที่เริ่มต้นการเรียนรู้และสร้างความสัมพันธ์.....	65
4 พื้นที่เกิดประสาทสัมผัส.....	65
5 พื้นที่จับจ่ายใช้สอยและเรียนรู้ชีวิตชุมชน.....	66
6 พื้นที่เรียนรู้การเดินทาง.....	67
7 พื้นที่ผ่อนคลายเพื่อทบทวนประสบการณ์.....	67
8 พื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้.....	68
9 แก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด.....	194
10 ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด.....	213
11 ความหมายของอาสาสมัคร.....	216
12 ลักษณะของอาสาสมัคร.....	219
13 เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัคร.....	224

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาคนให้เป็นคนดี มีคุณภาพ เป็นเรื่องสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ หากคนในสังคมเป็นคนดี มีคุณภาพแล้วการพัฒนาในด้านอื่น ๆ จะสามารถดำเนินไปด้วยดีอันเป็นการวางรากฐานที่ดีให้กับประเทศ ซึ่งการพัฒนาคนที่สำคัญที่สุดคือการพัฒนาและยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ให้เป็นผู้มีสำนึกดีต่อตนเองและส่วนรวม มีคุณธรรมจริยธรรม และคิดชอบ ทำชอบ (สรรเสริญ วงศ์ช่อม. 2554: 66-67) ดังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ของสังคมไทยที่พึงปรารถนาหลายประการ เช่น เป็นสังคมที่มีเสรีภาพ มีความยุติธรรม มีเมตตา กรุณา เอื้ออาทร เกื้อกูลซึ่งกันและกัน เคารพในสิทธิมนุษยชน เป็นสังคมที่มีความสุข สร้างคนให้เห็นคุณค่าทางปัญญา ให้โอกาสแก่คนพิการมากขึ้น มีการพัฒนาไปอย่างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ต่อเนื่องมาซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศสู่ความสมดุล และยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และมีแนวทางในการพัฒนาให้ประเทศไทยเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้เป็นสังคมที่พึงประสงค์อันประกอบไปด้วย สังคมที่มีคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ มีความสมานฉันท์และเอื้ออาทร นอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ยังอยู่ที่การพัฒนาคนโดยมุ่งสังคมอยู่เย็นเป็นสุข ร่วมกัน ยึดแนวทางการพัฒนาที่ต่อเนื่องมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และฉบับที่ 9 ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้เป็นประเด็นยุทธศาสตร์แรกของการพัฒนาที่เน้นการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน การเสริมสร้างสุขภาวะคนไทยให้แข็งแรง และการเสริมสร้างให้คนไทยอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข (สรรเสริญ วงศ์ช่อม. 2554: 30-49) รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) กำหนดยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาที่ยังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ได้รับความเป็นธรรม สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีภูมิคุ้มกันที่ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งมีจิตสำนึกในคุณธรรมจริยธรรม มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554: ช)

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาคนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศ เป็นการนำพาประเทศไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ โดยสิ่งสำคัญของการพัฒนานอกจากจะเป็นในเรื่องของความรู้ ความสามารถ ด้านวิชาชีพ วิชาการแล้ว การพัฒนาทางด้านความเอื้ออาทร ความมีเมตตา กรุณา เคารพในสิทธิมนุษยชน และการให้โอกาสแก่ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมเป็นสิ่งที่สำคัญและเป็นคุณธรรมที่พึงปรารถนาในสังคมไทย คุณธรรมเป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่าการ

พัฒนาด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่ประเทศต้องเผชิญกับความเสี่ยงในหลายมิติ เช่น ความไม่เข้มแข็งของโครงสร้างทางสังคม ความเสื่อมถอยของค่านิยมที่ดั้งเดิมในสังคมไทย สังคมจึงต้องมีการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ประเทศชาติอย่างเข้มแข็ง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554) ปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญวิกฤติความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสะท้อนได้จากคนในสังคมมีความถี่ในการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหามากขึ้น ทั้งปัญหาครอบครัว การแย่งชิงทรัพย์สิน และการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง ผู้ที่ใช้ความรุนแรงมักขาดความยับยั้งชั่งใจ มีพฤติกรรมเลียนแบบ ขาดการใช้เหตุผล ขาดความเอื้อเฟื้อ เอื้ออาทร ส่งผลให้สังคมมีคุณธรรมในสังคมลดน้อยลง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554: 9) จากการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดผ่านกระแสความเจริญอย่างไร้ขีดจำกัด เช่น ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจนำไปสู่การแข่งขันในทุกระดับ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข่าวสารสารสนเทศ นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงค่านิยมอย่างขาดความเหมาะสม ทำให้เกิดความแตกต่างทางความคิดและขาดความตระหนักถึงค่านิยมความดั้งเดิม ส่งผลให้มีมิติสังคมต่าง ๆ ตามไม่ทัน ไม่สามารถปรับตัวทำให้เกิดระบบในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านได้ (สายฤดี วรกิจโกคาทร และคนอื่น ๆ . 2554: 23) ซึ่งความมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการสร้างสังคมให้มีความสันติสุข คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหนึ่งในการสนับสนุนให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีคุณธรรมคือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการมีพื้นฐานของจิตอาสา ดังที่ สายฤดี วรกิจโกคาทร และคนอื่น ๆ (2554: 19-24) ได้สรุปผลการศึกษาคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุนประกอบด้วย ความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที ความเสียสละ คุณธรรมกลุ่มนี้เป็นการสร้างอาสาสมัครให้เกิดขึ้นด้วยพื้นฐานของการมีจิตอาสา ซึ่งจะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรมอย่างแท้จริง เนื่องจากการสนับสนุนให้บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยมุ่งหวังผลประโยชน์เพื่อส่วนรวม เป็นคุณธรรมที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งอาสาสมัครก็เป็นการกระทำเพื่อสังคมส่วนรวมลักษณะหนึ่ง และเป็นคุณธรรมที่สังคมพึงปรารถนาให้เกิดขึ้น

การเป็นอาสาสมัคร (Volunteer) เป็นการกระทำของบุคคลในลักษณะของการช่วยเหลือสังคมด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ เป็นการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมด้วยความสมัครใจ เสียสละกำลังกาย กำลังความคิด และเวลา ทำกิจกรรมเพื่อสังคมส่วนรวมด้วยความเต็มใจ (ศูนย์คุณธรรม. 2548: 41) การเป็นอาสาสมัครจึงเป็นสิ่งที่ควรนำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เป็นคนดี มีคุณภาพ ปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีกลุ่มอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือสังคมเกิดขึ้นมากมายหลายกลุ่ม เช่น อาสาสมัครในกลุ่มเยาวชน อาสาสมัครในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นต้น แต่ละกลุ่มก็มีลักษณะการทำกิจกรรมเพื่อสังคมที่แตกต่างกัน เช่น อาสาสมัครเพื่อพัฒนาชนบท อาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม อาสาสมัครเพื่อบริการสังคม เป็นต้น ซึ่งอาสาสมัครเป็นที่รู้จักกันมากในประเทศไทยจากเหตุการณ์อุทกภัยสึนามิ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ที่ได้ก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างองค์กรภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคมต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย ก่อเกิดผู้มีจิต

อาสาที่เป็นอาสาสมัครจำนวนมาก (มิชิตา จำปาเทศ รอดสุข. 2551) การทำงานอาสาสมัครเป็นการกระทำด้วยความสมัครใจตามความสามารถและความถนัดของบุคคลที่ต้องการช่วยเหลือสังคม ทั้งที่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อทำงานด้านอาสาสมัคร และไม่รวมกลุ่ม

ในสังคมไทยพบว่ามีอาสาสมัครหลากหลายกลุ่ม ทั้งในกลุ่มของเด็กและเยาวชน กลุ่มผู้ใหญ่ กลุ่มผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังมีอาสาสมัครอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความน่าสนใจและมีความแตกต่างจากอาสาสมัครกลุ่มอื่น ๆ เนื่องด้วยความบกพร่องทางร่างกาย แต่บุคคลกลุ่มนี้ก็สามารถสร้างประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมได้เช่นกัน นั่นคือกลุ่มคนที่มีดวงตามืดหรือผู้พิการทางสายตา แม้มีความบกพร่องทางร่างกายแต่ความเอื้อเฟื้อ ความเป็นผู้เสียสละร่างกาย แรงใจและเวลาเพื่อสังคมส่วนรวมไม่ได้บกพร่องตามไปด้วย ซึ่งการแสดงออกถึงการเป็นผู้มีจิตใจเอื้อเฟื้อและทำประโยชน์เพื่อสังคมนี้นับเป็นการแสดงให้เห็นว่าคนเหล่านี้เป็นผู้มีความเข้มแข็งทางด้านจิตใจอีกด้วย เนื่องจากการที่มีความบกพร่องทางร่างกายก็ถูกสังคมประหัตประหารและสร้างความเป็นอื่นให้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันในชีวิตมนุษย์ ในสังคมไทยความพิการถูกทำให้รับรู้และเข้าใจจากชุดความรู้ที่จำกัด ทำให้การให้คุณค่าและความหมายกับคนพิการมีความผิดเพี้ยนบิดเบือนไปจากที่ควรจะเป็น และในกระแสความเข้าใจหลักลมองว่าความพิการเป็นภาวะไร้ความสามารถ และพิการก็นำมาซึ่งความเป็นภาระต่อสังคมและครอบครัว แม้มีกฎหมายเพื่อคนพิการแล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติสังคมยังละเลยและกีดกันผู้พิการออกนอกสังคม (โอปอล์ ประภาวดี. 2550: 4) สิ่งเหล่านี้เองอาจทำให้ผู้พิการทางสายตารู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคม และต้องพึ่งพาผู้อื่นอยู่เสมอ จนทำให้ผู้พิการทางสายตาเหล่านี้ขาดโอกาสในการเรียนรู้ตามศักยภาพที่มี เช่น เรียนรู้การใช้ชีวิตในสังคมดังเช่นคนปกติทั่วไป เรียนรู้ในโรงเรียน เรียนรู้การประกอบอาชีพ รวมทั้งการเรียนรู้ที่จะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือสังคม เป็นต้น ดังที่ประหยัด ภูหนองโอง ผู้พิการทางสายตาได้กล่าวไว้ว่า ผู้พิการเป็นคนกลุ่มน้อยที่ตกอยู่ในความยากจนที่สุด และยังถูกกีดกันออกจากการศึกษา การจ้างงานรวมทั้งโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม (คณะกรรมการรำลึก มิสเยเนวีฟ คอลฟิลด์. 2552) เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าสังคมได้ประหัตประหารความรู้สึกถึงความด้อยโอกาสแก่ผู้พิการทางสายตา และสะท้อนออกมาในลักษณะของความรู้สึกเป็นผู้ด้อยโอกาส นอกจากนี้สังคมยังมองผู้พิการทางสายตาในลักษณะของบุคคลที่น่าสงสาร ควรได้รับการอุปถัมภ์ (โอปอล์ ประภาวดี. 2551: 45) ในขณะที่ผู้พิการทางสายตาถูกมองว่าเป็นผู้ด้อยโอกาส น่าสงสารและสมควรได้รับการช่วยเหลืออนุเคราะห์ ยังมีผู้พิการทางสายตาอีกหลายกลุ่มที่มีศักยภาพและไม่พึ่งพาอาศัยต่อสังคม สามารถทำประโยชน์เพื่อสังคมทั้งที่ถูกมองว่าเป็นผู้ด้อยโอกาส ซึ่งแท้ที่จริงแล้วผู้พิการทางสายตา คือคนปกติที่มองไม่เห็น ความพิการทางการมองเห็นเป็นเพียงการสูญเสียทางสายตานั้น แต่สติปัญญาความสามารถ คุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิได้สูญเสียตามไปด้วย (อินทิรา วิททยสมบุรณ์ และจุฬารัตน์ ถาวร. 2552: 193) นอกจากนี้ ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า ถ้าเรามองผู้พิการเป็นทรัพยากรที่มีค่า (Asset) สามารถเป็นผู้พัฒนาหรือสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ขึ้นในสังคม ทำที่และแนวทางต่อผู้พิการก็จะเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง แทนที่จะมองในแง่ที่ต้องรับความช่วยเหลืออย่างเดียว แต่มองในมิติของผู้มีศักยภาพและบทบาทเป็นผู้พัฒนาไปด้วย (มูลนิธิคอลฟิลด์เพื่อคนตาบอด. 2553: 62)

ซึ่งผู้พิการทางสายตาสามารถดำรงชีวิตและสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคมได้เหมือนคนปกติทั่วไป ดังที่ มีทนายดี ต้นสกุล (2552) ศึกษาความหมายของชีวิตในทัศนะผู้พิการทางสายตา ทำการศึกษา รายกรณีกับผู้พิการทางสายตา จำนวน 4 คน ผลการศึกษาในประเด็นเป้าหมายของชีวิตพบว่า ผู้พิการทางสายตามีเป้าหมายในชีวิตที่สอดคล้องกัน คือ การมุ่งมั่นพัฒนาศักยภาพของตนเองและ ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการทางสายตา พบการศึกษาเกี่ยวกับผู้พิการทางสายตาทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แต่พบการศึกษาในประเด็นของ ความต้องการการช่วยเหลือ การศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการทางสายตา ส่วน การศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตของผู้พิการทางสายตา ซึ่ง ณ ช่วงเวลาที่ผู้วิจัยทำการศึกษา พบว่ามีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการทำประโยชน์เพื่อสังคมของผู้พิการทางสายตาไม่มากนัก และที่ พบส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในลักษณะของการศึกษารายกรณี ซึ่งเป็นการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทำความเข้าใจวิถีชีวิต ความเป็นตัวตน การให้ความหมายแก่ชีวิตปัญหา อุปสรรคในการดำเนิน ชีวิต ตลอดจนความคาดหวังของผู้พิการทางสายตา ซึ่งข้อค้นพบนี้ทำให้สังคมเข้าใจตัวตนของผู้ พิการทางสายตามากขึ้น รวมทั้งอาจมีมุมมองต่อผู้พิการทางสายตาในเชิงบวกมากขึ้น แต่ยังไม่พบ การศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับประสบการณ์การทำคุณประโยชน์ การสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อสังคมที่ เป็นประสบการณ์ของผู้พิการทางสายตา ลักษณะของการทำคุณประโยชน์ในมุมมองของผู้พิการทาง สายตา รวมทั้งเงื่อนไขการตัดสินใจทำงานเพื่อส่วนรวม ซึ่งทำให้ข้อมูลยังไม่เพียงพอสำหรับอธิบาย ปรากฏการณ์การเป็นอาสาสมัคร การช่วยเหลือสังคม การมีความเอื้อเฟื้อของผู้พิการทางสายตา อัน นำไปสู่การค้นพบแก่นของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครของผู้พิการทางสายตา ซึ่งในปัจจุบันได้ มีองค์กร มูลนิธิต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้ผู้พิการทางสายตาได้มีพื้นที่ในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือ สังคม เช่น มูลนิธิคนตาบอดแห่งประเทศไทย องค์กรพิพิธิภักดิ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ เป็นต้น ทำ ให้ผู้พิการทางสายตาได้มีโอกาสแสดงศักยภาพ องค์กรความรู้ และทักษะของตนเองในการทำ ประโยชน์เพื่อสังคมตามความต้องการและตามความถนัดของตน

จากปรากฏการณ์การเป็นอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือสังคมของผู้พิการทางสายตาที่ปรากฏ ให้เห็นในสังคมไทย เท่าที่ทบทวนและค้นคว้าผู้วิจัยยังไม่พบการศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับ ประสบการณ์ผู้พิการทางสายตาที่ตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครที่เป็นการทำความเข้าใจว่าบุคคล เหล่านี้มีประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครอย่างไร ประสบการณ์นี้มีความหมายแก่ผู้ประสบ ภัยอย่างไร อันจะนำไปสู่การค้นพบแก่นประสบการณ์นั้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่ศึกษาโดยทำการศึกษา ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครของผู้พิการทางสายตา ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “อาสาสมัครดวงตามีด” แทนผู้พิการทางสายตาที่ทำหน้าที่อาสาสมัคร โดยศึกษาทั้งประสบการณ์ ก่อนมาเป็นอาสาสมัคร และประสบการณ์ขณะที่เป็นอาสาสมัคร ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ แนวปรากฏการณ์วิทยาแบบอูตรวิสัยในการเข้าไปทำความเข้าใจประสบการณ์ ศึกษาประสบการณ์ ชีวิตของบุคคลที่ได้ประสบ (Life Experience) การให้ความหมายในทัศนะของผู้ที่ได้ประสบกับ ปรากฏการณ์นั้น (ชาย โปธิสิตา. 2554: 176) ซึ่งเหตุผลที่ผู้วิจัยใช้การศึกษาแนวนี้เข้าไปทำความเข้าใจ

เข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครนั้น เนื่องจากต้องการทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตของอาสาสมัครที่มาจากมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์โดยตรง และค้นหาแก่นประสบการณ์ซึ่งเป็นประสบการณ์ร่วมกันของการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด อีกทั้งผู้วิจัยเองไม่ได้มีความเกี่ยวข้องและไม่ได้มีประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่และงานอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด จึงใช้การศึกษาแนวปรากฏการณ์วิทยาแบบอูตรวิสัยเข้าไปทำความเข้าใจปรากฏการณ์และเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้วิจัยต้องขจัดความมีอคติล่วงหน้าก่อนทำการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการที่ผู้วิจัยได้พูดคุยกับผู้แทนขององค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ และเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องและมีส่วนสำคัญในการคัดเลือกผู้พิการทางสายตาเข้ามาเป็นอาสาสมัคร องค์การแห่งนี้ซึ่งเป็นองค์การที่เป็นแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและความหลากหลายทางชีวภาพ และเป็นหน่วยงานหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้พิการทางสายตาได้ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัคร โดยให้ผู้พิการทางสายตาทำหน้าที่เป็นวิทยากรหรือผู้นำทางพาคนสายตาดีเยี่ยมชมนิทรรศการในความมืด (ผู้แทนองค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ, 2555: สัมภาษณ์) ทำให้ทราบว่าผู้พิการทางสายตาที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครในองค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ ส่วนใหญ่มาจากมูลนิธิคนตาบอดแห่งประเทศไทย และเข้ามาด้วยความสมัครใจ โดยผู้พิการทางสายตาที่เป็นอาสาสมัครในองค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติมีประมาณ 20 คน ซึ่งก่อนที่มาเป็นอาสาสมัครนั้นได้ผ่านการคัดเลือกในการเป็นผู้นำทางด้วยการสัมภาษณ์จากเจ้าหน้าที่ขององค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์เพื่อดูว่าผู้พิการทางสายตาสามารถเป็นผู้นำทางที่ดีในนิทรรศการได้หรือไม่ โดยดูในหลาย ๆ ประเด็น เช่น บุคลิกภาพ การสื่อสาร เป็นต้น จากนั้นจึงจัดอบรมให้แก่อาสาสมัครที่เป็นผู้พิการทางสายตาประมาณ 7 วัน เพื่อให้สามารถเป็นผู้นำทางได้ ซึ่งจากการพูดคุยในเบื้องต้นทำให้เห็นว่าผู้พิการทางสายตาที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครมาด้วยความสมัครใจ และผ่านการคัดเลือกก่อนเข้ามาทำงานอาสาสมัครเป็นผู้นำทางได้ ซึ่งผู้พิการทางสายตาที่เข้ามาควรเป็นผู้ที่มีความรู้ มีทักษะ หรือบุคลิกภาพที่เหมาะสม นอกเหนือจากการมีจิตใจของการมีจิตอาสาที่จะเข้ามาทำงานอาสาสมัคร

การที่ผู้วิจัยทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด เป็นส่วนหนึ่งในการเปิดพื้นที่ให้สังคมได้เห็นและให้การยอมรับว่าผู้พิการทางสายตาคือคนปกติทั่วไปที่สายตามองไม่เห็นเท่านั้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตและแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดว่าเป็นอย่างไร และอาสาสมัครดวงตามืดให้ความหมาย และลักษณะของอาสาสมัครอย่างไร รวมทั้งลักษณะและเงื่อนไขของการตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครนั้นเป็นอย่างไร นอกจากนี้ยังเป็นการค้นหาแนวทางในการพัฒนาการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดให้เป็นผู้ทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สังคมได้ตระหนักว่าแม้สายตามองไม่เห็น แต่ยังมีศักยภาพและความสามารถในการดำรงชีวิตเหมือนคนปกติทั่วไปและยังเป็นผู้ที่สามารถสร้างสรรค์คุณประโยชน์ให้แก่สังคมได้เฉกเช่นคนทั่วไป เป็นการทำความเข้าใจและเป็นแนวทางในการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืดในลักษณะของการเป็นวิทยากรหรือผู้ให้ความรู้อย่างเป็นรูปธรรมและเหมาะสมกับบริบท

ของสังคมไทยต่อไป รวมทั้งอาจสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาการเป็นอาสาสมัครในลักษณะของการเป็นวิทยากรหรือผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ฝึกกรกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมได้อีกด้วย

คำถามการวิจัย

คำถามการวิจัยหลัก

1. อาสาสมัครดวงตามืดมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเป็นอาสาสมัครอย่างไร โดยทำความเข้าใจประสบการณ์ทั้งก่อนเข้ามาเป็นอาสาสมัคร และขณะที่ทำหน้าที่อาสาสมัคร อันจะนำไปสู่การค้นพบแก่นประสบการณ์

2. อาสาสมัครดวงตามืดให้ความหมาย ลักษณะของอาสาสมัครอย่างไร มีเงื่อนไขอะไรบ้างที่ทำให้ตัดสินใจเป็นอาสาสมัคร

คำถามการวิจัยรอง

แนวทางในการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืดให้สามารถทำหน้าที่อาสาสมัครได้อย่างมีประสิทธิภาพควรเป็นอย่างไร ทั้งในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดและจากมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้บริบททางสังคมที่มีความเป็นพลวัต

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ความมุ่งหมายของการวิจัยหลัก

1. เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครและค้นหาแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

2. เพื่อทำความเข้าใจการให้ความหมายและลักษณะของอาสาสมัคร รวมทั้งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ความมุ่งหมายของการวิจัยรอง

เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครดวงตามืดอย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านวิธีวิทยาการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แนวปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Study) แบบอุตรวิสัย (Transcendental Phenomenology) เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัคร ขณะเป็นอาสาสมัคร ค้นหาแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด การให้ความหมายและลักษณะของอาสาสมัคร ในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดนั้นเป็นอย่างไร มีเงื่อนไขอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นอาสาสมัคร รวมทั้งค้นหาแนวทางการพัฒนาการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครดวงตามืดอย่างมีประสิทธิภาพควรเป็นอย่างไร ใช้เทคนิควิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือ

หลักในการเก็บข้อมูลเพื่อรับฟังสิ่งที่อาสาสมัครบอกเล่าถึงประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครที่ประสบ และประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนี้มีความหมายต่ออาสาสมัครอย่างไร รวมไปถึงการค้นหาแนวทางในการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้การสังเกต (Observation) ร่วมด้วยขณะที่ทำการสัมภาษณ์เพื่อนำมาเป็นข้อมูลเสริมในการอธิบายปรากฏการณ์ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับอาสาสมัครสายตาทบตาปกติเพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามืดอย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติที่กำหนด (Inclusion Criteria) เนื่องจากการศึกษาประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา ดังนั้นการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจึงเป็นการเลือกกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดโดยตรง โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ อาสาสมัครดวงตามืด เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ และผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่อาสาสมัครดวงตามืดทำหน้าที่อาสาสมัครอยู่ เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามืดอย่างมีประสิทธิภาพและตรวจสอบความถูกต้อง/เชื่อถือได้ของข้อมูล และเพื่อนที่เป็นอาสาสมัครด้วยกัน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง/เชื่อถือได้ของข้อมูล

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งทำความเข้าใจประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร ทั้งก่อนเข้ามาเป็นอาสาสมัคร และขณะที่เป็นอาสาสมัครว่าเป็นอย่างไร และค้นหาแก่ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ทำความเข้าใจความหมายและลักษณะของอาสาสมัคร รวมทั้งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ตามมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืด นอกจากนี้ การศึกษานี้ ยังศึกษาในมิติของการค้นหาแนวทางในการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย ทั้งแนวทางสำหรับอาสาสมัครดวงตามืดที่เป็นอาสาสมัครในปัจจุบันและผู้ที่กำลังก้าวมาทำหน้าที่อาสาสมัครต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการค้นหาแนวทางนี้ทั้งจากมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดเอง และจากมุมมองของอาสาสมัครสายตาทบตาปกติผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับอาสาสมัครดวงตามืด

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผลการศึกษาทำให้เข้าใจความหมายและลักษณะของอาสาสมัคร รวมทั้งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครและค้นหาแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ที่เป็นประสบการณ์ร่วมกันของอาสาสมัครดวงตามืดอันเป็นประโยชน์ในการใช้เป็นข้อมูลเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ใต้อรรถความรู้ที่อาจเป็นทางเลือกหนึ่งหรือเป็นแนวทางการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืดในการทำ

หน้าที่อาสาศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งอาสาศาสตร์ดวงตามืดที่เป็นอาสาศาสตร์อยู่ในปัจจุบัน และผู้ที่กำลังจะก้าวมาเป็นอาสาศาสตร์ต่อไป และนอกจากนี้ยังเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยต่อไปโดยการพัฒนาต่อยอดจากตัวแปรที่เป็นข้อค้นพบบางประการจากการศึกษาครั้งนี้

นิยามศัพท์เฉพาะ

อาสาศาสตร์ดวงตามืด หมายถึง บุคคลที่สายตาบอดสนิท มองไม่เห็นหรือสามารถมองเห็นได้บ้าง ไม่สามารถใช้สายตาข้างที่เห็นดีที่สุดให้เป็นประโยชน์ได้ หรือบุคคลที่สายตาไม่สามารถมองเห็นได้เลยทั้งสองข้าง เป็นผู้มีความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ หรือการศึกษาเล่าเรียนสามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์การเป็นอาสาศาสตร์ไปยังผู้อื่นได้ และทำหน้าที่เป็นอาสาศาสตร์ในงานที่เกี่ยวข้องกับการเป็นวิทยากรหรือผู้ถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์

อาสาศาสตร์ หมายถึง บุคคลที่แสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมส่วนรวม บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมไม่ใช่ส่วนตัวในรูปแบบต่าง ๆ กระทำด้วยความเต็มใจ เอื้อเฟื้อ เอื้ออาทร มีความเสียสละกำลังกาย กำลังใจ และเวลาเพื่อสังคมส่วนรวม เช่น การอาสาเป็นวิทยากรให้ความรู้ การอาสาให้บริการต่าง ๆ การอาสาเป็นครูฝึกอาชีพ เป็นต้น

ประสบการณ์ชีวิตของอาสาศาสตร์ดวงตามืด หมายถึง เรื่องราวในการดำเนินชีวิตของอาสาศาสตร์ดวงตามืดที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาศาสตร์ โดยพิจารณาทั้งประสบการณ์ก่อนการเป็นอาสาศาสตร์ดวงตามืด และประสบการณ์ขณะเป็นอาสาศาสตร์ดวงตามืด เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อ ของอาสาศาสตร์ดวงตามืดที่เกี่ยวข้องกับการมีพฤติกรรมอาสาศาสตร์

การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา หมายถึง การศึกษาประสบการณ์ชีวิตของอาสาศาสตร์ดวงตามืดในช่วงของการเป็นอาสาศาสตร์ รวมทั้งประสบการณ์ชีวิตก่อนการเป็นอาสาศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาศาสตร์ โดยมุ่งค้นหาแก่นของประสบการณ์การเป็นอาสาศาสตร์ การให้ความหมายและลักษณะของอาสาศาสตร์ในมุมมองของอาสาศาสตร์ดวงตามืด และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นอาสาศาสตร์ รวมทั้งค้นหาแนวทางในการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาศาสตร์ดวงตามืดอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาแบบอูตรวิสัย (Transcendental Phenomenology) ซึ่งมีหลักการสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูล 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขจัดความอคติหรือความคิดล่วงหน้า 2) การลดทอนประสบการณ์ 3) การจินตนาการที่แตกต่าง และ 4) การสังเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ การทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องศึกษาในความหมายกว้างเพื่อเป็นเครื่องมือนำทางสำหรับการวิจัย โดยไม่นำกรอบแนวคิด ทฤษฎีมาเป็นเครื่องชี้นำในการศึกษาปรากฏการณ์ จนเลยข้อเท็จจริงและข้อค้นพบจากบริบทที่ศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางสำหรับการศึกษา ทำความเข้าใจการให้ความหมายของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด และหลักวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) ซึ่งเป็นวิธีวิทยาที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้พิการทางสายตาและอาสาสมัครดวงตามืด

- 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้พิการทางสายตาและอาสาสมัครดวงตามืด
- 1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการทางสายตา

ส่วนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับอาสาสมัคร

- 2.1 ความหมายของอาสาสมัคร
- 2.2 ความสำคัญและลักษณะของอาสาสมัคร
- 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัคร

ส่วนที่ 3 ทฤษฎีทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้อง

- 3.1 ทฤษฎีทางสังคมวิทยา
 - 1) ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่
 - 2) ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์
- 3.2 ทฤษฎีทางจิตวิทยา
 - 1) ทฤษฎีบุคลิกภาพ
 - 2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม
 - 3) แนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง
 - 4) ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะ

ส่วนที่ 4 วิธีการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา

ส่วนที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย

ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้พิการทางสายตาและอาสาสมัครดวงตามืด

1.1 ความหมายของผู้พิการทางสายตา

เมื่อกล่าวถึงผู้พิการทางสายตาคือบุคคลส่วนใหญ่มักนึกถึงผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น หรือผู้ที่มีดวงตาบอด หรือบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือหรือได้รับสวัสดิการจากภาครัฐ ในฐานะผู้พิการทางสายตา ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของผู้พิการทางสายตาไว้หลากหลาย ดังเช่น ผู้พิการทางสายตา (Blindness) คือบุคคลที่มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมเนื่องจากมีความบกพร่องทางการมองเห็น มีความจำเป็นเป็นพิเศษที่ต้องได้รับความช่วยเหลือ เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือมีส่วนร่วมในสังคมได้ ดังเช่นคนปกติทั่วไป (พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ.2550: 8-9) สอดคล้องกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2552) ที่ให้ความหมายของผู้พิการทางสายตา ไว้ว่าหมายถึงการที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน หรือข้อจำกัดในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากความบกพร่องในการมองเห็น และยังสอดคล้องกับจอร์จ แคว้ง และ โสกา อ่อนโอภาส (2546: 6) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้พิการทางสายตาเป็นความบกพร่องทางการมองเห็น อาจเกิดขึ้นได้กับทุกคนทุกหมู่เหล่า โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ความพิการทางสายตาอาจเป็นตั้งแต่กำเนิดหรือเกิดขึ้นภายหลัง

จากความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่าได้ให้ความหมายของผู้พิการทางสายตาที่สอดคล้องกัน คือ เป็นบุคคลที่มีข้อจำกัดในชีวิตประจำวันหรือมีข้อจำกัดของการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม เนื่องจากความบกพร่องทางการมองเห็น อาจเกิดขึ้นได้กับทุกคนและอาจเป็นตั้งแต่กำเนิดหรือเกิดขึ้นภายหลัง

นอกจากนี้ ยังได้มีผู้ให้ความหมายของผู้พิการทางสายตาโดยแบ่งการให้ความหมายตามลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ความหมายโดยทั่วไป ผู้พิการทางสายตา หมายถึงผู้ที่ไม่เห็นหรือเห็นอยู่บ้างแต่ไม่สามารถทำงานโดยใช้สายตาได้ดังเช่นกับคนปกติ
2. ความหมายทางการศึกษา หมายถึง ผู้ที่ไม่สามารถรับการศึกษาได้โดยการมองเห็นหรือการใช้สายตา แต่สามารถศึกษาได้จากการฟัง การสัมผัส การดมกลิ่น และการใช้กล้ามเนื้อ เป็นต้น
3. ความหมายทางการแพทย์ หมายถึง ผู้ที่มองเห็นต่ำกว่าปกติ ร้อยละ 10 รวมทั้งผู้ที่มีลานสายตาแคบด้วย
4. ความหมายทางกฎหมาย หมายถึง คนที่มีระดับการเห็นต่ำกว่า 20/200 ฟุต หรือ 60/600 เมตร
5. ความหมายทางอาชีพ หมายถึง บุคคลที่ไม่สามารถประกอบอาชีพโดยใช้การเห็นได้ เช่น อาชีพเกี่ยวกับการใช้สี หรือเขียนหนังสือปกติ อาชีพเจียรระโนอัญมณี อาชีพออกแบบก่อสร้าง เป็นต้น

นอกจากความหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้นยังมีมุมมองเกี่ยวกับผู้พิการทางสายตาจากสมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย (แต้มพงศ์ ศรีทอง. 2554: 38) ซึ่งเป็นมุมมองในฐานะองค์กรของผู้พิการทางสายตา ที่มองว่าผู้พิการทางสายตาคือคนปกติที่สายตามองไม่เห็นหรือเห็นได้จำกัด นอกเหนือไปจากนี้แล้วไม่ได้แตกต่างจากบุคคลทั่วไป สามารถทำทุกอย่างได้เช่นเดียวกับบุคคลในสังคม ซึ่งผู้พิการทางสายตาสามารถสอนได้ พัฒนาได้ สอดคล้องกับที่ประหยัด ภูหนองโอง ซึ่งเป็นผู้พิการทางสายตา ได้กล่าวว่า การมองเห็นเป็นสิ่งที่ทำความสะดวกสบายให้แก่คนไม่น้อย แต่การมองไม่เห็นก็เชื่อว่าจะทำให้คนเราต้องมีดม่น ดังนั้นหากจะนิยามคำว่าตาบอด ต้องนิยามว่าเป็นคนปกติที่มองไม่เห็น สามารถทำอะไรก็ได้ ยกเว้นการมองเห็น (อินทริรา วิทยสมบุรณ์ และจุฬารภรณ์ ถาวร. 2552)

จากการให้ความหมายเกี่ยวกับผู้พิการทางสายตาดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าผู้พิการทางสายตา คือบุคคลปกติที่มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันและการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมเนื่องจากมีข้อจำกัดทางการมองเห็นหรือการใช้สายตา แต่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสอื่น เช่น การฟัง การสัมผัส การดมกลิ่น การใช้กล้ามเนื้อ เป็นต้น รวมทั้งการไม่สามารถประกอบอาชีพที่ใช้การมองเห็นได้

1.2 ประเภทของผู้พิการทางสายตา

ผู้พิการทางสายตาเป็นบุคคลที่มีลักษณะทางการมองเห็นโดยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทแรกคือ ผู้ที่มีดวงตาบอด คือ เมื่อตรวจวัดความชัดทางสายตาข้างดีกว่าเมื่อใช้แว่นวัดสายตาธรรมดาแล้วอยู่ในระดับที่แย่กว่า 3 ส่วน 60 เมตร หรือ 20 ส่วน 400 ฟุต ลงมาจนถึงมองไม่เห็นแม้แต่แสงสว่าง หรือลานตาแคบกว่า 10 องศา ประเภทที่สอง คือผู้ที่มีดวงตาเห็นเลือนราง เมื่อตรวจวัดความชัดของสายตาข้างดีกว่าเมื่อใช้แว่นสายตาธรรมดาเมื่อแก้ไขแล้วอยู่ในระดับตั้งแต่ 3 ส่วน 60 เมตร 20 ส่วน 400 ฟุต ถึง 6 ส่วน 18 เมตร หรือ 20 ส่วน 70 เมตร หรือมีลานสายตาแคบกว่า 30 องศา (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2552) สอดคล้องกับชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2553: 31) ที่กล่าวถึง ผู้พิการทางสายตาว่า เป็นบุคคลที่มีลักษณะของการมองไม่เห็นโดยแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทตาบอด เป็นผู้ที่สูญเสียสายตาโดยสิ้นเชิง ต้องใช้อักษรเบรลล์ และประเภทที่ตาบอดที่มองเห็นเลือนราง คือ ผู้ที่ตาบอดเพียงบางส่วน มีการมองเห็นหลงเหลืออยู่บ้าง จึงมองเห็นได้กลาง ๆ 20/70 ฟุต (สามารถอ่านตัวหนังสือที่คนปกติอ่านในระยะ 70 ฟุต ได้ในระยะ 20 ฟุต) หรือน้อยกว่านั้นในสายตาข้างที่ดี หากได้รับการช่วยเหลือแก้ไขแล้วสามารถเรียนได้เช่นเดียวกับคนปกติ แต่ต้องใช้อักษรที่ตัวใหญ่กว่าปกติ หรือใช้แว่นขยายหรือใช้เครื่องมือพิเศษ การบกพร่องทางการมองเห็นของผู้พิการทางสายตาสามารถเรียนรู้สิ่งแวดล้อม หรือประสบการณ์ชีวิตได้โดยผ่านการฟัง การสัมผัส

นอกจากประเภทผู้พิการทางสายตาจะถูกแบ่งตามลักษณะของการมองเห็นแล้ว ชาร์ลส์ ดับเบิลยู เทลฟอร์ด และเจมส์ เอ็ม ซาร์เว่ (มันทนาวัตี ตันสกุล.2552: 25) ได้แบ่งผู้พิการทางสายตาออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้พิการทางสายตาที่มีความหมายตามกฎหมาย หรือตาบอดสนิท (Totally Blind) คือมีความสามารถในการมองเห็นสิ่งที่อยู่ในทิศทางตรงไม่ได้ 20 ฟุต หรือมองเห็น 1 ใน 10 ของคนสายตาปกติ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นผู้พิการทางสายตาที่มีความหมายตามคุณลักษณะของการมองเห็น เช่น คนตาบอดสนิท หมายถึงการมองไม่เห็นอะไรเลย

กล่าวโดยสรุปแล้ว ผู้พิการทางสายตาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ผู้ที่มีดวงตาบอดสนิท คือ บุคคลที่มีลานตาแคบกว่า 10 องศา มองไม่เห็นแม้แต่แสงสว่าง หรือผู้ที่สูญเสียดวงตาโดยสิ้นเชิง ต้องใช้อักษรเบรลล์ และอีกประเภทหนึ่งคือ ผู้ที่มีดวงตามองเห็นเลือนราง คือ ผู้พิการทางสายตาเพียงบางส่วน มีลานตาแคบกว่า 30 องศา และหากได้รับการช่วยเหลือแก้ไขจะสามารถมองเห็นอักษรได้แต่ต้องใช้อักษรที่ตัวใหญ่หรือใช้แว่นขยายช่วย แต่อย่างไรก็ตามผู้พิการทางสายตาจะสามารถเรียนรู้ได้โดยวิธีอื่น ๆ เช่น จากการฟัง จากการสัมผัส เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการทางสายตาสรุปได้ว่า ผู้พิการทางสายตาเป็นผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดในการใช้ชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม ไม่สามารถทำงานหรือเรียนรู้โดยการใช้สายตาได้ แต่สามารถทำงานและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้จากการฟัง การสัมผัส การดมกลิ่น และการใช้กล้ามเนื้อ นอกจากสายตาที่มองไม่เห็นซึ่งอาจเป็นอุปสรรคสำหรับการดำเนินชีวิตของผู้พิการทางสายตาแล้ว นอกเหนือจากนั้นผู้พิการทางสายตามีทุกอย่างดังเช่นคนทั่วไป สามารถใช้ชีวิตได้ดังเช่นคนทั่วไปในสังคม โดยประเภทของความพิการทางสายตานั้นมี 2 ลักษณะ คือ ผู้ที่สายตาบอดสนิท หรือผู้ที่สูญเสียสายตาโดยสิ้นเชิง มองไม่เห็นแม้แต่แสงสว่างและต้องใช้อักษรเบรลล์ ส่วนอีกประเภทหนึ่งคือผู้ที่มีดวงตาเห็นเลือนราง เป็นผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นเพียงบางส่วน มีการมองเห็นหลงเหลืออยู่บ้างจึงทำให้มองเห็นได้บ้าง ๆ ซึ่งหากได้รับการช่วยเหลือหรือแก้ไขจะสามารถมองเห็นอักษรได้ แต่ต้องใช้อักษรตัวใหญ่หรือแว่นขยายช่วยในการมองเห็น

จากความหมายและประเภทของผู้พิการทางสายตาที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นการกล่าวถึงผู้พิการทางสายตาในลักษณะของการเป็นผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น ทั้งความหมายทั่วไป ความหมายทางการแพทย์ การศึกษา รวมทั้งการแบ่งประเภทของผู้พิการทางสายตา ล้วนแล้วแต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะของความบกพร่องทั้งนั้น ซึ่งเป็นลักษณะทางร่างกายของผู้พิการทางสายตาที่อาจส่งผลต่อการดำเนินชีวิตอยู่บ้างแต่ไม่ใช่ทั้งหมด ผู้พิการทางสายตาบางคนมีความบกพร่องเพียงสายตาที่มองไม่เห็นเท่านั้น แต่ด้านอื่น ๆ รวมทั้งทางด้านจิตใจไม่ได้บกพร่องไปด้วย การตีตราหรือให้ความหมายแก่ผู้พิการทางสายตาโดยคนในสังคมที่มองว่าผู้พิการทางสายตาเป็นผู้ด้อยโอกาส เป็นผู้ที่มีความบกพร่อง รวมทั้งมองว่าเป็นผู้นำสงสาร และควรได้รับการช่วยเหลือทุกด้านนั้นเป็นการประทับตรา (Labeling) แก่ผู้พิการทางสายตาจากสังคม ซึ่งแนวความคิดการประทับตราเป็น "พฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior)" โดยเนื้อแท้แล้วไม่ได้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมนั้นโดยตรง แต่เป็นแนวโน้มที่คนส่วนใหญ่มีการประทับตราในเชิงลบให้กับพฤติกรรม

นั้น ๆ ที่เขาเห็นว่าผิดแผกแตกต่างไปจากบรรทัดฐานที่สังคมคาดหวังหรือต้องการให้เป็น ดังนั้น พฤติกรรมเบี่ยงเบนในมุมมองนี้ จึงเน้นไปที่ปฏิกริยาของสังคมที่มีต่อผู้กระทำผิดมากกว่าเนื้อหาสาระของการกระทำนั้นโดยตรง ดังที่ผู้พิการทางสายตาได้รับการประทับตราจากสังคมให้เป็นผู้มีความผิดปกติทางร่างกายและถูกมองว่าผิดแผกไปจากคนทั่วไปในสังคม หรือมีความแตกต่างไปจากที่สังคมคาดหวัง ทำให้คนในสังคมมีปฏิกริยาต่อผู้พิการทางสายตาในลักษณะของการต้องเป็นภาระแก่สังคมและครอบครัว รวมทั้งมองว่าเป็นบุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นตลอดเวลา ซึ่งการประทับตราแก่ผู้พิการทางสายตาเช่นนี้อาจส่งผลต่อความรู้สึก เจตคติ การมองเห็นคุณค่าในตนเองของผู้พิการทางสายตาให้เป็นไปในเชิงลบ

สำหรับการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาประสบการณ์ชีวิตผู้พิการทางสายตาในฐานะของผู้ที่มีพฤติกรรมอาสาสมัครช่วยเหลือสังคม สร้างประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม รวมทั้งเป็นผู้มีความรู้ ทักษะในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ไปยังบุคคลอื่นได้ตามความสามารถที่ตนมี เป็นการค้นหาการให้ความหมายของคำว่าอาสาสมัครในมุมมองของผู้กระทำกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งก็คือผู้พิการทางสายตาที่เป็นอาสาสมัครในลักษณะของการเป็นวิทยากรหรือผู้ถ่ายทอดความรู้ ลักษณะเงื่อนไขของการเข้ามาเป็นอาสาสมัครของผู้พิการทางสายตาเป็นอย่างไร รวมทั้งแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครของผู้พิการทางสายตา ทั้งก่อนเข้ามาเป็นอาสาสมัครและขณะที่เป็นอาสาสมัคร และเพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาผู้พิการทางสายตาในการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการเปิดมุมมอง เปิดโลกของผู้พิการทางสายตาในอีกมิติหนึ่งที่ไม่ค่อยปรากฏให้เห็นโดยทั่วไปในสังคม ซึ่งเป็นมุมมองที่แตกต่างจากที่สังคมทั่วไปมอง โดยมองเชิงของการเป็นผู้มีศักยภาพและสามารถสร้างประโยชน์แก่สังคม มองในมุมมองของผู้พิการในฐานะของผู้ให้แทนการเป็นผู้รับอย่างเดี่ยว ดังเช่นการเป็นผู้นำทางแก่คนตาดีในนิทรรศการบทเรียนในความมืด หรือ Dialogues in the Dark เป็นต้น นอกจากนี้เรายังมองเห็นประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับผู้พิการทางสายตา ซึ่งก็คือการเรียนรู้ของผู้พิการทางสายตาเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม ซึ่งการเรียนรู้ของผู้พิการทางสายตามีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากคนปกติทั่วไป นอกจากนี้ ผู้พิการทางสายตาที่เป็นอาสาสมัครมีลักษณะคุณลักษณะที่โดดเด่นขึ้นมาโดยการนำความรู้และประสบการณ์มาใช้ในการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัคร

1.3 การเรียนรู้ของผู้พิการทางสายตาในฐานะอาสาสมัครดวงตามืด

การเรียนรู้ของผู้พิการทางสายตามีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการเรียนรู้ของบุคคลทั่วไปที่สายตาดี แต่ความพิการทางสายตาไม่มีผลต่อระดับสติปัญญาแต่ประการใด ในกรณีที่ผู้พิการทางสายตามีปัญหาในด้านการเรียนรู้และการปรับตัวในสังคมเป็นเพราะสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม ทำให้ผู้พิการไม่สามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่ (มันทาวดี ตันสกุล. 2552: 28) สอดคล้องกับที่ โทมัส ดีคัทฟอร์ด (มันทาวดี ตันสกุล. 2552: 28; อ้างอิงจาก Thomas Decutford) ได้เน้นย้ำว่าการจัดการเรียนการสอนหรือการเรียนรู้ที่เหมาะสม

เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้พิการทางสายตา เนื่องจากเขาได้ทำการศึกษาเด็กผู้พิการทางสายตา พบว่ามีลักษณะการใช้ภาษาได้ไม่เหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการเนื่องจากขาดประสบการณ์ในการสัมผัส นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2553: 29) ได้กล่าวถึงความสามารถในการเรียนรู้ของผู้พิการทางสายตาว่า ความบกพร่องทางการมองเห็นไม่มีผลต่อสติปัญญาการเรียนรู้และความคิดรวบยอด ผู้พิการทางสายตาสามารถเรียนรู้สิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ชีวิตได้ โดยผ่านการฟัง การสัมผัส รวมทั้งการใช้ประสาทสัมผัสอื่น ๆ เช่น การสัมผัสทางผิวหนัง การดมกลิ่น การฟัง เป็นต้น เพียงแต่ผู้พิการทางสายตาไม่สามารถเรียนรู้โน้ตดนตรีบางอย่างได้ เช่น การกล่าวถึงดวงอาทิตย์ก็จะนึกภาพไม่ออก เพราะมองไม่เห็น แต่จะรับรู้จากการสัมผัสความร้อนของแสงแดดหรือแสงสะท้อนจากแสงแดด เป็นต้น ปัจจุบัน ได้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือและพัฒนาศักยภาพผู้พิการทางสายตาอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งทางด้านการแพทย์ การประกอบอาชีพ เช่น มีโรงพยาบาลทั่วทุกภูมิภาคของประเทศที่ทำหน้าที่รักษา ช่วยเหลือ และให้คำแนะนำสำหรับผู้พิการทางสายตา มีโรงเรียนสอนคนตาบอด ทั้งในกรุงเทพมหานคร และภูมิภาค ซึ่งทำหน้าที่ทั้งให้การศึกษาและฝึกอาชีพ เป็นต้น รวมทั้งมีพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และมีแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ เพื่อให้ผู้พิการซึ่งรวมถึงผู้พิการทางสายตาได้เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิทธิได้อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม หน่วยงานเหล่านี้นอกจากจะให้การช่วยเหลือด้านการดำรงชีวิตแล้ว ยังมีกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผู้พิการให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข

นอกจากนี้การที่ผู้พิการทางสายตาได้มีการเรียนรู้ทั้งในการดำรงชีวิตและด้านอื่น ๆ กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่าผู้พิการทางสายตา เป็นเพียงบุคคลที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตอยู่บ้าง แต่ความสามารถด้านอื่น ๆ ยังคงมีดังเช่นคนทั่วไป รวมทั้งยังมีความต้องการในการใช้ความรู้ความสามารถที่มีให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมอีกด้วย เพียงแต่ได้รับโอกาสและมีพื้นที่สำหรับผู้พิการทางสายตาเท่านั้น ซึ่งปัจจุบันการพัฒนาศักยภาพของผู้พิการทางสายตาได้มีอยู่หลายแห่ง เช่น โรงเรียนสอนคนตาบอด โรงเรียนที่มีการจัดการเรียนแบบเรียนร่วม เป็นต้น

จากการกล่าวถึงการเรียนรู้ของผู้พิการทางสายตาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นการกล่าวถึงการเรียนรู้ในฐานะผู้พิการทางสายตา แต่ยังมีอีกมุมมองหนึ่งที่ผู้พิการทางสายตาได้สร้างความโดดเด่นขึ้นมา โดยการนำความรู้และประสบการณ์มาทำประโยชน์เพื่อสังคม ผู้วิจัยจึงขอใช้มุมมองในการมองผู้พิการทางสายตาในฐานะอาสาสมัครดวงตามืด ซึ่งเป็นลักษณะโดดเด่นและมีความพิเศษ และเป็นการมองผู้พิการในนัยยะของความพิเศษ (Special) โดยมองว่าผู้พิการซึ่งหมายรวมถึงผู้พิการทางสายตา เป็นผู้ที่มีความสามารถหรือศักยภาพพิเศษเหนือบุคคลอื่นทั่วไป เช่น ผู้พิการทางสายตาสามารถดำเนินชีวิตในความมืด คนหูหนวกสามารถมีสมาธิภายใต้บรรยากาศที่มีเสียงรบกวน เป็นต้น ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2553: 29) ได้กล่าวไว้ว่าผู้พิการทางสายตาหลายคนมีความรู้ความสามารถ และมีศักยภาพที่จะนำความรู้ความสามารถนั้นมาทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม และปัจจุบันได้มีผู้พิการทางสายตาหลายท่านที่ใช้ความรู้ความสามารถให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

ส่วนรวม เช่น เป็นครูสอนหนังสือทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา รวมทั้งระดับอุดมศึกษา เป็นครูสอนทางด้านการศึกษาอาชีพ เป็นต้น องค์การต่าง ๆ ได้เปิดโอกาสให้ผู้พิการทางสายตาได้ใช้ความรู้ความสามารถเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวมมากขึ้น เช่น สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ รวมทั้งองค์การพิพิภภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ ที่เปิดโอกาสให้ผู้พิการทางสายตาได้เป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด หรือ Dialogue in the Dark โดยผู้พิการทางสายตาทำหน้าที่เป็นผู้นำทางเพื่อพาคนสายตาปกติเรียนรู้บทเรียนในความมืด ซึ่งการเรียนรู้ชีวิตในความมืด ผู้ที่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ได้ดีที่สุดก็คือผู้ที่มีชีวิตอยู่กับความมืดดังเช่นผู้พิการทางสายตา ดังนั้น การที่องค์การพิพิภภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติเปิดโอกาสให้ผู้พิการทางสายตาได้เข้ามาเป็นอาสาสมัครนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้พิการทางสายตาได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ รวมทั้งทักษะความรู้ และประสบการณ์จากการใช้ชีวิตในความมืดถ่ายทอดไปยังผู้ที่มีสายตาปกติ คอยนำทางและแนะนำคนสายตาดีให้ได้เรียนรู้ประสบการณ์ในความมืดจากนิทรรศการ

คำว่า “ดวงตามืด” หมายถึง ผู้พิการทางสายตาที่มีดวงตามองไม่เห็นแม้แต่แสงสว่าง หรือมองเห็นเลือนราง แต่การรับรู้ด้านอื่น ๆ มีครบถ้วนดังคนทั่วไป จากแนวคิดเกี่ยวกับผู้พิการทางสายตาจะเห็นได้ว่าความบกพร่องทางการมองเห็นไม่ได้มีผลต่อสติปัญญา การเรียนรู้ และความคิดรวบยอด นอกจากจะสามารถใช้ชีวิตดังคนทั่วไปได้แล้ว ยังสามารถใช้อรรถความรู้ซึ่งอาจเกิดจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ หรือได้รับการถ่ายทอดสืบต่อมาประกอบคุณงามความดีช่วยเหลือสังคมส่วนรวมอย่างมีศักยภาพอีกด้วย ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงใช้คำว่า อาสาสมัครดวงตามืด แทนการเรียกผู้พิการทางสายตาที่เป็นอาสาสมัคร

1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการทางสายตา

นอกจากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการทางสายตาและอาสาสมัครดวงตามืดแล้ว ผู้วิจัยยังได้ทำการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการทางสายตาเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา และเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจอาสาสมัครดวงตามืด ซึ่งจากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ณ ช่วงเวลาที่ศึกษานี้ ผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเป็นอาสาสมัครของผู้พิการทางสายตา แต่ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการทางสายตาเพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจบริบทของผู้พิการทางสายตาอันจะเป็นประโยชน์ในการศึกษานี้ ซึ่งจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับผู้พิการทางสายตาในหลายมิติลักษณะ ซึ่งแต่ละมิติตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยแตกต่างกัน โดยแบ่งการศึกษาได้ 2 ลักษณะ คือลักษณะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ การจัดสวัสดิการ และแนวทางการพัฒนาผู้พิการทางสายตา ซึ่งมีงานวิจัยที่ศึกษาอยู่ 2 ประเด็น คือศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับอาชีพ และประเด็นที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมและมีโอกาสทางสังคม ลักษณะที่ 2 การศึกษาวิถีชีวิตของผู้พิการทางสายตา จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการ

พัฒนาผู้พิการทางสายตา ในประเด็นที่เกี่ยวกับอาชีพได้มีงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นนี้ ดังเช่น งานวิจัยของ สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์ (2544) ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมอาชีพคนพิการ ผลการศึกษาทำให้ทราบว่าปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพของคนพิการคือเจตคติของครอบครัว ชุมชน และสังคม ส่วนมากเป็นไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ทำให้ผู้พิการขาดโอกาสทางการศึกษา ขาดโอกาสในการพัฒนาตนเอง และขาดโอกาสในการออกสู่สังคม สำหรับสถานประกอบการส่วนใหญ่เปิดรับผู้พิการที่มีความรู้ความสามารถมากยิ่งขึ้น แต่ทั้งผู้พิการและสถานประกอบการยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของกันและกันได้ เนื่องจากขาดข้อมูลข่าวสาร และขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจ้างงานผู้พิการ จากการศึกษาทำให้ได้ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมอาชีพแก่ผู้พิการในระดับนโยบาย และจัดทำแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ผู้พิการได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายด้วย สอดคล้องกับรัตนภรณ์ มุกนนท์ (2546) ศึกษาเชิงสำรวจเกี่ยวกับปัญหา ความต้องการด้านอาชีพ และแนวทางการเลือกอาชีพของเด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น ผลการศึกษาทำให้เห็นว่า ปัญหาด้านอาชีพจาก 5 ปัจจัย ได้แก่ การรู้จักตนเอง ด้านการตัดสินใจของตนเองและครอบครัว ด้านสุขภาพและร่างกาย ด้านการเงิน และด้านความรู้เรื่องอาชีพ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนอาชีพที่เด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นต้องการเป็นมากที่สุดคือ อาชีพครู และแนวทางการเลือกอาชีพนั้นเป็นการเลือกตามใจตนเองมากที่สุด จากผลการศึกษาทำให้ได้ข้อเสนอแนะแก่โรงเรียนสอนผู้พิการทางสายตาในการหาข้อมูลของสถานประกอบการที่จะรองรับผู้พิการทางสายตาเข้าทำงาน และแนวทางในการอบรมวิชาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้พิการทางสายตา และนอกจากนี้ ขวัญใจ ยงยศยิ่ง (2548) ศึกษาเชิงประเมินผลเกี่ยวกับประสิทธิผลของโครงการฝึกอาชีพนวดแผนไทยและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการทางสายตา โดยวัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตใน 3 ด้าน คือ ด้านการมีงานทำ ด้านเศรษฐกิจ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งผลการศึกษาโครงการฝึกอาชีพนวดแผนไทยให้ประสิทธิผลสูงในด้านการมีงานทำ คือหลังจากฝึกอาชีพนวดแผนไทยแล้วส่วนใหญ่จะนำความรู้ไปประกอบเป็นอาชีพ ส่วนด้านเศรษฐกิจ ผู้พิการทางสายตาที่ร่วมโครงการฝึกอาชีพนวดแผนไทยเห็นว่าสามารถทำให้พึ่งตนเองได้ไม่เป็นภาระของครอบครัว และด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ผู้พิการทางสายตาที่เข้าร่วมโครงการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เข้าใจปัญหาของชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน สำหรับการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการช่วยเหลือให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมและมีโอกาสทางสังคม เช่น พีระชัย ลีสมบูรณ์ผล (2536) ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้อัตนตรีและการใช้ดนตรีเพื่อการประกอบอาชีพของผู้พิการทางสายตาในประเทศไทย ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่าวิธีการเรียนรู้ทางดนตรีของผู้พิการทางสายตามี 2 วิธีใหญ่ ๆ คือ การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบในสถานศึกษา วิธีการเรียนด้วยตนเองจะเรียนจากประสบการณ์ อาศัยการฟัง และการถ่ายทอดวิธีการจากเพื่อน หรือญาติมิตร ส่วนอีกวิธีหนึ่งเป็นการเรียนในสถานศึกษา ตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ซึ่งผู้พิการทางสายตาใช้ดนตรีเป็นเพื่อนคลายเหงา และเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ แต่มีจำนวนน้อยที่ใช้เป็นอาชีพหลัก เนื่องจากผู้พิการทางสายตายังขาดความชำนาญ ทักษะ เทคนิค ตลอดจน

ความรู้ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาความสามารถทางดนตรี ผลการวิจัยนี้ ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาทักษะทางดนตรีแก่ผู้พิการทางสายตาจนสามารถนำมาใช้ในการประกอบอาชีพได้ และได้รับความนิยมนิยม คือการให้โอกาสผู้พิการทางสายตาได้เรียนดนตรีในสถานศึกษาที่มีการสอนทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ สนับสนุนทั้งทางด้านอุปกรณ์และบุคลากรที่จะสอน รวมทั้งสนับสนุนให้มีโอกาสแสดงความสามารถต่อสาธารณะ นอกจากนี้ เอื่องทิพย์ ไตรบำรุง (2550) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้พิการในเขตเทศบาลนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งทำการศึกษาวัดการสังคมใน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการแพทย์ ด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านอาชีพ พบว่ามีความต้องการสวัสดิการด้านการแพทย์และด้านสังคมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ โสมรัตน์ วิจิตร (2553) ศึกษาการดำเนินงานห้องสมุดสำหรับผู้พิการทางสายตา เพื่อสร้างแนวปฏิบัติการดำเนินงานห้องสมุดสำหรับผู้พิการทางสายตาที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมของผู้พิการทางสายตาในประเทศไทย และเป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนา และจัดบริการสำหรับห้องสมุดสำหรับผู้พิการทางสายตา และห้องสมุดอื่น ๆ ที่มีนโยบายรองรับกลุ่มผู้ใช้ที่เป็นผู้พิการทางสายตา ซึ่งผลจากการศึกษาในประเด็นจุดมุ่งหมายในการใช้บริการห้องสมุดของผู้พิการทางสายตามี 4 ประการ คือ เพื่อการศึกษา เพื่อความบันเทิงและพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อขอให้ห้องสมุดผลิตและแปลงรูปทรัพยากรสารสนเทศ รูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ให้เป็นหนังสืออักษรเบรลล์และหนังสือเสียง โดยผู้พิการทางสายตาต้องการให้ห้องสมุดปรับปรุงการบริการด้านทรัพยากรสารสนเทศให้หลากหลาย เพิ่มการผลิตในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ จัดบริการเทคโนโลยีสารสนเทศสิ่งอำนวยความสะดวก ทำฐานข้อมูลที่สามารถสืบค้นได้จากอินเทอร์เน็ต และบริการสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพ เช่น ทางลาดและประตูบานเลื่อนอัตโนมัติ และยังสอดคล้องกับ ไออลดา จิตจะกุล (2553) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของผู้พิการทางสายตา ทำให้เห็นว่า ผู้พิการทางสายตาใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวันและเพื่อการทำงาน ปัญหาอุปสรรคในการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้พิการทางสายตาเกิดจากสองปัจจัย คือจากตัวผู้พิการเองทั้งด้านเวลาในการสื่อสาร ด้านการเงิน ส่วนอีกหนึ่งปัจจัยเกิดจากคุณภาพของโปรแกรมที่มาช่วยผู้พิการทางสายตาในประเทศไทย ยังไม่มีการพัฒนา เว็บไซต์ยังไม่ได้มาตรฐาน และการผูกขาดระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ต

นอกจากนี้ยังมีงานของ วิจิตร แก้วเครือวัลย์ (2544) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพคนพิการ ซึ่งในมุมมองของผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเรื่องที่ใกล้เคียงกับประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา เนื่องจากเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการทำประโยชน์ต่อสังคมของผู้พิการทางสายตา แต่จะเป็นในมุมมองของการทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาศักยภาพ ซึ่งพบว่าผู้พิการมีศักยภาพสูงในด้านการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองและการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเอง การเป็นผู้ให้คำแนะนำ และการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย และจากผลการศึกษาทำให้ได้ข้อเสนอแนะทั้งในระดับนโยบาย คือรัฐควรส่งเสริมให้ผู้พิการมีโอกาสและแสดงบทบาททางสังคมอย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป ส่งเสริมสวัสดิการ รวมทั้งบริการสาธารณะ และเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ครอบครัวและเครือข่ายของคนพิการ ระดับปฏิบัติการ ทางด้านการฟื้นฟูอาชีพควรให้ผู้พิการได้แสดงศักยภาพตนเอง มีหลักสูตรเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกอาชีพ และให้

ผู้พิการได้มีโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐ และในระดับวิชาการ ควรมีการศึกษาวิจัยศักยภาพการพึ่งตนเองของผู้พิการและครอบครัว ศึกษาคุณภาพชีวิตที่ผ่านการฝึกอาชีพ และพัฒนาศักยภาพด้านอื่น ๆ

จะเห็นได้ว่า การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการ และผู้พิการทางสายตาในลักษณะสภาพปัญหา ความต้องการ สวัสดิการ และแนวทางการพัฒนาผู้พิการทางสายตา มีการศึกษาที่หลากหลายด้าน และมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจและบริบทที่นักวิจัยเข้าไปศึกษา แต่ประเด็นที่ใกล้เคียงกันของการศึกษาในลักษณะนี้คือการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการการช่วยเหลือของผู้พิการทางสายตา ทั้งด้านสวัสดิการ การได้รับการพัฒนาต่าง ๆ เช่น ด้านอาชีพ ด้านการเปิดโอกาสให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมและมีโอกาสทางสังคม รวมทั้งแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพของผู้พิการทางสายตาเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้ทัดเทียมกับบุคคลทั่วไปในสังคม สามารถประกอบอาชีพ และหารายได้เพื่อเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้อย่างเพียงพอ ไม่กลายเป็นภาระของสังคม เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเพื่อหาแนวทางในการช่วยเหลือผู้พิการทางสายตานั้นเอง ซึ่งงานวิจัยในลักษณะนี้ ทั้งสภาพปัญหา ความต้องการสวัสดิการ ตลอดจนความต้องการได้รับการพัฒนาของผู้พิการทางสายตา ผู้วิจัยนำมาเทียบเคียงกับประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ทั้งประสบการณ์ชีวิตก่อนเข้ามาเป็นอาสาสมัคร และขณะเป็นอาสาสมัคร รวมไปถึงการให้ความหมาย ลักษณะ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ที่เป็นข้อค้นพบบงประการจากการศึกษาครั้งนี้

นอกจากงานวิจัยที่ศึกษาในลักษณะของสภาพปัญหา ความต้องการและแนวทางการพัฒนาผู้พิการทางสายตาแล้ว จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยยังพบว่ามีผู้ที่ศึกษาในลักษณะวิถีชีวิตของผู้พิการทางสายตา ซึ่งส่วนมากใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเข้าไปศึกษา เพื่อทำความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเป็นตัวตน การให้ความหมายของชีวิต ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินชีวิต ตลอดจนความคาดหวังของผู้พิการทางสายตา ดังที่ จีรพร แก้วก๊ว และ โสภา อ่อนโสภา (2546) ศึกษาวิถีชีวิตคนพิการทางสายตาในเขตกรุงเทพมหานคร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาารายกรณี เข้าไปทำความเข้าใจวิถีชีวิตของผู้พิการทางสายตา ทั้งทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ อุปสรรคในการดำเนินชีวิต รวมทั้งความคาดหวังในอนาคตของผู้พิการทางสายตา ซึ่งผู้พิการทางสายตาสส่วนใหญ่มาจากครอบครัวยากจนในชนบท ประกอบอาชีพการเกษตรและรับจ้างทั่วไป ไม่ได้เรียนหนังสือ ส่วนใหญ่มีครอบครัวแล้วและมีภาระต้องรับผิดชอบครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลอาศัยอยู่ในชุมชนชนบทในหอขนาดเล็ก ไม่มีอากาศถ่ายเท ไม่ถูกสุขลักษณะ โดยเช่าอยู่รวมกันเพื่อประกอบอาชีพร้องเพลง ขายล็อตเตอรี่ โดยมีค่าเช่าราคาถูก ปัญหาอุปสรรคส่วนใหญ่เป็นอาชีพที่ขาดความมั่นคง มีรายได้ไม่แน่นอน และต้องแบ่งรายได้ให้ผู้นำไปประกอบอาชีพ ผู้พิการทางสายตาต้องการมีชีวิตที่อิสระและพึ่งพาตนเองได้ การให้ความหมายและคุณค่าต่อชีวิต ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าชีวิตของผู้พิการทางสายตามีทางเลือกน้อยในการดำรงชีวิต ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด และเห็นว่าความพิการทางสายตาเป็นสาเหตุของความยากลำบากในชีวิต ซึ่งการวิเคราะห์หวังจรความทุกข์ยากพบว่ามีความทุกข์ทางกาย คือพิการทาง

สายตา ไม่สามารถไปไหนมาไหนได้สะดวก ต้องพึ่งพาผู้อื่น ความทุกข์ทางใจ คือวิตกกังวล ไม่อยากเป็นภาระครอบครัว รู้สึกว่าตนเองด้อยคุณค่า และความทุกข์ทางสังคม คือขาดความเท่าเทียมในด้านต่าง ๆ ทางสังคม นอกจากนี้ อานนท์ วันลา (2553) ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างเทคโนโลยีแห่งตัวตนของสมาชิกรัฐสภาผู้พิการทางสายตา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ แนวการศึกษาอัตชีวประวัติผ่านเรื่องเล่าประสบการณ์การดำเนินชีวิตของผู้พิการทางสายตา โดยพบว่าการสร้างเทคโนโลยีแห่งตัวตนเริ่มต้นจากตนเองมีปัจจัย 3 ประการ ประการแรกการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาตนเองและสร้างอัตลักษณ์แห่งตนขึ้นมาใหม่ แทนอัตลักษณ์ที่สังคมมอบให้ ประการที่สอง ครอบครัว การเลี้ยงดูและความสัมพันธ์ในครอบครัว เป็นแรงผลักดันที่สำคัญ และประการสุดท้ายคือสิ่งแวดล้อม ได้แก่ วิถีชีวิต สังคมและการศึกษา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาตนเองและอัตลักษณ์ที่ชัดเจนขึ้น ศศิมา รัชชอารยะธรรม (2548) ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของผู้พิการทางสายตาซึ่งเป็นนักเรียนในโรงเรียนสอนคนตาบอด ซึ่งพบว่า ผู้พิการทางสายตาเสนอแนวทางในการเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง 3 ด้าน คือด้านครอบครัว ทั้งความสัมพันธ์และการให้กำลังใจจากครอบครัว ด้านโรงเรียน การได้รับคำชมเชยเมื่อทำดี และให้กำลังใจเมื่อล้มเหลว รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ได้ตอบคำถามและแสดงความคิดเห็น และด้านสังคมกลุ่มเพื่อน เปิดโอกาสให้ได้แสดงออกในสิ่งที่ผู้พิการทางสายตารู้และมี ความสามารถ เช่น การช่วยเหลือเพื่อนในการเรียน มันทนาวัตี ต้นสกุล (2552) ศึกษาความหมายของชีวิตในทัศนะผู้พิการทางสายตา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ การศึกษารายกรณี ในการค้นหาการให้ความหมายของชีวิตในทัศนะผู้พิการทางสายตาตามกรอบแนวคิดเรื่องเจตจำนงเพื่อการมีชีวิต (Will to Live) ของอาร์เธอร์ โชเพินฮาวเออร์ เพื่อค้นหาว่าผู้พิการทางสายตาให้ความหมายของชีวิตว่าคืออะไร มีวิธีการดำเนินชีวิตอย่างไร และอะไรคือเป้าหมายของชีวิต ซึ่งจากการศึกษากรณีศึกษาให้ความหมายว่าชีวิตคือการต่อสู้กับข้อจำกัดทางกายภาพและอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิต โดยผู้พิการทางสายตามีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไป ทั้งการยึดหลักพระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ และยึดมั่นในหลักความดีงาม เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และมีเป้าหมายในชีวิตที่สอดคล้องกันคือการมุ่งมั่นพัฒนาศักยภาพของตนเองและทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคม

จะเห็นได้ว่าในลักษณะการศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้พิการทางสายตาส่วนมากเป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเข้าไปทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษา ทั้งการศึกษารายกรณี (Case Study) การศึกษาเชิงอัตชีวประวัติ เพื่อทำความเข้าใจวิถีชีวิตของผู้พิการทางสายตา ปัญหาการดำเนินชีวิต ความคาดหวังในชีวิต รวมทั้งการให้ความหมายในชีวิตของผู้พิการทางสายตา ซึ่งการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเข้าไปศึกษาทำให้เข้าใจปรากฏการณ์อย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยสามารถเข้าไปศึกษาในประเด็นที่สนใจได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้พิการทางสายตาจะเห็นได้ว่า ผู้พิการทางสายตามีวิถีชีวิตที่ต้องดิ้นรนต่อสู้ทั้งทางด้านกายภาพ คือ ความพิการทางร่างกาย และต่อสู้กับการที่ถูกสังคมตีตราให้เป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคม เป็นบุคคลที่น่าสงสาร และต้องได้รับความช่วยเหลือ ความไม่เข้าใจในการเลี้ยงดูและถูกปิดโอกาสทางสังคม ทั้งด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก ด้านการศึกษา เป็นผลให้ผู้พิการทางสายตาขาดโอกาส

ในการพัฒนาตนเอง ซึ่งส่งผลต่อเจตคติและการให้ความหมายของชีวิตในเชิงลบ เช่น ชีวิตคือการต่อสู้กับความพิการและอุปสรรคในชีวิต แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีผู้พิการทางสายตาที่สามารถก้าวข้ามอุปสรรคที่เกิดจากความพิการและกลายเป็นผู้ที่สร้างคุณค่าให้แก่ตนเองและสังคมอันเป็นที่ประจักษ์แก่คนในสังคม

กล่าวโดยสรุปแล้ว จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้พิการทางสายตา พบว่าการศึกษาร่วมใหญ่เป็นการศึกษาในประเด็นปัญหา ความต้องการการจัดสวัสดิการ และแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของผู้พิการทางสายตา เช่น การพัฒนาด้านอาชีพ การพัฒนาการศึกษา เป็นต้น รวมทั้งการศึกษาวีถีชีวิต การให้ความหมายแก่ชีวิต และความคาดหวังในชีวิต เพื่อทำความเข้าใจผู้พิการทางสายตาอย่างลึกซึ้งและเปิดโอกาสให้คนในสังคมได้ทำความรู้จักโลกของผู้พิการทางสายตาผ่านการวิจัยเชิงคุณภาพ นอกจากนี้ยังเป็นการค้นหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของผู้พิการทางสายตาอย่างลึกซึ้ง ตรงตามสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏอีกด้วย ซึ่งจากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมา ผู้พิการทางสายตามีความสามารถในการเรียนรู้และสามารถสร้างคุณค่าแห่งตน แต่ยังพบน้อยว่าได้นำคุณค่าแห่งตนนั้นไปสู่การทำประโยชน์ และนอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบได้น้อยถึงการศึกษาเกี่ยวกับการทำประโยชน์เพื่อสังคมของผู้พิการทางสายตาในลักษณะของการเป็นอาสาสมัคร โดยเฉพาะการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) ที่มุ่งค้นหาแก่นของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครของผู้พิการทางสายตา รวมทั้งค้นหาความหมาย ลักษณะของอาสาสมัครในมุมมองของผู้พิการทางสายตา เพื่อเป็นการเปิดมุมมองของผู้พิการทางสายตาอีกมุมหนึ่งให้สังคมได้ประจักษ์ถึงการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อสังคมได้แจ่มแจ้งเช่นคนทั่วไป แม้ว่าจะมีข้อจำกัดในการมองเห็นแต่ศักยภาพด้านอื่น ๆ ยังคงมีอยู่ดังเช่นคนปกติทั่วไป

ส่วนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับอาสาสมัคร

2.1 ความหมายของอาสาสมัคร

อาสาสมัคร (Volunteer) เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกด้วยการช่วยเหลือสังคม ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของอาสาสมัครไว้หลากหลาย ดังเช่น ปฏิญญาอาสาสมัครไทย (2544) ได้ให้ความหมายของ อาสาสมัคร ว่าหมายถึง บุคคลที่สามารถเข้ามาช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจ เสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น บัณฑิตกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน สุภรัตน์ รัตนมุขย์ (2544: 10) ได้ให้ความหมายของอาสาสมัคร ว่าหมายถึง การเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำและเป็นความรับผิดชอบต่อสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง และการกระทำนี้ไม่ใช่การทำตามหน้าที่ สอดคล้องกับ ปิยะนาถ ตรีสุตตร (2552: 39) ได้กล่าวว่า อาสาสมัครว่า หมายถึง บุคคลที่สมัครใจและเสียสละทำงานช่วยเหลือผู้อื่น มีความตั้งใจที่จะบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม มีความเป็นห่วงเป็นใยในเพื่อนมนุษย์โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนเป็นเงิน โดยสิ่งตอบแทนที่อาสาสมัครจะได้รับคือความสุขทางใจ ความภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน

สังคม และประเทศชาติ นอกจากนี้ สมพร เทพสิทธา (2541: 1) ยังให้ความหมายที่สอดคล้องกันว่า หมายถึง ผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงอาสาสมัครในบริบทของสังคมไทยว่า อาสาสมัครในประเทศไทย เป็นวิถีชีวิตของคนไทย โดยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติที่มุ่งสอนให้คนในสังคมมีจิตใจ เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยบุคคลจะมีชีวิตที่มีคุณค่า จะต้องทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น เพื่อสังคม ด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน บนพื้นฐานของความสุจริต ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบกัน และทำประโยชน์เพื่อสังคมและประเทศชาติด้วยความเสียสละ (เกษสุดา ศิริมานะกุล. 2547: 17)

จะเห็นได้ว่า อาสาสมัครเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ทำงานเพื่อช่วยเหลือสังคมส่วนรวม ซึ่งสามารถเทียบเคียงได้กับการมีจิตอาสาและพฤติกรรมอาสาของบุคคล การทำความเข้าใจพฤติกรรมอาสาสมัครจึงสามารถอาศัยแนวคิดจิตอาสาและพฤติกรรมอาสาเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจได้ด้วย ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสาได้มีผู้กล่าวถึงในหลายมุมมอง ทั้งในมุมมองที่เกี่ยวกับจิตโดยเฉพาะ และมุมมองที่กล่าวถึงจิตและครอบคลุมถึงการแสดงพฤติกรรมด้วย เมื่อพิจารณาแล้ว จิตอาสา มีความสัมพันธ์กับการแสดงออกถึงการเป็นอาสาสมัคร และในการให้นิยามเองก็มีความใกล้เคียงกันหรือเหมือนกัน ดังที่ พระไพศาล วิสาโล (2554: 11) ได้ให้ความหมายของจิตอาสา ไว้ว่า หมายถึง จิตที่ไม่หนึ่งดูตายต่อสังคม หรือความทุกข์ยากของผู้คน และปรารถนาเข้าไปช่วย ไม่ได้ช่วยด้วยการให้ทาน ให้เงิน แต่ด้วยการสละเวลาลงแรงเข้าไปช่วย และด้วยจิตที่เป็นสุขที่ได้ช่วยผู้อื่น สอดคล้องกับประวิช จรด้า (2552) ได้ให้ความหมายของจิตอาสา (Volunteer Spirit) ไว้ว่า หมายถึงจิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์เป็นจิตที่ไม่หนึ่งดูตาย เมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้คนเป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีและเห็นน้ำตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วยบุญ คือความสงบเย็นและพลังแห่งความดี จิตแห่งการให้ความดีงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์ โดยเต็มใจ สมัครใจ อิ่มใจ ซาบซึ้ง ปิติสุข มีคุณค่าและพัฒนาจิตวิญญาณให้สูงขึ้น เป็นความสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำและเสียสละทั้งแรงกายและแรงใจหรือทรัพย์สินในการทำกิจกรรมหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น ผู้ที่มีจิตใจเป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังร่างกายแรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละสิ่งของตนเองมี แม้กระทั่งเวลาเพื่อเผื่อแผ่ให้กับส่วนรวม อีกทั้งยังช่วยลดอัตราหรือความเป็นตัวตนของตนเองลงได้บ้าง นอกจากนี้ ฐิติชชากร ศรีสมบุรณ์ (2550) ยังได้ให้ความหมายของจิตอาสาในลักษณะของการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมอีกด้วย โดยกล่าวถึงจิตอาสาว่าเป็นความสำคัญของบุคคลต่อสังคมส่วนรวม โดยการเอาใจใส่และการช่วยเหลือ ผู้มีจิตอาสาจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมอาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน

พฤติกรรมอาสา (Volunteer Behavior) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาเพื่อช่วยเหลือสังคม ส่วนรวม ซึ่งพฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การกระทำที่แสดงออกทางความคิดและความรู้สึกเพื่อตอบสนองสิ่งเร้า (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2530: 373) ดังนั้น พฤติกรรมอาสาสมัคร จึงเป็นการกระทำของบุคคลที่แสดงออกถึงการช่วยเหลือสังคมส่วนรวม การทำงานเพื่อ

ประโยชน์ของสังคม ซึ่งการทำความเข้าใจการเป็นอาสาสมัครนั้นนอกจากใช้แนวคิดเกี่ยวกับอาสาสมัครเพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมแล้ว ยังสามารถใช้แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมอาสาเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจได้อีกด้วย

จากความหมายของจิตอาสาและพฤติกรรมอาสา จะเห็นได้ว่ามีความใกล้เคียงกับอาสาสมัครเป็นอย่างมาก แต่จิตอาสาและพฤติกรรมอาสาเน้นการกล่าวถึงลักษณะความรู้สึกที่อยู่ภายในจิตใจ บางครั้งครอบคลุมถึงการแสดงออกซึ่งพฤติกรรม แต่เพื่อสร้างความชัดเจนในการทำความเข้าใจพฤติกรรม การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยขอจำกัดขอบเขตของการศึกษาประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ไว้ว่าเป็นพฤติกรรมอาสาสมัครที่อาสาสมัครดวงตามืดกระทำเพื่อส่วนรวมด้วยการเสียสละแรงกาย แรงใจ และเวลา รวมทั้งการเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เพื่อช่วยเหลือสังคมส่วนรวม ซึ่งการทำงานเป็นอาสาสมัครนอกจากจะเป็นการช่วยเหลือสังคมส่วนรวมแล้ว ยังมีความสำคัญต่อตัวผู้ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครอีกด้วย ทั้งนี้บทบาทของอาสาสมัครแตกต่างกันออกไปตามจุดมุ่งหมาย ความรู้ความสามารถและความถนัดของแต่ละบุคคล

2.2 ความสำคัญและบทบาทของอาสาสมัคร

อาสาสมัครมีความสำคัญอย่างมากต่อสังคม รวมทั้งงานของอาสาสมัครก็มีความแตกต่างกันออกไป ดังที่ วนภัทร์ แสงแก้ว (2553: 10) กล่าวถึงความสำคัญของอาสาสมัครไว้ว่า การเป็นอาสาสมัครเป็นคุณสมบัติของการเป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือ ด้วยกำลังแรงกาย แรงสมอง เป็นต้น ซึ่งเป็นการเสียสละสิ่งของตนเองมีแม้กระทั่งเวลา เพื่อเผื่อแผ่ให้ส่วนรวม ซึ่งบุคคลที่เป็นอาสาสมัครเป็นผู้มีพื้นฐานจิตใจที่จะทำประโยชน์เพื่อบุคคลอื่น เพื่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน สอดคล้องกับศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534: 6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของอาสาสมัครไว้ว่า อาสาสมัครเป็นผู้ที่มีความศรัทธาที่จะทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ โดยคำนึงถึงเวลาว่าง ความสามารถ และความถนัดที่ตนเองมีอยู่ โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการทำงานเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม แก่องค์กร และผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน โดยไม่หวังค่าจ้างหรือค่าตอบแทน

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการเป็นอาสาสมัครในมุมมองของการสร้างความสุขให้แก่ตัวผู้เป็นอาสาสมัครเอง ว่างานอาสาสมัครเต็มไปด้วยความหมาย คุณค่า และความสุข ซึ่งไม่ใช่เพียงความสุขที่เกิดจากการให้เท่านั้นแต่ยังเป็นความสุขที่เกิดจากความไม่คาดหวังผลจากการทำงานอาสาสมัคร ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคม นอกจากนี้ งานอาสาสมัครได้ช่วยปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมที่สำคัญของมนุษย์ ให้เกิดจิตใจที่เป็นกุศล มีเมตตา กรุณา ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2551)

ความสำคัญและบทบาทมักเป็นสิ่งที่มาควบคู่กัน เมื่อกล่าวถึงความสำคัญของอาสาสมัครแล้วผู้วิจัยจึงนำเสนอให้เห็นบทบาทของอาสาสมัครด้วย เนื่องจากเมื่อได้กล่าวให้เห็นแล้วว่าอาสาสมัครมีความสำคัญอย่างไร นอกจากความสำคัญแล้วอาสาสมัครมีบทบาทอย่างไรในการทำ

ประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม ได้มีผู้กล่าวถึงบทบาทของอาสาสมัครไว้หลายประการ ดังเช่น ปฏิญญาอาสาสมัครไทย (2544) ได้กล่าวถึงอาสาสมัครว่ามีบทบาทในการบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม ทั้งในด้านการสงเคราะห์ผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน การป้องกัน การแก้ไขปัญหา การแก้ไขปัญหาสังคมและส่งเสริมความมั่นคงของชาติ สอดคล้องกับ กฤษฎา ทักษะ (มปป.: 2) ที่กล่าวว่าอาสาสมัครเป็นทรัพยากรสำคัญของชาติในการพัฒนาต่าง ๆ มีความสำคัญและบทบาทในการช่วยแก้ปัญหา และพัฒนาสังคม

นอกจากนี้ สมพร เทพสิทธิ์ (2544: 3-4) ยังได้กล่าวถึงบทบาทของอาสาสมัครโดยแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายของการทำงานอาสาสมัครโดยแบ่งบทบาทของอาสาสมัครไว้ 5 ด้าน ประกอบด้วยด้านแรกเป็นบทบาทในด้านสังคมสงเคราะห์ เป็นบทบาทของอาสาสมัครในการช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนประเภทต่าง ๆ เช่น ทหาร ตำรวจ ที่ได้รับบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่และผู้เจ็บป่วยที่รักษาตัวที่โรงพยาบาล ผู้ประสบภัย คนพิการ เด็กเร่ร่อน คนไร้ที่พึ่ง ผู้สูงอายุ เป็นต้น อาสาสมัครจะเข้าไปช่วยในการรักษาพยาบาล ช่วยเป็นเพื่อน ช่วยให้คำปรึกษาและกำลังใจ ช่วยให้มีความสุขและความหวัง ด้านที่สอง บทบาทในการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น การร่วมรณรงค์และร่วมโครงการเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม เป็นต้น ด้านที่สาม บทบาทในการพัฒนาสังคมและองค์กร อาสาสมัครมีบทบาทในการพัฒนาบุคคล ให้เป็นคนที่มีคุณภาพและคุณธรรม นอกจากนี้ยังรวมถึงบทบาทในการพัฒนาองค์กรเอกชน ร่วมบริหารงานกับองค์กรเอกชน เช่น มูลนิธิ สมาคม ด้วยความรู้ความสามารถ และความเสียสละ ทำให้องค์กรมีบทบาทสำคัญในการทำประโยชน์แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ และด้านที่ห้า บทบาทในการส่งเสริมความมั่นคงของชาติ เป็นบทบาทของอาสาสมัครในการรักษา และส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เช่น ลูกเสือชาวบ้าน อาสาสมัครรักษาดินแดน ไทยอาสาป้องกันชาติ เป็นต้น

จากความสำคัญของอาสาสมัครดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าอาสาสมัครเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญในการช่วยเหลือสังคม ทั้งด้านการสงเคราะห์ผู้เดือดร้อน การป้องกันและแก้ปัญหาสังคม การทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ และส่งเสริมความมั่นคงของชาติ โดยไม่หวังผลตอบแทน อีกทั้งยังเป็นงานที่มีความหมาย คุณค่า และสร้างความสุขแก่อาสาสมัคร แต่ในการศึกษารั้วนี้ ผู้วิจัยขอกล่าวถึงความสำคัญและบทบาทของอาสาสมัครดวงตามิต ซึ่งเป็นผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น ที่ทำงานเป็นอาสาสมัครในบริบทของประสบการณ์การเป็นผู้มีบทบาทของการเป็นผู้ให้ การช่วยเหลือสังคมส่วนรวม ทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นความสุขทางใจจากการที่ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้อื่น เพื่อนำไปสู่การเทียบเคียงกับประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัคร การให้ความหมาย ลักษณะของอาสาสมัคร และเงื่อนไขของการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครของอาสาสมัครดวงตามิต ซึ่งเป็นการเปิดมุมมองของการทำงานเพื่อสังคมส่วนรวม จากมุมมองของผู้พิการทางสายตา ที่นำไปสู่การหาแนวทางพัฒนาผู้พิการทางสายตาให้สามารถเป็นผู้ให้และสร้างประโยชน์แก่สังคม รวมทั้งอาจเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาผู้มีความบกพร่องด้านอื่น

ๆ ในการเป็นอาสาสมัครในลักษณะของการเป็นวิทยากรหรือผู้ถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้มีโอกาสดำเนินการคุณประโยชน์แก่สังคมอีกด้วย

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัคร

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครพบว่ามีการศึกษาอยู่จำนวนหนึ่ง และนอกจากนี้ยังมีการศึกษาในประเด็นของจิตอาสา จิตสาธารณะอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งเมื่อผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาลักษณะของตัวแปรวิธีการวัดแล้วมีการวัดออกมาในลักษณะของพฤติกรรม การกระทำ จึงสามารถนำมาเทียบเคียงกับพฤติกรรมอาสาสมัครได้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาในเชิงปริมาณและมุ่งศึกษาใน 3 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่ 1 ศึกษาระดับของพฤติกรรมอาสาสมัคร เพื่อที่จะดูว่ากลุ่มที่ศึกษามีพฤติกรรมอาสาสมัครระดับใด และนำไปสู่การหาแนวทางส่งเสริมต่อไป ลักษณะที่ 2 ศึกษาเชิงสหสัมพันธ์เกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาสาสมัคร และลักษณะที่ 3 ศึกษาในลักษณะของการทดลองเพื่อจัดโปรแกรมการพัฒนาอาสาสมัคร ซึ่งผลจากการศึกษาระดับของพฤติกรรมอาสาสมัคร พบว่า ระดับการมีพฤติกรรมอาสาสมัครอยู่ในระดับมาก ดังเช่นงานวิจัยของ ภัทรวรรณ องอาจ (2554) ศึกษาเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของนักศึกษาวิทยาลัยดุสิตธานี โดยวัดการขัดเกลาทางครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชน ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมระดับจิตสาธารณะของนักศึกษาวิทยาลัยดุสิตธานีอยู่ในระดับมาก โดยที่การขัดเกลาทางครอบครัวมีความสัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนักศึกษา มากที่สุด สอดคล้องกับ นันทรัตน์ ปรีวีดิธรรม (2553) ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมจิตอาสาของเด็กและเยาวชนที่รับทุนการศึกษาสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีเจตคติเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับมาก และแสดงพฤติกรรมจิตอาสาอยู่ในระดับบ่อยครั้ง โดยพฤติกรรมจิตอาสาด้านการช่วยเหลือผู้อื่นมีการปฏิบัติบ่อยที่สุด ซึ่งผลจากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ทั้งในระดับนโยบายและระดับการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมและพัฒนาจิตสาธารณะแก่เด็กและเยาวชนต่อไป นอกจากนี้ ญัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และได้วัดระดับของจิตอาสาด้วย ผลการวิจัยพบว่า จิตอาสาประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ การช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนา ซึ่งค่าเฉลี่ยคะแนนจิตอาสาของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยด้านสังคม/ชุมชน มีอิทธิพลรวมต่อการเกิดจิตอาสาของนักเรียนมากที่สุด นอกจากงานวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และยังมีงานวิจัยของกฤตยา ทัพวงษ์ (มปป.) ได้ศึกษาพฤติกรรมอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 83.3) เคยทำกิจกรรมอาสา ซึ่งกิจกรรมที่ทำมากที่สุดคือการร่วมอาสาทำความสะอาดมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยของนพพร ทิพวงศ์ (2552) ศึกษาการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคม โดยศึกษาศักยภาพใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการชี้เป้า-เฝ้าระวัง ด้านการเชื่อมกลุ่มเดิม-เสริมกลุ่มใหม่ ด้านร่วมใจทำแผนชุมชน ผลการศึกษาในภาพรวมศักยภาพ

ในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) อยู่ในระดับปานกลาง การศึกษาครั้งนี้ทำให้ได้ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงานและเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน ควรจัดให้มีการฝึกอบรม ทบทวน หรือจัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ ทางการทำงานของ อพม.

ลักษณะที่ 2 การศึกษาปัจจัยเชิงสหสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาสาสมัคร พบว่ามีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาสา ดังเช่นงานวิจัยของ ปริญญา ฤกษ์อรุณ (2548) ศึกษาลักษณะทางจริยธรรมของวัยรุ่นตอนปลายที่มีพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งวัดลักษณะทางจริยธรรมด้านความเมตตากรุณา ด้านเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเสียสละ และการมีวินัยในตนเอง ส่วนลักษณะพฤติกรรมอาสา ได้แก่ พฤติกรรมการสละแรงงานและเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น ผลการวิจัยพบว่าลักษณะทางจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละสามารถร่วมกันอธิบายการมีพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่นได้ นอกจากนี้ วนภัทร์ แสงแก้ว (2553) ได้ศึกษาการพัฒนาแกนนำจิตอาสาโรคเอดส์เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการเข้ามาเป็นแกนนำจิตอาสาป้องกันโรคเอดส์ของนักเรียนที่เป็นแกนนำจิตอาสาป้องกันโรคเอดส์ ผลการศึกษาพบว่าแกนนำเข้าร่วมโครงการจิตอาสาโดยการชักชวนจากครู แรงจูงใจที่สำคัญที่สุดคือแรงจูงใจด้านประโยชน์ต่อสังคม และจากผลการศึกษาทำให้ได้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาแกนนำจิตอาสาป้องกันโรคเอดส์เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนโดยโครงการควรกำหนดนโยบายในการรณรงค์ให้นักเรียนมีความสนใจเข้าร่วมเป็นแกนนำจิตอาสา และสนับสนุนงบประมาณและครูแกนนำจิตอาสาในการขับเคลื่อนการทำงานในระดับปฏิบัติการ นอกจากนี้ ปิยนารถ สรวีสุต (2552) ศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจของผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม โดยวัดลักษณะกิจกรรมเพื่อสังคมแบ่งเป็นกิจกรรมด้านการวิจัยและเฝ้าระวังปัญหาเยาวชน การพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมด้านการพัฒนามาตรการและกลไกการดูแลเยาวชน ส่วนการวัดแรงจูงใจแบ่งเป็นแรงจูงใจภายในและภายนอก แรงจูงใจภายใน ได้แก่ ต้องการหาประสบการณ์ใหม่ ต้องการพัฒนาตนเอง ต้องการความสุขและความเพลิดเพลิน การมีความรู้สึกที่ดีต่อการทำกิจกรรมเพื่อสังคม ต้องการแก้ปัญหาสังคม และการมีเจตคติที่ดีต่อการทำกิจกรรมเพื่อสังคม ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจภายในและภายนอกในการทำกิจกรรมอยู่ในระดับสูง โดยแรงจูงใจภายในที่มีระดับมากที่สุดคือการป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม ส่วนแรงจูงใจภายนอกที่มีระดับสูงสุดคือคำชมเชยที่ได้รับจากหน่วยงานต่าง ๆ เมื่อได้ทำกิจกรรมเพื่อสังคม และยังมีงานวิจัยของโกศล มีความดี (2547) ได้ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจ โดยวัดความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แสดงถึงการช่วยเหลือสังคม และวัดความรับผิดชอบต่อสังคม ผลการวิจัยทำให้ทราบว่าการรับรู้วัฒนธรรมองค์กรที่สูง การรับรู้การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และประชาชนสูง มีจิตสาธารณะสูงกว่าการรับรู้ด้านอื่น ๆ และการรับรู้ความสามารถของตนและการสนับสนุนจากประชาชนสามารถร่วมกันทำนายการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจได้ ซึ่งการรับรู้ความสามารถของตนมีประสิทธิภาพในการทำนายมากที่สุด นอกจากนี้ สุขุม จุสนิห (2550) ยังได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการทำงานของอาสาสมัคร องค์กรการ

พิพิธภัณฑศึกษาศาสตร์แห่งชาติ โดยวัดจากความภาคภูมิใจในตนเอง บุคลิกภาพ ความพึงพอใจในการทำงาน สัมพันธภาพระหว่างอาสาสมัครกับสมาชิกในครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างอาสาสมัครกับผู้บังคับบัญชา สัมพันธภาพระหว่างอาสาสมัครกับเพื่อนร่วมงาน และสัมพันธภาพระหว่างอาสาสมัครกับผู้เข้าชม ผลการวิจัยทำให้เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการทำงานของอาสาสมัครในองค์การพิพิธภัณฑศึกษาศาสตร์แห่งชาติ ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างอาสาสมัครกับผู้เข้าชมภายในอาคาร ความภาคภูมิใจในตนเอง และบุคลิกภาพ โดยสัมพันธภาพระหว่างอาสาสมัครกับผู้เข้าชมภายในอาคารมีผลมากที่สุด

สำหรับลักษณะที่ 3 ศึกษาในลักษณะของการทดลองเพื่อจัดโปรแกรมการพัฒนาอาสาสมัคร ได้มีงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นนี้อยู่หลายเรื่อง ดังเช่นงานวิจัยของ สุรสิทธิ์ พรหมจันทร์ (2551) ศึกษาการพัฒนาความรู้และทักษะการนวดไทยให้กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นการวิจัยเชิงทดลองเพื่อศึกษาสภาพและความต้องการการพัฒนาตนเองด้านการนวดไทยของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผลการศึกษาพบว่าหลังผ่านการอบรมอาสาสมัครมีความรู้และทักษะการนวดไทยผ่านเกณฑ์ที่พึงพอใจ ผลจากการศึกษาสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองด้านการนวดไทยในระดับภูมิภาค โดยเน้นกลุ่มของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเนื่องจากอาสาสมัครสาธารณสุขเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการให้บริการด้านสาธารณสุขชุมชน สอดคล้องการกับวิจัยของ กนกพจน์ สิงห์เมธากุล (2550) ที่ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลการทำงานของอาสาสมัครหน่วยกู้ภัยปอดเตี้ย หลังจากได้รับการอบรมหลักสูตรการเสริมสร้างทักษะเบื้องต้นการปฐมพยาบาล ณ จุดเกิดเหตุ ศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลการทำงานกับประสบการณ์ในการทำงานและจิตสาธารณะ ผลการศึกษาพบว่า การมีประสบการณ์และจิตสาธารณะต่างกันทำให้ประสิทธิผลในการทำงานแตกต่างกันด้วย ผลจากการศึกษาทำให้ได้ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขในการทำงาน ได้แก่ ควรมีการอบรมทบทวนเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลให้กับอาสาสมัครเป็นระยะ และควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับงานอาสาสมัครให้มากกว่านี้

จากงานวิจัยที่เกี่ยวกับอาสาสมัครดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการเป็นอาสาสมัครมีความสำคัญไม่เพียงแต่การได้ช่วยเหลือ แก้ปัญหา และพัฒนาสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นการเสริมสร้างความมีคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เป็นอาสาสมัครอีกด้วย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างคนให้เป็นคนดีที่สังคมพึงปรารถนา ซึ่งจะเห็นได้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีการศึกษาทั้งระดับการมีพฤติกรรมอาสา ปัจจัยเชิงสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาสา ตลอดจนการศึกษาเชิงทดลองเพื่อจัดโปรแกรมการพัฒนาอาสาสมัคร ดังนั้น พฤติกรรมอาสาสมัครจึงควรมีการส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในสังคมทุกกลุ่ม รวมไปถึงในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมดังเช่นผู้พิการทางสายตาด้วยเช่นกัน

จะเห็นได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาสาสมัครมีหลายลักษณะด้วยกัน ทั้ง การศึกษาระดับของพฤติกรรม การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดพฤติกรรม และการศึกษาและพัฒนาอาสาสมัคร รวมทั้งผลการวิจัยได้นำเสนอแนวทางในการส่งเสริม พัฒนาการมีพฤติกรรมอาสาสมัครอีกด้วย แต่จะเห็นได้ว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นการทำงานอาสาสมัครของกลุ่มคนทั่วไป

ในสังคม ทั้งในกลุ่มของเด็กและเยาวชน กลุ่มข้าราชการ กลุ่มผู้ใหญ่ แต่ในขณะที่ผู้วิจัยทำการศึกษายังไม่พบการศึกษากับอาสาสมัครในกลุ่มของผู้พิการทางสายตา ซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีลักษณะทางร่างกายที่บกพร่องแต่ยังเป็นผู้มีความเอื้อเพื่อ เสียสละแรงกาย กำลังใจ และเวลาเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม

นอกจากงานวิจัยในเชิงปริมาณที่ศึกษาใน 3 ลักษณะที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีผู้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมอาสาสมัครในลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพอีกด้วย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาแตกต่างกันออกไปตามบริบทและความสนใจของผู้ที่ทำการศึกษา ดังเช่น น้องนุช ประสมคำ (2546) ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทเยาวชนดีเด่นอาสาสมัครในงานพัฒนาสังคม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตในการศึกษา ผลการศึกษาทำให้เห็นว่าบทบาทของเยาวชนดีเด่นอาสาสมัครในงานพัฒนาสังคม มีบทบาทสำคัญ 6 ด้าน ได้แก่ บทบาทต่อตนเอง บทบาทต่อผู้อื่น บทบาทต่อสังคม บทบาทต่อสถาบันชาติ บทบาทต่อสถาบันศาสนา และบทบาทต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ ดวงใจ ทองหล่อ (2549) ได้ทำการศึกษาอาสาสมัครที่พึงประสงค์ขององค์กรสาธารณประโยชน์ โดยศึกษาคุณสมบัติ คุณภาพในการทำงาน และคุณภาพชีวิต ใช้การศึกษาจากเอกสาร การสังเกตและการสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่าเหตุผลที่เข้ามาทำงานอาสาสมัคร ด้วยความสมัครใจเป็นหลัก ส่วนคุณสมบัติของอาสาสมัคร เน้นด้านความประพฤติและการปฏิบัติโดยมุ่งหมายทางด้านคุณธรรมจริยธรรม ไม่กีดขวางผู้ที่มีความตั้งใจอยากช่วยเหลือสังคม คุณภาพชีวิตของอาสาสมัคร อาสาสมัครส่วนใหญ่ทำงานในภาคเอกชนและทำงานอิสระ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ กรรณิกา มาโน (2553) ที่ศึกษาความหมายของชีวิตกับจิตอาสา เพื่อค้นหาถึงความหมายของจิตอาสาความหมายในชีวิตผ่านมุมมองและประสบการณ์ของผู้ที่ทำกิจกรรมจิตอาสา โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์ในการศึกษา ผลจากการศึกษานักศึกษาที่ทำกิจกรรมจิตอาสาได้ให้ความหมายของจิตอาสาว่า คือการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน และความหมายในชีวิตของการทำกิจกรรมจิตอาสา คือจิตอาสาผูกพันและเรียนรู้

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับอาสาสมัครและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าอาสาสมัครเป็นลักษณะการกระทำของบุคคลที่เสียสละแรงกาย แรงใจ และเวลาเพื่อทำประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม โดยมีลักษณะของงานอาสาสมัครที่แตกต่างกันออกไปตามความสมัครใจ ความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งการมีพฤติกรรมอาสาสมัครมีความสำคัญในการช่วยเหลือและพัฒนาสังคมอย่างมาก โดยมีความสำคัญทั้งต่อผู้อื่นและต่อตนเอง กล่าวคือ อาสาสมัครเป็นการช่วยเหลือและทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ในขณะที่เดียวกันผู้ที่เป็อาสาสมัครเองก็มีความสุขที่ได้เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ และทำให้บุคคลอื่นมีความสุข หรือบรรเทาความเดือดร้อน บทบาทของอาสาสมัครมีหลากหลายด้าน เช่น อาสาสมัครช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส อาสาสมัครเพื่อการพัฒนา อาสาสมัครบริการสังคม เป็นต้น และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณที่ศึกษาในลักษณะของการศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาสาสมัคร ระดับการมีพฤติกรรมอาสาสมัคร และการจัดโปรแกรมเพื่อพัฒนาการมีพฤติกรรมอาสาสมัครโดยผ่านการวิจัยเชิงทดลอง ส่วนการศึกษาพฤติกรรมอาสาสมัครในลักษณะ

ของการวิจัยเชิงคุณภาพมีให้เห็นบ้างแต่ยังไม่มาก และจะศึกษาในลักษณะของบทบาท คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาสาสมัคร รวมทั้งการศึกษากการให้ความหมายของอาสาสมัครจากมุมมองของผู้ที่มีพฤติกรรมอาสาสมัคร แต่เป็นการศึกษาในกลุ่มคนทั่วไป เช่น กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มนักศึกษาในมหาวิทยาลัย เป็นต้น ซึ่ง ณ ช่วงเวลาที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้านี้ยังไม่ปรากฏว่ามีการศึกษาการมีพฤติกรรมอาสาสมัครของกลุ่มผู้มีความบกพร่องทางร่างกาย เช่น ผู้พิการทางสายตา ในลักษณะของการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเข้าไปศึกษา แต่จะพบในลักษณะของการบอกเล่าเรื่องราวผ่านการเขียนเป็นเรื่องเล่า เช่น การเล่าถึงประสบการณ์ชีวิตของประหยัด ภูหนองโอง ผู้พิการทางสายตาที่ต่อสู้และช่วยเหลือผู้พิการทางสายตาด้วยกัน การเล่าถึงประสบการณ์การผลักดันกฎหมายเพื่อผู้พิการและสร้างคุณประโยชน์อื่น ๆ แก่ผู้พิการทางสายตาของศาสตราจารย์ วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ เป็นต้น ซึ่งจะพบว่าเป็นเรื่องราวที่ส่งเสริมคุณค่าของผู้พิการทางสายตา แต่หากเป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยน่าจะทำได้ผลการศึกษาที่สรุปเป็นแนวทางที่ชัดเจนได้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครของผู้มีดวงตามืด โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบอูตรวิสัยเข้าไปทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด การให้ความหมาย ลักษณะของอาสาสมัคร รวมทั้งเงื่อนไขของการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครเป็นอย่างไร รวมทั้งแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมอาสาสมัครของผู้พิการทางสายตา และอาจเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมกลุ่มอื่น ๆ ต่อไปอีกด้วย

ส่วนที่ 3 แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้อง

การเป็นอาสาสมัครเป็นการแสดงออกถึงการทำงานเพื่อช่วยเหลือสังคมของบุคคลหรือกลุ่มคน ซึ่งเป็นคุณธรรมที่ปรารถนาให้เกิดขึ้นในสังคมไทย เพราะนอกจากจะเป็นการช่วยเหลือสังคมแล้วยังก่อให้เกิดความสมานฉันท์และลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมอีกด้วย การเป็นอาสาสมัครนั้นไม่ได้จำกัดขอบเขตของผู้ที่จะเข้ามาทำหน้าที่นี้ ทุกคนในสังคมสามารถทำได้ ทั้งนี้อยู่ที่ความสมัครใจของแต่ละบุคคล การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดเป็นการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมของผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น แม้คนกลุ่มนี้จะมีความบกพร่องทางการมองเห็นแต่พวกเขาก็ยังมีจิตอาสาที่จะมาทำงานเป็นอาสาสมัครเพื่อผู้อื่น ซึ่งการเป็นอาสาสมัครของคนกลุ่มนี้มีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกันตามบริบทเบื้องหลังที่แต่ละบุคคลได้ประสบและรับรู้ ทั้งบริบทที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างสังคมระดับมหภาค อันเกิดจากการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) ที่เป็นเงื่อนไขทำให้คนกลุ่มนี้ตัดสินใจเป็นอาสาสมัคร โครงสร้างสังคมระดับจุลภาค ที่เป็นการมองในระดับปัจเจกหรือระดับบุคคล ที่เกิดจากการปฏิสังสรรค์โดยผ่านสัญลักษณ์ทางสังคม เป็นการถ่ายทอดทางสังคมแบบสองทาง (Two - Way) ที่มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครยังสามารถวิเคราะห์ได้จากสาเหตุภายในตัวบุคคลอีกด้วย การที่ผู้มีดวงตามืดตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครอาจยังอธิบายได้ด้วยคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคล ที่แต่ละคนมีลักษณะที่แตกต่างกันเพราะต่างได้รับประสบการณ์ที่ต่างกัน การ

เรียนรู้ทางสังคม การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง ที่ทำให้เกิดการรับรู้ความสามารถของตน อันนำไปสู่การมีพฤติกรรมอาสาสมัคร และการเป็นอาสาสมัครนี้ นอกจากจะเป็นคุณธรรมที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการเป็นคนดีแล้ว ผู้ที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครยังต้องมีทักษะ และบุคลิกภาพที่เหมาะสมอันเป็นคุณลักษณะของคนเก่งอีกด้วย

การอธิบายประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามีดังนี้ ผู้วิจัยอาศัยทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่มองปรากฏการณ์ทางสังคมทั้งในระดับโครงสร้างหรือภาพรวมและในระดับปัจเจกบุคคล เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นคำถามสำหรับการศึกษาครั้งนี้ และนำมาเทียบเคียงกับข้อค้นพบจากการศึกษาการเป็นอาสาสมัคร โดยมีตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อ และประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร และการปฏิสังสรรค์ซึ่งเป็นการกระทำระหว่างกันของบุคคลผ่านการให้ความหมายในเชิงสัญลักษณ์ นอกจากนี้ยังอาศัยทฤษฎีทางจิตวิทยาที่มองพฤติกรรมของบุคคลในระดับปัจเจกและลักษณะภายในจิตใจของบุคคล เพื่อนำมาเทียบเคียงกับประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามีที่เป็นข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้อีกด้วย โดยมีทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนพอสังเขป ดังนี้

3.1 แนวคิดทางสังคมวิทยา

1) ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural-Functional Theory)

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural-Functional Theory) เป็นทฤษฎีสังคมวิทยา ระดับมหภาค (Macro Approach) ที่มองสังคมในระดับกลุ่มคนหรือมองโครงสร้างสังคมในภาพรวม เปรียบโครงสร้างสังคมเหมือนร่างกายมนุษย์ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่เฉพาะของตนเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด ซึ่งสังคมมนุษย์ก็เช่นเดียวกันมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่เฉพาะของตนแต่มีการสอดประสานกันเพื่อความอยู่รอดและเกิดดุลยภาพในสังคม สังคมประกอบด้วยหน่วยต่าง ๆ อันได้แก่สถาบันทางสังคมและองค์การทางสังคมที่รวมกันเป็นโครงสร้างสังคม ดังที่ สุกวงค์ จันทวานิช (2552: 139-141) ได้กล่าวว่าทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่มีส่วนช่วยในการอธิบายบริบทของสังคมในมิติขององค์ประกอบของสถาบันต่าง ๆ ที่ปรากฏความสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคล และกลุ่มคนในรูปแบบของวิถีชีวิต ใ้ใช้กลไกทางสังคมผ่านระบบความเชื่อและค่านิยมเพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้อยู่ในภาวะสมดุล (Equilibrium) ไม่ให้เกิดความไร้ระเบียบ (Anomie) การเปลี่ยนแปลงส่วนใดส่วนหนึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงส่วนอื่น ๆ ด้วย ซึ่งลักษณะการเปลี่ยนแปลงจะเป็นลักษณะที่เป็นระเบียบไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงในลักษณะของการปฏิวัติ โครงสร้างสังคมประกอบด้วยสถาบันต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่แตกต่างกันออกไป เช่น สถาบันครอบครัว ทำหน้าที่ในการผลิตและเลี้ยงดูสมาชิก สถาบันพิธีกรรม ทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ สถาบันการเมือง ทำหน้าที่ในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตย สถาบันศาสนา ทำหน้าที่ในการเป็นที่พึ่งทางจิตใจ สถาบันเศรษฐกิจ ทำหน้าที่ในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อจำหน่าย แจกจ่ายให้แก่สมาชิกของสังคม เป็นต้น โดยแต่ละสถาบันมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อย่างเป็น

ระบบ การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวความคิดการถ่ายทอดทางสังคมตามทัศนภาพของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่เป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นคำถามที่นำไปสู่การบอกเล่าประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัคร ทั้งประสบการณ์ก่อนเป็นอาสาสมัครและขณะที่เป็นอาสาสมัคร เจื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ว่าการถ่ายทอดทางสังคมมีความเกี่ยวข้องอย่างไร และตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคมใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์นี้

แนวความคิดการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization)

การถ่ายทอดทางสังคม หมายถึง กระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด เจตคติ อุดมการณ์ ของสมาชิกสังคมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งเป็นไปทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผ่านตัวแทนของสังคม (Agent) เช่น ครอบครัว สถานศึกษา สื่อสารมวลชน กลุ่มเพื่อน สถานที่ทำงาน และองค์กรทางสังคมต่าง ๆ เพื่อที่บุคคลจะสามารถทำหน้าที่ทั้งในส่วนตัวและต่อสังคมได้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือที่สังคมหนึ่ง ๆ กำหนดไว้ ทำให้บุคคลมีแบบแผนของพฤติกรรมและสามารถดำรงอยู่ในกลุ่มและสังคมได้อย่างเป็นระเบียบ ซึ่งการถ่ายทอดทางสังคมมีความสำคัญในการเป็นหลักปฏิบัติที่คนเราต้องเรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้เพื่อให้ความสัมพันธ์กัน ฉะนั้นการถ่ายทอดทางสังคมจึงเป็นวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตของกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก เป็นการรับรู้เอาคุณค่าของกลุ่ม ซึ่งทำให้มนุษย์มีความรู้สึกเป็นตัวตนหรือตัวของตัวเอง (Self) คือการรู้สึกที่ว่าตนเป็นมนุษย์ต่างจากคนอื่น สามารถควบคุมความรู้สึกนึกคิด พฤติปฏิบัติตนตามระเบียบหรือความเหมาะสมในกลุ่มอื่น ๆ สังคมจะทำหน้าที่หล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการโดยผ่านสถาบันพื้นฐาน คือ สถาบันครอบครัวเป็นอันดับแรก สังคมจะมีส่วนสร้างความสำนึก ความประทับใจ คุณค่าทางวัฒนธรรม และแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกของสังคมอย่างแท้จริง โดยวิธีการถ่ายทอดทางสังคมมี 2 วิธี ได้แก่ การถ่ายทอดโดยตรง และการถ่ายทอดโดยอ้อม ซึ่งการถ่ายทอดโดยตรง เป็นการถ่ายทอดทางสังคมที่ต้องการให้บุคคลปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่สังคมกำหนดไว้ เป็นการบอกวาสิ่งใดควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ อะไรผิด อะไรถูก ซึ่งนับว่ามีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพเป็นอย่างมาก การถ่ายทอดทางสังคมโดยตรงนี้จะมาจากสถาบันครอบครัว โรงเรียน วัด เป็นต้น ส่วนการถ่ายทอดโดยอ้อม เป็นการถ่ายทอดทางสังคมที่ไม่บอกกันโดยตรงแต่อาจแสดงให้เห็น เช่น พ่อแม่จะทิ้งขยะลงถังขยะทุกครั้ง เมื่อลูกเห็นพ่อแม่ทำก็จะเกิดการเรียนรู้ว่าต้องทิ้งขยะลงถังขยะทุกครั้งทำให้เกิดการกระทำพฤติกรรมดังกล่าวจากการสังเกตพฤติกรรมของพ่อแม่

ตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคม (Agent of Socialization)

ตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคม หมายถึง กลุ่มที่ทำหน้าที่ในการขัดเกลาสมาชิกสร้างสมาชิกให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ เจตคติ อุดมการณ์ ฯลฯ ในแบบที่สังคมต้องการ การถ่ายทอดทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการขัดเกลาให้อาสาสมัครดวงตามืดมีพฤติกรรมความเป็นอาสาสมัคร รวมทั้งประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร เนื่องจากการถ่ายทอดมาจากตัวแทนทาง

สังคมต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ภาวะเบี่ยงของสังคมและปฏิบัติตาม แม้สายตาไม่อาจมองเห็นได้ แต่พวกเขาก็สามารถรับรู้และได้รับการถ่ายทอดทางสังคมผ่านช่องทางอื่นหรือจากประสาทสัมผัสอื่น เช่น การฟัง การสัมผัส เป็นต้น ทำให้เกิดการเรียนรู้รวมทั้งการรับรู้เกี่ยวกับตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามสิ่งที่สังคมปรารถนาอันหมายรวมถึงการเป็นอาสาสมัครด้วย ตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคมที่สำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ได้แก่ ครอบครัว เป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญในการสร้างบุคลิกภาพพื้นฐาน และเป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดทางสังคมแก่อาสาสมัครดวงตามืด การที่พวกเขา มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครครอบครัวเป็นสถาบันสำคัญที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ กลุ่มเพื่อน เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลอย่างมากในการทำหน้าที่ถ่ายทอดทางสังคมแก่อาสาสมัครดวงตามืด ไม่ว่าจะเพื่อนที่เป็นผู้พิการทางสายตาด้วยกันและเพื่อนที่ไม่ได้เป็นผู้พิการทางสายตา อันทำให้เกิดประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร สถาบันการศึกษา เป็นสถาบันที่นอกจากจะให้ความรู้ ทักษะแก่อาสาสมัครดวงตามืดแล้ว ยังทำหน้าที่ในการถ่ายทอดแนวทางที่สังคมต้องการอีกด้วย เจื่อนไซ และประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครนั้นส่วนหนึ่งมาจากการได้รับการถ่ายทอดจากสถาบันการศึกษา ทั้งการศึกษาในโรงเรียนสอนคนตาบอด การศึกษาในโรงเรียนสามัญ การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นต้น (สุพิศรา สุภาพ. 2541)

จะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดทางสังคมเป็นการถ่ายทอดความรู้ ความคิด เจตคติ อุดมการณ์ บุคลิกภาพ ของสมาชิกสังคมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผ่านตัวแทนซึ่งได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน ซึ่งทำหน้าที่ในการถ่ายทอดภาวะเบี่ยง และแบบแผนของสังคมไปสู่สมาชิก

การถ่ายทอดทางสังคมในมุมมองของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ มองบุคคลในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม อาสาสมัครดวงตามืดก็เป็นสมาชิกหนึ่งของสังคม ดังนั้นคนกลุ่มนี้ย่อมได้รับการถ่ายทอดทางสังคมเช่นเดียวกับสมาชิกอื่น ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านตัวแทนไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว โรงเรียน และกลุ่มเพื่อน ซึ่งแต่ละคนต่างได้รับประสบการณ์แตกต่างกัน การทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนี้จึงมีความเกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดทางสังคมในระดับโครงสร้างด้วย

นอกจากนี้การทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครยังต้องค้นหาความหมาย ลักษณะของอาสาสมัคร รวมทั้งเจื่อนไซของการเป็นอาสาสมัคร ยังมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ผ่านการให้ความหมายของบุคคล เป็นเรื่องของตัวตนในระดับจุลภาค ซึ่งจะใช้แนวคิดของทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่อไป

2) ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory)

การศึกษาครั้งนี้ นอกจากแนวคิดการถ่ายทอดทางสังคมโดยผ่านตัวแทนทางสังคมที่มองในระดับโครงสร้างสังคมแล้ว ผู้วิจัยยังใช้มุมมองจากทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ที่มองในระดับปัจเจกบุคคล และมองกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมในเชิงการปฏิสังสรรค์ระหว่างผู้ถ่ายทอดกับผู้

ถูกถ่ายทอด ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาความเป็นตัวตน (Self) ของบุคคล ในการเทียบเคียงกับ ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ที่ทำให้เกิดการคิดเกี่ยวกับตนเองและมองตนเองว่า เป็นอย่างไร ที่นำไปสู่การให้ความหมายและลักษณะการเป็นอาสาสมัคร

ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลัษณ์มองสังคมในระดับจุลภาค (Micro Approach) กล่าวคือให้ความสำคัญกับมนุษย์ในระดับปัจเจกบุคคล มองว่าการดำรงอยู่ของสังคมมนุษย์ต้องมีการ แลกเปลี่ยน มีการปฏิสังสรรค์ซึ่งกันและกันโดยใช้การสื่อสารเป็นสัญลักษณ์ในการปฏิสัมพันธ์ และการดำเนินชีวิตในสังคมเป็นกระบวนการที่เป็นพลวัต สังคมไม่สามารถอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยว ต้องมีการปฏิสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมอย่างต่อเนื่อง มีการกระทำระหว่างกันของบุคคล และมนุษย์มีการ ให้ความหมายแก่ตนเองจากสิ่งที่บุคคลอื่นมองพัฒนาตัวตนขึ้นมาจากสายตาของบุคคลอื่น โดยใช้ จิตใจและความคิดเข้ามาช่วยในการตัดสินใจ (Turner Jonathan H. 2001: 213) ตามแนวคิดของ จอร์จ เฮร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead) ได้กล่าวถึงเรื่องของจิต (Mind) ตัวตน (Self) และ สังคม (Society) ว่าเป็นสิ่งที่เกิดจากกระบวนการทางสังคม เป็นการกระทำพฤติกรรมของมนุษย์ที่ ส่งผลต่อบุคคลอื่น ๆ มีการให้ความหมาย เมื่ออาสาสมัครดวงตามืดสามารถให้ความหมายกับสิ่งอื่น ๆ ในสภาพแวดล้อมได้แล้ว เขาก็จะสามารถให้ความหมายกับตนเองได้จากการพัฒนาปฏิสัมพันธ์ ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นโดยผ่านการสื่อสาร (Turner Jonathan H. 2001: 215-116) ในทัศนะของมีดเห็นว่า จิต (Mind) ของมนุษย์เป็นกระบวนการทางสังคมโดยใช้สัญลักษณ์ในการสื่อ ให้ความหมาย ซึ่งสัญลักษณ์เดียวกันนี้อาจมีความหมายหลายอย่าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม และ สัญลักษณ์นั้นอาจแสดงออกมาในรูปของลักษณะทางร่างกาย หรือภาษา เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ต่าง จากสัตว์อื่น ๆ ภาษาเป็นผลผลิตทางสังคมที่ทำให้จิตดำรงอยู่ การที่อาสาสมัครดวงตามืดทำหน้าที่ เป็นอาสาสมัครนั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการเข้าไปสวมบทบาทในการเป็นผู้ให้ ถือได้ว่าเป็นการเข้าไปสวมบทบาทจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ ซึ่งอาสาสมัครดวงตามืดอาจ ตีความหมาย และลักษณะของอาสาสมัครจากมุมมองของบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องและมีการปฏิสัมพันธ์ ด้วย เช่น ในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด อาสาสมัครดวงตามืดได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่เข้าไป เยี่ยมชมนิทรรศการ เจ้าหน้าที่ในนิทรรศการ เป็นต้น ตัวตน (Self) มีด เห็นว่าตัวตนเป็น กระบวนการของความสำนึกเกี่ยวกับ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ความสามารถในการตอบสนองต่อตนเอง ดังเช่นบุคคลอื่นตอบโต้ 2) ความสามารถในการตอบสนองต่อตนเองโดยรวม หรือการตอบสนองของ คนทั่วไป 3) ความสามารถที่ตนเองมีส่วนร่วมในการสนทนากับบุคคลอื่น และ 4) ความสามารถในการตอบสนองต่อการตระหนักในสิ่งที่กำลังพูดและใช้การกระทำนั้นตัดสินใจในการทำสิ่งต่อไป

มีดได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาความเป็นตัวตนที่สำคัญ ประกอบด้วย ขั้นตอนการเล่นบทบาท (Play stage) เป็นขั้นที่เด็กเรียนรู้การสวมบทบาทของบุคคลสำคัญ ในขั้นนี้อาสาสมัคร ดวงตามืดอาจมีโอกาสได้เรียนรู้การสวมบทบาทของบุคคลสำคัญ เช่น พ่อ แม่ หรือพี่ อาจทำให้เกิด การพัฒนาความสำนึกเกี่ยวกับตนเอง แต่ความสำนึกเกี่ยวกับตนเองยังไม่เป็นไปในลักษณะของการ บูรณาการและเป็นไปอย่างจำกัด ขั้นเกมกีฬา (Game Stage) ในขั้นนี้อาสาสมัครดวงตามืดอาจจะ เกิดการพัฒนาความสามารถในการมองสถานการณ์ทั่วไป และสถานการณ์เกี่ยวกับตนเองได้มากขึ้น

สามารถสวมบทบาทที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น *ขั้นสวมบทบาทของบุคคลทั่วไป (Generalized Other)* เป็นขั้นที่อาสาสมัครดวงตามีต่ออาจมีการยึดถือความเชื่อทั่วไป ค่านิยม บรรทัดฐานของสังคมที่มีการกระทำระหว่างกัน (George Ritzer. 1988: 296-299) แต่อย่างไรก็ตามพัฒนาการของอาสาสมัครดวงตามีต่อไปไม่เป็นไปตามขั้นที่กล่าวมา แต่เมื่อมีพัฒนาการในขั้นสุดท้ายแล้วพวกเขายังอาจกลับไปเรียนรู้ในขั้นการเล่นบทบาท หรือขั้นเกมกีฬาอีกก็ได้

นอกจากนี้ มิตยังได้กล่าวถึงการพัฒนาตัวตนผ่านกระบวนการทางสังคมเดียวกันเป็นการมองตนเองสะท้อนจากมุมมองที่ปรากฏในสายตาของคนอื่น และนำมาสู่การให้ความหมายแก่ตนเอง ตัวตนจึงเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ เป็นผลผลิตทางสังคมตามทัศนะของมิต เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจบทบาทที่สำคัญของตนเองในการทำความเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ เขาได้นำเสนอตัวตนเกี่ยวกับตนเองใน 2 ประการ คือ “Me” ที่เป็นการมองตนเองจากมุมมองของผู้อื่น และ “I” เป็นตัวตนที่ตอบสนองความคิดเหล่านั้น พฤติกรรมเป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ภายใน ซึ่ง I ตอบสนองต่อ Me และกลับมามีตอบสนองต่อ I แล้วบุคคลแสดงออกไป ซึ่งอาสาสมัครดวงตามีการที่เขาได้มีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมทำให้เกิดการมองตนเองจากมุมมองของบุคคลอื่น (Me) ทั้งก่อนการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร และขณะที่เป็นอาสาสมัคร เกิดการตีความและให้ความหมายกับตนเอง (I) และให้ความหมายกับการเป็นอาสาสมัครรวมทั้งเงื่อนไขของการเป็นอาสาสมัครด้วย และในประเด็น สังคม (Society) มิตเห็นว่า สังคมเป็นสิ่งที่ซับซ้อนกว้าง และมองว่าเป็นแบบแผนของการปฏิสัมพันธ์ และสังคมเป็นสิ่งที่มาก่อนปัจเจกบุคคล กระบวนการทางจิตเป็นสิ่งที่เกิดจากสังคม การที่อาสาสมัครดวงตามีตัดสินใจเป็นอาสาสมัครนั้น แบบแผนทางสังคมมีส่วนเกี่ยวข้อง เนื่องจากสังคมมองว่าการเป็นอาสาสมัครเป็นสิ่งที่ดี เป็นพฤติกรรมที่ควรส่งเสริมให้มีในสังคมและได้รับการยกย่อง เป็นแบบแผนของการประพฤติปฏิบัติที่ดี การที่อาสาสมัครดวงตามีตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครนั้นจึงเป็นการกระทำที่ดี เป็นไปตามแบบแผนทางสังคม แม้ว่าเขาจะมีความบกพร่องทางการมองเห็นแต่ก็ยังสามารถกระทำตามแบบแผนที่สังคมกำหนดและใช้ชีวิตได้ดังเช่นบุคคลทั่วไป รวมทั้งยังสามารถทำประโยชน์เพื่อสังคมได้แก่เช่นคนปกติทั่วไป (Turner Jonathan H. 2001: 116)

การศึกษาประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามี ยังเทียบเคียงได้กับมุมมองการมองตนเองจากมุมมองของผู้อื่นตามแนวคิดของ ชาร์ลส์ ฮอร์ดัน คูลีย์ (Cooley) ที่กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับตัวเอง (Self) โดยการมองตนเองในฐานะเป็นกระจกเงา (Looking-Glass Self) ซึ่งเป็นกระบวนการที่บุคคลจินตนาการเกี่ยวกับตนเองจากที่ปรากฏต่อสายตาผู้อื่น จินตนาการเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้อื่นว่าจะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับเราที่ปรากฏต่อสายตาเขาอย่างไร และการพัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง เช่น ความภาคภูมิใจ ความน้อยเนื้อต่ำใจ ซึ่งกระบวนการของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครนั้นเริ่มจากการมีมุมมองเกี่ยวกับตัวตนของตนเองจากสิ่งที่คนในสังคมให้ความหมาย กล่าวคือการที่สังคมมองว่าอาสาสมัครดวงตามีเป็นผู้มีความบกพร่องทางด้านร่างกายและเป็นส่วนเกินของสังคม เป็นภาระแก่สังคม ทำให้อาสาสมัครเกิดมุมมองเกี่ยวกับตัวตนของตนเองจนกระทั่งกลายเป็นอุดมการณ์ที่ต้องการทำให้สังคมเห็นว่าผู้ที่มีดวงตามีก็สามารถสร้าง

คุณประโยชน์ให้แก่สังคมได้เช่นกัน มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่คนทั่วไปได้เช่นกัน ดังนั้นอาสาสมัครดวงตามีดอาจใช้มุมมองที่คนในสังคมมองเห็นในการตัดสินใจและให้ความหมายเกี่ยวกับตนเอง และสร้างประสบการณ์ชีวิตด้วยการเข้ามาเป็นอาสาสมัครดวงตามีด (Turner Jonathan H. 2001: 215)

กล่าวโดยสรุปแล้ว ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์เป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นคำถาม และเทียบเคียงกับประสบการณ์ชีวิตทั้งก่อนเป็นอาสาสมัครและขณะเป็นอาสาสมัคร เงื่อนไขของการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครของอาสาสมัครดวงตามีด เกี่ยวกับการมองเห็นตนเอง (Self) ว่าอาสาสมัครดวงตามีดมีเงื่อนไขอะไรบ้างที่ทำให้ตัดสินใจเป็นอาสาสมัคร การตีความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ จึงช่วยให้เกิดการประสานงานกันระหว่างมนุษย์ด้วยกันและสามารถนำมาใช้ประเมินผลตนเองซึ่งขึ้นอยู่กับกระบวนการของจิต เมื่ออาสาสมัครดวงตามีดได้ภาพของตนเอง (Self-image) จากสายตาของคนอื่นที่สัมพันธ์กับตนเองมาระยะหนึ่ง ภาพนี้จะค่อย ๆ ผังลึกในจิตใจจนกลายเป็นความคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self-Conception) ในการเป็นอาสาสมัคร นอกจากนี้ยังมีแนวคิดการมองเห็นตนเองในฐานะกระจกเงา คือสะท้อนตนเองจากสายตาผู้อื่น ที่เทียบเคียงกับการมองเห็นตนเองของอาสาสมัครดวงตามีดว่าเขามีประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครที่เป็นผลจากการพัฒนาความรู้สึกจากการจินตนาการเกี่ยวกับตนเองจากมุมมองที่ปรากฏในสายตาผู้อื่น แล้วกลายเป็นความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในที่สุด

จากแนวคิดทฤษฎีสังคมวิทยาทั้งสองทฤษฎีที่กล่าวมาแล้วข้างต้นที่ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นคำถามและเทียบเคียงกับประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามีด จากมุมมองที่เป็นปัจจัยภายนอกหรือสภาพแวดล้อมทางสังคมซึ่งจะทำให้เข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามีด ความหมาย ลักษณะ และเงื่อนไข อันจะนำไปสู่การค้นพบแก่นของประสบการณ์ ที่มีความเกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อ เจตคติของอาสาสมัครดวงตามีด นอกจากนี้การค้นหาและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าวยังสามารถใช้มุมมองทางจิตวิทยาในการเทียบเคียงผลที่ได้จากการศึกษาได้อีกด้วย ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยามาเทียบเคียงกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีบุคลิกภาพ แนวคิดการเรียนรู้ทางสังคม แนวคิดการเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง และทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรม ดังได้นำเสนอต่อไป

3.2 แนวคิดทางจิตวิทยา

นอกจากแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่มองประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครในมุมมองการถ่ายทอดทางสังคมทั้งในเชิงโครงสร้างและระดับปัจเจกบุคคลอันเกิดจากสิ่งแวดล้อมภายนอก ที่นำมาพิจารณาเทียบเคียงการให้ความหมาย ลักษณะ และเงื่อนไขของการเป็นอาสาสมัครแล้ว ผู้วิจัยยังอาศัยแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาที่มองลักษณะภายในตัวบุคคล เป็นมุมมองคุณลักษณะทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครซึ่งคุณลักษณะภายในจิตใจ ลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการ

เป็นอสาสมัครดวงตามืด ผู้วิจัยจึงใช้มุมมองทางจิตวิทยาในการมองปรากฏการณ์การเป็นอสาสมัครดวงตามืดในการศึกษารั้งนี้ด้วย โดยผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล การเรียนรู้ทางสังคม การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง และคุณลักษณะของคนดี คนเก่งตามมุมมองของทฤษฎีต้นไม้อัจริยธรรม มาเป็นแนวทางในการศึกษาประสบการณ์ชีวิตของอสาสมัครดวงตามืดครั้งนี้

1) ทฤษฎีบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่เป็นผลมาจากคุณลักษณะภายในจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันเนื่องจากเติบโตในสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างกัน ทั้งสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพทั้งที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน เช่น การแต่งกาย ท่าทาง การยืน เป็นต้น หรือที่เรียกว่าบุคลิกภาพภายนอก และบุคลิกภาพในส่วนที่มองเห็นได้ยาก เช่น สติปัญญา ความถนัด ค่านิยม ความสนใจ เป็นต้น หรือที่เรียกว่าบุคลิกภาพภายใน ซึ่งบุคลิกภาพทั้ง 2 ลักษณะนี้ไม่มีความตายตัวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมและการเรียนรู้ของบุคคล โดยการศึกษาประสบการณ์ชีวิตการเป็นอสาสมัครดวงตามืดนี้ นำแนวคิดทฤษฎีบุคลิกภาพมาเทียบเคียงกับคุณลักษณะภายในจิตที่เป็นลักษณะส่วนบุคคล และมีความเป็นพลวัตคือมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมและการเรียนรู้ของบุคคล ที่ทำให้อสาสมัครแสดงพฤติกรรมที่เป็นคุณลักษณะที่โดดเด่นของตนเองออกมา

ดังที่ ออลพอร์ต (Allport. 1931) เชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ปัจจุบันมากกว่าอดีต และจะแสดงพฤติกรรมที่เกิดจากองค์ประกอบต่าง ๆ ในปัจจุบันมากกว่าองค์ประกอบจากประสบการณ์ในอดีต การแสดงพฤติกรรมจะเกิดขึ้นจากแรงจูงใจที่เกิดจากจิตสำนึกเป็นส่วนใหญ่ จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการศึกษาบุคลิกภาพคือการเข้าใจในพฤติกรรมของมนุษย์โดยเน้นสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันว่ามีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมมากกว่าเรื่องราวในอดีต แนวคิดของ ออลพอร์ต (Susan Cloninger. 2009: 187-194) ให้ความสำคัญความเป็นปัจเจกบุคคล และเน้นกระบวนการคิดและแรงจูงใจภายในซึ่งมีผลต่อพฤติกรรม เน้นการทำงานของคุณลักษณะ (Traits) บุคลิกภาพจะถูกกำหนดจากคุณลักษณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณลักษณะที่อยู่ภายในตนเอง ความหมายของบุคลิกภาพตามแนวคิดของออลพอร์ต คือ ระบบการทำงานทั้งหมดซึ่งอยู่ภายในของแต่ละบุคคลเป็นหลักการทำงานของระบบทางกายและจิตที่มีพลังในตัวบุคคล ซึ่งกำหนดการปรับตัว ที่เป็นเอกลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งแวดล้อม หรืออาจกล่าวได้ว่าบุคลิกภาพคือลักษณะบางอย่างและการกระทำบางอย่างที่อยู่เบื้องหลังการทำหน้าที่เฉพาะเจาะจงของบุคคล และการทำหน้าที่ที่สำคัญของบุคลิกภาพก็คือการปรับตัวของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยคุณลักษณะทางบุคลิกภาพจะเป็นบทบาทที่ชักจูงใจให้เกิดพฤติกรรมของบุคคลโดยตรง มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษซึ่งจะทำหน้าที่ควบคุมการแสดงพฤติกรรมของบุคคลทุกรูปแบบ ซึ่งอสาสมัครดวงตามืดเป็นผู้ที่มีลักษณะของบุคลิกภาพบางประการที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม และเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลเหล่านี้เข้ามาเป็นอสาสมัคร ซึ่งเมื่อเข้ามาเป็นอสาสมัครแล้วก็ใช้ลักษณะส่วนบุคคลบาง

ประการของตนเองในการเรียนรู้ฝึกฝนการเป็นอาสาสมัครจนสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ไปยังผู้เข้าชมได้ โดยคุณลักษณะจะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม (Individual Traits) (Susan Cloninger. 2009: 200-201) ได้แก่ คุณลักษณะเด่น (Cardinal Traits) ศูนย์กลางคุณลักษณะ (Central Traits) และคุณลักษณะทุติยภูมิ (Secondary Traits)

คุณลักษณะเด่น (Cardinal Traits) จะมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมเกือบทุกด้านของบุคคล เป็นแรงจูงใจหลัก อารมณ์หลัก และคุณลักษณะที่เด่น ซึ่งแนวคิดของออลพอร์ตนี้ผู้วิจัยนำมาเทียบเคียงกับข้อค้นพบในกระบวนการของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร ซึ่งแต่ละคนจะมีคุณลักษณะเด่นที่แตกต่างกัน

ศูนย์กลางคุณลักษณะ (Central Traits) เป็นกลุ่มหรือชุดของคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพใหญ่ที่ประกอบกันเป็นแกนสำคัญของบุคลิกภาพที่อยู่ภายในตัวบุคคล การทำความเข้าใจประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามีดังนี้มีความเกี่ยวข้องกับศูนย์กลางคุณลักษณะของแต่ละบุคคล เพราะแกนสำคัญของบุคลิกภาพนี้จะเป็นสิ่งสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของการเป็นอาสาสมัคร เช่น ความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีใจรักในการเป็นผู้ให้ เป็นต้น เป็นผลให้เขาได้แสดงออกด้วยการมีพฤติกรรมอาสาสมัคร ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้แม้ไม่ได้เป็นคุณลักษณะเด่น เป็นคุณลักษณะที่ไม่ได้ควบคุมพฤติกรรมของคนในสถานการณ์ที่หลากหลาย แต่ก็ไม่ใช่คุณลักษณะทั่วไป

คุณลักษณะทุติยภูมิ (Secondary Traits) เป็นคุณลักษณะที่ผลักดันให้บุคคลแสดงออกพฤติกรรมโดยเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวและง่ายต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเป็นอาสาสมัครดวงตามีจุดเริ่มต้นมาจากคุณลักษณะทุติยภูมิ คือในช่วงเวลาหนึ่งของชีวิตเคยมีประสบการณ์หรือมีความสนใจเกี่ยวกับอาสาสมัคร และเมื่อมีโอกาสในการทำหน้าที่นี้จึงพัฒนาจากคุณลักษณะทุติยภูมิให้เป็นคุณลักษณะเด่น และศูนย์กลางคุณลักษณะ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่กลายเป็นเอกลักษณ์ของบุคคลนั้น แม้คุณลักษณะทุติยภูมิจะมีความสำคัญน้อยกว่า 2 คุณลักษณะข้างต้น แต่เป็นจุดเริ่มต้นของประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครด้วยเช่นกัน

การพิจารณาคูณลักษณะด้านบุคลิกภาพนั้นควรจะแยกว่าคุณลักษณะทางบุคลิกภาพนั้น เป็นคุณลักษณะสามัญ (Common Traits) หรือ คุณลักษณะเฉพาะตัว (Individual Traits) โดยถ้าเป็นคุณลักษณะสามัญ จะเป็นคุณลักษณะที่เป็นแบบฉบับของกลุ่มบุคคล ส่วนคุณลักษณะเฉพาะตัว จะเป็นคุณลักษณะที่เป็นแบบฉบับเฉพาะบุคคลเพียงคนเดียว ซึ่งการพิจารณาการเป็นอาสาสมัครดวงตามีดังนี้ อธิบายบนพื้นฐานของคุณลักษณะที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะตัว (Individual Traits) เพราะถึงแม้ว่าบุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นเหมือนกัน แต่ละบุคคลมีพื้นฐานประสบการณ์ ศักยภาพ การเรียนรู้ที่แตกต่างกันจึงทำให้ในคุณลักษณะเดียวกันตัวตนของแต่ละคนอาจมีความแตกต่างกัน เช่น คุณลักษณะความเสียสละอาสาสมัครดวงตามีแต่แต่ละคนมีลักษณะของความเสียสละที่แตกต่างกัน และแตกต่างกันโดยคุณลักษณะอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับความเสียสละนี้ เช่น ประสบการณ์ต่างกัน อยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน เป็นต้น ดังนั้นการทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามีดี จึง

ควรพิจารณาจากคุณลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคล เพราะจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงลักษณะบุคลิกภาพที่แท้จริงของบุคคลผู้นั้น และทำให้เราสามารถทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครได้อย่างลึกซึ้งที่จะสะท้อนให้เห็นถึงแก่นประสบการณ์ด้วย

กล่าวโดยสรุปแล้ว บุคลิกภาพเป็นการกล่าวถึงการแสดงออกถึงลักษณะของบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะที่ติดตัวบุคคลมาและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ ตามบุคลิกภาพของตน การพัฒนาบุคลิกภาพสามารถเกิดขึ้นได้ตั้งแต่แรกเกิด เป็นสิ่งที่ไม่ตายตัวมีการเปลี่ยนแปลงตามการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมทั้งทางสังคมและวัตถุ บางลักษณะของบุคลิกภาพมีความเป็นสากล บางลักษณะมีความเฉพาะตัว

จากทฤษฎีบุคลิกภาพที่ได้กล่าวมานั้น ผู้วิจัยนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามีตว่าพวกเขามีกระบวนการคิดและแรงจูงใจที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัคร การเป็นอาสาสมัครนี้มีความเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพหรือคุณลักษณะส่วนบุคคลอย่างไร โดยเฉพาะคุณลักษณะโดดเด่นของแต่ละบุคคล รวมทั้งพวกเขามีอุปนิสัย ความคิด ความเชื่อ อยากรู้ทำอะไรที่ท้าทายใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครนี้

การศึกษาครั้งนี้นอกจากจะนำแนวคิดคุณลักษณะบุคลิกภาพในการพิจารณาเทียบเคียงกับประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามีตแล้ว ผู้วิจัยยังอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เป็นแนวทางในการศึกษาประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครด้วย โดยใช้ในการพิจารณาเทียบเคียงกับข้อค้นพบเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามีต และเงื่อนไขการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร ซึ่งเกี่ยวข้องกับทั้งปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ความคิด ความเชื่อ ความคาดหวัง และปัจจัยทางสภาพแวดล้อม

2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

แนวคิดของแบนดูรา (Bandura. 1977: 9-10) อธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคมที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา นั้น ว่าพฤติกรรมของบุคคลไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมอย่างเดียว แต่ยังมีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคลร่วมด้วย โดยสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมเป็นผลของความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล สภาพแวดล้อม และพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ของทั้ง 3 ส่วนนี้มีอิทธิพลต่อบุคคลแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล โดยกระบวนการเรียนรู้เริ่มต้นจากการสังเกต (Observational Learning) เป็นการเรียนรู้จากตัวแบบ กล่าวคือเป็นการรับรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ของสังคมจากการสังเกตจากตัวแบบ ทั้งตัวแบบจริงและตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ ซึ่งการสร้างตัวแบบนี้มีอิทธิพลต่อการสร้างการเรียนรู้ การเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง (Self Regulatory) การควบคุมตนเองเป็นกระบวนการที่บุคคลควบคุมและกำกับพฤติกรรมของตนเอง โดยกระบวนการสังเกตตนเอง กระบวนการตัดสินใจ และกระบวนการแสดงปฏิกิริยาต่อตนเอง แบนดูรา (1977) กล่าวว่าบุคคลจะมีความพอใจในพฤติกรรมของตนเองถ้าผลที่ตามมาของพฤติกรรมคือรางวัล แต่ในทาง

ตรงกันข้าม หากผลที่ตามมาคือการลงโทษ ผลที่ตามมาคือความไม่พอใจ และความพอใจหรือไม่พอใจนี้มีความเกี่ยวข้องกับระดับของพฤติกรรมที่บุคคลตั้งไว้

นอกจากนี้ในเรื่องการรับรู้ความสามารถของตน (Self Efficacy) แบนดูรา (1975: 2-3) กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถของตน เป็นความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถของตนเองของบุคคล คนที่มีความเชื่อในความสามารถของตนเองเป็นคนที่เชื่อว่าตนเองสามารถทำงานต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ เป็นการที่บุคคลตัดสินใจว่าจะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใด ในระดับใด ซึ่งความเชื่อในความสามารถของตนเองนี้มีอิทธิพลต่อความคิด และมีผลต่อการกระทำ เช่นเดียวกับอาสาสมัครดวงตามืด การที่เขาตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัคร เขามีการรับรู้ความสามารถของตน มีความเชื่อในศักยภาพของตนเองว่าสามารถเป็นอาสาสมัครได้ โดยที่ความบกพร่องทางการมองเห็นไม่เป็นอุปสรรคสำหรับการเป็นอาสาสมัคร ทั้งที่ยังมีผู้บกพร่องทางการมองเห็นอีกหลายคนที่ไม่สามารถเป็นแบบเขาได้ ซึ่งอาสาสมัครดวงตามืดแต่ละคนมีการรับรู้ความสามารถของตนที่แตกต่างกัน จึงทำให้การแสดงพฤติกรรมการเป็นอาสาสมัครของแต่ละบุคคลอาจมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความยากของพฤติกรรม ความเข้มแข็งของแต่ละบุคคล และประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครในอดีตและปัจจุบัน โดยที่ความสามารถของบุคคลมีความยืดหยุ่น ไม่ตายตัว ตามสถานการณ์ และถ้าหากเขามีความเชื่อว่ามีความสามารถก็จะแสดงความสามารถนั้นออกมาโดยการเป็นอาสาสมัครอย่างเข้มแข็ง ไม่ท้อถอยต่ออุปสรรค และจะเป็นอาสาสมัครที่มีประสิทธิภาพได้ในที่สุด

ตามแนวคิดของแบนดูรา (Bandura.1977: 3) ความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตนเองสามารถพัฒนาจาก 4 รูปแบบ ได้แก่

1. ประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ (Mastery Experiences) อาสาสมัครดวงตามืดที่มีประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จทั้งที่มีความเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัคร จะทำให้เขาเพิ่มความสามารถในการพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถเป็นอาสาสมัครได้ และผู้ที่รับรู้ความสามารถของตนเองว่าสามารถทำหน้าที่นี้ได้จะเป็นคนที่พยายามทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุตามเป้าหมาย ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค และการที่อาสาสมัครดวงตามืดสามารถทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครได้ประสบความสำเร็จซ้ำกันบ่อย ๆ ทำให้เขารับรู้ความสามารถของตนเองมากขึ้น แม้จะพบเจอปัญหา อุปสรรคบ้างในบางครั้งแต่ก็ไม่ใช่ผลเท่าใดนัก

2. การใช้ตัวแบบ (Modeling) การได้สังเกตตัวแบบที่ซับซ้อนและได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ทำให้ผู้สังเกตรู้สึกว่าเขาเองก็ประสบความสำเร็จได้หากมีความตั้งใจ การใช้ตัวแบบนี้ส่งผลต่อความรู้สึกของการรับรู้ว่าเขาเองสามารถทำได้ ซึ่งการใช้ตัวแบบพิจารณาประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนี้ เป็นการทำความเข้าใจว่าตัวแบบมีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครของพวกเขาอย่างไร ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเอง เมื่อพวกเขาเห็นว่าคนอื่นทำได้และทำแล้วประสบความสำเร็จ ก็อาจทำให้เชื่อว่าหากตนเองทำบ้างก็จะประสบความสำเร็จได้เช่นเดียวกัน

3. การใช้คำพูดชักจูง (Verbal Persuasion) เป็นการบอกว่าคุณสามารถประสบความสำเร็จได้ แบนดูราได้กล่าวว่า การพูดชักจูงจะไม่ค่อยได้ผลนักกับการพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตน ซึ่งควรใช้ร่วมกับการทำให้บุคคลมีประสบการณ์ของความสำเร็จ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคคลที่พูดเกลี้ยกล่อมด้วยว่ามีอิทธิพลต่อบุคคลที่พูดชักจูงมากน้อยเพียงใด เมื่อมองย้อนมาที่การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดการใช้คำพูดชักจูงสามารถนำมาเทียบเคียงกับเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครได้ว่า ในการตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครนั้นเป็นผลมาจากการได้รับการพูดจูงใจ ซึ่งตัวแบบอาจเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ความสำเร็จหรือไม่ก็ตาม แต่เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่ออาสาสมัครดวงตามืด เช่น พ่อ แม่ เพื่อน เป็นต้น ซึ่งทำให้พวกเขาารู้สึกว่าตนเองสามารถเป็นอาสาสมัครได้ การพูดจูงใจเป็นการสร้างกำลังใจให้อาสาสมัครดวงตามืดเกิดความรู้สึกว่าตนเองก็สามารถช่วยเหลือสังคมได้ดังเช่นคนทั่วไป แม้จะมีความบกพร่องทางร่างกายแต่หากมีความพยายามแล้ว การทำหน้าที่ช่วยเหลือสังคมก็ไม่ใช่ว่าเรื่องที่ไม่สามารถทำได้ รวมทั้งยังอาจเป็นการสร้างกำลังใจในการทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่สร้างสรรค์ได้

4. การกระตุ้นทางอารมณ์ (Emotional Arosal) เป็นการลดการกระตุ้นทางอารมณ์ลงจะช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาความสามารถของตนได้ดียิ่งขึ้น การมองปรากฏการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนี้ การลดการกระตุ้นทางอารมณ์อาจสามารถนำมาอธิบายประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครได้ ผู้ที่เป็นอาสาสมัครนั้นอาจไม่ได้รับการกระตุ้นอารมณ์หรือไม่ถูกกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความไม่พอใจ ความกลัว จึงทำให้สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ดี และสามารถทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกเหนือจากการเป็นผู้มีจิตใจที่อยากช่วยเหลือสังคม

การรับรู้ความสามารถของตนเองของอาสาสมัครดวงตามืดนี้สามารถเกิดขึ้นได้จากวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีก็ได้ที่ทำให้ตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัคร ซึ่งผู้วิจัยใช้การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self Efficacy) ในการเทียบเคียงกับประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ว่ามีการรับรู้ความสามารถของตนเอง มีความคิด ความเชื่ออย่างไรที่ทำให้ตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัคร รวมทั้งความคิด ความเชื่อ และการรับรู้ความสามารถของตนเองนั้นมีผลอย่างไรต่อประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร

3) แนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง (Authentic Self - Esteem)

ก่อนที่จะทำความเข้าใจการเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง (Authentic Self - Esteem) จำเป็นต้องทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองโดยทั่วไปเพื่อนำไปสู่การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพที่เป็นพลังที่ช่วยให้มนุษย์เกิดการพัฒนาความสามารถของตนเอง ซึ่งการทำความเข้าใจการเห็นคุณค่าในตนเองมีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติความต้องการของมนุษย์ดังที่ มาสโลว์ (Maslow) นักจิตวิทยาากลุ่มแนวคิดมนุษยนิยมได้เสนอทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of need) ที่เชื่อว่า

พื้นฐานมนุษย์นั้นมีความดีและคุณค่าต่อการยอมรับ มนุษย์มีความต้องการที่จะมุ่งไปสู่ความเข้าใจในศักยภาพของตนเองถ้าสภาพสิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวย มาสโลว์เชื่อว่ามนุษย์ไม่เข้าใจตนเองจนกว่าจะเกิดความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะแสวงหาความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง ความบริสุทธิ์ที่เจริญงอกงาม เอกลักษณะ และความเป็นตัวของตัวเอง โดยเน้นที่เอกลักษณ์ของบุคคล ความสำคัญ และความหมายของคุณค่าต่าง ๆ (นวลลออ สุภาพล. 2527: 255) แนวคิดลำดับขั้นความต้องการ 5 ชั้นของมาสโลว์ ประกอบด้วย ชั้นที่ 1 ความต้องการทางสรีรวิทยา (Physiological needs) เช่น ความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ชั้นที่ 2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety needs) ชั้นที่ 3 ความต้องการเป็นเจ้าของ ความต้องการที่จะได้รับรักและได้รักผู้อื่น (Belongingness and love needs) ชั้นที่ 4 ความต้องการมีศักดิ์ศรีจากตนเองและผู้อื่น (Esteem needs from oneself and others) และชั้นที่ 5 ความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ (Self-actualized needs) ซึ่งความต้องการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความต้องการในชั้นที่ 4 ตามแนวคิดของมาสโลว์ เป็นแรงจูงใจแสวงหาและรักศักดิ์ศรีเกียรติยศโดยทั้งตนเองสำนึกและผู้อื่นยกย่องเชิดชู เช่น ความต้องการมีเกียรติ มีหน้ามีตา ความต้องการมีชื่อเสียงยกย่องเชิดชู ความรู้สึกนับถือตนเอง เป็นต้น โดยมาสโลว์กล่าวว่าศักดิ์ศรีที่สำคัญต่อความมีสุขภาพจิตดีคือการรู้สึกนับถือและเคารพตนเอง กับการได้รับการนับถือจากผู้อื่นที่ไม่ใช่ลักษณะฉาบฉวยจอมปลอม (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2547. 120-121) โดยธรรมชาติของมนุษย์นั้น การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด แต่ไม่ได้มีเกณฑ์การประเมินจนกว่ามนุษย์จะค้นพบการเห็นคุณค่าในตนเองด้วยตนเอง โดยลักษณะทั่วไปของการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นประสบการณ์ด้านความรู้สึกและอารมณ์ และมีผลกระทบต่อกระบวนการคิด อารมณ์ ความปรารถนา คุณค่าต่าง ๆ และเป้าหมายในชีวิต และเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความคิดเกี่ยวกับตนเองในด้านการประเมินค่าซึ่งเป็นส่วนประกอบหนึ่งของความคิด ความเชื่อ มโนภาพที่เกี่ยวกับอุปนิสัยและลักษณะพิเศษ ข้อได้เปรียบเสียเปรียบ ขีดจำกัดและความสามารถของตนเอง ดังนั้นการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองตามความหมายของแบรนเดน หมายถึง เป็นการรวมกันระหว่างความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเป็นความเชื่อมั่นในความสามารถที่จะคิดและเผชิญกับสิ่งที่ท้าทาย และการเคารพตนเอง หรือเป็นความเชื่อมั่นในสิทธิของตนที่จะมีความสุขและเป็นคนที่มียุทธศาสตร์ (Branden. 1981: 109-110) โดยแบรนเดนได้อธิบายรายละเอียดความเชื่อมั่นในตนเองและการเคารพตนเอง ดังนี้ 1) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence : the sense of efficacy) คือความเชื่อมั่นในความสามารถที่จะคิด เลือกรัดสินใจและรับรู้ว่าจะแก้ไขความผิดพลาดอย่างไร มนุษย์ต้องการสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง เพื่อหยุดความสงสัยความวิตกกังวล ความไร้ประโยชน์ในความสามารถของตนเองซึ่งเป็นเครื่องมือของความอยู่รอด 2) การเคารพตนเอง (Self-respect : the sense of worthiness) เป็นความรู้สึกเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเอง เป็นการยืนยันในสิทธิของตนเองที่จะใช้ชีวิตอย่างมีความสุข (ธนารัฐ มีสวาย. 2552: 23, อ้างอิงจาก Branden. 1992: 16) ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองโดยสมบูรณ์นั้นจะต้องมีความเชื่อมั่นในตนเองและการเคารพตนเองเป็นองค์ประกอบร่วมกันเสมอ

แบรนด์เดน ได้กล่าวถึงการได้มาซึ่งการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองว่ามีเงื่อนไขหลัก 2 ประการ คือ 1) ความตั้งใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความสามารถ ซึ่งเป็นการแสดงความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในการคิด เรียนรู้ และตัดสินใจนำตนเองไปสู่เป้าหมาย 2) การยืนยันความคิดของตนเองเกี่ยวกับการรับรู้ความจริง โดยแสดงออกผ่านหลักการคิดที่เป็นผลมาจากความเข้าใจเชิงเหตุผลที่สามารถแยกแยะได้ระหว่างความจริงที่เกิดขึ้นกับความรู้สึกและความปรารถนาของตนเอง (Branden. 1981) การเห็นคุณค่าแท้ในตนเองก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง กล่าวคือเป็นความภาคภูมิใจที่ไม่ใช่การคุยโอ้อวด หรือหยิ่งยโส ไม่ผลัดดันหรือพยายามพิสูจน์หรือหาหลักฐานมาเปรียบเทียบว่าตนเองดีหรือเร็วกว่าคนอื่นแต่จะมีความสุขกับสิ่งที่เขาเป็นอยู่ (ธนารัฐ มีสว. 2552: 25, อ้างอิงจาก Branden. 1992: 39) นอกจากนี้แบรนด์เดนยังกล่าวถึงองค์ประกอบที่นำมาซึ่งการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองซึ่งเป็นคุณค่าที่อยู่บนพื้นฐานของความจริง ความมีสติ ความมีเหตุผล และจริยธรรม ประกอบด้วยเสาหลัก 6 ประการ ได้แก่

1) การใช้ชีวิตอย่างมีสติ คือการยึดหลักความจริง แสดงออกถึงสิ่งที่กำลังจะกระทำด้วยความตั้งใจ รู้จักเฝ้าหาข้อมูล ความรู้ และผลตอบรับที่เกี่ยวกับความสนใจ คุณค่าและเป้าหมายของตน เพื่อทำความเข้าใจโลกภายนอกตน รวมทั้งโลกภายในตนได้อย่างชัดเจน

2) การยอมรับตนเอง เป็นความตั้งใจที่จะยอมรับ ประสบ และแสดงความรับผิดชอบต่อความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนโดยปราศจากการหลีกเลี่ยง ปฏิเสธ ไม่ยอมรับ

3) ความรับผิดชอบต่อตนเอง เป็นการตระหนักว่าตนเองเป็นผู้เลือกและกระทำต่าง ๆ ด้วยตนเอง นำมาซึ่งความรับผิดชอบต่อชีวิตและเป้าหมายของแต่ละคน

4) ความกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม เป็นการยืนหยัดในหลักการของตนเองและปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพ

5) การใช้ชีวิตอย่างมีเป้าหมาย เป็นการระบุเป้าหมายระยะสั้น ระยะยาว และกำหนดการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จ

6) การยึดหลักคุณธรรม คือการใช้ชีวิตให้มีความสอดคล้องระหว่างที่รู้และยอมรับ กับสิ่งที่กระทำ (ธนารัฐ มีสว. 2552: 26-27, อ้างอิงจาก Branden. 1981, 1985, 1987)

ผู้วิจัยนำแนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองมาเทียบเคียงกับข้อค้นพบจากการศึกษาประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ด้วยการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองเป็นพลังที่ช่วยให้อาสาสมัครเกิดการค้นหาค้นหาศักยภาพในตนเอง ประกอบกับเมื่อได้ทำหน้าที่อาสาสมัครแล้วเกิดการค้นพบคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น จนกระทั่งเกิดความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองตลอดจนเกิดการเคารพตนเอง อันส่งผลต่อการแสดงออกซึ่งการมีพฤติกรรมอาสา การพัฒนาความสามารถในการเป็นอาสาสมัครของตนเอง รวมทั้งเกิดความเชื่อมั่นในการทำงานอาสาสมัคร รวมทั้งการมีลักษณะบางประการที่นำมาซึ่งการเห็นคุณค่าแท้ของตนเองจากการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ที่เป็นคุณค่าแท้บนพื้นฐานของความจริง ความมีสติ ความมีเหตุผลและจริยธรรม

นอกจากนี้ งานวิจัยของธนารัฐ มีสวຍ (2552) ที่ทำการศึกษาค้นคว้าเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล : กรณีศึกษาวิทยาลัยการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของนักศึกษาที่มีการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองมี 7 ลักษณะ ได้แก่ 1) ให้ความเคารพในตัวเองและผู้อื่นที่มีความหลากหลายแตกต่างกัน 2) ยอมรับในความสามารถและสถานภาพของตนตามความเป็นจริง 3) กล้าคิดกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง 4) สามารถพูดถึงข้อผิดพลาดหรืออุปสรรคของตนเองได้อย่างตรงไปตรงมา 5) ชอบสั่งสมประสบการณ์ที่ทำหยาบความสามารถ 6) พยายามพิสูจน์ความสามารถของตนเองเมื่อถูกตำหนิ 7) สามารถประนีประนอมเอาความต้องการของผู้อื่นและของตนเองไว้ร่วมกันได้ โดยมีทั้งลักษณะของสภาพแวดล้อมทางสังคมและลักษณะทางจิตที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง ผลจากการเคารพตนเองทำให้นักศึกษามีความภาคภูมิใจและมีความสุขในชีวิต ส่วนความเชื่อในผลของการกระทำของตนเองทำให้นายผลนั้นได้ล่วงหน้าเป็นสาเหตุที่สนับสนุนการยอมรับตนเองคือมีความเชื่อมั่นและยอมรับในความสามารถของตนเอง

นอกจากผู้วิจัยจะใช้มุมมองทางจิตวิทยาคือทฤษฎีบุคลิกภาพ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม แนวคิดการเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง มาเทียบเคียงกับข้อค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้แล้ว ผู้วิจัยยังนำแนวทางของทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมมาอธิบายคุณลักษณะของคนดี คนเก่งอีกด้วย ซึ่งการเป็นอาสาสมัครนั้นเป็นทั้งพฤติกรรมคนดีและคนเก่งที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะทางจิตหลายประการรวมทั้งมีความเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะทางจริยธรรม ซึ่งทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมก็ได้นำเสนอลักษณะพฤติกรรมดังกล่าวไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมมาเทียบเคียงข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้

4) ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมเป็นทฤษฎีของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมในเชิงจริยธรรม ศึกษาถึงสาเหตุของพฤติกรรมคนดีและคนเก่ง ว่าพฤติกรรมเหล่านี้มีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538: 2-3) ได้นำเสนอลักษณะของทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทย โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นดอกและผลของต้นไม้ ส่วนลำต้น และส่วนที่เป็นราก โดยส่วนแรกคือส่วนที่เป็นดอกและผลไม้บนต้น แสดงถึงพฤติกรรมการทำดี ละเว้นความชั่ว และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม เป็นพฤติกรรมที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมของพลเมืองดี ส่วนที่สองพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และส่วนที่สาม พฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ผลที่ออกมาจากพฤติกรรมต่าง ๆ ที่น่าปรารถนานี้มีสาเหตุอยู่ 2 กลุ่ม คือ สาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนของลำต้น ประกอบไปด้วย จิตลักษณะ 5 ด้าน คือ เหตุผลเชิงจริยธรรม มุ่งอนาคตและการควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และเจตคติ คุณธรรม และค่านิยม ส่วนที่ 3 เป็นรากของต้นไม้ ซึ่งเป็นจิตลักษณะของกลุ่มที่สอง มี 3 ด้าน คือ สติปัญญา ประสบการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิต

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรมในกลุ่มสาเหตุทางจิต คือส่วนของราก เพื่อนำมาเทียบเคียงกับข้อค้นพบบางประการในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดเกี่ยวกับลักษณะของอาสาสมัคร การที่อาสาสมัครดวงตามืดสะท้อนคุณลักษณะบางประการของคนที่เป็นอาสาสมัคร ซึ่งเป็นผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นแต่ยังสามารถทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครนั้น เขาน่าจะมีคุณลักษณะทางจิตอย่างไรตามลักษณะต้นไม้อัจฉริยะธรรม โดยที่ความบกพร่องทางการมองเห็นไม่ได้เป็นอุปสรรคในการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัคร นอกจากนี้ การที่จะเป็นอาสาสมัครได้นอกจากจะต้องมีคุณลักษณะของคนดีแล้วยังต้องมีคุณลักษณะของคนเก่งอีกด้วย เนื่องจากอาสาสมัครดวงตามืดต้องใช้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ ในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ไปยังผู้อื่น ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นกับผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นหรือกับผู้พิการโดยทั่วไป การใช้มุมมองของทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรมเข้าไปเทียบเคียงกับข้อค้นพบดังกล่าว ที่ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจการสะท้อนถึงลักษณะของอาสาสมัครจากมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืด ที่สะท้อนจากคุณลักษณะภายในจิตใจตามทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรมอีกด้วย

แนวคิดทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น ทั้งทฤษฎีบุคลิกภาพ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง และทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรม ผู้วิจัยใช้เพื่อเทียบเคียงข้อค้นพบจากการศึกษาประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด จากมุมมองภายในจิตใจที่มีความเกี่ยวข้องกับการแสดงพฤติกรรมอาสาสมัครดวงตามืด เทียบเคียงกับการให้มุมมองเกี่ยวกับลักษณะของอาสาสมัคร อันจะนำไปสู่การค้นพบแก่นประสบการณ์ และสุดท้ายนำไปสู่การค้นหาแนวทางพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามืดอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

จากแนวคิดทฤษฎีสังคมวิทยา และจิตวิทยาที่ผู้วิจัยนำมาเทียบเคียงกับข้อค้นพบจากการศึกษาประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนี้ เป็นการนำมาอธิบายภายหลังจากที่ได้ข้อค้นพบจากภาคสนามแล้ว ซึ่งผู้วิจัยไม่ได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี นำมาจำกัดความคิดของการศึกษาครั้งนี้ และแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าน่ามีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดในครั้งนี้

ส่วนที่ 4 วิธีการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา แนวอูตรวิสัย (Transcendental Phenomenology)

การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology Study) ที่ผู้วิจัยนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดในครั้งนี้ เป็นการศึกษาที่ให้ความสนใจประสบการณ์ชีวิตของบุคคลที่ได้ประสบเป็นหลัก ซาย โพรทิสตา (2554: 193) กล่าวถึงแนวคิดการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาว่า มุ่งทำความเข้าใจหรือเข้าถึงความหมายของประสบการณ์ชีวิตแบบต่าง ๆ (Lived Experiences) ในโลกของผู้ที่ได้รับประสบการณ์เหล่านั้น โดยเป้าหมายสำคัญในการศึกษาคือการหาคำตอบว่าประสบการณ์หรือเหตุการณ์นั้น ๆ มีความหมายอย่างไรต่อผู้ที่ประสบหรือกำลังประสบอยู่ โดยนักวิจัยต้องถือเอาความหมาย ความรู้สึกของผู้ที่ได้ประสบเป็นสำคัญ เพื่อ

เข้าถึงความหมายที่แท้จริงของประสบการณ์ที่ศึกษา อันจะนำไปสู่การค้นพบแก่นของประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ ลักษณะของผู้วิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยาต้องเป็นผู้ที่มีสติและตระหนักในตนเองตลอดเวลา เพื่อไม่ให้เป็นการแทรกแซงความคิดและสามารถเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างลึกซึ้ง

แนวคิดเชิงปรากฏการณ์วิทยามีการพัฒนาไปหลายกระแส แต่การพัฒนานี้มาจากแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของนักคิด 2 ท่าน คือ เอ็ดมุนด์ ฮูซเซิร์ล (Edmund Husserl) และมาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger) โดย ฮูซเซิร์ล เน้นเรื่องโครงสร้างของการรับรู้และประสบการณ์ของมนุษย์ การศึกษาปรากฏการณ์วิทยาตามแนวคิดของ ฮูซเซิร์ล มุ่งทำความเข้าใจการตีความปรากฏการณ์ที่ได้ประสบเพื่อทำให้โลกของตนเองมีความหมายและสร้างโลกทัศน์ขึ้นมาได้อย่างไร ผู้ศึกษาต้อง “มองเลยจากประสบการณ์ที่เห็นไปยังธรรมชาติของสิ่งนั้น” สำหรับ ฮูซเซิร์ล ปรากฏการณ์วิทยา คือ การศึกษาถึงโครงสร้างของการรับรู้ อันเป็นที่ปรากฏของสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นบุคคล เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ใด ๆ ก็ตาม ซึ่งการศึกษาของ ฮูซเซิร์ล เป็นการศึกษาที่ค่อนข้างหนักไปทางปรัชญาและจิตวิทยา ส่วน ไฮเดกเกอร์ เน้นการเข้าถึงความหมายของประสบการณ์ ในทัศนะของบุคคลผู้ได้รับประสบการณ์นั้น เน้นการหาความหมายโดยการ “มองผ่านจากสิ่งที่ปรากฏ (appearance) ไปยังความหมายที่อยู่เบื้องหลังของสิ่งนั้น” ชาย โพรธิสตา (2554: 179)

การศึกษาแนวปรากฏการณ์วิทยา คลาร์ค (Clark Moustakas. 1994: 58-59) ได้กล่าวถึงประเด็นสำคัญของการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา ว่ามีจุดเน้นที่การศึกษาปรากฏการณ์ตามคำบอกเล่าของผู้ที่ประสบกับเหตุการณ์นั้นโดยตรง ให้ความสำคัญกับการศึกษาแบบองค์รวม มุ่งทำความเข้าใจความหมาย แนวคิด การตัดสินใจ และความเข้าใจของบุคคลผ่านกระบวนการหยั่งรู้ (Intuition) และการสะท้อนคิดพิจารณาอย่างมีสติ อธิบายประสบการณ์ที่ศึกษาให้ตรงกับสิ่งที่เกิดขึ้นมากที่สุด ตรงไปตรงมาตามคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยควรใช้คำถามที่เหมาะสมเพื่อค้นหาความหมายของประสบการณ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการวัดมาใช้ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูล การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ในทุก ๆ ประเด็น เนื่องจากการรับรู้ของบุคคลในทุกประเด็นมีคุณค่าและมีความหมาย ผลการศึกษาที่ได้จะเกิดจากการคิด การหยั่งรู้ การสะท้อนพิจารณา และตัดสินใจเลือกข้อมูลภายใต้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม และการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาจะศึกษาผ่านการมองเห็นสะท้อนพิจารณา จนเกิดความเข้าใจปรากฏการณ์

แนวคิดและทัศนะเชิงปรากฏการณ์วิทยา เป็นปรัชญาประเภทจิตนิยม (Idealism) ความเป็นมาของปรากฏการณ์วิทยามีมาช้านานตั้งแต่ราวศตวรรษที่ 20 และมีการแสดงแนวคิดและจุดเน้นที่แตกต่างกันออกไป ชาย โพรธิสตา (2554: 178, อ้างอิงจาก Schwandt. 2001) ได้แบ่งแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาออกเป็น 3 กระแสหลัก โดยพิจารณาจากจุดยืนหรือจุดเน้นที่แตกต่างกันของนักคิดในปรัชญานี้ คือ

1. ปรากฏการณ์วิทยาอุตรวิสัย (Transcendental Phenomenology) ตามแนวคิดของ Edmund Husserl (1859-1938)
2. ปรากฏการณ์วิทยาอัตถิภาวะนิยม (Existential Phenomenology) ตามแนวคิดของ Maurice Merleau-Ponty (1908-1961) และ Jean-Paul Sartre (1905-1980)
3. ปรากฏการณ์วิทยาอรรถปริวรรต (Hermeneutic Phenomenology) ตามแนวคิดของ Heidegger (1905-1980)

4.1 แนวทางการศึกษาตามวิธีวิทยาแบบปรากฏการณ์วิทยา

การวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยาจะพรรณนาถึงสิ่งที่ปรากฏ คือ ประสบการณ์ในชีวิต (Life-World) ของบุคคล จุดมุ่งหมายของการพรรณนาคือการทำความเข้าใจว่า สิ่งที่ปรากฏนั้นมีความหมายอย่างไรสำหรับผู้ที่ได้ประสบมันเป็นสำคัญ ดังนั้นในการศึกษาจึงจำเป็นต้อง “เจาะลึก” ลงไปถึงสิ่งที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์นั้น ๆ Patton (1990) เห็นว่า แนวคิดปรากฏการณ์วิทยามี 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก คือสิ่งสำคัญที่นักวิจัยจะต้องรู้ ในที่นี้ได้แก่ ประสบการณ์หรือสิ่งที่บุคคลประสบ และการตีความหมายประสบการณ์โดยบุคคลผู้ได้ประสบ ซึ่งถือเป็นเนื้อหาสำคัญของการวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา ประการที่สอง เป็นเรื่องของวิธีการวิจัย คือวิธีที่จะเข้าถึงได้อย่างแท้จริงว่าประสบการณ์ที่คนได้รับมีความหมายอย่างไรสำหรับตัวเขา

ข้อสรุปสำคัญอีกประการหนึ่งในวิธีการวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา คือ ข้อสรุปที่ว่า ประสบการณ์ชนิดเดียวกันย่อมมีแก่น (Essence) อันเดียวกัน แก่นเหล่านี้คือความหมายที่คนเข้าใจร่วมกันหรือเข้าใจตรงกัน ในการวิเคราะห์นักวิจัยจะเปรียบเทียบประสบการณ์ของหลาย ๆ คน เพื่อหาลักษณะร่วมของประสบการณ์ในเรื่องเดียวกันจากแต่ละคน

ผู้วิจัยใช้การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด เนื่องจากเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่การค้นพบแก่นของประสบการณ์ ที่เป็นลักษณะร่วมของการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ซึ่งก่อนที่จะทำความเข้าใจประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร ผู้วิจัยต้องทำความเข้าใจการให้ความหมาย และลักษณะของอาสาสมัครในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดก่อนว่าเขามีความคิด ความเชื่อ จนกระทั่งสามารถให้ความหมายและลักษณะของอาสาสมัครว่าอย่างไร รวมทั้งมีเงื่อนไขอะไรบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัคร ทั้งเงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมภายนอก และเงื่อนไขที่เกิดจากภายในตัวบุคคล เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การทำความเข้าใจประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร และนำไปสู่การค้นพบแก่นแท้ของประสบการณ์นั้น โดยการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การศึกษาปรากฏการณ์วิทยาแนวอุตรวิสัย (Transcendental Phenomenology) เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาที่เน้นการพรรณนาประสบการณ์ตามธรรมชาติ ตามการรับรู้ของประสบการณ์ที่ศึกษา เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์อย่างไม่มีอคติ

4.2 การศึกษาปรากฏการณ์วิทยาแนวอูตรวิสัย (Transcendental Phenomenology)

เป็นการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิดของ ฮูสเซิร์ล (Edmund Husserl) ที่มุ่งพรรณนาและเข้าถึงโครงสร้างของการสำนึก (Consciousness) เป็นสำคัญ โดยพยายามกลั่นเอาความหมายของประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก แนวคิดปรากฏการณ์วิทยาของ ฮูสเซิร์ล อธิบายการศึกษาว่าเป็นเงื่อนไขของจิตสำนึกที่ค้นหาความจริงที่ปรากฏอยู่ โดยไม่มีการคิดหรือคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า (Bracketing) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างบริสุทธิ์ และความจริงที่เป็นสากล (Universal Truths) ของผู้ประสบในเรื่องเดียวกันร่วมกัน (พะเยาว์ ละกะเต็บ 2554: 180; อ้างอิงจาก Wojnar; & Swanson. 2007)

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาตามแนวอูตรวิสัย ซึ่งเป็นการศึกษาประสบการณ์ชีวิตและการให้ความหมายของประสบการณ์ของบุคคลที่ประสบ เพื่อหาข้อสรุปที่เป็น “แก่น” อันเดียวกันของประสบการณ์ คลาร์ค มุสทากัส (Clark Moustakas. 1994: 33-36) ได้กล่าวถึงแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบของการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาแบบอูตรวิสัย (Transcendental Phenomenology) ไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. **ขจัดความอคติหรือความคิดล่วงหน้า (Epoche)** เป็นการขจัดความอคติของผู้วิจัยออกก่อนที่จะเริ่มทำการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ ทั้งนี้ ก่อนการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะได้ทำการสำรวจความรู้และประสบการณ์เดิมของตนเองเกี่ยวกับอาสาสมัคร หรือความรู้และประสบการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะทำให้เกิดอคติในการศึกษา เพื่อทำการพักวางประสบการณ์เหล่านั้น เพื่อเข้าไปค้นหาคำตอบของประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามีตอย่างมีสติและเป็นระบบ พยายามทำความเข้าใจในประสบการณ์ โดยพักวางประสบการณ์ของนักวิจัยไว้ประกอบด้วย (1) การแยกประสบการณ์ภายนอกกับสิ่งที่ศึกษาออกจากกัน (2) สังเคราะห์ปรากฏการณ์ไปสู่การคลี่คลายให้เห็นถึงโครงสร้าง การให้ความหมาย และการวิเคราะห์ในประเด็นที่ศึกษา (3) พักวางความคิดเดิมหรือการคิดล่วงหน้าในขณะที่กำลังทำการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ได้ประเด็นประสบการณ์นั้นตามความเป็นจริง

2. **การลดทอนปรากฏการณ์ (Phenomenological Reduction)** มีหลักการสำคัญ คือ การพรรณนาปรากฏการณ์ตามสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏ เน้นการรับรู้เรื่องราวตามการสำนึก (Our Consciousness) ทั้งหมดของผู้ให้ข้อมูลหลัก กำหนดขอบเขต เป็นการแตกข้อมูลเรื่องราวที่ศึกษาออกเป็นส่วน ๆ ตามความหมายที่ปรากฏแต่ละส่วน เพื่อสกัดเอาลักษณะสำคัญ ธรรมชาติของปรากฏการณ์ด้วยการนิยามหรือให้ความหมายของเนื้อหาของปรากฏการณ์ และการพิสูจน์ความถูกต้อง เป็นความพยายามทำความเข้าใจด้วยการตรวจสอบข้อมูลที่ซ้ำกัน และข้อมูลที่ยังไม่ครอบคลุมชั้นของความหมายจากการรับรู้ต่อประสบการณ์ อาจมีการตั้งสมมติฐานชั่วคราวแล้วย้อนกลับไปตรวจสอบเพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ และพรรณนาเรื่องราวประสบการณ์นั้น เมื่อผู้วิจัยทำการสำรวจและพักวางประสบการณ์เกี่ยวกับอาสาสมัครดวงตามีต อาสาสมัคร และ

ประสบการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยจะได้ทำการพรรณนาประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดตามคำบอกเล่า ตามการรับรู้ของอาสาสมัครดวงตามืด ตามขอบเขตความหมายเนื้อหาที่ปรากฏ รวมทั้งกำหนดขอบเขตของเนื้อหาและเลือกเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด เพื่อนำมาทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

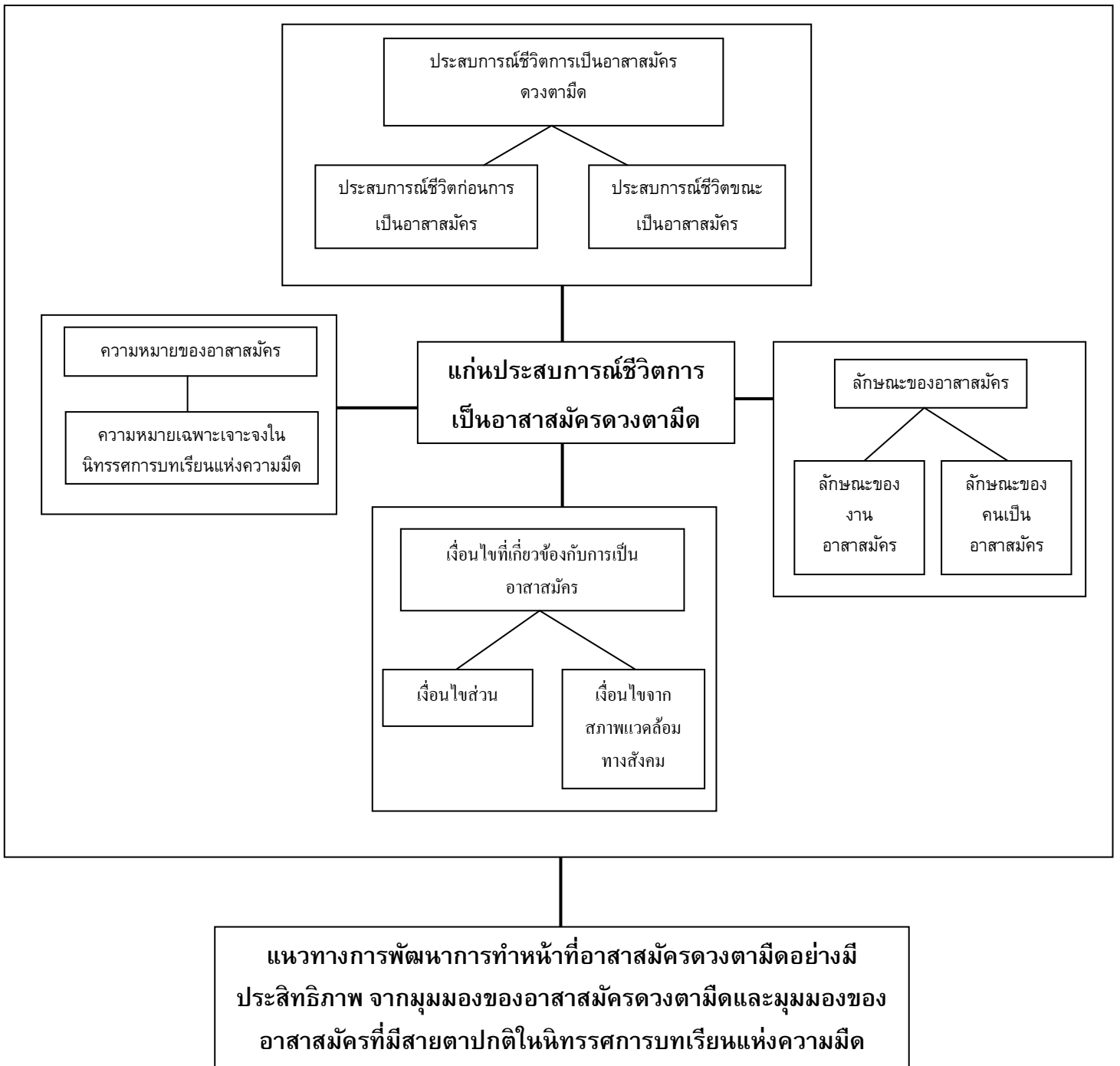
3. การจินตนาการที่แตกต่าง (Imaginative Variation) เป็นการพรรณนาโครงสร้างสำคัญของปรากฏการณ์ที่ศึกษา ใช้การจินตนาการอย่างอิสระถึงมุมมองความเป็นไปได้ และนำไปสู่การสำนึกรู้ โดยขั้นนี้ประกอบไปด้วย (1) ค้นหาความหมายเชิงโครงสร้างที่เป็นไปได้ภายใต้ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร (2) ตระหนักถึงเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร ทั้งประสบการณ์ก่อนการเป็นอาสาสมัคร และประสบการณ์ขณะเป็นอาสาสมัคร (3) พิจารณาแก่นประสบการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึก ความคิด ที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร ซึ่งเป็นโครงสร้างที่ไม่แปรเปลี่ยนตามบริบทที่เปลี่ยนแปลง กล่าวคือ เมื่อผู้วิจัยได้ข้อค้นพบแก่นประสบการณ์ของอาสาสมัครดวงตามืดแล้ว สามารถจินตนาการได้ว่าเมื่ออาสาสมัครดวงตามืดไปทำหน้าที่อาสาสมัครในบริบทหรือพื้นที่อื่นแก่นประสบการณ์ที่พบนี้จะยังคงอยู่ เป็นสิ่งที่ไม่แปรเปลี่ยนตามบริบทของสังคมที่เป็นพลวัต และ (4) ค้นหาตัวอย่างที่แสดงถึงประเด็นโครงสร้างที่ไม่แปรเปลี่ยน เพื่อสนับสนุนการอธิบายโครงสร้างปรากฏการณ์ที่ชัดเจนขึ้น

4. การสังเคราะห์ (Synthesis) คือการหยั่งรู้อย่างบูรณาการของการอธิบายเรื่องราวและโครงสร้างพื้นฐานไปสู่ความเป็นเอกภาพของแก่นประสบการณ์ เมื่อผู้วิจัยได้ค้นพบแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดแล้วผู้วิจัยจะได้นำเสนอปรากฏการณ์ที่ค้นพบในภาพรวมรวมทั้งเป็นการนำเสนอแก่นประสบการณ์ในภาพรวมด้วย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งค้นหาการให้ความหมายและลักษณะของอาสาสมัครรวมทั้งเงื่อนไขของการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ทำความเข้าใจแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด รวมทั้งค้นหาแนวทางในการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืดในการเป็นอาสาสมัครที่มีประสิทธิภาพ ทั้งอาสาสมัครดวงตามืดที่เป็นอาสาสมัครในปัจจุบัน และผู้ที่กำลังจะก้าวมาเป็นอาสาสมัครต่อไป ว่าเขาให้ความหมาย ลักษณะของ “อาสาสมัคร” อย่างไร มีเงื่อนไขอะไรที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัคร และอาสาสมัครดวงตามืดมีประสบการณ์ชีวิตของการเป็นอาสาสมัครอย่างไร ดำเนินการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แนวปรากฏการณ์วิทยา โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบของการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาแบบอูตรวิสัย (Transcendental Phenomenology) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาแบบอูตรวิสัยมีความเหมาะสมกับการค้นหาคำตอบของงานวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งแก่นของปรากฏการณ์ เน้นการวิเคราะห์การให้ความหมาย ลักษณะ เงื่อนไข และประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ส่วนที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้มุ่งทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ผ่านการรับรู้ การให้ความหมายของประสบการณ์จากผู้มีดวงตามืดที่มีประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครโดยตรง โดยพิจารณาการเป็นอาสาสมัครในบริบทของการเป็นผู้นำทางในนิทรรศการบทยีนแห่งความมืด แต่ก็ไม่ได้ละเลยประสบการณ์เบื้องหลังที่มีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร จึงทำการศึกษาทั้งประสบการณ์ชีวิตก่อนเข้ามาเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการและประสบการณ์ชีวิตขณะเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ทำความเข้าใจการให้ความหมาย ลักษณะของอาสาสมัคร เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัคร โดยพิจารณาทั้งเงื่อนไขส่วนบุคคลและเงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคม อันนำไปสู่การค้นพบแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด นอกจากนี้ยังค้นหาแนวทางในการทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามืดอย่างมีประสิทธิภาพ จากมุมมองของทั้งอาสาสมัครดวงตามืดและอาสาสมัครที่มีสายตาทกติในนิทรรศการบทยีนแห่งความมืดอีกด้วย ซึ่งในการศึกษานี้ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการสะท้อนประสบการณ์จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้นโดยตรงนั่นคืออาสาสมัครดวงตามืด แต่ก็ไม่ได้ละเลยข้อมูลจากบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น จากเพื่อนอาสาสมัคร เจ้าหน้าที่ในนิทรรศการบทยีน โดยนำมาเป็นข้อมูลเสริมและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้ง สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างลึกซึ้งจากข้อค้นพบที่ปรากฏ จนกระทั่งค้นพบแก่นประสบการณ์ที่เป็นประสบการณ์ร่วมกันของอาสาสมัครดวงตามืด โดยจากที่กล่าวมานั้นสามารถนำมาสรุปเป็นแผนภาพกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาได้ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา ครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครและค้นหาแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ความหมายและลักษณะของอาสาสมัคร เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นอาสาสมัคร นอกจากนี้ยังมีจุดมุ่งหมายรองเพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาการหน้าทีอาสาสมัครดวงตามืดอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Study) แบบอูตรวิสัย (Transcendental Phenomenology) ตามแนวคิดของเอ็ดมุนด์ ฮูสเซิร์ล (Edmund Husserl) ที่มุ่งพรรณนาและเข้าถึงโครงสร้างของการสำนึก (Consciousness) เป็นสำคัญ เป็นแนวทางการศึกษา โดยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

1.1 ลักษณะของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ ผู้มีดวงตามืดที่ทำหน้าที่อาสาสมัครในนิทรรศการบทรียนแห่งความมืด ในลักษณะของการเป็นวิทยากรหรือผู้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ จำนวน 8 คน เพื่อทำความเข้าใจการให้ความหมายและลักษณะของอาสาสมัคร เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นอาสาสมัคร ทำความเข้าใจประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครทั้งก่อนที่จะเข้ามาเป็นอาสาสมัครและขณะที่เป็นอาสาสมัคร และค้นหาแก่นประสบการณ์ของอาสาสมัครดวงตามืด
- 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ อาสาสมัครสายตาทบอดที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับนิทรรศการบทรียนแห่งความมืดและอาสาสมัครดวงตามืด เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามืดอย่างมีประสิทธิภาพ จำนวน 5 คน และเพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลายแหล่ง

1.2 การเลือกผู้ให้ข้อมูล

การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติที่กำหนด (Inclusion Criteria) โดยเน้นเลือกบุคคลที่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ได้อย่างลึกซึ้งตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา สามารถสะท้อนประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครทั้งก่อนเข้ามาเป็นอาสาสมัครและขณะที่เป็นอาสาสมัคร สามารถให้ความหมายและลักษณะของอาสาสมัคร เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามืด นำไปสู่การค้นหาแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด รวมทั้งแนวทางการพัฒนาการทำหน้าที่

อาสาสมัครดวงตามีต่ออย่างมีประสิทธิภาพ ในการศึกษาครั้งนี้จึงเน้นข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ส่วนผู้ให้ข้อมูลรอง เลือกผู้ที่มีความใกล้ชิดและเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา ซึ่งข้อมูลที่ได้มานั้น นำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้และเป็นข้อมูลสำหรับการค้นหาแนวทางการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามีต่ออย่างมีประสิทธิภาพ

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษานี้ ได้แก่ ผู้มีดวงตามืดที่ทำหน้าที่อาสาสมัครในนิทรรศการบทรเย็นแห่งความมืด โดยผู้วิจัยมีการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

1.1) เป็นผู้มีดวงตามืดที่ทำหน้าที่อาสาสมัครภายหลังจากที่ เป็นผู้พิการทางสายตาแล้ว โดยทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครในลักษณะของการเป็นวิทยากรหรือผู้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ให้แก่ผู้เข้าชมนิทรรศการ

1.2) ได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงานว่าเป็นผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละต่อส่วนรวม

1.3) เป็นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครอย่างต่อเนื่อง ไม่น้อยกว่า 1 ปี หรือตั้งแต่หน่วยงานเปิดรับอาสาสมัคร

1.4) เป็นอาสาสมัครดวงตามืดที่มีความยินดีให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยอย่างลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดการศึกษาวิจัย

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง

ในการกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง คือ กลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาสาสมัครดวงตามืด โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์กว้าง ๆ ในการเลือกเพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามีต่ออย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ดังนี้

1) เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่อาสาสมัครดวงตามืดเป็นอาสาสมัคร เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืดในการทำหน้าที่อาสาสมัครอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

2) เพื่อนที่เป็นอาสาสมัครดวงตามืดและอาสาสมัครสายตาปกติ เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

1.3 วิธีการเข้าถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ในการเข้าถึงอาสาสมัครดวงตามืดซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1) ประสานไปยังหน่วยงานที่มีอาสาสมัครดวงตามืดทำหน้าที่เป็นอาสาสมัคร

2) เข้าไปแนะนำตัว และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งขออนุญาตเก็บข้อมูล

3) ทำการติดต่อไปยังผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละราย โดยผู้วิจัยแจ้งความประสงค์ในการศึกษาและชี้แจงวิธีการดำเนินการศึกษาแก่ผู้ให้ข้อมูลทราบในเบื้องต้น รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้เกิดความไว้วางใจในตัวผู้วิจัย

4) ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการจากมหาวิทยาลัยถึงหน่วยงานที่อาสาสมัครดวงตามีตเป็นอาสาสมัคร และหนังสือถึงอาสาสมัครดวงตามีต

ส่วนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่สำคัญที่สุดในงานวิจัยเชิงคุณภาพคือตัวผู้วิจัย เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพต้องศึกษาปรากฏการณ์อย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูล และต้องมีความเข้าใจในเรื่องที่ตนเองศึกษาเป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตามนักวิจัยจำเป็นที่จะต้องมีความรู้เพื่อช่วยในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเพื่อช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 การสร้างแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และประเด็นในการสนทนากลุ่ม

แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นวิธีการหลักในการเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถึงไปถึงเบื้องหลังประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามีต โดยในการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลครบตามประเด็นคำถามการวิจัย และป้องกันการขาดตกบกพร่องของประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามในประเด็นกว้าง ๆ แต่ครอบคลุมประเด็นคำถามการวิจัยที่ต้องการค้นหาคำตอบ โดยแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์นี้ผู้วิจัยจะไม่นำออกมาอ่านในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ และไม่ได้เรียงคำถามตามประเด็นที่กำหนดไว้ แต่จะทำการสัมภาษณ์และรับฟังเรื่องราวตามคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก คำถามที่ใช้ถามจะมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ที่ประสบจริงในขณะที่ทำการเก็บข้อมูล ซึ่งก่อนที่ผู้วิจัยจะนำแนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้ไปใช้จริงผู้วิจัยได้ให้อาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งมีความเชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเป็นผู้ช่วยตรวจสอบแนวคำถามและได้ทดลองใช้แนวคำถามทำการสัมภาษณ์กับเพื่อนของผู้วิจัยเอง เพื่อเป็นการทำความเข้าใจในแนวคำถามที่สร้างขึ้นก่อนนำไปสัมภาษณ์จริง ในการสร้างแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยอาศัยหลักการสร้างแนวคำถามตามแนวทางการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา ดังนี้

1) ถามเพื่อให้ได้รายละเอียด เป็นการถามเพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นหลักที่ต้องการศึกษาอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามีต ตั้งแต่ก่อนที่จะเข้ามาเป็นอาสาสมัคร และขณะที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครแล้วอาสาสมัครมีประสบการณ์ชีวิตอย่างไร โดยแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์นี้เป็นแนวคำถามอย่างกว้าง ๆ และอาศัยการถามต่อจากคำตอบของ

ผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้รายละเอียดของประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดมากที่สุด รวมไปถึงการให้ความหมายและลักษณะของอาสาสมัคร และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดด้วย

ตัวอย่างแนวคำถามที่เป็นการถามเพื่อให้ได้รายละเอียด

1.1) ช่วยเล่าประสบการณ์ชีวิตตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบันให้ฟังหน่อยได้ไหมคะว่า เป็นอย่างไร ตั้งแต่ก่อนเรียนหนังสือ ช่วงเรียนหนังสือ และช่วงของการทำงาน

1.2) ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยได้ไหมคะว่าเข้ามาเป็นอาสาสมัครที่นี่ได้อย่างไร

1.3) ก่อนเข้ามาเป็นอาสาสมัครที่นี่ก่อนหน้านี้ทำอะไรมาบ้างคะ

2) ถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ตรงกันข้าม เป็นการถามในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา เพื่อทำความเข้าใจว่าอาสาสมัครได้รับผลกระทบอย่างไรบ้างจากการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ตัวอย่างแนวคำถามที่เป็นการถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ตรงกันข้าม

2.1) สมมติว่าวันหนึ่งนิทรรศการแห่งนี้ปิดตัวไป พี่จะยังทำงานในลักษณะของการเป็นอาสาสมัครอยู่ไหม เพราะอะไร

2.2) สมมติถ้าพี่มองเห็น พี่อยากทำงานอะไร

3) ถามเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน เป็นการถามเพื่อให้อาสาสมัครดวงตามืดได้สะท้อนประสบการณ์ชีวิตจากการใช้ชีวิตประจำวันว่าเป็นอย่างไร อาสาสมัครมีชีวิตประจำวันอย่างไรที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ตัวอย่างแนวคำถามที่เป็นการถามเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน

พี่ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยได้ไหมว่าในหนึ่งวันพี่ทำอะไรบ้าง ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน

นอกจากนี้ยังมีประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

ตัวอย่างแนวคำถาม เช่น ในมุมมองของอาสาสมัครเห็นว่าควรมีการปรับปรุงหรือพัฒนา นิทรรศการอย่างไร เป็นต้น

แนวทางการสังเกต

ผู้วิจัยใช้แนวทางการสังเกตเพื่อทำการสังเกตพฤติกรรมของอาสาสมัครดวงตามืด รวมทั้งสังเกตบริบทรอบข้างที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการสังเกตนั้นผู้วิจัยได้กระทำร่วมกับการสัมภาษณ์เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ และเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง/เชื่อถือได้ของข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมด้วยวิธีการอื่นด้วย ผู้วิจัยไม่ได้ใช้การสังเกตเป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล แต่ใช้เป็นวิธีการรองเพื่อเป็นส่วนร่วมและสนับสนุนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และเป็นแนวทางในการ

ตรวจสอบความถูกต้อง/เชื่อถือได้ของข้อมูล โดยผู้วิจัยได้สร้างกรอบการสังเกตไว้เป็นเครื่องนำทาง สำหรับการสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องมากที่สุด ดังนี้

ตัวอย่างกรอบการสังเกต

1) บริบทที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัคร ดวงตามืดทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งบริบทของเวลา สถานที่ และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง บริบทของบุคคล ทั้งเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่อาสาสมัครดวงตามืดเป็นอาสาสมัคร ครอบครัว รวมทั้งบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในขณะที่กำลังดำเนินการวิจัย เพื่อทำความเข้าใจว่ามีบริบทอะไรบ้างที่มีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด และมีความเกี่ยวข้องอย่างไร

2) พฤติกรรม ผู้วิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมของอาสาสมัครดวงตามืดทั้งขณะที่ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครและหลังจากการทำงานเป็นอาสาสมัคร รวมทั้งพฤติกรรมการปฏิบัติกับบุคคลที่อยู่แวดล้อมและผู้ที่เกี่ยวข้อง ว่าอาสาสมัครดวงตามืดมีการกระทำหรือพฤติกรรมในขณะที่ทำหน้าที่อาสาสมัครและหลังทำหน้าที่อาสาสมัคร มีความสอดคล้องกันหรือไม่ อย่างไร

3) แบบแผนพฤติกรรม ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตพฤติกรรมการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด โดยสังเกตพฤติกรรมที่ปฏิบัติเป็นประจำจนเป็นแบบแผนพฤติกรรม เช่น ขั้นตอน วิธีการในการเป็นอาสาสมัคร การปฏิบัติตนต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น เพื่อทำความเข้าใจแบบแผนพฤติกรรมการทำงานที่อาสาสมัคร และนำไปสู่การทำความเข้าใจโครงสร้างประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครได้อีกทางหนึ่ง

4) ความสัมพันธ์ ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตความสัมพันธ์ของอาสาสมัครดวงตามืดกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนผู้เป็นอาสาสมัคร เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่อาสาสมัครของอาสาสมัครดวงตามืด เพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ซึ่งบุคคลที่ทำหน้าที่อาสาสมัครต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ รอบข้าง การสังเกตความสัมพันธ์ของอาสาสมัครดวงตามืดกับบุคคลอื่น ๆ นี้เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร ว่าเขามีความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างอย่างไร รวมทั้งบุคคลรอบข้างมีความสัมพันธ์กับอาสาสมัครดวงตามืดอย่างไร ซึ่งเป็นการสังเกตความสัมพันธ์แบบสองทาง

5) การมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของอาสาสมัครดวงตามืดที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัคร ซึ่งนอกจากการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครในลักษณะของการเป็นวิทยากรหรือถ่ายทอดความรู้แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตว่าพวกเขามีส่วนร่วมในกิจกรรมอื่น ๆ หรือมีการกระทำอย่างอื่นที่เป็นการช่วยเหลือส่วนรวม หรือแสดงถึงความเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อันเป็นคุณลักษณะที่แสดงถึงการเป็นผู้มีพฤติกรรมอาสาสมัคร หรือไม่ อย่างไร

ประเด็นการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ใช้แนวคำถามในการสนทนากลุ่มในประเด็น “แนวทางในการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืดให้เป็นผู้ทำหน้าที่อาสาสมัครอย่างมีประสิทธิภาพ” เพื่อหาข้อสรุปร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืดให้เป็นผู้ทำหน้าที่อาสาสมัครอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มบุคคลที่ร่วมสนทนาหรืออภิปรายร่วมกัน ได้แก่ กลุ่มเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่อาสาสมัครดวงตามืดทำหน้าที่เป็นอาสาสมัคร

ตัวอย่างประเด็นการสนทนากลุ่ม

- 1) ในมุมมองของอาสาสมัครที่มีสายตาทาบอดเห็นว่าควรมีการปรับปรุง/พัฒนาอาสาสมัครดวงตามืดอย่างไรบ้าง
- 2) ในมุมมองของอาสาสมัครที่มีสายตาทาบอดเห็นว่าคนที่เป็อาสาสมัครในกิจกรรมการ บทเรียนแห่งความมืตควรเป็นอย่างไร

2.2 อุปกรณ์ภาคสนาม ได้แก่

การวิจัยเชิงคุณภาพอุปกรณ์ภาคสนามมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากในการเก็บข้อมูล เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการเก็บข้อมูลได้สะดวกขึ้น ป้องกันการขาดตกบกพร่องของข้อมูล และช่วยให้ผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลมาสรุป วิเคราะห์ได้อย่างลึกซึ้ง ตามสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏ โดยผู้วิจัยใช้อุปกรณ์ภาคสนามในการเก็บข้อมูล ดังนี้

สมุดจดบันทึกภาคสนาม ผู้วิจัยใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการเก็บข้อมูล การจดบันทึกภาคสนามมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการวิจัย เนื่องจากช่วยให้ผู้วิจัยสามารถบันทึกเรื่องราวหรือข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สังเกต และการสนทนากลุ่ม รวมทั้งบันทึกอารมณ์ความรู้สึกของผู้วิจัยขณะทำการเก็บข้อมูล อันเป็นการป้องกันความมืตติในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลได้อีกด้วย

เครื่องบันทึกเสียง ผู้วิจัยใช้เครื่องบันทึกเสียงเป็นเครื่องมือช่วยในการบันทึก รายละเอียดขณะทำการสัมภาษณ์ เพื่อช่วยในการบันทึกข้อมูล ป้องกันการขาดตกบกพร่องของข้อมูลจากการจดบันทึก แต่ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการขออนุญาตบันทึกเสียงจากผู้ให้ข้อมูลหลักทุกครั้ง ก่อนทำการบันทึกเสียง

กล้องถ่ายภาพ ผู้วิจัยใช้กล้องถ่ายภาพเป็นเครื่องมือช่วยในการบันทึกภาพเพื่อเก็บรายละเอียดของการเก็บข้อมูลการวิจัย ทั้งรายละเอียดขณะทำการสัมภาษณ์ สถานที่การทำงานเป็นอาสาสมัครของอาสาสมัครดวงตามืด ภาพถ่ายขณะการสนทนากลุ่ม เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิจัย ทั้งนี้ก่อนทำการบันทึกภาพใด ๆ ผู้วิจัยจะได้ทำการขออนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล และเจ้าของสถานที่ก่อนทุกครั้ง

ส่วนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 การเก็บข้อมูลเบื้องต้น

การศึกษาพื้นที่ก่อนการลงสนามจริง ก่อนการดำเนินการวิจัยในภาคสนาม ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาบริบทของพื้นที่และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยการเข้าไปเป็นผู้รับบริการจากอาสาสมัครดวงต้ามืด ด้วยการเข้าไปเยี่ยมชมนิทรรศการบทเรียนในความมืด หรือ Dialogue in the Dark ซึ่งมีอาสาสมัครดวงต้ามืดทำหน้าที่นำทางในการเยี่ยมชม พร้อมกันนี้ผู้วิจัยได้ชวนคุยและสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับอาสาสมัครดวงต้ามืดจากเจ้าหน้าที่ในองค์การพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ทำให้ผู้วิจัยเห็นแนวทางในการศึกษาวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งเป็นการเริ่มสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักอีกด้วย

ก่อนการดำเนินการวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัคร ทั้งความหมาย ลักษณะ ของอาสาสมัคร เงื่อนไขของการตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครของอาสาสมัครดวงต้ามืด แนวคิดเกี่ยวกับผู้พิการทางสายตาและอาสาสมัครดวงต้ามืด รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัคร และผู้พิการทางสายตา โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาอย่างกว้าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจบริบทของประเด็นการเป็นอาสาสมัคร และอาสาสมัครดวงต้ามืด เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปสู่การวิจัยในภาคสนามเท่านั้น ไม่ได้นำมาเป็นกรอบหรือจำกัดความคิดในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยจะให้ความสำคัญกับข้อมูลที่ได้จากภาคสนามโดยการบอกเล่าประสบการณ์ของอาสาสมัครดวงต้ามืดเป็นข้อมูลและข้อค้นพบที่สำคัญ

3.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยได้เตรียมตนเองให้พร้อมทั้งทางด้านเทคนิค กระบวนการดำเนินการดำเนินวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้สามารถเข้าใจปรากฏการณ์และดำเนินการเก็บข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์และแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงต้ามืด การให้ความหมาย ลักษณะและเงื่อนไขของการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครของอาสาสมัครดวงต้ามืด โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลัก และการสังเกต กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และทำการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลรอง ผู้วิจัยใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับอาสาสมัครดวงต้ามืด เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัคร ค้นหาแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงต้ามืด การให้ความหมาย ลักษณะของอาสาสมัคร เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นอาสาสมัคร และแนวทางพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครอย่างมี

ประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะพูดคุยสนทนาอย่างเป็นกันเองกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดี และความรู้สึกเป็นกันเองระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยจะเตรียมประเด็นคำถาม สำหรับการสัมภาษณ์ทุกครั้งเพื่อช่วยให้สามารถสัมภาษณ์ได้ครบทุกประเด็นที่ต้องการศึกษา แต่ไม่ได้นำออกมาอ่านเพื่อถามผู้ถูกสัมภาษณ์โดยตรง และประเด็นการถามยืดหยุ่นตามบริบทขณะ ดำเนินการสัมภาษณ์ เมื่อสัมภาษณ์ไปได้ระยะหนึ่งผู้วิจัยทำการสรุปประเด็นการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ผ่อนคลายและเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง/เชื่อถือได้ของข้อมูลจากการสะท้อน ข้อมูลไปยังผู้สัมภาษณ์อีกด้วย และเมื่อทำการสัมภาษณ์เสร็จแล้ว ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ซักถามในประเด็นที่สงสัยหรือต้องการถาม พร้อมกันนี้ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตกิริยา ท่าทาง สีหน้า ของผู้ให้ข้อมูลขณะดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

การสังเกต (Observation) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสังเกตร่วมกับการ สัมภาษณ์ และเข้าไปมีส่วนร่วมในบางกิจกรรมที่อาสาสมัครดวงตามีตอนุญาตเท่านั้น ซึ่งการสังเกต ทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจความรู้สึกของอาสาสมัครดวงตามีตขณะที่ให้ข้อมูล ทั้งจากสีหน้า ท่าทาง น้ำเสียง และการแสดงกิริยาต่าง ๆ ในตอนทำการสัมภาษณ์ รวมทั้งผู้วิจัยได้ทำการสังเกตบริบท แวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครของอาสาสมัครดวงตามีตด้วย ทั้งสิ่งแวดล้อมรอบตัวและ บุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจบริบทที่ทำการศึกษามากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นข้อมูลใน การตรวจสอบความถูกต้อง/เชื่อถือได้วิธีหนึ่ง

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การเข้า สนนทนากลุ่มเพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามีตในการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครอย่าง มีประสิทธิภาพ โดยทำการสนทนากลุ่มกับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่อาสาสมัครดวงตามีตเป็น อาสาสมัคร ซึ่งการสนทนากลุ่มนี้ทำให้ได้แนวทางในการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามีตให้ทำหน้าที่ เป็นอาสาสมัครอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งกับผู้ที่กำลังทำหน้าที่ในปัจจุบัน และผู้ที่จะก้าวมาเป็น อาสาสมัครดวงตามีตในอนาคต

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขณะที่ทำการเก็บข้อมูลผู้วิจัยทำการตรวจสอบ ข้อมูลทุกระยะ เพื่อป้องกันการตกหล่นและความไม่ชัดเจนของข้อมูล และหากพบจะทำการเติมเต็ม ข้อมูลเหล่านั้นทันที และยังเป็น การตรวจสอบย้อนกลับเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้วิจัย กับผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งค้นหาแก่นของการเป็นอาสาสมัคร

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาผู้วิจัยมุ่งทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัคร และค้นหาแก่น ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามีต การให้ความหมาย ลักษณะของอาสาสมัคร และเงื่อนไข ของการตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครของอาสาสมัคร รวมทั้งค้นหาแนวทางการพัฒนาอาสาสมัคร ดวงตามีตในการทำหน้าที่อาสาสมัครอย่างมีประสิทธิภาพ ว่าอาสาสมัครดวงตามีตมีประสบการณ์ ชีวิตการเป็นอาสาสมัครอย่างไร ทั้งก่อนและขณะที่เข้ามาเป็นอาสาสมัคร อาสาสมัครให้ความหมาย

ลักษณะของอภิปรัชญาอย่างไร และเงื่อนไขของการตัดสินใจเข้ามาเป็นอภิปรัชญาเป็นอย่างไร อันนำไปสู่การค้นหาแก่นประสพการณ์การเป็นอภิปรัชญาตรงตามมีด ดำเนินการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแนวปรากฏการณ์วิทยา โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบของการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบอภิปรัชญา (Transcendental Phenomenology) ของมูสทากัส (Moustakas. 1994: 120-153) เพื่อให้ได้มาซึ่งแก่นของปรากฏการณ์ เน้นการวิเคราะห์การให้ความหมายและประสพการณ์การเป็นอภิปรัชญาตรงตามมีด ซึ่งมีกระบวนการวิเคราะห์ 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

4.1 ขจัดความอคติหรือความคิดล่วงหน้า (Bracketing หรือ Epoche) โดยก่อนทำการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการสำรวจความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก ความรู้ ประสพการณ์ของตนเองเกี่ยวกับอภิปรัชญา เกี่ยวกับผู้มีดวงตามีด โดยการถามตัวเองว่าตัวเองมีความรู้ ความรู้สึก ความเชื่อ และประสพการณ์เกี่ยวกับประเด็นเหล่านี้อย่างไร เช่น ความหมาย ลักษณะของอภิปรัชญา มุมมองเกี่ยวกับผู้มีดวงตามีดเป็นอย่างไร เป็นต้น จากนั้นทำการพักวางความเห็นส่วนตัวเหล่านี้ไว้ชั่วคราวก่อนทำการวิเคราะห์ข้อมูล ไม่ตัดสินหรือคิดล่วงหน้าเกี่ยวกับประสพการณ์ชีวิตการเป็นอภิปรัชญาตรงตามมีด แล้วพยายามมองประสพการณ์การเป็นอภิปรัชญาที่มาจากกรบอกเล่าของอภิปรัชญาตรงตามมีดโดยตรง เป็นการขจัดความอคติหรือความคิดล่วงหน้า (Bracketing) ของผู้วิจัยนั่นเอง

4.2 การลดทอนปรากฏการณ์ (Phenomenological Reduction) เป็นการพรรณนาปรากฏการณ์การเป็นอภิปรัชญาตรงตามมีดตามสิ่งที่ปรากฏ เน้นการรับรู้เรื่องราวตามการสำนึก (Our Consciousness) ทั้งหมดของผู้ให้ข้อมูลหลัก จากนั้นแยกข้อมูลเรื่องราวที่ศึกษาออกเป็น ส่วน ๆ ตามความหมายที่ปรากฏ เพื่อกลั่นเอานิยาม ความหมาย ลักษณะของอภิปรัชญาตรงตามมีด ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการลดทอนปรากฏการณ์ดังนี้ หลังจากที่ผู้วิจัยทำการพักวางประสพการณ์ที่เกี่ยวข้อง (Bracketing) แล้ว จึงเริ่มทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเริ่มจากการอ่านข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์อภิปรัชญาตรงตามมีด ทั้ง 8 ราย อย่างละเอียดทุกคำซ้ำหลาย ๆ รอบ เพื่อทำความเข้าใจประสพการณ์ชีวิตการเป็นอภิปรัชญา ความรู้สึกนึกคิด และการให้รายละเอียดเกี่ยวกับประสพการณ์การเป็นอภิปรัชญาตรงตามมีด จากนั้นผู้วิจัยจึงดึงข้อความที่เกี่ยวข้องกับประสพการณ์การเป็นอภิปรัชญาเป็นข้อความนัยสำคัญ (Significant Statements) ทำให้ได้ข้อความที่เป็นนัยสำคัญที่เกิดจากการสำนึกของผู้มีดวงตามีดที่เชื่อมโยงกับประสพการณ์ชีวิตการเป็นอภิปรัชญา เมื่อได้ข้อความที่เป็นนัยสำคัญแล้วผู้วิจัยอ่านข้อความนั้นซ้ำ ๆ เพื่อทำความเข้าใจและตรวจสอบความถูกต้องของข้อความนัยสำคัญ รวมทั้งเป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้มานั้นครอบคลุมสิ่งที่ต้องการศึกษาและประสพการณ์ชีวิตการเป็นอภิปรัชญาหรือไม่ จากนั้นจึงสร้างความหมาย จากข้อความนัยสำคัญ แล้วจึงทำการจัดกลุ่มข้อความที่มีความหมายในลักษณะเดียวกันไว้ด้วยกันในลักษณะของประเด็นหลัก (Theme) เมื่อได้กลุ่มข้อความแล้วนำไปตรวจสอบกับข้อมูลเบื้องต้นอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้

แน่ใจว่าการจัดกลุ่มความหมายนี้มีความถูกต้อง ตรงประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลหลักต้องการสื่อความหมายออกมา แล้วจึงเขียนพรรณนาอย่างละเอียดถึงประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดตามประเด็นหลัก (Theme) ที่กำหนดไว้

4.3 การจินตนาการที่แตกต่าง (Imaginative Variation) พรรณนาโครงสร้างสำคัญของการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ใช้การจินตนาการอย่างอิสระถึงมุมมองความเป็นไปได้ และนำไปสู่การสำนึกรู้ ประกอบไปด้วย ค้นหาความหมายเชิงโครงสร้างที่เป็นไปได้ภายใต้เรื่องราวประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ตระหนักถึงเงื่อนไขที่อยู่ภายใต้ประเด็นหรือบริบทที่อธิบายการเกิดขึ้นของการเป็นอาสาสมัคร พิจารณาโครงสร้างสากลที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึก ความคิด ที่มีความสัมพันธ์กับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ค้นหาตัวอย่างที่แสดงถึงประเด็นโครงสร้างที่ไม่แปรเปลี่ยน เพื่อสนับสนุนการอธิบายโครงสร้างพฤติกรรมอาสาสมัครดวงตามืดที่ชัดเจนขึ้น

4.4 การสังเคราะห์ (Synthesis) ทำการสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ได้แก่นประสบการณ์ของการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดในภาพรวม ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่ผู้วิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาต้องไปให้ถึงแก่นประสบการณ์ของปรากฏการณ์ที่ศึกษา

ส่วนที่ 5 การตรวจสอบความถูกต้อง/เชื่อถือได้ของข้อมูล

การศึกษาวิจัย ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง/เชื่อถือได้ของข้อมูล ดังนี้

5.1 การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง/เชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการตรวจสอบสามเส้าในประเด็นดังนี้

1) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่า 1 วิธี (Methodological Triangulation) การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้วิธีการสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลรอง เพื่อค้นหาคำตอบของประเด็นการวิจัยรอง และเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง/เชื่อถือได้ของข้อมูล

2) แหล่งข้อมูลมากกว่า 1 แหล่ง (Data Triangulation) การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลมากกว่า 1 แหล่ง กล่าวคือนอกจากทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบโจทย์การวิจัยจากอาสาสมัครดวงตามืดแล้ว ผู้วิจัยยังทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครดวงตามืดเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง/เชื่อถือได้ของข้อมูลอีกด้วย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่อาสาสมัครดวงตามืดเป็นอาสาสมัคร และเพื่อนที่เป็นอาสาสมัคร

3) การสะท้อนข้อมูลกลับไปยังผู้ให้ข้อมูล (Member Check) ในขณะที่ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเมื่อทำการพูดคุยไปได้ระยะหนึ่งจะพักการสนทนาเพื่อทบทวนคำตอบที่ผู้ให้ข้อมูล

ได้ตรวจสอบว่า คำตอบที่ผู้วิจัยเข้าใจนั้นถูกต้องและสอดคล้องกับที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการสื่อสารหรือไม่ หากพบว่าไม่ถูกต้องจะได้ทำความเข้าใจให้ถูกต้องตรงกัน เพื่อความถูกต้องและน่าเชื่อถือได้ของ ข้อมูลการวิจัย

5.2 มีการตรวจสอบการดำเนินการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ (Peer Debriefing) โดยมี อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทเป็นผู้ตรวจสอบการดำเนินการวิจัยในทุกขั้นตอน

5.3 การทำวิจัยอย่างมีขั้นตอนและเป็นกระบวนการ ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัย ประยุกต์ แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดเชิงปรากฏการณ์วิทยาเชิงอรรถวิสัย (Transcendental Phenomenology) ของมูสทากัส (Moustakas) มาใช้ในการดำเนินการตาม ขั้นตอนที่ได้ระบุไว้

5.4 ความไว้วางใจได้ (Dependability) ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและอธิบายให้เห็นถึง ขั้นตอนการทำวิจัยอย่างชัดเจน นำเสนอข้อมูลครบถ้วนและครอบคลุมการทำในทุกกระบวนการใน การทำวิจัย วิเคราะห์ข้อมูล

5.5 การยืนยันผลการวิจัย (Confirm Ability)

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้

- 1) มีการทำบันทึกภาคสนาม (Field note)
- 2) การอ้างคำพูด (Quotation)
- 3) การสรุปข้อมูลในขั้นตอนต่าง ๆ

5.6 ความสามารถในการนำไปศึกษาหรืออธิบายกรณีอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน (Transferability) การศึกษาวิจัยนี้ ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในการอ้างอิงไปยังประชากร แต่อาจนำ ผลการวิจัยไปปรับใช้กับกลุ่มที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้นำข้อมูลไปใช้

ส่วนที่ 6 การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล

การศึกษานี้ครั้งนี้ ผู้วิจัยมีการพิทักษ์สิทธิ์ของอาสาสมัครดวงตามืด โดยการทำหนังสือ ขออนุญาตเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการ และชี้แจงกระบวนการในการทำวิจัยให้กับอาสาสมัคร ดวงตามืดได้รับทราบ มีการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัยและอาสาสมัครดวงตามืด ทำการ สอบถามความสมัครใจในการให้ข้อมูลจากอาสาสมัครดวงตามืดก่อนการเก็บข้อมูล ก่อนทำการเก็บ ข้อมูลผู้วิจัยต้องขออนุญาตบันทึกเสียง บันทึกภาพจากผู้ให้ข้อมูลหลักทุกครั้ง แจ้งผู้ให้ข้อมูลหลักทุก ครั้งว่ามีอิสระในการให้ข้อมูล และมีสิทธิตอบหรือไม่ตอบคำถามในประเด็นที่ไม่ต้องการเปิดเผยโดย แจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลทราบ ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลของอาสาสมัครดวงตามืดไว้ในที่ปลอดภัย และไม่เปิดเผยแก่ผู้อื่นหากไม่ได้รับความยินยอมหรือได้รับอนุญาตจากอาสาสมัครดวงตามืด รวมทั้งผู้วิจัย จะนำเสนอข้อมูลที่ได้อย่างตรงไปตรงมาตามข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา และใช้นามสมมติในการ กล่าวถึงผู้ให้ข้อมูลแทนการใช้ชื่อจริง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวทางการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาแนวอูตรวิสัย (Transcendental Phenomenology) ในการทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัคร ดวงตามืดว่าเป็นอย่างไร ทั้งประสบการณ์ก่อนที่จะเข้ามาเป็นอาสาสมัครดวงตามืดและประสบการณ์ ขณะเป็นอาสาสมัครดวงตามืด อาสาสมัครให้ความหมายและลักษณะของอาสาสมัครอย่างไร มีเงื่อนไขอะไรบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นอาสาสมัคร ภายใต้การรับรู้ของอาสาสมัคร ดวงตามืดซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด (Dialogue in the Dark) โดยตรง นำไปสู่การพรรณนารายละเอียดเกี่ยวกับประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครและสิ่งที่ปรากฏ (Essence) ของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดโดยปราศจากอคติหรือความคิดล่วงหน้าของผู้วิจัย สำหรับในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลซึ่งเป็นผลจากข้อค้นพบจากการวิจัยใน 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 บริบทพื้นที่ถ่ายทอดประสบการณ์และข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครดวงตามืด

ตอนที่ 1.1 พื้นที่ถ่ายทอดประสบการณ์

ตอนที่ 1.2 ข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครดวงตามืด

ส่วนที่ 2 ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ตอนที่ 2.1 ประสบการณ์ชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ตอนที่ 2.2 ประสบการณ์ชีวิตขณะเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ส่วนที่ 3 ความหมาย ลักษณะของอาสาสมัคร เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็น

อาสาสมัครดวงตามืด และแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ตอนที่ 3.1 ความหมายของอาสาสมัคร

ตอนที่ 3.2 ลักษณะของอาสาสมัคร

ตอนที่ 3.3 เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ตอนที่ 3.4 แก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ส่วนที่ 4 แนวทางการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามืดอย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 4.1 แนวทางการพัฒนาในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืด

ตอนที่ 4.2 แนวทางการพัฒนาในมุมมองของอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติ

ส่วนที่ 1 บริบทพื้นที่ถ่ายทอดประสบการณ์และข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครดวงตามืด

ตอนที่ 1.1 พื้นที่ถ่ายทอดประสบการณ์

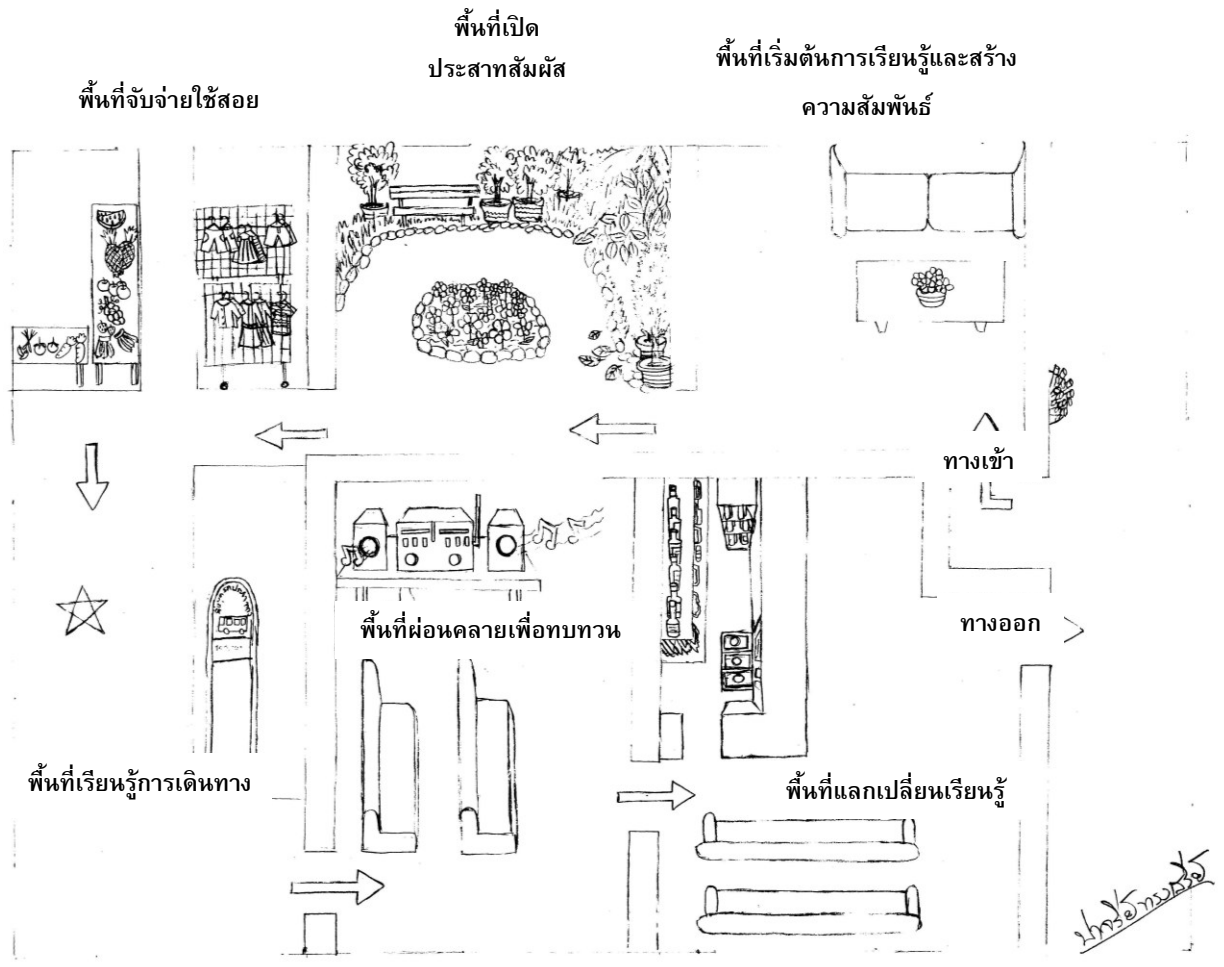
การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาประสบการณ์ชีวิตของบุคคลที่มีประสบการณ์ในเรื่องเดียวกันนั่นก็คือประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด บริบทของพื้นที่ในการศึกษาจึงมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับกรณีประสบการณ์ของอาสาสมัคร แม้ในการศึกษาจะทำการศึกษาทั้งบริบทเบื้องหลังก่อนการเป็นอาสาสมัครด้วยก็ตาม ในการศึกษานี้ผู้วิจัยทำการศึกษาประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครของผู้มีดวงตามืดที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางหรือเป็นไกด์ในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด (Dialogue in the Dark) ซึ่งเป็นสถานที่ที่เปิดโอกาสให้ผู้มีดวงตามืดได้แสดงความสามารถและการได้ทำงานเพื่อสังคมส่วนรวมในลักษณะของการเป็นผู้นำทางให้ความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ชีวิต การใช้ประสาทสัมผัสที่มืดแก่ผู้เข้าชมซึ่งเป็นที่มาของความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ชีวิต การใช้ประสาทสัมผัสที่มืดแก่ผู้เข้าชมซึ่งเป็นที่มาของความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ชีวิต การใช้ประสาทสัมผัสที่มืดแก่ผู้เข้าชมซึ่งเป็นที่มาของความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ชีวิต การใช้ประสาทสัมผัสที่มืดแก่ผู้เข้าชมซึ่งเป็นที่มาของความรู้

ทุกกลุ่มคนในสังคม สถานที่แห่งนี้จึงถูกเลือกมาเป็นสนามวิจัยในครั้งนี้ โดยนิทรรศการแห่งนี้ได้แนวคิดมาจากนักหนังสือพิมพ์ชาวเยอรมันนี้ ผู้มีมุมมองเกี่ยวกับผู้มีดวงตามืดว่าเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่เป็นเรื่องยากในการที่คนปกติจะใช้ชีวิตร่วมด้วย แต่เมื่อนักหนังสือพิมพ์นี้มีโอกาสได้ทำงานร่วมกับผู้มีดวงตามืด ทำให้พบว่าสามารถทำอะไรได้เหมือนคนทั่วไป และยังพบว่าคนทั่วไปมักแบ่งผู้มีดวงตามืดออกจากสังคมที่เรียกตนเองว่าคนดวงตาปกติ มีความรู้สึกสงสาร เห็นใจ และไม่กล้าสื่อสารด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดจากความที่สังคมไม่รู้และไม่เข้าใจผู้มีดวงตามืดนั่นเอง จึงเป็นที่มาของการพัฒนานิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด (Dialogue in the Dark) ขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มีดวงตามืดได้แสดงศักยภาพของตนเองโดยการเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตและประสาทสัมผัสในโลกแห่งความมืด สร้างสังคมแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ โดยวัตถุประสงค์สำคัญของนิทรรศการแห่งนี้ เปิดโอกาสให้ผู้มีดวงตามืดได้แสดงศักยภาพที่มีอยู่อย่าง เป็นประโยชน์และมีคุณค่า ทำให้เกิดการยอมรับในสังคม

นอกจากพื้นที่ในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดแล้ว การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของอาสาสมัครดวงตามืดกับผู้เข้าชมยังมีอีกสองพื้นที่สำคัญ คือ องค์กรการพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของนิทรรศการ และอีกพื้นที่หนึ่งคือ พื้นที่อื่น ๆ ภายนอกองค์กรการพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ ได้แก่ พื้นที่ออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก พื้นที่รอบนอกองค์กรการพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ เช่น ป้ายรถเมล์ เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดแต่ละพื้นที่ดังต่อไปนี้

1) พื้นที่จัดนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด (Dialogue in the Dark)

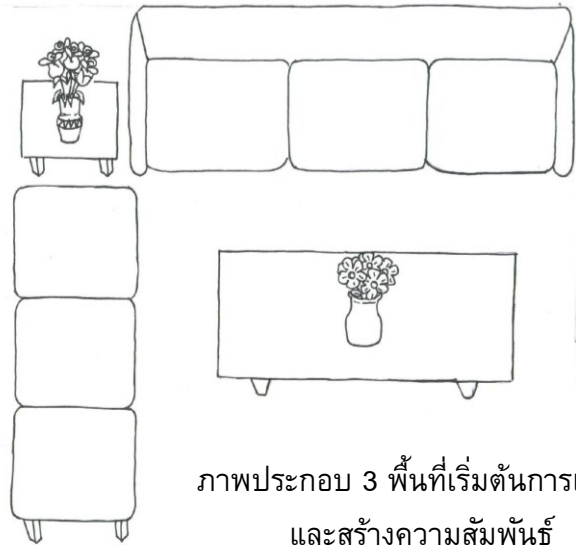
นิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้อาสาสมัครดวงตามืดได้ถ่ายทอดประสบการณ์การเป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้เข้าชม และเป็นสถานที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในนิทรรศการได้สร้างสถานการณ์จำลองเป็นบทเรียนต่าง ๆ เพื่อให้ผู้มืดดวงตามืดได้ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตให้แก่ผู้เข้าชม นิทรรศการแห่งนี้ตั้งอยู่ในอาคารแห่งหนึ่งกลางเมืองหลวง ภายใต้การดูแลขององค์การพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ภายในนิทรรศการแบ่งเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ในโลกแห่งความมืด 6 พื้นที่ด้วยกัน ในที่นี้ผู้วิจัยขอใช้ชื่อเรียกพื้นที่ทั้ง 6 พื้นที่ตามลักษณะและจุดเน้นของการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสแต่ละพื้นที่ในฐานะผู้เข้าชมและจากการบอกเล่าผ่านมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืด ได้แก่ 1) พื้นที่สร้างความสัมพันธ์ 2) พื้นที่เปิดประสาทสัมผัส 3) พื้นที่จับจ่ายใช้สอยและเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน 4) พื้นที่เรียนรู้การเดินทาง 5) พื้นที่ผ่อนคลายเพื่อทบทวนประสบการณ์ และ 6) พื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ บริเวณด้านหน้าก่อนเข้าตัวนิทรรศการเป็นพื้นที่สำหรับการแนะนำการเข้าชมเบื้องต้นโดยอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติ ก่อนที่จะส่งผู้เข้าชมให้ได้เรียนรู้และสัมผัสโลกแห่งความมืดกับอาสาสมัครดวงตามืด เมื่อเริ่มเข้าสู่การเรียนรู้กับอาสาสมัครดวงตามืดผู้เข้าชมจะได้รับความรู้และประสบการณ์ตั้งแต่ก้าวแรกที่เข้าสู่นิทรรศการ อาสาสมัครดวงตามืดจะทำหน้าที่ในการแนะนำทั้งการปฏิบัติตัวในความมืด ดูแลความปลอดภัย และเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ในแต่ละพื้นที่การเรียนรู้ ซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีจุดเน้นการเรียนรู้ที่แตกต่างกันตั้งแต่พื้นที่แรกจนกระทั่งถึงพื้นที่สุดท้ายจากการจำลองสถานการณ์ต่าง ๆ ให้เหมือนกับการใช้ชีวิตในโลกแห่งความมืดจริง ๆ ที่ผู้มืดดวงตามืดประสบ รายละเอียดของพื้นที่ในภาพรวม ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 พื้นที่นันทนาการบทเรียนแห่งความมีดี

1.1) พื้นที่เริ่มต้นการเรียนรู้และสร้างความสัมพันธ์

เป็นพื้นที่แรกของการเริ่มนำชม หลังจากที่คุณเข้าชมได้รับคำแนะนำเบื้องต้นเกี่ยวกับการเข้าชม นิทรรศการ และได้รับไม้เท้าคนละ 1 อันแล้ว อาสาสมัครดวงตาปกติจะมอบหน้าที่ให้อาสาสมัคร ดวงตามืดเป็นผู้นำผู้เข้าชมไปยังพื้นที่ แรกซึ่งเป็นพื้นที่เริ่มต้นการเรียนรู้และ สร้างความสัมพันธ์ในนิทรรศการ พื้นที่ นี้เป็นจุดแรกเริ่มที่อาสาสมัครดวงตามืด ได้ทำความรู้จักและสร้างความสัมพันธ์ กับผู้เข้าชม โดยเริ่มตั้งแต่การกล่าว ต้อนรับ แนะนำเบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้ ชีวิตในโลกแห่งความมืด ซึ่งจากการที่ ผู้วิจัยมีโอกาสเข้าไปสัมผัสในนิทรรศการ พบว่าในนิทรรศการนั้นมีความมืดสนิท ไม่มีแม้แต่แสงสว่างลอดผ่าน อาสาสมัคร ดวงตามืดจะทำหน้าที่ในการแนะนำผู้เข้า ชมให้ทราบกติกากการเข้าชม รวมทั้งการ สร้างความมั่นใจถึงความปลอดภัยแก่ผู้เข้าชมขณะที่เข้ามาเรียนรู้ในโลกแห่งความมืด ดัง ภาพประกอบ 3

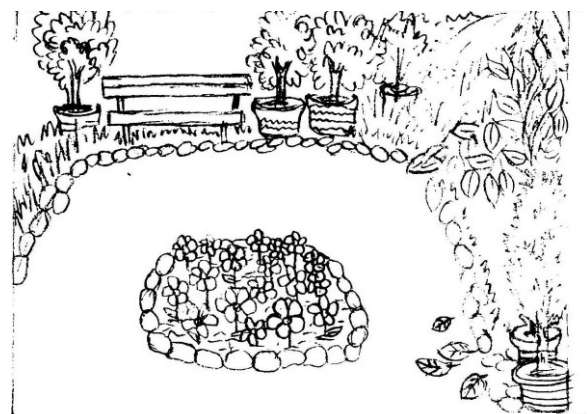

ภาพประกอบ 3 พื้นที่เริ่มต้นการเรียนรู้ และสร้างความสัมพันธ์

“พอเข้ามาถึงบู๊ป ตรงหน้าทางเข้าเราจะต้องกล่าวต้อนรับเขา... พอพาเขาไปหน้าที่ของเรา คือทำยังไงก็ได้ให้เขารู้สึกผ่อนคลายมากที่สุด เพราะว่าบางคนเข้ามาเขาจะกลัว ไม่ปลอดภัยแล้ว เพราะว่าเขามองไม่เห็น เราจะต้องละลายพฤติกรรมเขาก่อนด้วยการถามชื่อ ค่อยเล่นกับเขา แนะนำ ตัวเรากับเขาอีกครั้งหนึ่ง แล้วก็บอกกติกามาของเราให้เขาฟัง เวลาเดินต้องเดินยังไง ...” (มะปราง)

1.2) พื้นที่เปิดประสาทสัมผัส หลังจากได้สร้างความสัมพันธ์ ทราบแนวปฏิบัติในการ

เข้าชมแล้วในพื้นที่แรก ได้เริ่มต้นการใช้ประสาท สัมผัสที่นอกเหนือจากดวงตาด้วยการเดินทางโดย ใช้ไม้เท้า เดินทางตามเสียงจากอาสาสมัครดวงตา มืดที่นำทางแล้ว พื้นที่ต่อมาอาสาสมัครดวงตามืด พาผู้เข้าชมเปิดประสาทสัมผัสให้มากขึ้นในพื้นที่ที่ เป็นสถานการณ์ของสวนสาธารณะ พื้นที่แห่งนี้ เน้นการเปิดประสาทสัมผัสทั้งการหยิบจับ การฟัง และให้ผู้เข้าชมทดลองจินตนาการว่าสิ่งที่ตนเองได้

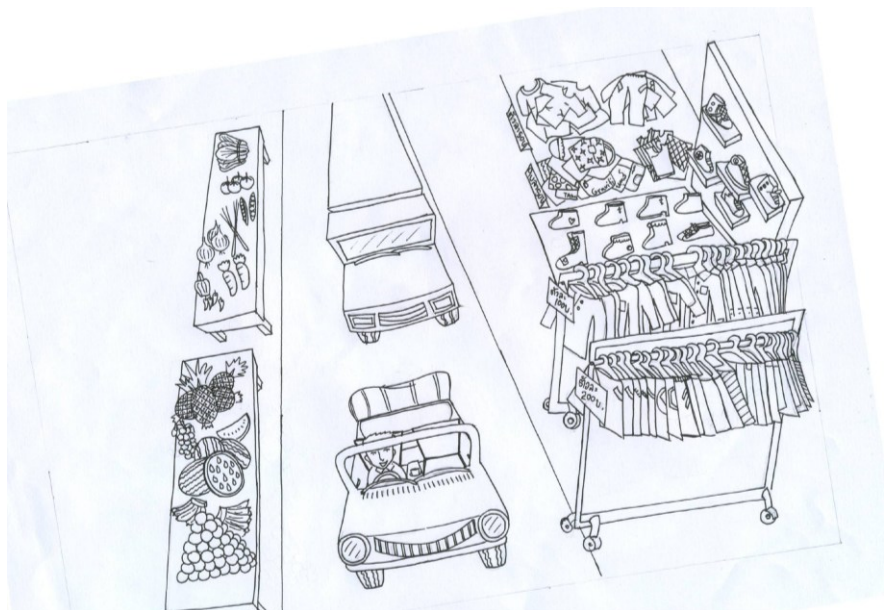

ภาพประกอบ 4 พื้นที่เปิดประสาทสัมผัส

สัมผัส ได้ฟังนั้นมีลักษณะอย่างไรโดยใช้สถานการณ์ของสวนสาธารณะในการเปิดประสาทสัมผัส ซึ่ง อาสาสมัครจะทำหน้าที่คอยให้คำแนะนำ และกระตุ้นให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้และใช้ประสาทสัมผัสมากที่สุดจากประสบการณ์ของตนเองที่เคยประสบมา รวมทั้งการสร้างความสุขสนุกสนานให้แก่ผู้เข้าชมไปพร้อม ๆ กับการถ่ายทอดประสบการณ์ด้วย ดังภาพประกอบ 4

“สมมติเจอม้านั่งสักตัวหนึ่ง ม้านั่งแบบนี้ห้องเคยเห็นที่ไหน ห้องต้องคำให้ท้าวนะว่าเป็นม้านั่งแบบนี้มันเป็นอย่างไง” (มะเฟือง)

1.3) พื้นที่จับจ่ายใช้สอยและเรียนรู้ชีวิตชุมชน พื้นที่ในส่วนนี้เป็นสถานการณ์ของ ตลาดและชุมชน โดยจำลองสถานที่ให้เหมือนตลาดทั่วไปที่มีสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ผัก ผลไม้ ของแห้งต่าง ๆ เป็น และมีผู้คนใช้ชีวิตในชุมชนแห่งนี้ ในพื้นที่นี้อาสาสมัครดวงตามืดจะให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้การใช้ชีวิตในชุมชนและตลาดในโลกของความมืด โดยอาสาสมัครให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้ทั้งการเลือกซื้อของที่ไม่ต้องใช้ดวงตา พร้อม ๆ กับการที่อาสาสมัครได้ถ่ายทอดทั้งทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ การใช้ชีวิตในพื้นที่ตลาด และชุมชนให้แก่ผู้เข้าชม ไปด้วย เช่น ทักษะการ เลือกซื้อของ การข้าม ถนน เป็นต้น สถานการณ์ ในส่วนนี้จะเน้นการ จับจ่ายใช้สอยที่พบเจอในชีวิตประจำวัน ดัง ภาพประกอบ 5

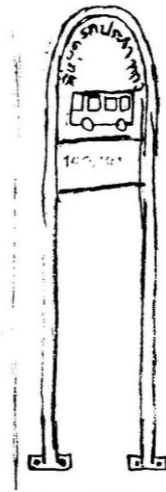

ภาพประกอบ 5 พื้นที่จับจ่ายใช้สอยและเรียนรู้ชีวิตชุมชน

“ตลาดจะมีเสียงอีกทีก็กรีกโครมแล้ว ตลาดเขาจะเริ่มกลัวแล้ว จะเริ่มมีเสียงรถวีดว่าดแล้ว หน้าที่ของเรานี่คือต้องบอกเขาให้หยุดอยู่กับที่ และเราเองจะทำยังไงละให้เขาได้รู้ว่ามันปลอดภัยนะ ต้องบอกทักษะของเราให้เขาได้รู้” (มะปราง)

“อย่างเช่นสมมติว่าเดินอยู่ในตลาดเราก็จะให้เขาเดินไปก่อน สัมผัสดูก่อนว่าเจออะไร
อย่างเช่นอยู่ร้านเสื้อผ้าเราก็จะให้เขาจับดูว่าเสื้อผ้าที่เจอมันเป็นเสื้อผ้าที่
เหมือนกันหมดเลย หรือเป็นรูปแบบที่แตกต่างกันลงให้เขาสัมผัสดู และลอง
ให้เขาดูว่าถ้าเขาต้องเลือกเสื้อผ้าใส่เองเขาจะรู้สึกว่าเป็นเสื้อผ้าแบบไหนสวยพอที่
เขาจะเอามาใส่ได้” (มะนาว)

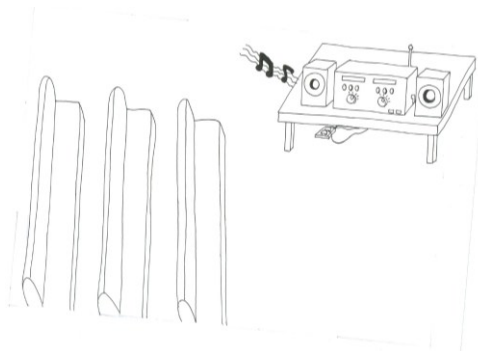
1.4) พื้นที่เรียนรู้การเดินทาง พื้นที่นี้จะเน้นให้ผู้เข้าชม
ได้เรียนรู้สถานการณ์ของการเดินทาง เป็นพื้นที่ที่อาสาสมัครได้
ถ่ายทอดประสบการณ์การเดินทางแก่ผู้เข้าชม ซึ่งเชื่อมโยงจากพื้นที่ของ
ตลาดเพื่อเดินทางไปยังอีกพื้นที่หนึ่ง อาสาสมัครได้ถ่ายทอดวิธีการเดินทาง
การปฏิบัติตัวเพื่อความปลอดภัยขณะเดินทางต้องทำอะไรบ้าง รวมทั้งการ
สอดแทรกสิ่งที่มีผู้ติดตามมีต้องการความช่วยเหลือจากการเดินทางในแต่ละ
ครั้ง เช่น การบอกทาง การพาขึ้นรถ เป็นต้น ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 พื้นที่เรียนรู้การเดินทาง

“พี่ก็จะพาเขาไปนั่งรถ แล้วก็ถามเขาว่า ในเมื่อเรามองไม่เห็นเราจะรู้ไหมว่ารถเลี้ยวซ้าย
เลี้ยวขวา รถไปทางไหน เราต้องถามเขาตลอด เป็นหน้าที่ของคนขับรถตึก ๆ เราก็ดูแลไม่ให้เขาเอา
ไม้เท้าไว้ข้าง ๆ รถเพราะเป็นอันตราย” (มะปราง)

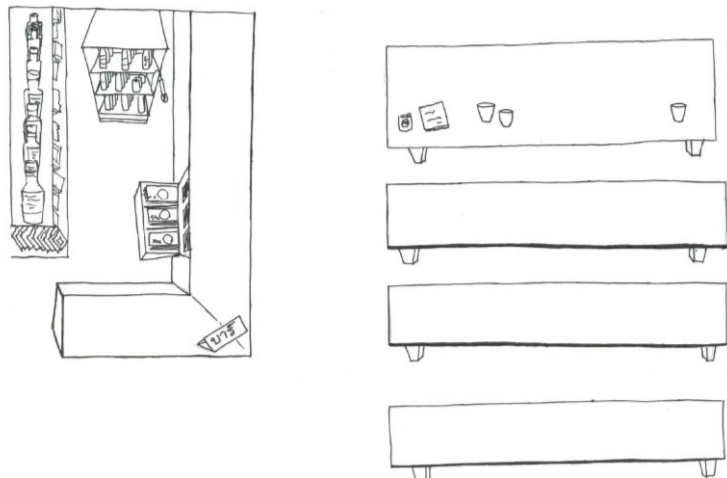
1.5) พื้นที่ผ่อนคลายเป็นเพื่อทบทวนประสบการณ์ หลังจากที่ได้เรียนรู้การเดินทางแล้ว
สถานการณ์ต่อมาอาสาสมัครจะพาผู้เข้าชมมานั่งพักยังพื้นที่ผ่อนคลายเป็นจุดที่ให้ผู้เข้าชมได้ผ่อน
คลาย และเพื่อทบทวนประสบการณ์ที่ผ่านมา พร้อมทั้งเปิดประสาทสัมผัสทางการได้ยิน อาสาสมัคร
ดวงตามืดจะกระตุ้นให้ผู้เข้าชมได้ทบทวนถึงพื้นที่ต่าง ๆ ที่ตนเองได้ผ่านมามีอะไรบ้าง และมี
ความรู้สึกอย่างไรกับแต่ละพื้นที่ ได้ประสบการณ์อะไรบ้าง ดังภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 พื้นที่ผ่อนคลายเป็นเพื่อทบทวนประสบการณ์

“เราก็จะพาเขาไปผ่อนคลาย พาไปนั่งฟังเพลง ผีผ่อนคลาย ให้เขาได้คิดว่าเขาได้ไปไหน มาบ้าง ได้ใช้ประสาทสัมผัสอะไรบ้าง” (มะปราง)

1.6) พื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นพื้นที่สุดท้ายของการนำชมนิทรรศการ หลังจากที่เราได้ให้ผู้เข้าชมได้ผ่อนคลายและทบทวนประสบการณ์แต่ละพื้นที่ที่ผ่านมาแล้ว ส่วนนี้เป็นพื้นที่ให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้การซื้อของ การใช้เงิน และการรับประทานอาหารในที่มืด ซึ่งเป็นการซื้อขายกันจริง ๆ อาสาสมัครจะได้แสดงความสามารถทั้งการขายของ เช่น ขนมขบเคี้ยว เครื่องดื่มต่าง ๆ เป็นต้น โดยจะบอกผู้เข้าชมว่ามีอะไรขายบ้างและให้ผู้เข้าชมระบุชื่อของสิ่งที่ตนเองต้องการซื้อ และอาสาสมัครที่ทำหน้าที่ขายของจะเป็นผู้หยิบให้ มีการแลกเปลี่ยน ซื้อขายกันเหมือนการใช้ชีวิตในสังคมปกติ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันของอาสาสมัครและผู้เข้าชม รวมถึงอาสาสมัครได้ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตการมีดวงตามืดของตนเองให้แก่ผู้เข้าชม

ภาพประกอบ 8 พื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้

ได้รับรู้ ตอบคำถามต่าง ๆ ที่ผู้เข้าชมสงสัยหรือต้องการความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตเป็นผู้มีดวงตามืด นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่อาสาสมัครได้เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ความคิดของผู้เข้าชมต่อผู้มีดวงตามืด และเรื่องอื่น ๆ ที่อาจมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ก่อนที่จะพาผู้เข้าชมออกจากนิทรรศการ บทเรียนแห่งความมืด ดังภาพประกอบ 8

“ไปพูดคุยคือตอนสุดท้ายที่บาร์ ตอนที่เขานั่งทานขนม ดื่มน้ำแล้วคุยกัน ตอนนั้นเป็นการแลกเปลี่ยนทัศนคติ คุยกัน บางทีเขาอาจจะมีความคิดที่แบบว่ามันไม่ใช่ ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับคนตาบอด เราก็บอกเขา เราก็พยายามที่จะย้อนทำให้เขาเห็นเพื่อที่จะยอมรับ ทำให้สังคมได้เห็นและยอมรับในตัวคนพิการ” (มะพร้าว)

“...บางทีเราก็จะเกริ่นไปเลยว่าคนตาบอดเป็นอย่างนี้ ใช้ชีวิตอย่างนี้ เพียงแต่ว่าในบางอย่างเราอาจจะต้องการความช่วยเหลืออย่างนี้ อย่างนี้ แล้วถ้าเขามีคำถามที่จะเสริมขึ้นมาเราก็อธิบายเพิ่มเติม...” (มะยม)

จะเห็นได้ว่าพื้นที่จัดนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดซึ่งเป็นพื้นที่หลักที่อาสาสมัครดวงตามืดได้ถ่ายทอดประสบการณ์ ทั้ง 6 พื้นที่ มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันโดยมีสิ่งที่เป็นจุดรวมกันของแต่ละพื้นที่คือต้องการให้ผู้เข้าชมได้เปิดประสาทสัมผัสและเกิดการเรียนรู้ โดยที่แต่ละพื้นที่จะมีจุดเน้นที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้ในสถานการณ์ที่หลากหลายและเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวันและเป็นสถานการณ์ที่ผู้เข้าชมส่วนใหญ่เคยพบเจอมาแล้วในชีวิต เพียงแต่เมื่อเข้ามาในนิทรรศการจะไม่สามารถใช้ดวงตาเพื่อมองเห็นหรือรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ เหล่านั้น แต่จะเป็นการใช้ประสาทสัมผัสส่วนอื่น ๆ แทน ดังเช่นพื้นที่แรกของการเริ่มต้นการเรียนรู้จะเน้นที่การสร้างความสัมพันธ์ของอาสาสมัครกับผู้เข้าชม และผู้เข้าชมด้วยกันเอง เป็นพื้นที่ที่ได้ทำความรู้จักกันผ่านการฟังเสียงและเริ่มเรียนรู้เส้นทางโดยการใช้นิ้วทำแทนดวงตา พื้นที่ที่สอง เป็นสถานการณ์การเรียนรู้ในสวนสาธารณะ ผู้เข้าชมจะได้เรียนรู้การใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ จากสถานการณ์ในสวนสาธารณะ พื้นที่ที่สาม เป็นการเรียนรู้และใช้ประสาทสัมผัสในสถานการณ์ของตลาด ผู้เข้าชมจะได้เรียนรู้การเลือกสินค้าที่มีอยู่ในตลาดทั่วไป เช่น ผัก ผลไม้ เสื้อผ้า เป็นต้น พื้นที่ที่สี่ เป็นสถานการณ์ของการเดินทาง ผู้เข้าชมจะได้เรียนรู้ตั้งแต่การฟังเสียงรถ การข้ามถนน จนกระทั่งถึงการขึ้นรถเพื่อเดินทาง สถานที่ที่ห้า เป็นสถานการณ์ของการให้ผู้เข้าชมได้ผ่อนคลาย พักผ่อน โดยให้ผู้เข้าชมได้นั่งพักในสถานที่แห่งนี้ และให้มีการนึกถึงสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้ที่ผ่านมาว่าได้ผ่านสถานการณ์อะไรมาบ้างด้วยตนเอง โดยมีอาสาสมัครดวงตามืดคอยกระตุ้นให้ผู้เข้าชมได้คิดจากสถานการณ์ที่ผ่านมา ส่วนพื้นที่สุดท้ายเป็นพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยใช้สถานการณ์ของบาร์เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน เมื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเรียบร้อยแล้วในพื้นที่สุดท้ายอาสาสมัครดวงตามืดก็จะนำผู้เข้าชมออกจากนิทรรศการ

2) องค์การพิพิธภัณฑศึกษาาสตร์แห่งชาติ (อพวช.)

นอกจากพื้นที่ในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดที่ผู้มืดดวงตามืดได้ใช้ความรู้ความสามารถและศักยภาพถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตของตนเองแก่ผู้เข้าชมแล้ว องค์การพิพิธภัณฑศึกษาาสตร์แห่งชาติ ซึ่งเป็นที่ตั้งของนิทรรศการเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ในแต่ละวันก่อนที่อาสาสมัครจะเข้าไปทำหน้าที่เป็นผู้นำทางในนิทรรศการจะมีการลงชื่อในห้องหนึ่งขององค์การพิพิธภัณฑศึกษาาสตร์ ก่อนที่จะขึ้นไปชั้นสองของพิพิธภัณฑศึกษาาสตร์เพื่อกำหนดหน้าที่ของอาสาสมัครแต่ละคนโดยการจับฉลาก พิพิธภัณฑศึกษาาสตร์เป็นพื้นที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของอาสาสมัครดวงตามืดกับบุคคลอื่น เช่น อาสาสมัครที่มีดวงตาทปกติ ผู้เข้าชม และคนทั่วไปที่เข้ามาศึกษาดูงานในนิทรรศการและในพิพิธภัณฑศึกษาาสตร์ จากการที่ผู้วิจัยใช้พื้นที่แห่งนี้เป็นการเก็บข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้เห็นความสัมพันธ์ของอาสาสมัครดวงตามืดกับอาสาสมัครที่มีดวงตาทปกติ และบุคคลอื่น ๆ จากการสังเกตของผู้วิจัยทุกครั้งทีลงสนามไปสัมภาษณ์จะพบว่าอาสาสมัครดวงตามืดจะมีการทักทาย พูดคุย หยอกล้อกับอาสาสมัครดวงตาทปกติเป็นประจำที่มีการเดินสวนทางกัน บางครั้งอาสาสมัครที่มีดวงตาทปกติก็เข้ามาช่วยเหลือในการ

พาอาสาสมัครดวงตามืดเดินไปยังพื้นที่เป้าหมาย เห็นการทักทายของอาสาสมัครดวงตามืดกับแม่บ้าน การพูดคุยกับคนทั่วไปที่เข้ามาศึกษาดูงานในสถานที่แห่งนี้ รวมทั้งเห็นการช่วยเหลือกันของอาสาสมัครดวงตามืดด้วยกันเอง เช่น การเกาะแขนกันเดินแทนการใช้ไม้เท้า การรอกลับบ้านพร้อมกัน การฝากกันซื้ออาหาร เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของอาสาสมัครดวงตามืดและผู้เข้าชมอีกด้วย หลังจากที่ผู้เข้าชมได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสและเรียนรู้การใช้ชีวิตการมีดวงตามืดในนิทรรศการแล้ว เมื่อออกจากนิทรรศการยังมีความสนใจที่จะเรียนรู้และทำความเข้าใจชีวิตของผู้มีดวงตามืดเพิ่มเติม พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดังกล่าว

“น้อง ๆ อาสาสมัครที่นี่เขาก็ดี เจอพวกพี่ที่ไรเขาก็ทัก เจอกันข้างนอกเขาก็ทัก ทักคนคิดของเขาก็ดี อย่างบางคนไม่เคยเจอเขาก็ไม่รู้ว่าจะช่วยเหลือพี่ ๆ ยังไง แต่ที่นี่เขาก็ช่วยเหลือกันเหมือนพี่เหมือนน้อง” (มะปราง)

“ที่นี่เขาเริ่มงานประมาณ 10 โมง เราต้องมาประมาณ 9.55 มาลงซื้อด้านล่าง พอลงซื้อเสร็จก็จับฉลากแบ่งหน้าที่ในนิทรรศการ... ถ้าต้องการเปลี่ยนหน้าที่กันเราก็จะแจ้งเขาเลย” (มะขาม)

“บางครั้งถ้ามีปัญหาอาสาสมัครก็จะลงมาคุยกันด้านล่าง ถ้าแก้ไม่ได้เขาก็จะไปหาเราให้ช่วย ส่วนใหญ่เขาจะตกลงกันเองก่อน” (เจ้าหน้าที่ในนิทรรศการ)

3) พื้นที่อื่น ๆ ภายนอกองค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ

นอกจากในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดและองค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติแล้ว การทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครและการถ่ายทอดประสบการณ์การใช้ชีวิตของอาสาสมัครดวงตามืดไม่ได้หมดไปเพียงแค่ออกจากนิทรรศการหรือพิพิธภัณฑ์เท่านั้น แต่ความเป็นอาสาสมัครยังดำเนินต่อไปในพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากการที่ผู้เข้าชมได้เข้ามาสัมผัสและเรียนรู้ในนิทรรศการ เมื่อออกไปสู่สังคมภายนอกและพบเจอกับอาสาสมัครดวงตามืด ผู้เข้าชมก็ยังมี การเข้ามาทักทาย พูดคุย และขอกำลังใจจากอาสาสมัครดวงตามืด เช่น เมื่อเกิดความท้อแท้ในชีวิตหมดกำลังใจในชีวิต รวมทั้งยังมีการติดต่อกันทางสังคมออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก อีเมลล์ เป็นต้น เพื่อขอคำปรึกษาและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับอาสาสมัครดวงตามืด

“เมื่อวานก็เจอรถเมล์จะขึ้นรถตู้ เขาวิ่งเข้ามาเลย มาจับผมเคยชมนิทรรศการมา พี่จะไปไหน พี่จำผมได้ไหม และมีอยู่ครั้งหนึ่งเคยมีโอกาสได้คุยกับน้องนักศึกษาปริญญาโท เจอกันบนรถเมล์เขาเข้ามาทัก เขาบอกว่าตั้งแต่เขาเข้ามาชมนิทรรศการ ทำให้ตัวเขาเปลี่ยน คือเขาเคยคิดที่จะฆ่าตัวตายมีปัญหาเกี่ยวกับตัวเขา ตั้งแต่เข้ามาชมนิทรรศการความคิดนั้นไม่เคยมีอีกเลย” (มะม่วง)

“ทุกวันนี้บางทีเจอบางท่าน เขาก็มาหาที่ *Dialogue* หรือคุยทาง Facebook ว่าดีจังเลยทำให้เราได้อะไรหลาย ๆ อย่าง เป็นโลกจินตนาการ ไม่น่าเชื่อว่าทำให้เราฝึกประสาทสัมผัสได้ จริง ๆ” (มะไฟ)

“เขาก็ขอช่องทางการติดต่อเพื่อปรึกษาเรื่องโน้น เรื่องนี้ ขอเฟสบุ๊ค บางคนก็ทักมา เขารู้ว่าผมคุยสนุก เหมือนวัยรุ่นมาคุยกัน บางคนก็ปรึกษาว่า พี่รายงานตัวนี้ผมจะไปหาได้จากไหน บางทีเขาจะทำโครงการเขาก็ปรึกษาผมเหมือนกัน ก็ได้ประสบการณ์อะไรเยอะเลย ถ้าคนวัยเดียวกันเราก็ได้เหมือนเพื่อน” (มะเฟือง)

จะเห็นได้ว่า พื้นที่ในการทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามืดไม่ได้มีเฉพาะในนิทรรศการเท่านั้น ยังมีพื้นที่ข้างนอกนิทรรศการซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่ได้เป็นที่มืดสำหรับผู้เข้าชม แต่ยังคงเป็นพื้นที่มืดสำหรับผู้มองไม่เห็น แต่ก็ยังสามารถทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับชีวิตในโลกของการมองไม่เห็นให้แก่ผู้ที่พบเห็นและเข้ามาสอบถาม การเป็นกำลังใจให้แก่ผู้ที่เข้ามาปรึกษาทั้งที่พบเห็นนอกสถานที่และในโลกสังคมออนไลน์ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอความเชื่อมโยงเหล่านี้ให้เห็นในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ตอนที่ 2.2 ข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครดวงตามืด

ในส่วนนี้ผู้วิจัยนำเสนอประวัติและข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครดวงตามืดเพื่อให้เห็นถึงข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ผู้วิจัยทำการศึกษา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ทั้งการให้ความหมาย ลักษณะของ “อาสาสมัคร” เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัคร และประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ซึ่งไม่ว่าจะเป็นในประเด็นของภูมิลำเนา ที่อยู่ปัจจุบัน สถานภาพของผู้ให้ข้อมูลหลัก ระยะเวลา ลักษณะและสาเหตุของการมีดวงตามืด สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดทั้งสิ้น ดังตาราง 1 ข้อมูลพื้นฐานอาสาสมัครดวงตามืด

ตาราง 1 ข้อมูลพื้นฐานอาสาสมัครดวงตามืด

ลำดับ	นาม สมมติ	เพศ	อายุ (ปี)	ภูมิลำเนา	ที่อยู่ปัจจุบัน	สถาน ภาพ	ระยะเวลาที่ มองไม่เห็น	ลักษณะของ การมองไม่เห็น	สาเหตุการมองไม่เห็น	ระยะเวลาการ เป็นอาสาสมัคร
1	มะปราง	หญิง	34	กรุงเทพฯ	เช่าห้องพัก	โสด	ตั้งแต่ กำเนิด	ตาบอดสนิท	ขณะตั้งครรภ์มารดาซื้อยามารับประทานเองจึงส่งผลกระทบต่อเด็กในครรภ์	4 ปี
2	มะนาว	หญิง	28	กรุงเทพฯ	เช่าหอพักอยู่กับ เพื่อน	โสด	ตั้งแต่ กำเนิด	มองเห็นแสง และเงา	เส้นประสาทตาเสื่อม	3 ปีครึ่ง
3	มะไฟ	ชาย	23	ชัยภูมิ	หอพักมหาวิทยาลัย	โสด	ตั้งแต่อายุ 3 ปี	ตาบอดสนิท	เส้นประสาทตาขาด	3 ปีครึ่ง
4	มะขาม	ชาย	44	สุรินทร์	เช่าห้องพัก	หย่า ร้าง	ตั้งแต่อายุ 3 ปี	ตาบอดสนิท	เส้นประสาทตาขาด	4 ปี
5	มะยม	ชาย	31	สุรินทร์	เช่าห้องพัก	โสด	ตั้งแต่ กำเนิด	ตาบอดสนิท	มารดาติดเชื้อหัดเยอรมันตอนตั้งครรภ์	4 ปี
6	มะพร้าว	ชาย	25	กาญจนบุรี	เช่าห้องพัก	โสด	ตั้งแต่ กำเนิด	มองเห็นแสง เห็นเงา	มารดาประสบอุบัติเหตุขณะตั้งครรภ์	4 ปี
7	มะม่วง	ชาย	35	นครปฐม	อยู่บ้านตนเอง	หย่า ร้าง	ตั้งแต่อายุ 25 ปี	ตาบอดสนิท	อุบัติเหตุทางรถยนต์	4 ปี
8	มะเฟือง	ชาย	22	พระนครศรีอยุธยา	เช่าห้องพัก	โสด	ตั้งแต่อายุ 7-8 ปี	มองเห็นแสง เห็นเงา	กระดูกทับเส้นประสาท	3 ปีครึ่ง

ประวัติส่วนบุคคลและบริบทที่เกี่ยวข้องนี้ เป็นข้อมูลสำคัญส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยนำมาประกอบการอธิบายประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงต้ามืด การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งเป็นอาสาสมัครดวงต้ามืดที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด (Dialogue in the Dark) จำนวน 8 คน โดยในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้นามสมมติทั้งหมด มีทั้งเพศชายและเพศหญิง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศชายมี 6 คน คือ มะขาม มะยม มะพร้าว มะเฟือง และมะม่วง และเพศหญิง 2 คน คือ มะพร้าว และมะนาว อายุอยู่ระหว่าง 22 ปี ถึงอายุ 44 ปี ถือว่าอยู่ในช่วงวัยรุ่นถึงวัยกลางคน ภูมิลำเนาส่วนใหญ่แล้วเป็นคนต่างจังหวัด และเกือบทุกคนไม่ได้อาศัยอยู่กับครอบครัวของตนเอง แต่เช่าหอพักอยู่คนเดียว และบางคนพักอยู่กับเพื่อนผู้ที่มีดวงต้ามืดเหมือนกัน สถานภาพของอาสาสมัครเกือบทั้งหมดยังไม่มีครอบครัวซึ่งยังไม่เคยมีครอบครัวหรือการแต่งงานมาก่อน มี 2 คน ที่เคยมีครอบครัวแต่ปัจจุบันได้หย่าร้างแล้ว ระยะเวลาการมองไม่เห็นมีทั้งมองไม่เห็นตั้งแต่กำเนิด มองไม่เห็นในช่วงวัยเด็ก คือตอนอายุ 3 ปี และตอนอายุประมาณ 7-8 ปี และมองไม่เห็นภายหลังจากที่ใช้ชีวิตได้ระยะหนึ่ง คืออายุ 25 ปี สาเหตุของการมองไม่เห็นสำหรับผู้ที่มีมองไม่เห็น และมองไม่เห็นในวัยเด็ก เนื่องจากเส้นประสาทตา มีปัญหา คือเส้นประสาทตาเสื่อม เส้นประสาทตาขาด และกระดูกทับเส้นประสาท ส่วนสาเหตุอื่น ๆ ได้แก่ การชื้อยามารับประทานเองของมารดาขณะตั้งครรภ์ ดัดเชื้อขณะตั้งครรภ์ และประสบอุบัติเหตุขณะตั้งครรภ์ สำหรับผู้ที่มีมองไม่เห็นภายหลังซึ่งมีเพียง 1 คน เนื่องจากประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ โดยอาสาสมัครทั้งหมดที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักนี้มีลักษณะของการมองไม่เห็นทั้งที่มองไม่เห็นเลย และมองเห็นเพียงแสงและเงา จากการสอบถามขณะที่ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์กับผู้บอกว่าตนเองมองเห็นแสงและเงานั้น พบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักไม่สามารถระบุได้ว่าสิ่งที่เห็นมีลักษณะอย่างไร หากไม่ได้ใช้การสัมผัสหรือใช้ประสาทสัมผัสส่วนอื่นที่ไม่ใช่ดวงตา ส่วนระยะเวลาการเป็นอาสาสมัครนั้นอยู่ระหว่างสามปีครึ่งถึงสี่ปี

ส่วนที่ 2 ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ตอนที่ 2.1 ประสบการณ์ชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดที่ผู้วิจัยทำการศึกษาคั้งนี้ ไม่ได้ทำการศึกษาในขณะที่ผู้มีดวงตามืดทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดอย่างเดี่ยวเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญถึงบริบทเบื้องหลังประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครด้วยว่ามีเบื้องหลังประสบการณ์อย่างไร อาสาสมัครได้ผ่านประสบการณ์ชีวิตผ่านการรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ทั้งที่คล้ายกันและแตกต่างกันอย่างไรก่อนที่จะนำมาสู่การตัดสินใจเป็นอาสาสมัครแห่งนี้ การนำเสนอประสบการณ์ชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนี้จึงเป็นการฉายภาพให้เห็นเส้นทางชีวิตที่ผ่านมาของอาสาสมัครตั้งแต่ช่วงชีวิตในวัยเด็กของผู้มีดวงตามืดตั้งแต่กำเนิดและชีวิตในวัยเด็กของผู้มีดวงตามืดภายหลัง ช่วงชีวิตการเรียน ช่วงชีวิตการทำงาน จนกระทั่งถึงจุดเริ่มต้นของการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด นำไปสู่การทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอรายละเอียดต่อไป

1) ชีวิตในวัยเยาว์กับครอบครัว

การเกิดมาเป็นผู้มีดวงตามืดตั้งแต่กำเนิดไม่ได้เป็นอุปสรรคสำหรับการเรียนรู้และการใช้ชีวิตของอาสาสมัครดวงตามืดอย่างที่หลาย ๆ คนคิดหรือรู้สึก จากการทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสได้รับรู้เส้นทางชีวิตตั้งแต่เยาว์วัยจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ณ ช่วงเวลาที่ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล จากการบอกเล่าของอาสาสมัครดวงตามืดทำให้ได้เห็นช่วงชีวิตในวัยเยาว์ของผู้มีดวงตามืดได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวด้วยความรักและความเอาใจใส่ แม้หลายคนจะมีครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ไม่ได้อยู่กับบิดามารดา แต่ก็ได้รับการดูแลด้วยความเอาใจใส่จากผู้ที่เกี่ยวข้องตนเอง ซึ่งเป็นการเลี้ยงดูที่เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน ไม่มีรูปแบบแน่นอนตายตัว เช่น การให้กำลังใจ ถ่ายทอดการใช้ประสาทสัมผัสส่วนอื่นแทนการใช้ดวงตา ซึ่งเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์การใช้ชีวิตจากวิถีชีวิตประจำวันที่ต้องประสบ

“เขาก็จะสอนเรื่องการกินข้าว การจับช้อน การอะไรต่าง ๆ การตักข้าวกิน แล้วเราก็ค่อย ๆ ปรับตัวได้เอง เราก็ค่อย ๆ เรียนรู้ แกก็จะคอยบอกทีละอย่าง เช่น อันนี้ลูกผัก แดงร้าน เราก็ค่อย ๆ จำ” (มะขาม)

“ท่านก็บอกว่าเออ เนี่ยเรามองไม่เห็น แต่ท่านจะพยายามเลี้ยงดูเราเหมือนเด็กปกติ เพียงแต่เรามองไม่เห็น พยายามทำหน้าที่ของเรา ท่านก็ส่งเราเรียนหนังสือ สอนให้สัมผัสสิ่งของ สอนให้ใช้ชีวิตประจำวันเบื้องต้น แต่อาจจะไม่ใช่ทั้งหมด” (มะยม)

“ครอบครัว พ่อแม่เราก่อนข้างจะเลี้ยงแบบดูแลอยู่แล้วนะคะ ต่อให้เป็นลูกที่ตาดาก็เถอะ ครอบครัวเขาก็เลี้ยงเราปกติเท่าที่เขาจะทำได้แหละคะ วิธีการสอนเป็นไปโดยธรรมชาติของตัวเอง การที่เขารู้แล้วว่าเราเป็นเด็กไม่ปกติแทนที่เขาจะชี้ให้เราดูโน่น ดูนี่ เขาก็จะบอกเอา ลองจับดูสิมัน เป็นลักษณะนี้นะ ไอ้ของสิ่งนี้อยู่ตรงนี้นะ ระวังนะ สมมติแม่ย้ายของ ระวังจะเดินไปชนหรือเตะมันนะ” (มะนาว)

จากการทำความเข้าใจชีวิตในวัยเยาว์ของผู้มีดวงตามืดยังพบว่านอกจากครอบครัวจะเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์การใช้ชีวิตและการปรับตัวกับการเป็นผู้มีดวงตามืดแล้ว ครอบครัวยังเป็นจุดเริ่มต้นที่สร้างความรู้สึกมั่นใจให้แก่อาสาสมัครดวงตามืดสามารถออกมาใช้ชีวิตในสังคมได้อีกด้วย โดยนอกจากการให้กำลังใจ ถ่ายทอดการใช้ประสาทสัมผัสส่วนอื่น ๆ แทนการใช้ดวงตา คอยให้คำชี้แนะต่าง ๆ แล้ว ยังอบรมเลี้ยงดูด้วยความเข้าใจและพยายามเลี้ยงดูให้เหมือนการเลี้ยงลูกที่เป็นเด็กปกติทั่วไป พยายามสร้างความรู้สึกของการเป็นเหมือนเด็กทั่วไปให้แก่อาสาสมัครดวงตามืด สร้างความคุ้นเคยกับการใช้ชีวิตในสังคมภายนอกบ้านรวมทั้งการพบเจอและใช้ชีวิตร่วมกับคนทั่วไป โดยไม่อับอายว่าตนเองมีลูกเป็นคนตาบอด เช่น การซื้อของเล่นให้เหมือนพี่น้องคนอื่น ๆ ที่ดวงตาปกติ ปล่อยให้เล่นกับเด็กปกติทั่วไป พยายามให้ลูกอยู่กับสังคมทั่วไป แนะนำให้รู้จักและพบเจอกับญาติพี่น้อง เป็นต้น

“พอรักษาตัวเสร็จพ่อแม่ก็มาเลี้ยงเหมือนเลี้ยงดูลูกเหมือนปกติ ไม่ได้คิดว่าลูกตัวเองเป็นคนตาบอด ซื้อของเล่นให้อะไรให้เหมือนคนปกติ เล่นกับพี่ ๆ แล้วก็เพื่อน ๆ บ้านพี่เวลาไปไหน เยอะ ๆ เวลาญาติ ๆ เยอะ ๆ เขาจะไม่ใช้พี่ทานข้าวคนเดียว เขาจะให้ทานกับญาติ ๆ เขาถือว่า อย่างน้อยญาติคือในเมื่อเราเป็นคนตาบอด เขาจะให้ญาติรู้ว่าพ่อแม่พี่มีลูก เป็นคนตาบอด เขาอยากให้ลูกได้สังคมด้วย คือเขาไม่อยากให้เราอยู่แต่ในรุ่นะครับ” (มะยม)

“คือที่บ้านเขาจะดูแลเหมือนคนอื่น ๆ ทั่วไป สามารถทำอะไรเองหลาย ๆ อย่าง ช่วยเหลือตัวเองพื้นฐานนี้ทำได้” (มะพร้าว)

“เขาเลี้ยงเราเขาจะใช้ความเข้าใจ อะไรที่เขาอยากให้เรารู้เขาก็จะเอามาให้เราสัมผัส เพราะเขารู้ว่าเรามองไม่เห็น” (มะขาม)

นอกจากจะได้รับการเลี้ยงดูอย่างเอาใจใส่และถ่ายทอดการใช้ชีวิตในสังคมแล้ว ครอบครัวของอาสาสมัครดวงตามืดยังสนับสนุนในการออกมาเรียนรู้สังคมและโลกภายนอกโดยไม่รู้สึกอายว่าลูก หลาน หรือคนในครอบครัวของตนเองเป็นผู้มีดวงตามืด สนับสนุนทั้งทางด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ เช่น การพยายามหาที่เรียนเฉพาะสำหรับผู้มีดวงตามืด ที่ฝึกอาชีพ เป็นต้น เพื่อให้ผู้มีดวงตามืดสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้ รวมทั้งการสนับสนุนให้เรียนหนังสือ

ตามศักยภาพของผู้มีดวงต้ามืดที่สามารถเรียนได้ แม้หลายคนอยู่ต่างจังหวัดแต่ครอบครัวก็ไม่ย่อท้อในการหาที่เรียนและที่ฝึกอาชีพแก่อาสาสมัครดวงต้ามืด

“ได้ฟังข่าว มีคนเอาโบซ์วีไปแจก เราได้ข้อมูลจากตรงนั้น พ่อเขาก็เขียนจดหมายมาสอบถาม และคราวนี้แกก็พามา ต่อจากนั้นเรามาฝึกอาชีพ และก็หาประสบการณ์ด้วยตัวเอง” (มะขาม)

“ตอนแรกเขาไม่รู้หรือว่าจะสอนเรายังไง เขาก็เลยส่งพี่ไปอยู่กับที่โรงเรียนเลยดีกว่า พี่ก็ไป” (มะปราง)

“อยู่ที่บ้าน อยู่กับญาติบ้าง เคยไปฝึกตัวเองที่สวนดุสิต 2 ปี ในเรื่องของการเขียนอักษรเบรลล์ก่อน หลังจากนั้นเขาก็ส่งมาเรียนที่โรงเรียนสอนคนตาบอด” (มะไฟ)

ชีวิตในวัยเยาว์ของอาสาสมัครดวงต้ามืดนอกจากจะมีครอบครัวที่คอยดูแลเอาใจใส่ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตต่าง ๆ แล้ว เพื่อนดวงตาก็มีส่วนสำคัญในการสร้างประสบการณ์ชีวิตแก่อาสาสมัครดวงต้ามืดด้วยเช่นกัน จากครอบครัวที่เป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดตนเองสู่สังคม ทำให้อาสาสมัครกล้าที่จะพูดคุยและใช้ชีวิตร่วมกับคนตาปกติอื่น ๆ ได้ ประกอบกับการเปิดใจรับเพื่อนที่มองไม่เห็นของเด็กตาปกติจนกลายมาเป็นเพื่อนกัน พูดคุย เล่น และมีประสบการณ์ชีวิตด้วยกัน ทำให้อาสาสมัครได้เรียนรู้การใช้ชีวิตกับบุคคลอื่นนอกเหนือจากคนในครอบครัวตั้งแต่วัยเยาว์ ทำให้ค่อนข้างมีความคุ้นเคยกับการอยู่ร่วมกับคนทั่วไปที่นอกเหนือจากคนในครอบครัว และสังคมของผู้มีดวงต้ามืด

“เมื่อก่อนอยู่กับเพื่อน ๆ จะชอบพาทำอะไรแผลง ๆ พาไปเล่นโน่นเล่นนี่เหมือนคนปกติ อย่างเช่นขี่จักรยานอย่างนี้ เพราะเพื่อนตาดีก็เป็นคนสอนผม” (มะไฟ)

“เล่นกับเพื่อน อย่างว่าเด็กแถว ๆ บ้านเราถ้าเป็นเพื่อนมันไม่คิดอะไรเวลาไปไหนก็จูงเราไปด้วย” (มะขาม)

“เล่นกับเพื่อนตาดีตลอดเลย มีอย่างเดียวที่เราเล่นกับเขาได้คือเล่นไล่จับ” (มะยม)

จากการสะท้อนประสบการณ์ชีวิตในวัยเยาว์ของอาสาสมัครผู้มีดวงต้ามืดตั้งแต่กำเนิด จะเห็นได้ว่าอาสาสมัครได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ต่าง ๆ มาจากครอบครัวเป็นหลัก และประสบการณ์จากเพื่อนดวงตาก็ โดยครอบครัวของอาสาสมัครดวงต้ามืดทั้งหมดให้การยอมรับ

และพยายามเข้าใจการที่มีสมาชิกในครอบครัวของตนเองเป็นผู้มีดวงตามืด ช่วยกันให้กำลังใจ ถ่ายทอดการใช้ชีวิต และพยายามหาช่องทางในการให้อาสาสมัครได้มีโอกาสตั้งเช่นเด็กคนอื่นในสังคม เช่น หาที่เรียน หาที่ฝึกอาชีพ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้สัมผัสกับสังคมภายนอก ทุกครั้งที่มีโอกาส เช่น การพาไปเที่ยว การพาไปช่วยงานในชุมชน รวมทั้งเพื่อนดวงตาปกติที่เปิดใจ ยอมรับให้ผู้มีดวงตามืดได้ใช้ชีวิตร่วมกับในวัยเยาว์ การคอยดูแลช่วยเหลือจากเพื่อนดวงตาปกติ สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่หล่อหลอมให้อาสาสมัครดวงตามืดเมื่อเติบโตขึ้นกล้าที่จะใช้ชีวิตร่วมกับคนทั่วไปในสังคม เป็นผู้ที่เปิดรับการเรียนรู้ รวมทั้งการมีจิตใจที่อยากจะเป็นผู้ให้ เพราะตนเองเคยได้รับจากทั้งครอบครัวและเพื่อนดวงตาปกติมาก่อน ซึ่งประสบการณ์ในวัยเยาว์ของอาสาสมัครดวงตามืดที่มีดวงตามืดแต่กำเนิดจะมีความแตกต่างจากอาสาสมัครดวงตามืดที่มองไม่เห็นภายหลัง การปรับตัว การรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตก็มีความแตกต่างกันด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอให้เห็นต่อไป

2) ชีวิตในวัยเยาว์ของผู้มีดวงตามืดภายหลัง

อาสาสมัครดวงตามืดที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ นอกจากจะมีผู้มีดวงตามืดแต่กำเนิดแล้ว ยังมีอาสาสมัครที่เป็นผู้มีดวงตามืดภายหลังอีกด้วย ประสบการณ์ชีวิตของผู้ที่มีดวงตามืดภายหลังจะมีความแตกต่างจากประสบการณ์ชีวิตของผู้มีดวงตามืดตั้งแต่กำเนิด ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึก ความเชื่อ การรับรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากอาสาสมัครที่มีดวงตามืดภายหลังได้เคยมีประสบการณ์จากการใช้ประสาทสัมผัสทางดวงตามาก่อน โดยผู้มีดวงตามืดภายหลังที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักนี้มี 2 คน ทั้งสองคนมีระยะเวลาและสาเหตุของการมองไม่เห็นที่แตกต่างกัน โดยคนที่หนึ่งมีดวงตามืดตอนอายุประมาณ 7-8 ปี สาเหตุเนื่องมาจากความเจ็บป่วยของร่างกาย ส่วนคนที่สองมีดวงตามืดตอนอายุ 25 ปี สาเหตุเนื่องมาจากอุบัติเหตุ

สำหรับผู้ที่มีดวงตามืดเพราะความเจ็บป่วยนั้นครอบครัวเตรียมใจยอมรับและยังไม่ส่งให้เรียนหนังสือตามเกณฑ์ปกติที่เด็กทั่วไปจะต้องเข้าโรงเรียน จนกระทั่งอายุประมาณ 7-8 ขวบ ก็มองไม่เห็นและกลายเป็นผู้มีดวงตามืดนับแต่นั้นเป็นต้นมา ชีวิตในวัยเด็กช่วงก่อนการมีดวงตามืดจึงเป็นดังเช่นเด็กต่างจังหวัดทั่วไป เพียงแต่ไม่ได้เข้าโรงเรียนตามอายุ โดยอาศัยอาศัยอยู่กับครอบครัวอันประกอบด้วยพ่อ แม่ และน้องชาย ประสบการณ์ในวัยเด็กก่อนการเป็นผู้มีดวงตามืดรับรู้โลกดังเช่นเด็กปกติทั่วไป ได้เห็น ได้สัมผัสและรู้จักกับโลกในขณะนั้น ชีวิตประจำวันเนื่องจากยังอยู่ในวัยเด็กจึงยังไม่ได้ทำอะไรมากมายนัก อยู่บ้าน ช่วยงานบ้านเท่าที่เด็กคนหนึ่งจะสามารถทำได้ เช่น ล้างจาน กรอกน้ำ กวาดบ้าน ถูบ้าน เป็นต้น ส่วนการอบรมเลี้ยงดูพ่อแม่เลี้ยงดูแบบให้ความรัก ให้การเอาใจใส่ แม้ในขณะนั้นตนเองจะยังไม่สามารถเป็นผู้มีดวงตามืดก็ตาม แต่ด้วยความที่ทราบมาก่อนแล้วจากแพทย์ว่าลูกของตนจะมองไม่เห็น ทำให้พ่อแม่เอาใจใส่และคอยดูแลเป็นพิเศษแต่ก็ยังให้ใช้ชีวิตดังเช่นเด็กทั่วไป

“หมอทางโรงพยาบาลบอกว่าเราเกิดไม่ครบ หมอเคยบอกว่าเราเหมือนจะสูญเสียชีวิตไป แต่ว่ามันยังไม่ใช้ตอนนี้” (มะเฟือง)

“เกิดมาพอเล่าให้ฟังว่าเหมือนเด็กปกติวิ่งเล่นทั่วไปเลย” (มะเฟือง)

ส่วนผู้มีความพิการด้วยสาเหตุทางอุบัติเหตุ นั้น เนื่องด้วยสาเหตุจากอุบัติเหตุตอนอายุได้ 25 ปี ทำให้มีประสบการณ์ชีวิตในช่วงก่อนมีดวงตามืดมากกว่าอาสาสมัครคนอื่น ๆ การใช้ชีวิต การรับรู้ และการมองเห็นโลกจะมีมากกว่า ช่วงชีวิตในวัยเด็กใช้ชีวิตดังเช่นเด็กต่างจังหวัดทั่วไป ครอบครัวประกอบอาชีพทำสวนส้มโอ และทำบ้านพักให้เช่า ฐานะทางครอบครัวถือว่าสามารถอยู่ได้อย่างไม่เดือดร้อน ในวัยเด็กพ่อแม่เลี้ยงดูแบบเด็กทั่วไป ไม่ได้ตามใจ แต่ให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้แต่ก็ไม่ได้เข้มงวด ให้เข้าเรียนตามเกณฑ์ปกติซึ่งเป็นโรงเรียนในหมู่บ้าน ช่วยเหลือกิจการของครอบครัวบ้างในยามที่ว่างจากการเรียน เช่น ซักผ้า กวาดบ้าน เข้าสวนเก็บส้มโอ เป็นต้น แต่ครอบครัวก็มีความคาดหวังว่าเมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นจะให้เรียนทางด้านสายอาชีพเพื่อมาประกอบกิจการส่วนตัว ซึ่งเป็นสิ่งที่อาสาสมัครดวงตามืดรับรู้มาตลอดว่าครอบครัวคาดหวังกับตนเองอย่างไร ในวัยเด็กค่อนข้างที่จะเป็นเด็กเรียบร้อย เชื่อฟังพ่อแม่

“ก็เหมือนเด็กทั่ว ๆ ไป เรียนโรงเรียนบ้าน โรงเรียนต่างจังหวัดนะครับ มันเป็นโรงเรียนเหมือนโรงเรียนในชุมชน ไม่ได้เกเรมากมาย ตอนเด็กตัวเล็กก็จะโดนรังแกบ้าง เช่น เวรทำความสะอาดเขาจะแบ่งหน้าที่สบาย ๆ ไป หนัก ๆ มาที่เรา... เขาให้ทำ ซักผ้าเอง ทำความสะอาดห้องเอง ก็จะมีงานที่เป็นงานสวนบ้างเพราะบ้านผมเป็นสวน สวนส้มโอก็เก็บบ้าง” (มะม่วง)

การมีระยะเวลาการมองไม่เห็นที่แตกต่างกันนี้ทำให้การรับรู้และประสบการณ์การใช้ชีวิตในโลกของการมองเห็นที่แตกต่างกัน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับการปรับตัวในขณะที่มีดวงตามืดด้วยเช่นกัน การเป็นผู้มีดวงตามืดภายหลังยังระยะเวลาการมีดวงตามืดตอนช่วงอายุมากขึ้นเท่าใด การปรับตัวเข้าสู่การเป็นผู้มีดวงตามืดจะยากกว่าผู้ที่ดวงตามืดแต่กำเนิดหรือผู้มีดวงตามืดตั้งแต่วัยเยาว์ จากอาสาสมัครดวงตามืดที่มีดวงตามืดภายหลังทั้ง 2 คน ผู้มีดวงตามืดตอนอายุ 7-8 ปี จะยอมรับการมองไม่เห็นของตนเองได้เร็วกว่าผู้ที่มีดวงตามืดตอนอายุ 25 ปี แต่อย่างไรก็ดีทั้งคู่เป็นผู้ใช้ชีวิตด้วยการมองเห็นและได้ใช้ประสาทสัมผัสทางดวงตามาก่อน ในการศึกษาครั้งนี้นอกจากผู้วิจัยได้ฉายภาพให้เห็นประสบการณ์ชีวิตในช่วงวัยเด็กแล้วยังจะได้ฉายภาพให้เห็นช่วงการปรับตัวของผู้มีดวงตามืดในภายหลังเพื่อให้เห็นว่าการรับรู้และการมีประสบการณ์การมีดวงตามืดที่ไม่เหมือนกันนั้นส่งผลต่อการปรับตัวสู่การมีดวงตามืดด้วยเช่นกัน

การเป็นผู้มีดวงตามืดภายหลังอาสาสมัครจะผ่านช่วงการปรับตัวเพื่อเข้าสู่การเป็นผู้มีดวงตามืด ซึ่งความรู้สึกและการปรับตัวจะแตกต่างจากผู้ที่มีดวงตามืดตั้งแต่กำเนิด จากที่เคยใช้ชีวิตแบบคนทั่วไป ใช้ประสาทสัมผัสทางการมองเห็นได้เมื่อต้องเข้าสู่โลกของผู้มีดวงตามืดความรู้สึกแรก

คือการยังไม่ยอมรับตนเองและคิดว่าตนเองทำอะไรไม่ได้นอกจากจะต้องอยู่บ้านเฉย ๆ และต้องเป็นภาระให้แก่ครอบครัว รวมทั้งความรู้สึกของการไม่ยอมมีชีวิตอยู่เนื่องจากการยอมไม่ได้กับการเข้าสู่โลกของผู้มีดวงตามืด

“ก็เสียใจนิดหนึ่ง เราแบบพอเรารู้ว่าเป็นตอนแรกเราก็กังขาใจ ตอนแรกผมคิดลบเลยว่าทำอะไรไม่ได้หรอกนอกจากอยู่บ้าน เมื่อก่อนเราเคยออกไปวิ่งเล่นกับเพื่อน ๆ พอมองไม่เห็นกลับมาผมไม่กล้าออกไปเลยนะพี่ ไม่กล้าเลย อายเพื่อนมาก ถ้ามองว่าเคยโดนล้อใหม่ ก็มีบ้างตามประสาเด็ก แต่ว่าไม่รุนแรงมาก เพื่อบางคนก็เรียกเราไปเล่นก็มี ตอนนั้นค่อนข้างปรับตัวยากนิดหนึ่ง” (มะเฟื่อง)

จากที่เคยมองเห็นเมื่อต้องเข้าสู่ชีวิตของผู้มีดวงตามืด ความรู้สึกแรกที่เกิดขึ้นกับอาสาสมัครคือการไม่ยอมรับกับการเป็นผู้มีดวงตามืด จากคนที่เคยใช้ชีวิตมองเห็นทุกอย่าง เดินทางไปไหนมาไหนด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น เมื่อต้องมามีชีวิตที่มองไม่เห็นทำให้เกิดความรู้สึกว่าไม่รู้อะไรจะทำต่อไปเพราะจากที่เคยทำอะไรได้คล่องก็กลายเป็นทำอะไรไม่ได้เลย แต่ผู้มีดวงตามืดจะได้กำลังใจจากผู้ที่อยู่ใกล้ซิด เช่น พ่อแม่ ลูก และคนในครอบครัว ทำให้ความท้อแท้ในชีวิตเกิดขึ้นควบคู่กับการมีกำลังใจในการใช้ชีวิตต่อไป กำลังใจจากคนในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญและเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้การใช้ชีวิตในโลกของการมองไม่เห็น แต่ในช่วงแรก ๆ จะเป็นการเรียนรู้การใช้ชีวิตกับสังคมในครอบครัวก่อน อาสาสมัครดวงตามืดยังไม่กล้าที่จะออกสู่สังคมภายนอก

“ความรู้สึกแรกที่เข้ามาคือไม่อยากจะอยู่ เราไม่รู้เราจะอยู่ได้ยังไง พอกลับไปบ้านก็ได้ลูกชาย พ่อเดี่ยวเราก็หาย พ่อจะได้พาหนูไปเที่ยวเหมือนเดิม มันทำให้เราคิดได้ ก็คือว่าเอาถ้าเราไม่อยู่แล้วใครจะดูแลเขา มันเป็นเรื่องของกำลังใจมากกว่า เขาอยากให้เราอยู่เพราะพ่อ แม่ผมเขาก็ไม่มีความรู้สึกหรอกเรื่องของคนตาบอด แพนอะไรเขาก็ไม่รู้” (มะม่วง)

“มีพ่อแม่ ญาติ หมอ ให้กำลังใจ ก็รู้สึกว่ามันน้อยก็ยังมีคนให้กำลังใจเรา” (มะเฟื่อง)

หลังจากได้กำลังใจทำให้ผู้มีดวงตามืดเริ่มมีการเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตในโลกของความมืด แม้จะยังไม่ได้ออกไปใช้ชีวิตในสังคมภายนอกดังเช่นตอนมีดวงตาปกติ รวมทั้งครอบครัวก็เริ่มปรับตัวด้วยเช่นกันพยายามที่จะเรียนรู้การใช้ชีวิตและเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน โดยการปรับตัวสำหรับการใช้ชีวิตการเป็นผู้มีดวงตามืดในช่วงแรก ๆ นั้น เป็นไปโดยอัตโนมัติ เป็นไปตามสัญชาตญาณของมนุษย์ในการมีชีวิตอยู่ในสังคม กล่าวคือเมื่ออาสาสมัครดวงตามืดรู้ว่าตนเองไม่สามารถใช้ดวงตาเพื่อการมองเห็นได้อีกต่อไปก็เริ่มเรียนรู้การใช้ประสาทสัมผัสส่วนอื่น ๆ เข้ามาช่วยเหลือในการใช้ชีวิตแทนการใช้ดวงตามากขึ้น ประกอบกับการเลี้ยงดูจากครอบครัวที่ต้องการให้อาสาสมัครช่วยเหลือตนเองได้มากที่สุดและสามารถใช้ชีวิตได้ดังเช่นคนทั่วไปในสังคม จึงพยายามให้

อาสาสมัครเรียนรู้การช่วยเหลือตนเอง รวมทั้งการช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวอีกด้วย เช่น การอาบน้ำ แต่งตัวด้วยตนเอง ช่วยครอบครัวทำงานบ้าน เป็นต้น

“การปรับตัวแรก ๆ มันอาจจะเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ในการที่เมื่อเราสูญเสียอะไรไปอย่างหนึ่งต้องพยายามดึงสิ่งอื่นมาทดแทน มันคือเป็นการช่วยเหลือตนเองอย่างหนึ่ง มันอาจเป็นการผิดวิธีแต่ก็ทำให้เราช่วยตัวเองได้ เช่น อาบน้ำ แต่งตัว แปรงฟัน ซักผ้า พยายามจะหัดเอง” (มะม่วง)

“แกพยายามเลี้ยงผมให้ไม่มีปมด้อยในตัวเอง อยากเห็นผมมีความสุขมากกว่า เพราะอย่างน้อยถ้าเกิดแกทำให้ผมตั้งแต่เด็กปัจจุบันผมทำอะไรเองไม่เป็นเลย แกให้ผมเดินทางเองตั้งแต่ผมจบ ป. 6 เลี้ยงดูเหมือนคนปกติทั่วไป ให้ทำอะไรได้ด้วยตนเองแทบทุกอย่างเลย งานบ้านทุกอย่าง ตั้งแต่ซักผ้า” (มะเฟือง)

การเลี้ยงดูของครอบครัวอาสาสมัครดวงตามืดที่มีดวงตามืดภายหลัง ช่วงการปรับตัวและการเรียนรู้ในช่วงแรกแม้จะเริ่มมีการเรียนรู้การใช้ชีวิตด้วยตนเองตามสัญชาตญาณและการช่วยเหลือจากครอบครัว แต่ก็ยังพบปัญหาอุปสรรคการทดลองผิดลองถูกในการใช้ชีวิตเช่นกัน ทั้งนี้เพราะการที่ครอบครัวไม่เคยมีประสบการณ์ของการดูแลผู้มีดวงตามืดและไม่ได้เตรียมตัวเตรียมใจกับการมีสมาชิกในบ้านเป็นผู้มีดวงตามืดทำให้ในช่วงแรกของการที่มีผู้มีดวงตามืดอยู่ในบ้านคนในครอบครัวจะดูแลเหมือนมีผู้ป่วยอยู่ในบ้าน และการช่วยเหลือต่าง ๆ อาจยังไม่ถูกวิธีมากนัก เช่น การไม่ให้ผู้มีดวงตามืดทำอะไรด้วยตนเอง จนทำให้ผู้มีดวงตามืดรู้สึกว่าคุณในครอบครัวเป็นอุปสรรคในการปรับตัวและการใช้ชีวิต และไม่กล้าพบปะผู้คนนอกจากคนในครอบครัว รวมถึงไม่กล้าออกมาใช้ชีวิตนอกบ้าน

“อุปสรรคแรกคือคนในบ้านเลย พ่อ แม่ แฟน เขาไม่ให้ทำ อย่างกินข้าวใหม่ ๆ เขาบ่อนเขาบ่อนผม ไม่ให้กินเอง ด้วยความที่แม่เขาไม่เข้าใจ พ่อเขาซื้อไม้เท้ามาให้อันหนึ่งเขาเรียกไม้เท้าค้ำยัน ก็ยังอายุอยู่ครับ ช่วง 2 ปียังอายุอยู่ครับ ผมไม่อยากจะถือไปเลยไม่ทำก็พยายามจะเดินไปเรื่อย ๆ เดินรอบ ๆ บ้าน” (มะม่วง)

อย่างไรก็ตามเมื่อผู้มีดวงตามืดภายหลังใช้ระยะเวลาช่วงหนึ่งในการเรียนรู้การใช้ชีวิตกับคนในครอบครัว เรียนรู้การปรับตัวเพื่อใช้ชีวิตที่ไม่ต้องใช้ดวงตา เริ่มรู้ว่าตนเองจะใช้ชีวิตในสังคมอย่างไร อาสาสมัครดวงตามืดจะเริ่มเปิดรับสิ่งแวดล้อมภายนอกมากขึ้น จากที่เก็บตัวอยู่แต่ในบ้านก็เริ่มที่จะอยากออกมาเรียนรู้ชีวิตข้างนอก ทำให้เริ่มเกิดพลังใจที่จะเรียนรู้และมีชีวิตอยู่ต่อไป จนกระทั่งนำไปสู่การยอมรับสภาพตนเองและการปรับตัวการเป็นผู้มีดวงตามืดได้ในที่สุด ประกอบกับการเลี้ยงดูของครอบครัวที่อยากให้ลูกของตนเองได้พบเจอสังคมภายนอกที่นอกเหนือจากคนใน

บ้าน ได้เรียนรู้สังคมนอกบ้านและพบเจอกับสถานการณ์ที่ควรจะได้พบเจอในชีวิต เช่น การมีเพื่อน ดังเช่นเด็กทั่วไป ทำให้ครอบครัวพยายามที่จะให้อาสาสมัครดวงตามืดได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็น สังคมทั่วไปนอกจากบ้านของตนเอง เช่น การนำไปฝากไว้กับญาติในยามที่ผู้ปกครองต้องออกไปทำ การกิจนอกบ้าน ทำให้อาสาสมัครดวงตามืดได้มีโอกาสอยู่ในสังคมที่มีทั้งญาติพี่น้อง และเด็กที่มี ดวงตาปกติ นอกจากนี้การยอมรับตนเองของอาสาสมัครดวงตามืดที่มองไม่เห็นภายหลังยังเกิดจาก การได้รับฟังประสบการณ์ชีวิตจากผู้มีดวงตามืดที่บอกเล่าเรื่องราวการใช้ชีวิต แม้จะไม่ได้สัมผัส โดยตรงแต่เป็นการรับรู้ด้วยกาฟังจากรายการโทรทัศน์ ก็เป็นจุดเริ่มต้นที่ให้อาสาสมัครดวงตามืด ยอมรับกับการมองไม่เห็นของตนเองได้ด้วยเช่นกัน จากที่มองไม่เห็นทางว่าเส้นทางชีวิตจะเป็น อย่างไร ครอบครัวแม้จะเล็งดูอย่างดีแต่ก็ยังไม่เข้าใจ ตนเองจะสามารถออกสู่สังคมภายนอกได้ อย่างไร เมื่อได้ฟังประสบการณ์ของผู้มีดวงตามืดคนอื่นแล้วทำให้เริ่มเห็นเส้นทางการใช้ชีวิต เกิด การยอมรับตนเอง และเริ่มอยากออกสู่สังคมภายนอกมากขึ้น

“เมื่อก่อนแม่เวลาแกมีประชุมกลับมามีอะไรอย่างนี้ แกก็เอาผมไปฝากไว้กับป้ากับลุง ซึ่ง แกวนั้นก็จะมีเด็กปกติเยอะ เพื่อนบางคนเรียกเราไปเล่นด้วยก็มี ตอนนั้นค่อนข้างจะปรับตัวยากนิด หนึ่งแต่ว่าพ่อแม่ผมจะเลี้ยงผมแบบว่าให้อยู่ได้เลี้ยงให้เหมือนคนปกติ ไม่ให้ขาดอะไรไป ก่อนที่จะ เข้าเรียนก็คือกล้าเล่นกับเพื่อนโดยที่ไม่ต้องมีคนบอก ก่อนที่จะไปเรียนที่โรงเรียนสอนคนตาบอด” (มะเฟื่อง)

“ตอนผมพิการใหม่ ๆ ผมก็ไม่ว่าคนตาบอดมันทำอะไรได้บ้าง แรก ๆ ไม่รู้อะไรเลยอยู่ กับบ้านมา 2 ปี จนกระทั่งได้มีโอกาสได้ดูรายการทีวีรายการหนึ่งที่เขาเอาคนตาบอดมาออก รายการเราถึงรู้ว่าเอ๊ย คนตาบอดก็ไม่ได้มีเราคนเดียวในโลกมันยังมีคนอื่นอีก และคนตาบอดคนนั้นก็ มีงานทำด้วยนะครับ ทำให้ผมรู้ว่าคนพิการสามารถใช้ชีวิตได้ ชีวิตมีความสุข และไม่ได้มีผมคนเดียวในโลก ทำไมผมจะเป็นแบบเขาไม่ได้ ตรงนี้มันทำให้เปลี่ยน” (มะม่วง)

ผู้มีดวงตามืดเมื่อสามารถยอมรับตนเองและเริ่มเรียนรู้ที่จะปรับตัวก็จะเริ่มอยากออกมา สู่สังคมภายนอกที่นอกเหนือจากบ้านและสังคมครอบครัว เช่น อยากเรียนรู้การเดินทาง อยากเข้า โรงเรียนเพื่อเรียนรู้การใช้ชีวิตการมีดวงตามืด พยายามหาโอกาสให้ตนเองได้ออกไปสู่สังคม ภายนอก ดังเช่นการเข้าไปเรียนในวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่สอนเกี่ยวกับการใช้ชีวิตของผู้มีดวงตามืด ที่ เรียกว่าการเรียน O&M เป็นการสอนเกี่ยวกับการทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมทางการ เคลื่อนไหว เมื่อได้เข้าสู่การเรียนรู้ชีวิตนอกบ้านทำให้ผู้มีดวงตามืดเริ่มปรับตัวเรื่อย ๆ ทั้งจากการ เรียนรู้ในโรงเรียน เรียนรู้จากเพื่อนที่เรียนด้วยกัน และเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งเมื่อ อาสาสมัครดวงตามืดได้ออกมาเรียนรู้สังคมนอกบ้านและได้พบเจอกับบุคคลที่มีความบกพร่อง ทางด้านร่างกายเช่นเดียวกัน ซึ่งบางคนมีความบกพร่องมากกว่าตนเองด้วยซ้ำไป เช่น บางคนเดิน ไม่ได้ บางคนมีความพิการซ้ำซ้อน เป็นต้น เมื่อได้พบเจอและได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับ

เพื่อนที่มีความบกพร่องทางร่างกายเช่นเดียวกันทำให้อาสาสมัครดวงตามืดได้เห็นว่าในสังคมนี้ยังมีผู้ที่โชคร้ายกว่าตนเองอีกมากมาย การที่ตนเองเป็นผู้มีดวงตามืดยังถือว่าโชคดีกว่าอีกหลายคนที่มีความบกพร่องทางร่างกายซ้ำซ้อน อาสาสมัครดวงตามืดจึงเกิดกำลังใจและยอมรับการเป็นผู้มองไม่เห็นของตนเอง รวมทั้งการมีความพยายามที่จะเรียนรู้การใช้ชีวิตที่มองไม่เห็นในสังคมภายนอกทั่วไปอีกด้วย

“เราก็อยากไปเรียน ก็ต่อรองกับแม่ ไปอยู่เลยเดือนหนึ่งไม่ต้องกลับมา ก็อบรมอยู่เดือนหนึ่งแล้วกลับบ้าน รุ่นผมมีสามคนเป็นคนที่พิการภายหลังเหมือนกันด้วย พอมาเจอกันมันก็ยิ่งเกิดกำลังใจ มาพูดมาคุยมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน มันทำให้เรามีกังใจ การเรียนมันยิ่งพัฒนาเร็ว ... พอเราออกมาบ่อย ๆ ที่ผมบอกว่าไปวิทยาลัยเสาร์ อาทิตย์ ความกลัวตรงนั้นมันก็จะค่อย ๆ ลดลง เมื่อเราเดินทางได้ กลับมาอย่างปลอดภัยมันจะเพิ่มความมั่นใจขึ้นเรื่อย ๆ” (มะม่วง)

จะเห็นได้ว่าผู้ที่มีดวงตามืดภายหลังนั้นจะมีประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างจากผู้มีดวงตามืดแต่กำเนิด ทั้งเรื่องของการมองเห็น การรับรู้ต่าง ๆ ด้วยสายตา การใช้ระยะเวลาในการยอมรับการเป็นผู้มีดวงตามืดที่ต้องใช้ระยะเวลามากกว่าผู้ที่มีดวงตามืดตั้งแต่กำเนิด เนื่องจากการที่เคยมีประสบการณ์การมองเห็นมาก่อน เมื่อต้องเข้าสู่การใช้ชีวิตเป็นผู้มีดวงตามืดก็ต้องมีการใช้ระยะเวลาหนึ่งในการยอมรับตนเองและเริ่มเข้าสู่การปรับตัว แต่เมื่อเริ่มมีการยอมรับตนเองได้ก็เริ่มอยากเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้าสู่สังคม และอยากที่จะเรียนรู้การใช้ชีวิตในสังคมภายนอก เปิดตัวเองออกสู่สังคมภายนอกมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากเกิดความอยากเรียนรู้การใช้ชีวิต และหาที่เรียนดังกล่าว การเข้าสู่โรงเรียนสอนคนตาบอด เป็นต้น เพื่อให้ตนเองมีสังคมอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากครอบครัวและญาติพี่น้อง รวมทั้งสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้ดังเช่นคนปกติทั่วไป จากการเริ่มเปิดตัวและเรียนรู้ที่จะปรับตัวนี้เองเป็นจุดเริ่มต้นที่ผู้ที่มีดวงตามืดเริ่มมองเห็นความสามารถ มองเห็นศักยภาพของตนเอง จากที่คิดว่าการเป็นผู้มีดวงตามืดทำอะไรไม่ได้นอกจากอยู่ในบ้าน ก็เริ่มเห็นว่าผู้มองไม่เห็นสามารถทำอะไรอย่างอื่นได้อีกมาก เพียงแต่เราขอมเปิดใจที่จะออกสู่สังคมภายนอก เกิดการฝึกฝนตนเองจนเกิดเป็นทักษะต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้คอมพิวเตอร์ การฝึกอาชีพ และการออกสู่สังคมภายนอกนี้ทำให้ได้พบเจอการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของผู้พิการด้วยกันเอง เป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้มีดวงตามืดภายหลังได้เห็นคุณค่าในตนเอง นำไปสู่การเรียนรู้และนำเอาความสามารถของตนเองที่มีอยู่ออกมาใช้มากยิ่งขึ้น

แต่มีสิ่งหนึ่งที่ทั้งผู้ที่มีดวงตามืดแต่กำเนิดและผู้มีดวงตามืดภายหลังมีประสบการณ์คล้ายกันคือการเลี้ยงดูจากครอบครัวที่เลี้ยงดูแบบให้ช่วยเหลือตนเอง และพยายามให้ผู้มีดวงตามืดได้เรียนรู้การอยู่ในสังคมนอกบ้านและสามารถพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุด ครอบครัวของอาสาสมัครดวงตามืดพยายามให้ผู้มีดวงตามืดได้อยู่ในสังคมที่หลากหลาย ได้พบเจอกับสถานการณ์ในสังคมที่คนทั่วไปประสบ เช่น การพบปะญาติพี่น้อง การปล่อยให้เล่นกับเด็กดวงตาปกติในชุมชน การให้เรียนรู้การช่วยเหลือตนเอง เช่น รับประทานอาหารด้วยตนเอง ซักผ้า กวาดบ้าน รวมไปถึงการ

ออกไปช่วยเหลืองานต่าง ๆ ของชุมชนตามความสามารถที่อาสาสมัครทำได้ ทำให้อาสาสมัครเรียนรู้ที่จะเปิดเผยตนเอง ไม่เก็บตัว รับรู้บรรทัดฐานของสังคม และสามารถใช้ชีวิตร่วมกับคนทั่วไปได้ ดังเช่นคนดวงตาปกติ

3) ชีวิตของการเรียน

เมื่อเข้าสู่โลกของการเป็นผู้มีดวงตามืด โรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในการสร้างประสบการณ์ชีวิตแก่อาสาสมัครดวงตามืดให้เป็นผู้ที่รู้จักการแบ่งปัน การช่วยเหลือ และรู้จักให้ผู้อื่น เพราะช่วงชีวิตการเข้าสู่โรงเรียนนั้นผู้ที่มีดวงตามืดได้เรียนรู้ทั้งทางวิชาการที่เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทักษะการใช้ชีวิตทั้งร่วมกับผู้ที่มีดวงตามืดด้วยตนเอง และการออกสู่สังคมภายนอก เรียนรู้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยในแต่ละช่วงของการใช้ชีวิตในโรงเรียนผู้ที่มีดวงตามืดก็จะได้เรียนรู้ประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป ในการนำเสนอเส้นทางชีวิตของอาสาสมัครดวงตามืดนี้ผู้วิจัยนำเสนอโดยแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ชีวิตในโรงเรียนสอนคนตาบอด ชีวิตในโรงเรียนสามัญทั่วไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ชีวิตการเรียนนอกระบบโรงเรียน และชีวิตการเรียนในระดับอุดมศึกษา

3.1) ชีวิตในโรงเรียนสอนคนตาบอด

เส้นทางชีวิตของอาสาสมัครดวงตามืดในโรงเรียนสอนคนตาบอดเป็นอีกประสบการณ์หนึ่งที่ทำให้อาสาสมัครเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตต่าง ๆ รวมถึงการช่วยเหลือ การแบ่งปันแก่ผู้อื่นจากกิจกรรมและการถ่ายทอดของโรงเรียน แม้ว่าจะเป็นผู้ที่มีดวงตามืดแต่ก็ยังให้ความสำคัญกับการศึกษา จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าส่วนใหญ่อาสาสมัครดวงตามืดเข้าเรียนในโรงเรียนสอนคนตาบอดเมื่อถึงช่วงเวลาที่ต้องศึกษาเล่าเรียน ไม่ว่าจะอาสาสมัครจะมีภูมิลำเนาอยู่ที่ใดก็ตามครอบครัวจะแสวงหาสถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนเฉพาะสำหรับผู้ที่มีดวงตามืด โดยหวังให้บุตรหลานให้ได้ศึกษาเล่าเรียนและสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้ โรงเรียนสอนคนตาบอดจึงเป็นสถานศึกษาที่ครอบครัวส่วนใหญ่เลือกให้สมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ที่มีดวงตามืดได้เข้ามาเรียน แม้ช่วงวัยของการเข้าสู่โรงเรียนของอาสาสมัครดวงตามืดแต่ละคนจะแตกต่างกันตามความเหมาะสมและความพร้อมของครอบครัว บางคนเริ่มเข้ามาตอน 5 ขวบ บางคนเข้ามาตอน 9 ขวบ แต่อาสาสมัครส่วนใหญ่ก็ได้ผ่านประสบการณ์ชีวิตในโรงเรียนแห่งนี้

ประสบการณ์ชีวิตของอาสาสมัครดวงตามืดที่ได้เรียนรู้จากโรงเรียนสอนคนตาบอดอันเป็นโรงเรียนเฉพาะสำหรับผู้ที่มีดวงตามืด ไม่เพียงได้เรียนรู้ทางวิชาการในระบบการศึกษาเท่านั้น แต่ยังได้เรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งเพิ่มจากจากประสบการณ์ที่เคยได้รู้จากครอบครัว เช่น การเขียน-อ่านอักษรเบรลล์ การฝึกทักษะการช่วยเหลือตนเอง ฝึกการเดินทาง การใช้ไม้เท้า การใช้คอมพิวเตอร์ พิมพ์ดีด เป็นต้น รวมทั้งเรียนรู้การใช้ชีวิตกับเพื่อนผู้ที่มีดวงตามืดด้วยกัน จากที่เคยมีคนในครอบครัว คนใกล้ชิดเป็นสายตาให้ในยามที่ต้องการเดินทาง ต้องการรับรู้ว่าโลกภายนอกเป็นเช่นไร แต่เมื่อเข้ามาอยู่ในโรงเรียนสอนคนตาบอดแล้วอาสาสมัครดวงตามืดต้องเรียนรู้การใช้

ชีวิตกับเพื่อนที่มองเห็นเช่นเดียวกับตนเอง จะมีบ้างที่ครูผู้สอนหรือพี่เลี้ยงเป็นคนดวงตาปกติคอยบอกเล่าสภาพแวดล้อมของการมองเห็นให้ได้รู้จัก แต่ส่วนใหญ่แล้วก็จะใช้ชีวิตอยู่กับเพื่อนผู้มีดวงตามืดด้วยกันเกือบตลอดเวลาเนื่องจากโรงเรียนสอนคนตาบอดมีลักษณะเป็นโรงเรียนประจำ

“พ็อยู่โรงเรียนสอนคนตาบอดตั้งแต่อายุ 5 – 6 ขวบ ไปเรียนที่นั่น ไปฝึกทักษะที่นั่น เรียนรู้อะไรที่นั่น การเขียนอักษรเบรลล์ การช่วยเหลือตนเอง การเดินไม้เท้า ฝึกทักษะทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นเล่นกีฬา คอมพิวเตอร์ พิมพ์ดีด ฝึกที่นั่นหมดเลย ตั้งแต่อนุบาลจนถึงม. 3 เลยเนี่ย พ็อยู่โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพฯมาตลอด” (มะปราง)

“เราเข้าเรียนช้า กว่าจะเรียนก็ 9 ปีแล้ว พอเข้าโรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพฯ เรียนการใช้ไม้เท้าการฝึกเรื่องทิศทาง เรื่องการทำอาหาร มีวิชาทั่วไปเรียนพิมพ์ดีด เรียนคอมพิวเตอร์” (มะไฟ)

“ส่วนใหญ่ที่โรงเรียนคนจะรู้จักกันหมดแทบทั้งโรงเรียนนะ เพราะว่าโรงเรียนก็ถ้าเกิดว่ารวมประจำ ไปกลับก็ 200 กว่าเอง ส่วนใหญ่ก็จะรู้จักกันทั้งตึก เพราะเราอยู่ด้วยกันกินข้าวด้วยกันตลอด” (มะเฟื่อง)

ประสบการณ์ชีวิตของอาสาสมัครดวงตามืดในโรงเรียนสอนคนตาบอดนี้ นอกจากประสบการณ์เกี่ยวกับทางวิชาการ การใช้ชีวิตสำหรับผู้มีดวงตามืดแล้ว กิจกรรมต่าง ๆ การใช้ชีวิตร่วมกันของผู้มีดวงตามืดยังทำให้อาสาสมัครเกิดการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น แม้จะเป็นสังคมของผู้ดวงตามืดด้วยกันก็ตาม แต่การที่มาอยู่ร่วมกันจากต่างครอบครัวก็เริ่มมีการปรับตัวให้เป็นครอบครัวเดียวกัน รู้จักการแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึงการเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน จากที่เคยมีครอบครัวเป็นผู้ดูแลช่วยเหลือในการใช้ชีวิตหลาย ๆ ประการ แต่เมื่อเข้าสู่โรงเรียนอาสาสมัครดวงตามืดก็ได้เรียนรู้การใช้ชีวิตอีกแบบหนึ่งที่แตกต่างจากการอยู่กับครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้การช่วยเหลือตนเองทั้งการเรียนหนังสือและการใช้ชีวิต รวมถึงเรียนรู้การช่วยเหลือ การแบ่งปันผู้อื่นอีกด้วย ทั้งการช่วยเหลือเพื่อนผู้มีดวงตามืดด้วยกันช่วยเหลืองานโรงเรียน รวมถึงการมีกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคมภายนอกอีกด้วย เป็นการฝึกฝนให้ผู้มีดวงตามืดนอกจาก มีความรู้ทางด้านวิชาการ มีทักษะการใช้ชีวิตแล้ว ยังเรียนรู้การช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สังคมพึงปรารถนาอีกด้วย

“อยู่โรงเรียนนี้ดีห้าเปะ ก็อาบน้ำ แต่งตัวนี้พี่เลี้ยงก็จะเตรียมชุดแบบว่า ชุดนักเรียนนะไว้ที่ปลายที่นอนของแต่ละคน ไว้ในล็อกเกอร์ของแต่ละคนให้แล้ว พอตื่นเช้าก็อาบน้ำแต่งตัวเหมือนคนทั่วไป... พอได้มาอยู่โรงเรียนแล้วมันได้หลายอย่าง คือการเรียนหนังสือ อักษรเบรลล์ หรือการใช้ชีวิตประจำวันบางอย่างเขาจะให้เราทำเอง” (มะเฟือง)

“คอยดูว่าห้องไหนยังมีนักเรียนยังอยู่บนห้องหรือเปล่า ไม่ได้ปิดไฟปิดพัดลมหรือเปล่าเราก็พยายามช่วยกันปิด ตอนเย็นเราก็จะมีพี่เลี้ยงที่เป็นแม่บ้านทำความสะอาดห้องเรียน จัดห้องเรียน เราก็จะช่วย ๆ กัน ที่เราพอจะช่วยได้ อย่างยกเก้าอี้ขึ้นวางบนโต๊ะเพื่อให้แม่บ้านทำความสะอาดพื้นได้ง่าย ปิดไฟ ปิดพัดลม” (มะพร้าว)

“เคยทำแต่กิจกรรมนะ กิจกรรมสำหรับคนตาบอด ตอนนั้นไปที่ศูนย์ปากเกร็ด ไปช่วย ไปหาทุน หาทุนไปทำกิจกรรมให้ห้อง ๆ ที่ศูนย์ฝึกอาชีพ อยากให้คนมีความสุข” (มะเฟือง)

นอกจากนี้การได้เข้าสู่โรงเรียนสอนคนตาบอดยังทำให้อาสาสมัครได้เริ่มเห็นถึงความสามารถของตนเอง จากการเรียนและการบอกกล่าวจากครูผู้สอน จากกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมอื่น ๆ ในโรงเรียนสอนคนตาบอด รวมทั้งกำลังใจจากครูส่งผลให้อาสาสมัครกล้าที่จะลองทำอะไรด้วยตนเองและค้นพบว่าตนเองก็ทำอะไรได้หลายอย่างที่คนปกติทำไม่ได้ และนำส่วนนี้เป็นแรงผลักดันให้ตนเองดำเนินชีวิตต่อไปโดยไม่ท้อ เช่น ความสามารถทางด้านกีฬา ความสามารถทางด้านดนตรี ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

“อยู่ประถมปลายก็มีเรียนดนตรีเพิ่มขึ้นมา เล่นกีฬา” (มะพร้าว)

“ก็มีเล่นคอมพิวเตอร์ เขาก็จะให้ซ้อมดนตรี เรียนดนตรี” (มะเฟือง)

“ตอนอยู่ชั้นประถมครูเขาก็พยายามที่จะสอนเราว่าเออ มีความสามารถอะไรหลาย ๆ อย่างที่แตกต่างจากคนปกตินะครับ เอาสิ่งที่เราขาดหายไป เอาไปเป็นแรงผลักดันให้เราไม่ท้อ” (มะพร้าว)

3.2) ชีวิตในโรงเรียนสามัญทั่วไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อาสาสมัครดวงตามืดเมื่อผ่านช่วงชีวิตการศึกษาในระดับประถมศึกษา โรงเรียนสอนคนตาบอดจะส่งเสริมให้นักเรียนออกสู่การเรียนร่วมกับนักเรียนทั่วไป ทั้งที่เป็นสายสามัญและสายอาชีวศึกษา แต่บางคนยังคงศึกษาต่อในโรงเรียนสอนคนตาบอด บางคนออกมาศึกษาในโรงเรียนสามัญทั่วไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเป็นการได้เรียนร่วมกับนักเรียนปกติ ซึ่ง

การศึกษานี้มีทั้งผู้ที่ศึกษาในสายสามัญและศึกษาในสายอาชีวศึกษา ดังนั้นการชีวิตของอาสาสมัคร
ดวงตามืดในช่วงนี้ผู้วิจัยขอเสนอทั้งชีวิตของการเรียนในสายสามัญและสายอาชีพ

สำหรับอาสาสมัครดวงตามืดที่เรียนในสายสามัญ เมื่อเข้าสู่การศึกษาในระดับ
มัธยมศึกษา ผู้ที่เคยเรียนโรงเรียนสอนคนตาบอดจะได้รับการสนับสนุนให้ได้เรียนร่วมกับนักเรียน
ทั่วไปในโรงเรียนสามัญทั่วไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน บางคนเข้ามาเรียนในระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลาย บางคนเข้ามาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพราะแนวปฏิบัติของทาง
โรงเรียนสอนคนตาบอดที่ต้องการให้ผู้มีดวงตามืดได้เรียนรู้ชีวิตในสังคมที่เป็นสังคมของคนปกติ
และได้รู้จักโลกมากกว่าในโรงเรียนสอนคนตาบอดที่ต้องอยู่แต่กับเพื่อนผู้มีดวงตามืดด้วยกัน ประกอบ
กับความประสงค์ของผู้มีดวงตามืดเองในการออกมาใช้ชีวิตกับคนทั่วไป ทำให้เมื่อเข้าสู่ระดับมัธยม
จึงออกมาเรียนโรงเรียนสามัญทั่วไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นการเรียนร่วมกับ
นักเรียนปกติ เช่น โรงเรียนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โรงเรียนทางภาคเหนือ โรงเรียนใน
กรุงเทพมหานคร เป็นต้น ประสบการณ์ชีวิตของการเรียนร่วมกับนักเรียนปกติ แม้บางคนจะมีเพื่อน
ผู้มีดวงตามืดไปเรียนด้วยก็ตาม แต่ก็ยังเป็นคนส่วนน้อยในโรงเรียนและไม่ได้เรียนด้วยกัน ทำให้
ช่วงแรกอาสาสมัครต้องมีการปรับตัวทั้งกับการต้องออกมาใช้ชีวิตกับสังคมภายนอกที่ไม่ใช่
ครอบครัว และโรงเรียนสอนคนตาบอด ปรับตัวกับการเรียนของนักเรียนปกติ ปรับตัวกับการใช้ชีวิต
การทำกิจกรรมกับเพื่อนที่มีดวงตาปกติในโรงเรียน เช่น จากที่เคยใช้อักษรเบรลล์ในการเรียน
หนังสือก็ต้องใช้ประสาทสัมผัสทางหูและการช่วยเหลือจากเพื่อนที่มีดวงตาปกติในห้วงเวลาเรียน
หนังสือ การทำงานกลุ่มที่ต้องทำเท่าที่ตนเองจะช่วยให้ได้ เป็นต้น ประสบการณ์ชีวิตในช่วงของการ
อยู่โรงเรียนทั่วไปจึงทำให้ผู้มีดวงตามืดเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมภายนอก ทั้งจากการใช้
ชีวิต และปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่ประสบทั้งการได้รับการชื่นชมว่าสามารถเรียนได้และการถูกมอง
ว่าแปลก รวมถึงการปฏิบัติที่ทำให้รู้สึกที่อาสาสมัครดวงตามืดเป็นคนแปลกแยก เช่น การช่วยกัน
ช่วยทำการบ้าน

“พอเข้ามัธยมเราก็เข้าไปเรียนกับคนปกติ เราก็ให้เพื่อนเป็นคนช่วยเขียนให้ครับผม
ระหว่างนั้นผมก็ไปอยู่ชมรมต่าง ๆ” (มะไฟ)

“มัธยมพี่ออกไปเรียนกับโรงเรียนปกติ เรียนที่จังหวัดโคราช ตอนนั้นมีเพื่อน ๆ
แนะนำก็เลยอยากลองไป” (มะยม)

“ช่วงแรก ๆ เขาก็มองว่าเออมันแปลกดีนะ แต่ตอนหลัง ๆ คนตาบอดอยู่ด้วยกันเยอะ
3-4 คน เวลาการช่วยเหลือเขาก็จะเกี่ยงกันแล้ว เธอช่วยคนนั้น เธอช่วยคนนี้ เรียนด้วยกันทั้ง 4 คน
เลย” (มะปราง)

นอกจากอาสาสมัครจะเข้าเรียนในโรงเรียนสายสามัญแล้ว ยังมีอาสาสมัครบางคนก็เลือกเรียนในสายอาชีพอีกด้วย เพราะคาดหวังถึงการมีอาชีพที่มั่นคงสามารถหาเลี้ยงตนเอง โดยอาสาสมัครที่เลือกเรียนในสายอาชีพนี้เรียนทางด้านการบริหารธุรกิจ เพราะคาดหวังว่าในอนาคตจะสามารถมีธุรกิจเป็นของตนเอง ทั้งนี้เนื่องจากมีแบบอย่างมาจากคนในครอบครัว ญาติพี่น้องที่ประสบความสำเร็จจากการประกอบธุรกิจนั่นเอง และเมื่อมีเวลว่างจากการเรียนตรงนี้ก็มาทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด สำหรับกิจกรรมในโรงเรียนสายอาชีพจะมีความแตกต่างจากกิจกรรมในโรงเรียนสอนคนตาบอดและโรงเรียนสายสามัญ กล่าวคือจะมีลักษณะค่อนข้างเน้นการเรียนจะไม่ค่อยมีกิจกรรมให้เข้าร่วม

“วิทยาลัยสารพัดช่าง ปวส. ปี 1 สาขาการตลาด ญาติเราหลายคนก็เหมือนว่าเปิดธุรกิจส่วนตัวกันเยอะ แล้วก็หลายคนก็ประสบความสำเร็จ เลือกเรียนเพราะว่าชอบด้วย ชอบคิด บางทีชอบดูข่าวเศรษฐกิจเยอะ” (มะเฟือง)

“ถ้าผมว่างไม่ติดเรียนผมก็ไปตลอด แต่ถ้าที่นี้มีรอบเยอะ ผมก็จะมาช่วยก่อน เราก็ต้องเห็นใจเพื่อนที่นั่นด้วย” (มะเฟือง)

ช่วงชีวิตการเรียนในโรงเรียนสามัญทั่วไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของอาสาสมัครดวงตามืด นอกจากจะได้เรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกับคนดวงตาปกติ ใช้ชีวิตร่วมกับคนทั่วไปในสังคม ยังมีกิจกรรมของโรงเรียนที่เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นอีกด้วย เช่น ชมรมเกี่ยวกับอาสาสมัครต่าง ๆ การมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้อาสาสมัครดวงตามืดได้มีโอกาสเรียนรู้การช่วยเหลือผู้อื่น ได้สัมผัสถึงการเป็นผู้ให้ที่นอกเหนือจากที่เคยได้เรียนรู้จากโรงเรียนสอนคนตาบอดและจากครอบครัว อีกทั้งกิจกรรมเหล่านี้ยังทำให้อาสาสมัครดวงตามืดเริ่มเกิดการค้นพบความสามารถของตนเอง รับรู้ถึงความสามารถของตนเอง เช่น การสอนน้อง ๆ ในชมรมร้องเพลง ทำให้อาสาสมัครเกิดความรู้สึกอยากพัฒนาตนเองในสิ่งที่สามารถทำได้มากยิ่งขึ้น

“เคยเป็นประธานชมรมจิตอาสาครี๊ป คือ ชมรมจิตใจอาสาฝ่าโลกมืด ทำเกี่ยวกับในเรื่องของการขยายความสามารถให้กับคนตาบอด ก็เป็นจุดหนึ่งที่ผมเริ่มมองที่ตนเองก่อน ทำให้รู้เลยว่าตนเองเป็นยังไงทำให้รู้ว่าพัฒนาตนเองตรงไหน” (มะไฟ)

“มีกิจกรรมอาสาสมัคร คือการเก็บขยะรอบโรงเรียน คือเขาให้สมัครใจ ตอนนั้นเคยออกไปนอกสถานที่ เก็บขยะข้างนอก ก็คือเข้าร่วมทุกครั้งที่มีโอกาสมา แล้วก็จะมีกิจกรรมเยี่ยมเด็กกำพร้าอะไรพวกนั้นก็ไปกับเขาละ อย่างเป็นทางการนี่เขาก็จะมี เออพี่ตาบอดหรือ เขาก็จะแบบเออเราก็ดีกว่าเขาเนอะเรายังได้เรียนหนังสือ ยังมีพี่น้อง แต่เด็กพวกนี้เขายังไม่รู้เลยว่าใคร

เป็นพ่อแม่เขา คือเขายังขาดอะไรที่เยอะกว่าเรา คือเขายังมองไม่เห็นเลยอนาคตเขาจะไปตรงไหน” (มะปราง)

3.3) ชีวิตการเรียนนอกระบบโรงเรียน

นอกจากในโรงเรียนสอนคนตาบอด โรงเรียนสามัญทั่วไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาสาสมัครดวงตามืดบางคนที่ไม่ได้เข้าศึกษาในโรงเรียนสอนคนตาบอดก็จะเข้าสู่การศึกษา นอกระบบ ทั้งการศึกษาออกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยในสถาบันที่สอนทางด้านอาชีพ สำหรับผู้พิการ เช่น เรียนวาด เรียนสายช่างต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งการที่อาสาสมัครดวงตามืดเลือก เรียนการศึกษา นอกระบบนั้นเนื่องมาจากเหตุผลหลายประการ อาสาสมัครบางคนไม่ชอบการอยู่ โรงเรียนประจำ ไม่ชอบการพบปะผู้คนมากหน้าหลายตา บางคนกว่าจะเข้าสู่ชีวิตการเรียนหนังสือ นั้นก็มีอายุมากแล้ว ประกอบกับจำเป็นต้องหาเลี้ยงตนเอง จึงเลือกเรียนการศึกษา นอกระบบเพื่อฝึกทักษะการประกอบอาชีพสำหรับการทำมาหาเลี้ยงชีพของตนเองมากกว่าที่จะมุ่งศึกษาในระบบ

“พอโตขึ้นมาอีกหน่อยหนึ่งเลยไปเข้าศูนย์ฝึกอาชีพ แล้วก็เข้า กศน. ก็เรียนมาจนจบ ม. ก็คือเรียนฝึกอาชีพและ กศน. อยู่ที่ได้ียวกันเลย” (มะนาว)

“เรียนที่วัดคลองภูมิ อยู่ตรงช่องนนทรี เพราะว่าพี่ไปอยู่ตรงนั้นเขาจะมีเป็นมูลนิธิ ส่งเสริมอาชีพคนตาบอด ตั้งแต่อายุ 19 นี้เข้ามาฝึกอาชีพที่ศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอด จังหวัด นนทบุรี” (มะขาม)

นอกจากนี้ยังมีอาสาสมัครบางคนซึ่งเป็นผู้มีดวงตามืดภายหลัง ซึ่งได้ผ่านการศึกษา ในระบบโรงเรียนสามัญทั่วไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมาแล้วตอนที่ยังมีดวงตาทกติ เมื่อ ต้องเป็นคนที่มิดดวงตามืดและเริ่มยอมรับกับการเป็นผู้มีดวงตามืดของตนเองได้แล้ว เริ่มเปิดใจให้แก่ สังคม อาสาสมัครจึงมองหาสิ่งที่จะช่วยสอนให้ตนเองสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้ ครอบครัวแม่จะคอย ช่วยเหลือ คอยให้กำลังใจ แต่ยังไม่สามารถสอนการใช้ชีวิตที่ผู้มีดวงตามืดคนหนึ่งควรจะได้เรียนรู้ เนื่องจากคนในครอบครัวเองก็ไม่เคยมีประสบการณ์และไม่ได้เตรียมตัวสำหรับการดูแลสมาชิกใน ครอบครัวที่มีดวงตามืด ที่ครอบครัวทำได้ดีคือการให้กำลังใจ และเลี้ยงดูเท่าที่สามารถทำได้ ประกอบกับอาจมีบางครั้งที่ไม่เข้าใจทำให้อาสาสมัครเริ่มมองหาสถานที่ฝึกประสบการณ์การใช้ชีวิต ในความมืดและมีคนที่เข้าใจนอกเหนือจากครอบครัว อาสาสมัครจึงเลือกที่จะเข้าไปเรียนรู้จาก การศึกษา นอกระบบ ที่เป็นสถานที่ฝึกการใช้ชีวิต ฝึกอาชีพ รวมถึงการเข้าสังคมให้แก่ตนเอง ซึ่งทำ ให้ได้เรียนรู้ร่วมกับผู้พิการด้านอื่น ๆ และการเข้าสู่การเรียนนอกระบบนี้ทำให้ได้มีโอกาสทำกิจกรรม ที่เป็นการช่วยเหลือสังคม ซึ่งเป็นสังคมของผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส เช่น การเป็นอาสาสมัครให้กำลังใจผู้ พิการในชุมชน การเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้พิการแก่ผู้พิการต่าง ๆ ในสังคม เป็นต้น

“คือจะสอนทุกอย่างเกี่ยวกับคนตาบอด ไม่ว่าจะเป็นกิจวัตรประจำวัน ซักผ้า รีดผ้า กวาดบ้าน ถูบ้าน รวมถึงเรื่องของการเดินทางด้วย ขึ้นรถ ลงเรือ รถเมล์ รถไฟ สามารถที่จะเดินทางได้ แล้วยังรวมไปถึงมารยาทในสังคมด้วย Concept ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของคนตาบอดก็จะรวมอยู่ในนี้หมด เขาเรียก O&M ภาษาไทยเขาจะเรียกว่าการทำความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมทางการเคลื่อนไหว รุ่นผมเรียนมีสามคน เป็นคนที่พิการภายหลังเหมือนกันด้วย” (มะม่วง)

“เป็นงานที่เป็นวิทยากร เรื่องเกี่ยวกับคนตาบอดเป็นขององค์กรคนพิการสากลที่เขาเชิญมา มีอบรมมีอะไรเขาจะเชิญมาให้เราไปพูดในหัวข้อความตระหนักของคนพิการเกี่ยวกับการจะเป็นเรื่องการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคนพิการในชุมชน เรื่อง พรบ.ส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการบ้าง เรื่องสิทธิประโยชน์ที่ควรได้รับจากรัฐอะไรพวกนั้นะครับ ก็จะเป็นเรื่องการลงไปเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและให้กำลังใจผู้พิการที่เขายังไม่สามารถที่จะมีความเข้มแข็งในการที่จะกลับมาเย็นได้อีกครั้ง ส่วนมากจะเป็นคนที่พิการภายหลัง” (มะม่วง)

3.4) ชีวิตการเรียนระดับอุดมศึกษา

จากการศึกษา พบว่าอาสาสมัครดวงตามืดหลายคนมีช่วงชีวิตของการเรียนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งในขณะที่ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล พบว่ามีทั้งผู้ที่สำเร็จการศึกษาแล้วและที่กำลังศึกษา อาสาสมัครหลายคนเมื่อเรียนจบมัธยมศึกษาแล้ว มีความต้องการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น จึงมีการขวนขวายที่จะพัฒนาตนเองและพาตัวเองเข้าสู่การเรียนในระดับอุดมศึกษาได้สำเร็จ ทั้งที่เรียนต่อเนื่องเต็มเวลาและเรียนนอกเวลาราชการหลังจากเลิกงานประจำ ซึ่งประสบการณ์ชีวิตการเรียนระดับอุดมศึกษา อาสาสมัครส่วนใหญ่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เกือบทุกอย่างและมีกำลังใจในการใช้ชีวิตในสังคมแล้วระดับหนึ่งจากการผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ จากช่วงชีวิตที่ผ่านมา มีหลายคนตัดสินใจเรียนต่อเพราะการถูกดูถูกจากสังคม บางคนเรียนต่อเพราะต้องการประกอบอาชีพที่ดีและมีความมั่นคง

“เราจึงอยากเข้ามาเรียนกับเขาบ้างนะครับ เมื่อก่อนอยากเป็นครู พ่อแม่จะไม่ได้คาดหวังว่าพี่จะเรียนจบระดับสูงนะตอนแรก เขาแค่คิดว่าอย่างน้อยพี่เรียนจบ ม.3 ม.6 เขาก็โอเคแล้ว แต่ว่าพอทุกอย่างพี่เรียนจบรับปริญญาเนี่ยมันถือว่าเป็นโบนัส มันถือเป็นโบนัสชิ้นหนึ่งที่เราคิดว่าเราไม่น่าจะเรียนได้ถึงขนาดนี้” (มะยม)

“เราคิดว่าเราโตแล้วที่มีอาชีพ ที่จะทำอะไรสักอย่าง ก็อยากจะทำงานด้วยตัวเองด้วย พอจบ ม. 6 ก็เอาไปเทียบโอน เอววิชาที่เราสอบได้เก็บไว้มาเทียบโอนแล้วเรียนต่ออีก 2 ปีก็จบ” (มะนาว)

“ตาบอดจะมาเรียนทำไม ตอนให้เรียนทำไมไม่เรียน คนอื่นก็จะบอกว่าเรียนไม่จบ หรือกปริณญาตรี อายุเท่านี้แล้ว ไม่มีหวังหรอกที่จะได้รับปริญญา คนเขาก็อวด” (มะม่วง)

สำหรับประสบการณ์ชีวิตในช่วงการเรียนระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่อาสาสมัครไม่ค่อยได้ใช้ชีวิตอยู่กับกลุ่มเพื่อนหรืออยู่แต่ในรั้วมหาวิทยาลัยดังเช่นช่วงการเรียนในวัยเด็ก ส่วนใหญ่ชีวิตหลังเลิกเรียนจะมีภารกิจที่แตกต่างกันไป ต่างคนต่างแยกย้ายไปปฏิบัติการกิจของตนเอง ประกอบกับบางคนเรียนนอกเวลาราชการจึงทำให้การเข้าร่วมกิจกรรม หรือการมีกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับมหาวิทยาลัยและกลุ่มเพื่อนมีไม่มากนัก อย่างไรก็ตามวิถีชีวิตการเรียนในระดับอุดมศึกษาก็ยังมีกิจกรรมที่อาสาสมัครได้เข้าร่วมทั้งกับมหาวิทยาลัยและกับกลุ่มเพื่อน รวมถึงกิจกรรมที่มาจากหน่วยงานภายนอก อันเป็นกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการให้การช่วยเหลือผู้อื่น เช่น การออกค่ายบำเพ็ญประโยชน์แก่โรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร การเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้พิการในสังคม เป็นต้น

“เคยไปร่วมกิจกรรม อย่างเช่นไปพัฒนาค่ายที่ร้อยเอ็ดนะครับ” (มะยม)

“มีคนเชิญเป็นวิทยากรด้วย ทางศูนย์เบญจสิริเคยชวนเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือคนพิการ” (มะไฟ)

จะเห็นได้ว่าประสบการณ์ชีวิตของอาสาสมัครดวงตามืดในช่วงของการเรียนหนังสือเป็นช่วงชีวิตที่อาสาสมัครได้เรียนรู้และเกิดประสบการณ์มากมาย ซึ่งอาจถือได้ว่าประสบการณ์ชีวิตของอาสาสมัครดวงตามืดส่วนใหญ่เกิดขึ้นในช่วงนี้เสียก็ว่าได้ เนื่องจากในขณะที่ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลอาสาสมัครส่วนใหญ่อยู่ในวัยที่เพิ่งผ่านช่วงชีวิตของการเรียนทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบ และการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และหลายคนก็ยังอยู่ระหว่างการศึกษ ในช่วงชีวิตของการเรียนของอาสาสมัครดวงตามืดได้มีประสบการณ์ที่ชีวิตทั้งที่คล้ายกันและที่แตกต่างกัน ในช่วงที่อาสาสมัครส่วนใหญ่มีประสบการณ์ชีวิตที่คล้ายกันคือช่วงของการเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่เรียนในโรงเรียนสอนคนตาบอด การเรียนรู้ การฝึกฝนการใช้ชีวิต กิจกรรมต่าง ๆ มีความคล้ายคลึงกัน อาจแตกต่างกันตรงการเลือกเข้าร่วมกิจกรรมของอาสาสมัคร ส่วนช่วงชีวิตการเรียนที่ต้องออกมาเรียนร่วมกับคนทั่วไปในโรงเรียนสามัญทั่วไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาสาสมัครจะมีประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ของแต่ละโรงเรียนที่ได้เข้าศึกษา รวมถึงผู้ที่เลือกเรียนในสายอาชีพด้วย นอกจากนี้ยังมีอาสาสมัครดวงตามืดที่มีช่วงชีวิตของการเรียนนอกระบบโรงเรียน ที่มีทั้งการเรียนแบบการศึกษา นอกระบบและการเรียนฝึกอาชีพ ทำให้อาสาสมัครกลุ่มได้มีประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่างจากอาสาสมัครที่เรียนในระบบโรงเรียน ทั้งการพบเจอผู้คนที่หลากหลาย กิจกรรมที่ทำในขณะที่เรียน ใน ส่วนของอาสาสมัครดวงตามืดที่เรียนในระดับอุดมศึกษา จะมีโอกาสได้พบเจอกับสังคมที่มี

นักวิชาการมากขึ้น มีกลุ่มเพื่อนที่เป็นผู้ที่มีดวงตาปกติมากขึ้น รวมถึงประสบการณ์ที่พบเจอมีความหลากหลาย เช่น ได้รับมุมมองในการใช้ชีวิตจากนักวิชาการในระดับอุดมศึกษา ทำให้มีมุมมองในชีวิตที่อาจมีความแตกต่างหรือเพิ่มเติมจากอาสาสมัครดวงตามืดที่ไม่ได้เข้าสู่วิชาการในระดับอุดมศึกษา รวมไปถึงความสามารถ ความเชี่ยวชาญในเชิงวิชาการที่อาจมีกว้างกว่า

อย่างไรก็ตามประสบการณ์ชีวิตในช่วงของการเรียนที่อาสาสมัครได้มีคล้าย ๆ กัน คือ การได้อยู่ในสภาพแวดล้อมของการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมไปถึงการมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการช่วยเหลือสังคมต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าในทุกช่วงชีวิตของการเรียนไม่ว่าจะเรียนที่ใดก็ตามอาสาสมัครดวงตามืดได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัส เรียนรู้การช่วยเหลือ แบ่งปันแก่ผู้อื่นอยู่เสมอ เช่น การดูแลรุ่นน้องในโรงเรียนสอนคนตาบอด การเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในโรงเรียนสามัญทั่วไป การช่วยเหลืองานขององค์กรที่ฝึกอาชีพสำหรับผู้พิการ การออกค่ายบำเพ็ญประโยชน์แก่โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารกับเพื่อน ๆ ในมหาวิทยาลัย เป็นต้น ประสบการณ์ชีวิตเหล่านี้ทำให้อาสาสมัครดวงตามืดได้รับรู้บรรยากาศของสังคมแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูล และถึงแม้ตนเองจะมีดวงตามืดก็สามารถทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นได้ด้วยเช่นกัน อีกทั้งยังได้รับรู้ความสามารถของตนเองจากการใช้ชีวิตในช่วงการเรียนด้วย

4) การทำมาหาเลี้ยงชีพ

แม้เป็นผู้มีดวงตามืดแต่ชีวิตก็ยังคงทำงาน แต่ก็มีอาสาสมัครหลายคนที่ไม่ได้ทำงานประจำเนื่องจากยังเรียนหนังสือและมีกิจการเป็นของตนเอง แต่เกือบทุกคนได้เคยผ่านประสบการณ์การทำงานมาแล้ว เส้นทางการทำงานของอาสาสมัครดวงตามืดมีหลากหลาย หลายคนอาจคิดว่าผู้มีดวงตามืดผ่านการประกอบอาชีพมาเพียงไม่กี่อาชีพเท่านั้น เช่น เป็นพนักงานรับโทรศัพท์ ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล พนักงานขายประกัน จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสัมผัสกับชีวิตของอาสาสมัครดวงตามืดนั้น ทำให้ได้เห็นว่ามีหลากหลายกว่าที่คนทั่วไปในสังคมเคยได้เห็น ทั้งนี้อยู่ที่ความสามารถ ความถนัด และการกล้าที่จะเรียนรู้และเข้าไปสัมผัสกับอาชีพที่หลากหลายของตัวเอง ทำให้เห็นว่าอาสาสมัครดวงตามืดหลายคนได้ผ่านการทำงานมาหลายอย่าง บางคนเคยทำมาหาหลายอาชีพ ทั้งอาชีพที่คนทั่วไปได้เห็นกันบ่อย ๆ เช่น ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล อาชีพหมอนวด พนักงานรับโทรศัพท์ เป็นต้น

“นวดอยู่ชอยชอยอยู่ดี 4 ถนนเจริญราษฎร์ ตรงนั้นจะเป็นมูลนิธิส่งเสริมอาชีพคนตาบอด... ก็ขายล็อตเตอรี่บ้างเป็นบางส่วน” (มะขาม)

“ตอนนั้นเรียนจนจบ กศน. ม. 3 แล้วก็ออกมา ออกมาก็มานวดอยู่กับเพื่อน อยู่บ้าน 1 ปี ก่อน แล้วมาเปิดร้านนวดแถวดอนเมืองกับเพื่อน... แล้วก็ดูดวงบ้าง” (มะนาว)

“เข้าไปขายประกันทางโทรศัพท์” (มะพร้าว)

นอกจากงานที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อาสาสมัครดวงตามืดยังทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยงานลักษณะอื่น ๆ ตามความสามารถตนเอง บางคนเป็นงานที่มาจากการฝึกอาชีพจากศูนย์ฝึกอาชีพ งานที่ตรงกับสิ่งที่อาสาสมัครได้ศึกษาเล่าเรียนมา เช่น เป็นนักจัดรายการ การรับแปลงานภาษาอังกฤษ เป็นต้น รวมถึงงานที่มีความแปลกใหม่ท้าทายต่อความสามารถของอาสาสมัครอันหมายรวมถึงเป็นการผู้นำทางในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดด้วย ซึ่งประสบการณ์การทำงานนี้มีทั้งงานที่ยังทำอยู่ในขณะปัจจุบันและไม่ได้ทำแล้ว

“ช่วงนี้ก็มีรับงานแปลค่ะ แปลไทยเป็นอังกฤษ อังกฤษเป็นไทยค่ะ” (มะปราง)

“เขาก็จะมีคลื่นวิทยุ พี่เองก็เคยเป็นดีเจในการจัด...พี่ทำหลายอย่าง เคยเป็นช่างไม้ก็เข้ามาแล้ว” (มะขาม)

การทำมาหาเลี้ยงชีพของอาสาสมัครดวงตามืดนอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังพบว่ามีอีกงานหนึ่งที่อาสาสมัครดวงตามืดเคยมีประสบการณ์การทำงานมาเหมือนกัน คือ การเป็นผู้เสิร์ฟอาหารในที่มืด หรือที่เรียกว่า “Dinner in the Dark” ซึ่งลักษณะงานเป็นการจำลองสถานการณ์ให้คนเข้าไปเรียนรู้การรับประทานอาหารในที่มืดที่มีผู้มืดดวงตามืดเป็นพนักงานบริการแก่ผู้มาใช้บริการซึ่งเป็นคนดวงตาปกติ ซึ่งเป็นงานที่มีลักษณะเฉพาะสำหรับผู้มืดดวงตามืด ที่ต้องใช้ความสามารถ ใช้ทักษะและประสบการณ์การใช้ชีวิตในความมืดมาปฏิบัติงานเป็นผู้เสิร์ฟอาหารให้แก่ผู้ที่เข้ามารับประทานอาหารในที่มืดที่เป็นคนดวงตาปกติ เป็นงานที่มีลักษณะของการให้บริการ อาสาสมัครจะต้องใช้ทั้งประสบการณ์ ความสามารถในการจดจำรายการอาหาร รวมทั้งการมีจิตบริการ ซึ่งเป็นงานที่มีความแตกต่างจากงานทั่วไปที่อาสาสมัครเคยได้ทำมา

“เคยทำ Dinner in the Dark มาก่อน Dinner in the Dark เนี่ยมันจะเหมือนกับว่าให้คนปกติเข้ามารับประทานอาหารในที่มืด โดยที่มีไกด์เป็นคนตาบอดเป็นคนเสิร์ฟ” (มะปราง)

“เมื่อก่อนเราทำ Dinner in the Dark เราจะทำทุกช่วงเย็น เลิกเรียนปุ๊บผมก็รีบไปทำเลย Dinner in the Dark เป็นการเสิร์ฟอาหารในที่มืด เคยทำพนักงานเสิร์ฟอาหารครับ เสิร์ฟอาหารในที่มืด” (มะไฟ)

จะเห็นได้ว่าเส้นทางการทำงานของอาสาสมัครดวงตามืดมีความหลากหลาย ทั้งงานที่เหมือนกับผู้มืดดวงตามืดทั่วไปเคยทำ และงานที่ได้แสดงความสามารถเฉพาะตามที่ตนเองได้เรียนมาหรืองานเฉพาะสำหรับผู้มืดดวงตามืด เช่น ผู้ที่เรียนจบทางด้านภาษาอังกฤษก็มีรับแปลเอกสาร การ

ทำงานที่ Dinner in the Dark ซึ่งเป็นงานบริการที่ผู้มืดดวงตามืดเท่านั้นสามารถทำได้ แต่ก่อนที่อาสาสมัครดวงตามืดจะมาทำงานที่ได้แสดงความสามารถของตนเองนั้น อาสาสมัครได้ผ่านงานที่คนทั่วไปคิดว่าเป็นงานสำหรับผู้มืดดวงตามืดหรืองานสำหรับคนพิการอื่น ๆ เช่น การขายสลากกินแบ่งรัฐบาล การเป็นพนักงานขายทางโทรศัพท์ เป็นหมอนวด แม้แต่ปัจจุบันก็ยังทำงานนี้อยู่ด้วย ซึ่งงานเหล่านี้สามารถสร้างรายได้ให้แก่ผู้มืดดวงตามืดได้ดี โดยไม่ต้องทำงานอื่นก็ได้

“พี่น้องคนหนึ่งได้ประมาณ 300 เดือนหนึ่งนวด 20 คน...มีอาชีพนวด มีลอตเตอรี่ขายอยู่ ก็ถือว่าพี่ประสบความสำเร็จแล้วในระดับหนึ่ง” (มะขาม)

“เข้าไปขายประกันทางโทรศัพท์นะครับ เงินเดือนก็ได้ 8,000 กว่า ๆ มันมีค่าคอมมิชชั่นด้วย” (มะพร้าว)

จากประสบการณ์การทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพของอาสาสมัครดวงตามืดที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น จะเห็นได้ว่าอาสาสมัครมีการทำมาหาเลี้ยงชีพที่หลากหลาย ส่วนใหญ่ไม่ได้มีงานที่ทำเป็นประจำ แต่ก็เป็งานที่สามารถหาเลี้ยงชีพได้รวมทั้งสามารถทำให้มีเงินเก็บด้วย ด้วยลักษณะงานสำหรับผู้มืดดวงตามืดนั้นมีไม่มากเท่าที่ควร ทำให้อาสาสมัครดวงตามืดหลายคนผ่านการทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพในลักษณะงานที่คล้ายคลึงกัน เช่น การขายสลากกินแบ่งรัฐบาล การรับจ้างนวด เป็นต้น แต่ก็ยังมีบางคนที่ได้ทำงานที่แตกต่างจากอาสาสมัครดวงตามืดคนอื่นตามความสามารถที่ตนเองได้ศึกษาเล่าเรียนมา เช่น รับจ้างแปลเอกสารภาษาอังกฤษ เป็นต้น นอกจากนี้อาสาสมัครดวงตามืดหลายคนยังเคยมีประสบการณ์การทำงานที่มีลักษณะเฉพาะสำหรับผู้มืดดวงตามืดมาเหมือนกัน คือ การเสิร์ฟอาหารใน “Dinner in the Dark” ซึ่งเป็นการให้บริการแก่ผู้ที่มารับประทานอาหารในที่มืด

5) จุดเริ่มต้นของการเป็นอาสาสมัคร

นิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด (Dialogue in the Dark) เป็นพื้นที่หนึ่งซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้มืดดวงตามืดได้ใช้ความสามารถด้วยการถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตในโลกแห่งความมืดสู่สังคม รวมถึงประสบการณ์ชีวิตอื่น ๆ ที่อาสาสมัครประสบผู้เข้าชมที่ส่วนใหญ่เป็นคนที่มืดดวงตาปกติในสังคม จุดเริ่มต้นของการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดของแต่ละคนมีความแตกต่างกันไป แต่อาสาสมัครทุกคนมีจุดร่วมของการเป็นอาสาสมัครเหมือนกันคือ การมีจิตอาสาในการทำหน้าที่เปิดมุมมองและถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตของผู้มืดดวงตามืดสู่สังคม เพื่อให้ผู้เข้าชมซึ่งเป็นคนทั่วไปในสังคมได้เรียนรู้ เข้าใจ และมีทัศนคติต่อผู้มืดดวงตามืดในมุมที่ไม่เคยได้สัมผัส เช่น การถ่ายทอดการใช้ชีวิตการเป็นผู้มืดดวงตามืด การทำงานของผู้มืดดวงตามืด รวมถึงการแลกเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิดระหว่างกันของผู้เข้าชมกับอาสาสมัคร โดยจุดเริ่มต้นของการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดส่วนใหญ่มาจากเพื่อนผู้

มีดวงตามืดด้วยกัน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดนี้เคยได้ทดลองเปิดให้ผู้มีดวงตามืดได้เป็นผู้นำทางมาแล้วในงานสัปดาห์วิทยาศาสตร์ก่อนที่จะมาตั้งเป็นนิทรรศการในองค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ (อพวช.) มีอาสาสมัครดวงตามืดหลายคนได้เคยเข้าไปสัมผัสและทดลองนำทางแก่ผู้เข้าชมมาแล้ว

“เขาเคยไปจัดแสดงที่ไบเทคบางนาเมื่อปี 2551 ก็ไม่ได้กังวลกับ Concept ว่ามันเป็นอย่างไรงี้ คือเราพอรู้อยู่แล้ว ตอนนั้นได้ไปด้วยที่ไบเทค” (มะยม)

“หลังจากนั้นเขามีโครงการ *Dialogue in the Dark* ที่บางนา จัด 20 วัน เหมือนลองก่อนจัดเป็นนิทรรศการพิเศษขึ้นมา พี่เลยไปสมัคร พอทำเลยชอบ” (มะปราง)

จากการบอกเล่าของเพื่อนผู้มีดวงตามืดที่เคยได้สัมผัสกับประสบการณ์การเป็นผู้นำทางถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตการมีดวงตามืดแก่ผู้เข้าชม และเห็นว่าเป็นงานที่ทำหายความสามารถของอาสาสมัครจากการเป็นผู้นำทาง ทำให้เกิดการบอกเล่าต่อ ๆ กันของผู้มีดวงตามืดด้วยกันเอง เมื่อนิทรรศการมาจัดตั้งที่องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ และมีความประสงค์ให้ผู้มีดวงตามืดเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้นำทางและถ่ายทอดประสบการณ์ไปยังผู้เข้าชมนั้น ก็เกิดการบอกเล่าหรือแนะนำต่อ ๆ กันจากเพื่อนผู้มีดวงตามืดด้วยกันเอง รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านสมาคมคนตาบอด เมื่ออาสาสมัครทราบข่าวก็เข้ามาสมัครและอบรมการเป็นผู้นำทาง โดยจุดเริ่มต้นของการเป็นอาสาสมัครเพราะมีความสนใจในการเป็นผู้นำทางในนิทรรศการ เนื่องจากเป็นสิ่งที่แปลกใหม่และท้าทายสำหรับผู้มีดวงตามืด เกิดความรู้สึกว่ามีผู้ที่เห็นความสำคัญของผู้มีดวงตามืดจนทำให้เกิดนิทรรศการขึ้นมา นอกจากนี้ด้วยลักษณะของงานอาสาสมัครในนิทรรศการมีความเฉพาะเจาะจงว่าเป็นงานสำหรับผู้มีดวงตามืด นอกจากความแปลกใหม่ของงานแล้วอาสาสมัครยังเห็นว่าเป็นงานที่ท้าทายความสามารถ และเป็นงานที่มีคุณค่าสำหรับตนเอง

“ทีแรกเพื่อนทำงานอยู่ก่อน เพื่อนที่เรียนด้วยกันที่ศูนย์ฝึกอาชีพนะคะก็เขาก็มาทำที่นี้คือตอนแรกเขาก็ยังไม่บอกเรามาทำที่นี้ พอเขาเข้ามาทำแล้วก็เล่าให้ฟังว่าทำแบบนี้ละ เราก็รู้สึกว่าเขาสนใจ พอมีเปิดรับรอบ 2 เขาก็บอกเราให้มาสมัคร... ต้องเรียกว่าเพื่อนแนะนำดีกว่าคะ ไม่ได้ชวนแต่เขาไปเล่าให้ฟังว่าเป็นอย่างนี้ เราก็สนใจ เขาก็ไม่ได้ชวนอะไร มันเป็นความต้องการของเราเอง” (มะนาว)

“ทราบข่าวจากสมาคมคนตาบอดครับผม” (มะยม)

“ก็ได้ติดต่อกับเพื่อนที่อยู่ใกล้ๆกันที่เข้าหออยู่ด้วยกัน มายืนโบสมิตรทิ้งไว้ก่อน...
อยากรู้ว่าเป็นยังไงก็ลองมาทำดู เราตัดสินใจสมัคร ก็เพื่อนบอกว่าเพื่อนแนะนำให้คนรู้จักเกี่ยวกับชีวิตคน
ตาบอดด้วย” (เฟื่อง)

จะเห็นได้ว่าจุดเริ่มต้นของการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดมีทั้งการชักชวนจากเพื่อน
ทราบข่าวจากสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ของนิทรรศการ แต่จุดเริ่มต้นที่อาสาสมัครมีเหมือนกันคือ
การเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้นำทางด้วยความสมัครใจ แม้เหตุผลแรกเริ่มที่มาเป็นอาสาสมัครจะไม่
เหมือนกัน เช่น ต้องการเป็นอาสาสมัครเพราะรู้สึกเป็นงานที่ทำหาย ต้องการให้สังคมเข้าใจชีวิตของ
ผู้มีดวงตามืด อยากได้ประสบการณ์ใหม่ ๆ ในชีวิต แต่อาสาสมัครที่ทำหน้าที่ตรงมาล้วนแล้วแต่มา
ด้วยความสมัครใจ และอยากให้ความรู้ อยากให้ประสบการณ์แก่ผู้เข้าชม

จะเห็นได้ว่าก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด อาสาสมัครได้ผ่านประสบการณ์ชีวิตต่าง ๆ
มากมายทั้งผู้ที่มีดวงตามืดตั้งแต่กำเนิดและผู้ที่มีดวงตามืดภายหลัง ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมามี
ทั้งชีวิตในวัยเด็ก ชีวิตการเรียนหนังสือ ชีวิตการทำงานหาเลี้ยงชีพ จวบจนกระทั่งถึงจุดเริ่มต้นของ
การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด อาสาสมัครแต่ละคนมีประสบการณ์ชีวิตทั้งที่คล้ายกันและแตกต่างกัน
ตามบริบทของสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ที่แต่ละคนได้ประสบ อันส่งผลต่อความเชื่อ ความรู้สึก
นึกคิด และเจตคติต่อชีวิตของการเป็นผู้มีดวงตามืด แต่ถึงแม้จะมีประสบการณ์ชีวิตในแต่ละช่วงชีวิต
ที่ทั้งคล้ายกันและแตกต่างกัน แต่ประสบการณ์ต่าง ๆ ก็ได้หล่อหลอมให้อาสาสมัครดวงตามืด
กลายเป็นผู้ที่มีความเมตตา มีจิตใจที่อยากช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น กล้าเปิดเผยตนเองต่อผู้อื่น
จนกระทั่งได้กลายมาเป็นอาสาสมัครดวงตามืดในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดดังเช่นในปัจจุบัน

ตอนที่ 2.2 ประสบการณ์ชีวิตขณะเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ในส่วนนี้ เป็นการนำเสนอประสบการณ์ชีวิตของอาสาสมัครดวงตามืดโดยเน้นในบริบท
ของนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด (Dialogue in the Dark) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อาสาสมัครมารวมตัว
กันด้วยเป้าหมายที่คล้ายกัน โดยจะฉายภาพให้เห็นตั้งแต่ประสบการณ์นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร
กระบวนการของประสบการณ์เป็นอย่างไร ผลของประสบการณ์นั้นเป็นอย่างไร สุดท้ายแก่นของ
ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครเป็นอย่างไร

1) การก่อเกิดของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร

การเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด ไม่ใช่เพียงสามารถถ่ายทอด
ประสบการณ์ชีวิตของตนเองแก่ผู้เข้าชมได้เท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยการเรียนรู้และประสบการณ์อื่น ๆ
ประกอบกันด้วยเพื่อให้สามารถที่จะถ่ายทอดเรื่องราวและสร้างการเรียนรู้ให้แก่ผู้เข้าชมได้ ซึ่ง
ประสบการณ์เหล่านี้ได้เริ่มก่อเกิดตั้งแต่อาสาสมัครได้รับการฝึกฝนจากผู้มีประสบการณ์ หรือที่
อาสาสมัครเรียกว่า “มาสเตอร์ไกด์” เกิดจากการลงมือปฏิบัติ การลงมือปฏิบัติและการเรียนรู้จากการ

ปฏิบัติ และนอกจากนี้การก่อเกิดของประสบการณ์ยังมาจากการที่อาสาสมัครได้ถ่ายทอดความรู้ไปยังผู้เข้าชมอีกด้วย

1.1) ประสบการณ์เกิดจากการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นจุดเริ่มต้นของการก่อเกิดประสบการณ์ ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดเริ่มต้นจากการเรียนรู้ ซึ่งเกิดจากการได้รับการฝึกฝนจากไกด์ผู้มีดวงตามืด หรือที่อาสาสมัครเรียกว่า “มาสเตอร์ไกด์” ที่มีทั้งมาสเตอร์ไกด์คนไทย และชาวต่างชาติ เมื่ออาสาสมัครเข้ามาเป็นผู้นำทางในนิทรรศการแห่งนี้แล้ว สิ่งแรกที่ต้องเรียนรู้คือการได้รับการฝึกให้เป็นผู้นำทางในนิทรรศการ ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ในการเป็นผู้นำทางเลยก็ว่าได้ แม้การเป็นผู้นำทางจะใช้ประสบการณ์จากการเป็นผู้มีดวงตามืดแต่อาสาสมัครจำเป็นต้องเรียนรู้ในลักษณะที่เป็นแนวทางของนิทรรศการด้วย โดยการเรียนรู้จากมาสเตอร์ไกด์นี้เป็นการเรียนรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเป็นผู้นำทาง บริบทของนิทรรศการ และเป้าหมายของการนำชมในแต่ละสถานการณ์ โดยมาสเตอร์ไกด์จะแนะนำตั้งแต่เรื่องของการแนะนำตัว บุคลิกภาพ การพูด การควบคุมอารมณ์ ถ่ายทอดประสบการณ์ การแก้ไขปัญหาเบื้องต้นที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในระหว่างการนำชม แต่เป็นในลักษณะที่กว้างไม่ได้ลงรายละเอียดเชิงลึกซึ่งจะขึ้นอยู่กับเทคนิควิธีการและประสบการณ์ของอาสาสมัครแต่ละคนเอง เพื่อให้อาสาสมัครดวงตามืดได้เป็นแนวทางในการนำชม จากนั้นมีการทดลองให้นำชมและมาสเตอร์ไกด์จะเป็นผู้ให้ข้อเสนอแนะการนำชมของอาสาสมัครแต่ละคนเพื่อปรับปรุงให้เข้ากับบริบทของนิทรรศการ

“หลังจากคัดแล้วเขาก็จะมาทรน มาฝึกเรานะคะ เขาส่งไกด์จากประเทศเยอรมนีมาทรนให้เรา ซึ่งไกด์เป็นคนตาบอด” (มะนาว)

“อบรมเกี่ยวกับทิศทาง สถานที่ใกล้เคียงว่ามีตรงไหนบ้าง ในห้อง อบรม Dialogue ของการพูดนิดหน่อย อบรม Pattern เบื้องต้นนะครีว่าตรงนี้มีอะไรบ้าง การเปิด ปิดไป ตรงไหน อบรมว่าในห้องมีอะไรบ้าง เราต้องทำอะไรบ้าง เราต้องรู้หมดเลย เช่น เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ โหเขาจะมีจำลองสถานการณ์ เช่น โหไฟไหม้คนหูหนวก เราจะพาเขาไปยังไง การที่ไกด์จะนำเราต้องพาเขาไปได้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นผู้พิการแขน ขา หูหนวก ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย” (มะไฟ)

“แรก ๆ คือเขาจะทำให้ตัวเขาเป็นไกด์ แล้วเราเป็นผู้เข้าชม เขาก็จะนำไปเรื่อย ๆ แล้วตอนหลังเขาก็ให้เราทำบ้าง มันจะมีหัวข้อต่าง ๆ ว่ารอบนี้เราจะเน้นเรื่องอะไร ระดับเสียง ถ้า Visitor เสียงดังเราควรใช้เสียงแบบไหน Visitor เสียงเบาเราควรลดระดับเสียง ถ้าเราตะโกนเสียงดังมากเกินไปเนี่ยบางคนจะรู้สึกที่เราไปตะคอกใส่เขา” (มะพร้าว)

การฝึกฝนเพื่อเป็นผู้นำทางในนิทรรศการนี้ มาสเตอร์ไกด์ซึ่งเป็นผู้มีดวงตามืด เช่นเดียวกับจะเป็นผู้ให้การแนะนำ ซึ่งจะเป็นการแนะนำให้อาสาสมัครทราบว่าในนิทรรศการมี สถานการณ์อะไรบ้างที่ผู้เข้าชมจะได้เรียนรู้ แต่ละสถานการณ์มีจุดเน้นการเรียนรู้ที่อะไร เช่น สถานการณ์ของตลาด เป็นจุดที่ต้องการให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้ด้วยการสัมผัสโดยใช้มือสัมผัสสิ่งของ ต่าง ๆ ในตลาด ห้องฟังเพลง เน้นให้ผู้เข้าชมได้ใช้ประสาทสัมผัสทางการได้ยิน เป็นต้น แนะนำ สภาพแวดล้อมภายในนิทรรศการว่าเป็นอย่างไร และให้คำแนะนำว่าแต่ละสถานการณ์ที่เราต้องให้ ความรู้แก่ผู้เข้าชมควรให้ความรู้เกี่ยวกับอะไร รวมทั้งลักษณะการพูด ระดับเสียงควรอยู่ระดับไหน เพื่อให้ผู้เข้าชมมีความสุขกับการได้มาเรียนรู้ในนิทรรศการ นอกจากนี้ยังรวมถึงการดูแลความ ปลอดภัยแก่ผู้เข้าชม และการแก้ปัญหาเบื้องต้นที่อาจเกิดขึ้นในขณะที่เข้าชม ซึ่งอาสาสมัครดวงตามืด ทุกคนจะได้เรียนรู้ทุกตำแหน่งของการนำชม เพราะทุกคนจะต้องได้สลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันเพื่อทำ หน้าที่ให้ความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ในทุกตำแหน่ง

“นิทรรศการมี Concept เดียวกันคือพูดยังไงก็ได้ แนะนำ ชักจูง จูงใจให้เขาใช้ ประสาทสัมผัส จะไม่มีการไปบอกอะไร อันนี้เป็นอะไร อันนี้กลิ่นอะไร เช่นพอเข้าไปถามว่า ตอนนี้ คุณได้ยินเสียงอะไรบ้าง พอเขาบอกเราก็จะบอกว่างั้นลองเอามือสัมผัสดูว่าเป็นยังไง” (มะม่วง)

“ทุกอย่างเกี่ยวกับการเป็นไกด์ หรือว่าเป็นบาร์เทนเดอร์ หรือว่าเป็นตุ๊ก ๆ ถ้าเคยเข้าไป ก็ก็จะรู้ว่ามี้ไกด์ มีบาร์เทนเดอร์ มีตุ๊ก ๆ เขาก็จะเทรนเราทุกตำแหน่ง และที่สำคัญคือเขาจะเทรน เรื่องดูแลความปลอดภัยให้กับ Visitor เวลาเกิดปัญหาเราจะทำยังไง ปัญหา” (มะนาว)

อย่างไรก็ดี การได้รับการฝึกฝนจากมาสเตอร์ไกด์นี้เป็นเพียงการฝึกฝนเบื้องต้นของ การเป็นผู้นำทางในนิทรรศการ แต่อสาสมัครดวงตามืดยังต้องใช้ความรู้ และประสบการณ์ชีวิตการ เป็นผู้มีดวงตามืดในการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ภายในนิทรรศการ รวมทั้งเรื่องราวชีวิตของตนเอง ประสบการณ์ชีวิตการเป็นผู้มีดวงตามืดที่อาจถูกถามจากผู้เข้าชมในจุดสุดท้ายที่มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้แก่กันให้แก่ผู้เข้าชมได้เรียนรู้ ได้สัมผัสให้มากที่สุด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ขึ้นอยู่กับเทคนิค วิธีการของ แต่ละคนที่จะนำออกมาใช้ ทั้งการพูด การสร้างความสนุกสนาน การถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เข้าชมที่มี ทุกเพศ ทุกวัย รวมทั้งการออกแบบการนำชมก็จะเป็นไปตามทักษะและความสามารถของ อาสาสมัครแต่ละคน

“เทรนเนอร์เขาก็จะสอนในลักษณะที่ว่า เขาก็ไม่ยากให้เป็นการสอน อยากให้เป็น การพูดคุย แต่ว่าในทักษะของแต่ละคนที่จะออกแบบการนำชมของแต่ละคนก็จะเป็นสไตล์ใครสไตล์ นั้นนะค่ะ” (มะนาว)

“เราจะให้เราเอาประสบการณ์ของเราเองในการที่จะสื่อออกมาให้ผู้เข้าชมหรือผู้ที่เข้ามาเรียนรู้ได้เรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตของเราในแต่ละอย่างที่เราได้มีประสบการณ์ ได้ผ่านประสบการณ์มา” (มะขาม)

การที่อาสาสมัครดวงตามีตได้รับการฝึกฝนการแนะนำจากมาสเตอร์ไกด์ รวมทั้งการได้ทดลองเป็นผู้เข้าชมก่อนที่จะปฏิบัติงานจริงนั้น ทำให้อาสาสมัครเกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ในขั้นต้นก่อนที่จะได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดการเรียนรู้การเป็นผู้นำทางในนิทรรศการแห่งนี้ รวมทั้งเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความมั่นใจว่าตนเองจะสามารถเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ และสร้างความสุข ความสนุกสนานแก่ผู้เข้าชมได้ แต่อย่างไรก็ตามนี่เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการก่อเกิดประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการ หลังจากนั้นประสบการณ์ยังเกิดจากการที่อาสาสมัครดวงตามีตได้ลงมือปฏิบัติจริงจากการเป็นผู้นำทางในนิทรรศการ ดังได้นำเสนอให้เห็นต่อไป

1.2) ประสบการณ์เกิดจากลงมือปฏิบัติ

การได้พบเจอกับผู้คนทุกเพศ ทุกวัย และหลากหลายกลุ่มไม่ว่าจะเป็นเด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ ที่มีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จากการเป็นผู้นำทางในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด ทำให้อาสาสมัครเกิดการเรียนรู้ที่จะนำเทคนิค วิธีการในการนำชมที่แตกต่างกันตามลักษณะของผู้เข้าชมแต่ละกลุ่ม ซึ่งขึ้นอยู่กับสิ่งที่อาสาสมัครได้เจอที่มีทั้งมาจากปัญหา ประสบการณ์จากเพื่อนอาสาสมัคร จากผู้เข้าชม ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดเริ่มจากได้รับการฝึกฝนจากมาสเตอร์ไกด์ส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ ยังมาจากการลงมือปฏิบัติ ซึ่งดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าอาสาสมัครแต่ละคนจะได้เรียนรู้การเป็นผู้นำชม เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ทุกสถานการณ์ในนิทรรศการ ทำให้เมื่อยิ่งได้ให้ความรู้แก่ผู้อื่น ยิ่งได้พบเจอเหตุการณ์ที่หลากหลาย ก็ยิ่งเป็นการส่งเสริมประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครโดยไม่รู้ตัว อาสาสมัครจะค่อย ๆ เกิดการเรียนรู้ ยิ่งได้เป็นผู้นำทางมากเท่าไรประสบการณ์ก็ยิ่งเกิดขึ้นมากเท่านั้น ในช่วงแรก ๆ ของการเป็นผู้นำทางอาสาสมัครดวงตามีตอาจยังทำตามที่ตนเองได้รับการแนะนำจากมาสเตอร์ไกด์ ทั้งการพูด การนำชม แต่เมื่อได้นำชมไประยะหนึ่ง ได้พบเจอประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มาจากทั้งผู้เข้าชม และเพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน พบเจอปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนแนวทางการแก้ปัญหาที่อาสาสมัครแต่ละคนใช้ในนิทรรศการ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดประสบการณ์แก่อาสาสมัครทั้งสิ้น เริ่มใช้ประสบการณ์จากการปฏิบัตินี้ในการเป็นผู้นำชมมากขึ้น รวมทั้งการรู้จักสร้างสรรค์และออกแบบการนำชมให้มีทั้งความสนุกสนานและได้ความรู้ตามแบบฉบับของตนเอง

“ครั้งแรกที่เข้ามาเป็นอะไรที่มีมันมากเลยคะ ไม่รู้จะไปทางไหน เหมือนกับว่าเรายังหลงทางอยู่นะคะ กว่าจะ Memory ทุกอย่างไว้ในสมองได้นะคะก็ใช้เวลาหลายวันเหมือนกันนะคะ” (มะนาว)

“พอพาเขาไปหน้าที่ของเราคือทำยังไงก็ได้ให้เขารู้สึกผ่อนคลายมากที่สุด เพราะว่าบางคนเข้ามาเขาจะกลัว ไม่ปลอดภัยแล้วเพราะว่าเขา มองไม่เห็น เราจะต้องละลายพฤติกรรมเขาก่อน ด้วยการถามชื่อ ค่อยเล่นกับเขา แนะนำตัวเรากับเขาอีกครั้งหนึ่ง แล้วก็บอกกติกาของเราให้เขาฟัง เวลาเดินต้องเดินยังไง เดินตามเสียงเรามา นะ คือให้เขาได้ใช้ประสาทสัมผัสส่วนที่เหลือทั้งหมด เราเองจะทำยังไงละให้เขาได้รู้ว่านี่มันปลอดภัยนะ ต้องบอกทักษะของเราให้เขาได้รู้” (มะปราง)

“เมื่อก่อนบางทีมีนิกตามสคริปเขา แต่เดี๋ยวนี้ไม่ต้องแล้ว จะเป็นไปตามธรรมชาติของมันเองจากที่เราได้นำเรื่อง ๆ” (มะขาม)

เมื่อประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครมากขึ้น จากที่เคยทำตามการแนะนำของมาสเตอร์ก็เกิดอย่างเดียว อาสาสมัครจะเริ่มมีการใช้สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการนำชมจากผู้อื่นที่หลากหลาย ผนวกกับประสบการณ์และความรู้สึกของตนเองเข้าไปในการนำชม เริ่มมีเทคนิควิธีการใหม่ ๆ ของตนเองเข้ามาสร้างความสนุกสนานและความประทับใจให้แก่ผู้เข้าชม เกิดความรู้สึกและมีจิตวิญญาณของการเป็นผู้นำทางที่อยากให้ผู้เข้าชมได้รับทั้งความรู้ ประสบการณ์ และความสนุกสนานจากการชมนิทรรศการ

“พี่ก็จะรู้สึกอยากให้ผู้ Visitor รู้สึกสนุกไปกับเรา ให้เหมือนพาเที่ยวแล้วใส่ความรู้เข้าไปบ้าง คือแนะนำว่า เออเนี่ย อย่างเช่นสมมติว่าเดินอยู่ในตลาดเราก็จะให้เขาเดินไปก่อน สัมผัสดูก่อนว่าเจออะไร” (มะนาว)

“การที่เราเทรนก็เป็นแนวทางหนึ่ง แต่ว่าการที่เราจะไปลอกเลียนเทรนเนอร์โดยตรงมันก็ไม่เข้ากับเรา ต้องเอามาปรับให้เข้ากับบุคลิกของเรา หรือเอามาปรับปรุงให้เข้ากับสถานการณ์ด้วย” (มะเฟือง)

การถ่ายทอดเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตการเป็นผู้มีดวงตามืดให้แก่ผู้เข้าชมเป็นการสร้างประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการลงมือปฏิบัติด้วยการนำความรู้ ความคิด ความเชื่อ และความรู้สึกของอาสาสมัครเองใส่ลงไปในการนำชม ผนวกกับประสบการณ์ที่ประสบในขณะนำชม การได้ลงมือปฏิบัติเป็นผู้นำชมของอาสาสมัครดวงตามืดทำให้ได้เรียนรู้และทดลองฝึกฝนจนเกิดเป็นประสบการณ์ ประสบการณ์จะค่อย ๆ ก่อเกิดจากการได้ทดลองปฏิบัติของอาสาสมัคร โดยการถ่ายทอดความเป็นผู้มีดวงตามืดไปสู่ผู้เข้าชม ใส่ความรู้สึกของตนเองที่ต้องการ

ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตไปยังผู้เข้าชม รวมทั้งการสอดแทรกเรื่องราวอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เข้าชมด้วย

“การพูดเราต้องพูดเอง เราต้องถ่ายทอดตัวเราที่เป็นตัวเราออกมา เราถ่ายทอดความเป็นตัวของเราให้ดีที่สุดนะครับ คือเอาความรู้สึกที่แท้จริงของเรา แล้วบรรยายในสังคมปัจจุบันให้กับตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนเราถ่ายทอดให้เขาได้รู้ แล้วแทรกธรรมเข้าไปบ้างเด็กก็จะได้รู้ ถ้าเป็นเด็กที่จิตใจมั่นคงลงไปสอบถามเขาว่าทำยังไง จากที่ถามลูกเขาก็บอกว่าพ่อแม่เขาพาไปทำบุญ อาจจะมีเวลาได้นั่งสมาธิ” (มะขาม)

“ที่นี้เขาจะมีกฎห้ามเอามือถือเข้าใช้ไหมครับ ถ้าเจอให้เอาออกเลย แต่ถ้าผมเจอจับได้ ผมก็จะบอกว่า ใครเอาโทรศัพท์มายอมรับมาเลย ยอมรับตรง ๆ เอามาฝากพี่ดีกว่าไม่อยากพาออก ไหน ๆ ก็เสียค่าบัตรมาแล้ว ผมจะใช้ความเอื้ออาทร” (มะเฟือง)

หากการได้ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครนำผู้เข้าชมเรียนรู้ในนิทรรศการเป็นการช่วยให้ผู้เข้าชมเข้าใจชีวิตของผู้มีดวงตามืดในสังคมมากขึ้น ในทางกลับกันการนำทางนี้ก็ช่วยให้ผู้มีดวงตามืดได้เรียนรู้การเป็นผู้นำทาง เรียนรู้ที่จะดูแลผู้อื่นมากขึ้นด้วยเช่นกัน จากการมีชีวิตเป็นผู้มีดวงตามืดที่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากผู้อื่นมาตลอด ทั้งจากครอบครัวและคนใกล้ชิด หรือแม้แต่ในโรงเรียน ทำให้โอกาสในการที่อาสาสมัครดวงตามืดจะได้ดูแลผู้อื่นนั้นมีไม่มาก แต่เมื่อผู้มีดวงตามืดมีใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการแห่งนี้ ทำให้ได้เรียนรู้การดูแลผู้อื่นจากการที่ต้องดูแลผู้เข้าชมที่หลากหลาย ทั้งทางด้านความปลอดภัย ด้านอารมณ์ความรู้สึกของผู้เข้าชม โดยไม่ลืมจุดประสงค์ของการนำชมคือการให้ผู้เข้าชมได้เปิดประสาทสัมผัสด้านอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากดวงตาให้มากที่สุด อาสาสมัครดวงตามืดจะต้องใช้ความสามารถและประสบการณ์จากการเป็นผู้นำทางมาใช้ในการเข้าถึงและเข้าใจผู้เข้าชมให้มากที่สุด เพื่อให้ผู้เข้าชมเกิดความไว้วางใจในความปลอดภัย ได้รับความสนุกสนาน และไม่ลืมความรู้และประสบการณ์จากนิทรรศการ

“ถ้าเด็กเล็ก ๆ เราถึงดูแลเป็นพิเศษ เพราะกลัวหกล้ม แต่ถ้าเป็นผู้ใหญ่เดินมาเราก็ปล่อยให้เขาจัดการตัวเอง แต่เราต้องถามเขากว่าเออแขกคนนี้นะมีแผลตรงไหนไหม เพื่อที่เราจะได้ระวังไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ” (มะปราง)

“ผู้เข้าชมมีหลายรูปแบบ คือการนำชมผู้ใหญ่ การนำชมเด็กบางที่อารมณ์ของเราในการที่จะสนุกสนานเฮฮามันก็อีกรูปแบบหนึ่ง ...แต่การดูแลเท่าเดิมนะครับ แต่การจะใส่มุขใส่อะไรบางที่เล่นไปเขาก็ไม่ได้ซ้ำด้วย มันก็ต้องเป็นการนำชมแบบราบเรียบ แต่ยังคง Concept ของนิทรรศการไว้อย่างน้อยเขาต้องได้ใช้ประสาทสัมผัสของเขา เขาต้องได้ตอบบ้างก็กระตุ้นให้เขาได้พูด ให้เขาได้มีส่วนร่วม” (มะม่วง)

“ทำให้เราได้รับรู้ สังเกตพฤติกรรมเด็กหลาย ๆ คน” (มะไฟ)

จะเห็นได้ว่า การก่อเกิดของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ส่วนหนึ่งมาจาก การลงมือปฏิบัติ การที่อาสาสมัครได้ลงมือปฏิบัตินี้เป็นการได้ทดลองประสบการณ์ทั้งที่เป็นประสบการณ์เดิม และประสบการณ์จากที่ได้รับการฝึกฝนจากอาสาสมัครที่ก่อเกิดจนเกิดการนำมาปรับใช้ให้เข้ากับสถานการณ์จริงในนิทรรศการที่ตนเองได้ประสบซึ่งมาจากทั้งผู้เข้าชม อาสาสมัครดวงตามืดด้วยกันเอง และอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติ ส่งผลต่อการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครให้สามารถเป็นผู้นำทางที่สร้างความสุข สร้างรอยยิ้ม และการเรียนรู้แก่ผู้เข้าชม การเกิดประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครจึงเกิดจากการได้ลงมือปฏิบัติ นอกจากประสบการณ์ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติอย่างเดียวแล้ว การก่อเกิดประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดยังเกิดจากการได้ลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากการปฏิบัติอีกด้วย ซึ่งในส่วนนี้การเรียนรู้จะไม่เป็นลำดับขั้น กล่าวคืออาสาสมัครดวงตามืดเกิดประสบการณ์จากผลของการได้ลงมือปฏิบัติ ทำให้เกิดการเรียนรู้ เมื่อเรียนรู้แล้วก็นำไปปฏิบัติและเกิดการเรียนรู้อีกครั้งจากสิ่งที่ได้ปฏิบัติ ซึ่งจะได้นำเสนอให้เห็นประสบการณ์ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากการปฏิบัติในลำดับไป

1.3 ประสบการณ์เกิดจากการลงมือปฏิบัติและการเรียนรู้จากการปฏิบัติ

นอกจากประสบการณ์จะเกิดจากการลงมือปฏิบัติแล้วยังเกิดจากการลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากการปฏิบัติด้วย หลังจากอาสาสมัครดวงตามืดได้ทดลองประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติจนก่อเกิดเป็นประสบการณ์แล้ว การปฏิบัตินั้นยังทำให้เกิดการเรียนรู้ เมื่อเรียนรู้แล้วเกิดการนำไปปฏิบัติอีกครั้ง ซึ่งประสบการณ์ในขั้นนี้มีการประเมินผลการเป็นอาสาสมัครแล้วนำมาปรับปรุงการเป็นผู้นำทางของตนเองอีกด้วย ทั้งการประเมินตนเองจากสถานการณ์ที่พบเจอ การบอกเล่าจากเพื่อนอาสาสมัคร และเจ้าหน้าที่ในนิทรรศการ

1.3.1) เรียนรู้จากเพื่อนอาสาสมัคร

การทำงานอาสาสมัครในนิทรรศการแห่งนี้ อาสาสมัครไม่ได้ทำงานคนเดียว ในทุกครั้งที่มีการนำชมนั้นหมายถึงการทำงานเป็นทีม เนื่องจากอาสาสมัครต้องทำหน้าที่ตามแต่ละสถานการณ์ภายในนิทรรศการ โดยอาสาสมัครทุกคนเรียนรู้การเป็นผู้นำชมในทุกสถานการณ์มาแล้วจากอาสาสมัครที่ก่อเกิด และจากการได้ลงมือปฏิบัติจริง การที่แต่ละคนจะต้องรู้ในทุกสถานการณ์ของการนำชมนี้ทำให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันจากการปฏิบัติงานและการบอกเล่าประสบการณ์ สถานการณ์ ปัญหาต่าง ๆ จากเพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน ซึ่งทำให้สามารถนำประสบการณ์จากเพื่อนมาปรับใช้ในการนำชมหรือการแก้ปัญหาที่ตนเองพบเจอได้ อาสาสมัครดวงตามืดแม้จะมีช่วงที่ตนเองไม่ได้นำชมหรืออยู่ตามจุดต่าง ๆ ในนิทรรศการ แต่ด้วยการมีจิตใจที่อยากเรียนรู้และอยากพัฒนาตนเองทำให้มีการเข้าไปเรียนรู้จากการนำชมของเพื่อนอาสาสมัครด้วยกันเองในระหว่างที่ตนเองยังไม่มีหน้าที่ในนิทรรศการ ประสบการณ์ที่เกิดจากการเข้า

ไปเรียนรู้จากการปฏิบัติหน้าที่ของเพื่อนอาสาสมัครนั้นทำให้เกิดประสบการณ์ทั้งในเรื่องวิธีการนำชม การพูด การปฏิบัติต่อผู้เข้าชมแต่ละกลุ่ม แต่ละช่วงวัย การแก้ปัญหาเมื่อพบเจอกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด การได้เรียนรู้ว่าสิ่งที่มาสเตอร์ไกด์แนะนำเมื่อนำมาปฏิบัติจริงแล้วเป็นอย่างไร แล้วนำสิ่งที่คิดว่าเป็นประโยชน์มาปรับใช้ในการนำชมของตนเอง สิ่งเหล่านี้อาสาสมัครจะเกิดเป็นประสบการณ์ที่มาจากการปฏิบัติและเรียนรู้จากการปฏิบัติ

“หรือไม่ว่าเขาจะช่วงที่เขาถามในบาร์ ไกด์ก็จะเข้าไปฟังบ้างแต่ก็ไม่ได้เข้าไปฟังบ่อย ๆ อะไรที่เป็นประโยชน์เราก็น่าจะนำมาปรับใช้ เวลาเขานำชมเขาจะไม่พูดเยอะ เวลาเขากล่าวปิดเขาจะกล่าวถึงคนอื่น เพื่อนร่วมงาน บอกถึงคนอื่นด้วย พี่ก็เอามาเป็นตัวอย่างเวลาปิดพี่ก็จะกล่าวถึงคนอื่นบ้าง ถึงทีมงานของเรา” (มะปราง)

“ผมเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงานด้วย และผมก็เคยให้คำแนะนำว่าให้ดูเด็ก ถ้าเด็กเป็นแบบนี้ให้นำแบบนี้ดูสิ บางทีให้เขามาตามผมเลย” (มะไฟ)

“บางทีผมเข้าไปเจอ น้องคนนี้มีเทคนิคดีผมก็เอามาใช้เหมือนกัน จริง ๆ มันมีหน้าที่อยู่อันหนึ่งที่ต้องคอยเดินเข้าไปดูในนิทรรศการ คือสเปร์ไกด์ เข้าไปคอยดู คอยเดินตรวจอะไรพวกนี้ครับ ก็เจอคำพูด เทคนิคต่าง ๆ ก็จะใช้กัน หรือบางคนก็จะเอามาเล่าให้เป็นเรื่องตลก บางคนเจอผู้เข้าชมแปลก ๆ ก็จะใช้เอามาเล่าอะไรพวกนี้แหละครับ” (มะม่วง)

ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครในขั้นของการปฏิบัติและเรียนรู้จากการปฏิบัติที่เกิดจากเพื่อนอาสาสมัครด้วยกันนี้ นอกจากจะเรียนรู้โดยการเข้าไปศึกษาตอนเพื่อนนำชมแล้ว การบอกเล่าก็เป็นการเรียนรู้ที่นำไปสู่การปฏิบัติอีกทางหนึ่ง เมื่ออาสาสมัครดวงตามัดเข้าไปทำหน้าที่เป็นผู้นำทางและได้พบเจอกับผู้เข้าชมที่หลากหลาย พบเจอปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในนิทรรศการ ก็จะมีการนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่กันกับเพื่อนอาสาสมัครด้วยตนเอง จนทำให้เกิดการปฏิบัติและการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน อาสาสมัครบางคนเข้าไปพบเจอปัญหาในครั้งแรกยังไม่รู้ว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร แต่เมื่อได้รับการบอกเล่าจากเพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน และนำไปปฏิบัติก็ทำให้เกิดประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้จากเพื่อนและสามารถนำไปปฏิบัติให้เข้ากับการนำชมของตนเองได้ เทคนิค วิธีการต่าง ๆ จากเพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน แม้เป็นเพียงเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยก็สามารถเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้และนำมาปฏิบัติได้เช่นกัน

“เล่าประจำอะ ก็คือไกด์อย่างเช่นบางคนที่เขาเข้ามา เขาก็สอนวิธีการใช้ไม้เท้า” (มะปราง)

“บางที่เราไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร เราก็ต้องเรียนรู้จากสิ่งที่เขาเคยทำมา บางทีพี่ก็ถามเขาว่าเป็นอย่างไร ถ้าเป็นเธอจะทำอย่างไร เขาก็ให้คำแนะนำ เราก็พร้อมที่จะรับฟังอยู่แล้ว ดั่งเช่นการป้องกันไม่แขวนผ้าร่วงจากการสัมผัสของผู้เข้าชม เขาก็แนะนำว่าเอาไม้แขวนสองอันมาเกี่ยวมาไขว้กันเอาไว้ถ้าแขวนทางเดียวกันมันจะหล่นง่าย” (มะนาว)

“ก็ส่วนใหญ่จะคุยกันประจำอยู่แล้วว่าเออ ว่าเอ้ยวันนี้เราเจอกลุ่มที่น้องวัยรุ่นนักศึกษาทำตัวแบบนี้นะ สนุกไปกับน้องเขา เช่น เจอคนเยอะแล้วเจอคนไม่สนใจ บางคนเขาก็บอกว่าจะจุดไหนที่รู้สึกว่าจะตรงนั้นมันจะฟังง่าย เขาบอกให้ข้ามไปเลย ผมก็ข้ามนะ หรือบางคนบอกว่าถ้าน้องเสียงดังทำอย่างไร ก็ใช้สูตรพี่อีกคนหนึ่งเลยคือเราเงียบไว้ ปลอบใจให้เขาคุยกันเองพักหนึ่งแล้วเขาก็จะเงียบตามเราเอง เขาก็จะถามเราเองว่าทำไมพี่ถึงเงียบ ก็ถ้าเราเงียบน้องเขาก็จะถามว่าพี่ไต่ไปไหนเนี่ย” (มะเฟือง)

1.3.2) เรียนรู้จากสถานการณ์ที่พบเจอ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาสาสมัครดวงตามีตพบเจอจากการทำหน้าที่เป็นผู้นำทางในนิทรรศการ ล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ นำไปสู่การปฏิบัติ และส่งผลเป็นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครทั้งสิ้น ทั้งสถานการณ์ที่เกิดปัญหา และสถานการณ์ที่ไม่ใช่ปัญหา ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามีตที่ส่งผลจากการเรียนรู้และปฏิบัติจากสถานการณ์ที่พบเจอนี้ทำให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้นำทางในนิทรรศการเป็นไปตามความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์สู่ผู้เข้าชมอย่างมีอาชีพ เกิดเป็นความรู้สึกรักในการถ่ายทอดและอยากให้สิ่งที่ตนเองให้นั้นเกิดประโยชน์กับผู้เข้าชมมากที่สุด อาสาสมัครนำประสบการณ์ที่พบเจอจากการนำชมมาปรับใช้ในการนำชม ซึ่งในแต่ละรอบจะแตกต่างกันตามลักษณะของผู้เข้าชม เทคนิค วิธีการต่าง ๆ จะค่อยเกิดขึ้นภายหลังจากที่พบเจอกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป

“ตอนนี้มันจะไปตามความรู้สึกของงานแล้ว ที่เราเก็บเกี่ยวมาจากผู้เข้าชม บางคนพอเขารู้ว่าเราตาบอดมมมองของเขาก็จะไปคนละแบบคนละแนวแล้ว เราก็เอามาปรับ ปรับทุกรอบ รอบนี้เจอผู้เข้าชมคือเราก็อาจจะเสียงเข้มขึ้น รอบนี้เจอผู้เข้าชมดี เราก็ปรับเสียงลงมา วิธีการคุยก็ต้องเรียบ อย่างเจอเด็กแบบนี้ต้องทำอย่างไร ควรจะอย่างไรดี ก็คุยประจำ เด็กคือแบบนี้ควรจะไปไว้ตรงไหน อย่างถ้าเด็กคือบางคนอยู่หน้าก็ให้ไปอยู่หลัง หรือถ้าอยู่หลังแล้วแกล้งเพื่อนอีกก็ให้อยู่กลาง” (มะขาม)

“เหตุการณ์ต่าง ๆ ก็จะสอนเราไปเรื่อย ๆ เวล่านำชมทำอย่างไรให้เวลามันเร็วขึ้น เราก็ต้องแยกเขาออกเป็น 2 กลุ่ม เฉพาะในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง” (มะปราง)

1.3.3) เรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากการปฏิบัติและเรียนรู้จากการปฏิบัติจะมาจากปัจจัยนอกซึ่งทั้งจากสถานการณ์ที่พบเจอและจากเพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน ยังมาจากการปฏิบัติและเรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเองอีกด้วย การทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครในนิทรรศการเป็นบทเรียนสำคัญที่ทำให้อาสาสมัครได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นด้วยตนเองระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครแต่ละคนจะแตกต่างกันตามประสบการณ์ที่พบเจอและความถนัดของแต่ละคน ดังเช่น การจินตนาการภาพเพื่อให้สามารถอธิบายแก่ผู้เข้าชมให้เห็นภาพมากที่สุดท่ามกลางความมืด เมื่อนำชมก็จะสามารถอธิบายโดยการมองเป็นภาพว่าอะไรอยู่ตรงไหน ภาพจึงเปรียบเสมือนแผนที่นำทางในการนำชมของอาสาสมัครดวงตามืด เรียนรู้จากผู้เข้าชมส่วนใหญ่จะถามเกี่ยวกับอะไรเมื่อเราเปิดโอกาสให้เขาได้ถาม ทำให้สามารถเตรียมคำตอบหรือสิ่งที่อยากถ่ายทอดไปสู่ผู้เข้าชมได้ เช่นถามเกี่ยวกับการใช้ชีวิตของอาสาสมัครดวงตามืด การเดินทางเป็นต้น สามารถรับมือและสร้างความสนุกสนานที่ยังคงความรู้และสิ่งที่ต้องการให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละกลุ่มผู้เข้าชม โดยในแต่ละครั้งอาสาสมัครจะไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าตนเองจะเจอผู้เข้าชมลักษณะใด หรืออาจเจอกับผู้เข้าชมหลาย ๆ กลุ่มพร้อมกัน ดังนั้นเมื่อได้เรียนรู้จากการปฏิบัติอย่างหลากหลายทำให้อาสาสมัครเกิดประสบการณ์จนสามารถนำชมได้ทุกกลุ่ม ทุกวัย สามารถใช้คำที่เหมาะสมกับผู้เข้าชมในแต่ละกลุ่ม

“เราต้องหาสัญลักษณ์ หนึ่งก็คือว่าเราเจออะไรอยู่ตรงไหนบ้าง จะเป็นการสร้างภาพในสมองเหมือนเป็นแผนที่ของเราว่าตรงนี้มีอะไรอยู่ เราจะนึกภาพในจินตนาการของเรา ว่าเมื่อเราเจอ สมมติโต๊ะอยู่ตรงนี้ เดินทางซ้ายเราจะต้องเจออันนี้ มันจะเกิดภาพขึ้นมาโดยอัตโนมัติ จนถึงทุกวันนี้เวลาที่ฉันอยู่ในนิทรรศการจะมองเห็นเป็นภาพว่าอะไรอยู่ตรงไหน” (มะนาว)

“ตอนหลัง ๆ นี้ใช้ประสบการณ์ส่วนตัวเลย แบบว่า เอ้ยหลังจากที่เราทำงานมาอะไรที่เราสามารถสอดแทรกเข้าไปได้ สอดแทรกไปเลย เดียวนี้ก็แบบว่าเวลาไปบางสถานที่อย่างนี้เราให้จับบับ ก็จะถามเลยว่าสิ่งนี้เวลาอยู่ข้างนอกห้องเคยเห็นที่ไหนบ้าง เคยเจอที่ไหนบ้าง ถ้าเกิดบอกยังงี้บางทีให้เขาจับอย่างเดี๋ยวนั้น บางทีเขายังไม่รู้ เขายังนึกไม่ออกว่าสถานที่นั้นคือที่ไหน แต่ที่ถ้าเกิดแบบนี้ห้องเคยเห็นที่ไหนบ้าง สมมติเจอมันนั่งสักตัวหนึ่ง มันนั่งแบบนี้ห้องเคยเห็นที่ไหน” (มะเฟือง)

นอกจากนี้การปฏิบัติจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองยังทำให้อาสาสมัครเรียนรู้ในการทำงานกับคนหลากหลายกลุ่ม หลากหลายความคิด ทั้งกับเพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน ผู้เข้าชมและอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติในนิทรรศการ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดประโยชน์กับทั้งการทำหน้าเป็นผู้นำทางและมุมมองของอาสาสมัครต่อสังคมภายนอก รวมทั้งการปรับตัวเกี่ยวกับอารมณ์ของอาสาสมัครเองให้เป็นผู้ที่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ด้วยดวงตาที่มองไม่เห็นประกอบกับ

การได้รับช่วยเหลือมาโดยตลอดทำให้เมื่อต้องมาเป็นผู้ดูแลผู้อื่นอารมณ์ของอาสาสมัครจะค่อนข้างแปรปรวน การที่อาสาสมัครได้เรียนรู้ด้วยตนเองทำให้สามารถปรับตัวทั้งทางอารมณ์และการทำงานร่วมกับคนหมู่มากได้ ส่งผลให้สามารถคิดกิจกรรมการนำชมที่หลากหลาย แม้ต้องเจอกับคนกลุ่มเดิมที่เคยเข้าชมแล้วก็ตาม อาสาสมัครดวงตามืดก็จะมีเทคนิค วิธีการในการนำชมที่แตกต่างจากครั้งก่อนเพื่อให้ผู้เข้าชมรู้สึกว่าคุณเองได้รับสิ่งใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลาจากการชมนิทรรศการ

“การปรับตัวกับการที่ต้องทำงานกับคนหลาย ๆ ประเภทหลาย ๆ แบบ หลากหลายอารมณ์ หลากหลายความคิด รวมถึงกับคนที่เขามองเห็นด้วย” (มะนาว)

“ก็พยายามหาชมใหม่ ๆ มาใส่ พยายามคิด เราพยายามไม่หยุดนิ่งหรือใช้คำพูดเดิม ๆ ตลอด อาจจะมีแนวเดิมบ้าง พอเราเริ่มเจออะไรใหม่ ๆ เราก็เริ่มเปลี่ยนมุม เปลี่ยนแนว ยกตัวอย่างรูปปั้นในสวนที่อุ้มนก แคบอกว่าอุ้มนกก็จบ แต่ตอนหลังจะถามว่านกมีกี่ตัว ถ้าเขาตอบว่าสองตัวเพราะอะไร ถ้าเขาบอกว่านกสองหัว เราก็ถามต่อว่านก 1 ตัวสองหัวได้ไหมครับ แล้วทำไมสุภษิตไทยทำไมบอกนกสองหัว ลองอธิบายหน่อยว่าทำไม อันนี้ก็จะใช้ได้กับเด็ก ๆ” (มะม่วง)

1.4 ประสบการณ์เกิดจากการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น

การก่อเกิดประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนอกจากจะเกิดจากการเรียนรู้ฝึกฝนจากมาสเตอร์ไกด์ ลงมือปฏิบัติ และปฏิบัติและเรียนรู้จากการปฏิบัติแล้ว สุดท้ายประสบการณ์เกิดจากการได้ถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น โดยนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ได้ปฏิบัติต่าง ๆ มาถ่ายทอดสู่ผู้เข้าชม การที่อาสาสมัครได้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้เข้าชมนั้นใช่เพียงแต่อาสาสมัครจะได้ฝึกฝนตนเองเท่านั้น แต่ยังเป็น “การให้” แก่ผู้เข้าชมได้เรียนรู้จากนิทรรศการ ซึ่งเป็นการที่อาสาสมัครยิ่งให้ก็ยิ่งก่อเกิดประสบการณ์แก่ตนเอง อาสาสมัครนอกจากจะได้ถ่ายทอดเรื่องราวในแต่ละสถานการณ์ของการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เข้าชมได้สัมผัสกับประสบการณ์ในโลกแห่งความมืดแล้วยังเป็นตัวแทนในการสร้างความเข้าใจให้แก่คนในสังคมได้เข้าใจผู้พิการที่ไม่ใช่เฉพาะผู้พิการทางสายตาเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงผู้พิการทางร่างกายด้านอื่น ๆ ด้วย ซึ่งการที่ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เข้าชมนี้ ทำให้อาสาสมัครเกิดประสบการณ์ในการเป็นอาสาสมัคร และเกิดความภาคภูมิใจที่ตนเองได้เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างประโยชน์เพื่อผู้อื่น แม้ว่าตนเองจะมีความบกพร่องทางร่างกายก็ตาม ทั้งการถ่ายทอดประสบการณ์ในนิทรรศการ ถ่ายทอดประสบการณ์ในพื้นที่อื่น ๆ

“คนตาดีเขาอาจไม่เคยได้เรียนรู้จากการใช้ชีวิตปกติ เขาก็ได้เรียนรู้โลกของเรา เราได้ให้ประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของคนตาบอดแก่เขา” (มะปราง)

“ก็รู้สึกว่าได้ใจที่เราเป็นส่วนหนึ่งซึ่งอาจเป็นส่วนเล็ก ๆ ที่ทำให้เมืองไทยเกิดการ พัฒนาให้กับคนรุ่นต่อไป เราก็มักรู้สึกว่าเต็มใจที่จะตอบ เพราะว่ามันเป็นประโยชน์กับตัวเราเอง แหะ ไม่ใช่แต่กับคนตาบอดหรอก ก็กับคนพิการอื่น ๆ ด้วย เป็นไกด์นำชมรู้สึกว่ามีประโยชน์” (มะนาว)

ความสุขมีหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับการนิยามของแต่ละคนว่าเป็นเช่นไร อาสาสมัครดวงตามืดเองก็เช่นเดียวกันความสุขของพวกเขาคือการได้ “ให้ความรู้และถ่ายทอด ประสบการณ์แก่ผู้เข้าชม” จึงทำให้ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดเกิดจากการที่ได้เป็นผู้ให้ ยิ่งให้ยิ่งก่อให้เกิดประสบการณ์ ความรู้สึกของการเป็นผู้ให้ซึ่งเป็นสิ่งที่ในสังคมผู้มองไม่เห็นหรือผู้ พิการทางสายตามิให้เห็นได้น้อยในสังคม ส่วนมากแล้วที่เห็นจะเป็นผู้รับมากกว่า ยิ่งเป็นการ ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตในโลกของความคิดที่ผ่านความยากลำบากต่าง ๆ นานา ซึ่งโอกาสในการ ได้ให้เรื่องราวเหล่านี้ถูกถ่ายทอดสู่สังคมมีไม่มาก ยิ่งสร้างความสุขและความรู้สึกมีคุณค่าให้แก่ อาสาสมัครดวงตามืดที่ได้แสดงความสามารถ ศักยภาพให้สังคมได้ประจักษ์

“พอเราให้ เรายิ่งได้ งานจิตอาสาแบบนี้ เป็นงานที่ทำเพื่อผู้อื่นแต่ได้ความสุขกับตัว เอง ถ้าเราทำงานให้คนอื่นอย่างนี้เราก็มักมีความสุข” (มะไฟ)

“ผมนำแบบว่าแล้วมีความสุขแบบจนจบเลยอะครับ รู้สึกแบบภูมิใจว่าเออมี ตอนแรก เลยเออเราได้อธิบายกับคนทุกเพศทุกวัยตั้งแต่เด็กเนี่ย เด็กเล็ก ๆ จนถึงอายุ ผู้สูงอายุเลยอะ ก็ได้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ความรู้สึกก็จะแตกต่างกันนะ เวลาคุยกับคนวัยรุ่นบางคนก็จะมีหลาย รูปแบบ” (มะเฟือง)

“เราก็มักจะไปนำชมกับคนหลากหลายรูปแบบ เขาสนใจที่จะมาเรียนรู้ชีวิตของคน ที่ มองไม่เห็น เราก็มักรู้สึกมีความสุขที่เราได้ถ่ายทอดข้อมูลให้เขา เราได้พูดออกไปพอเขาฟังเราก็ จะรู้สึกว่าเขาต้องได้อะไรไปบ้างจากคำพูดของเราไม่มากนักน้อย คือเราไม่ได้หวังว่าผลมันจะเกิดขึ้น โดยทันทีทันใด แต่มันไม่ได้หายไปเลย มันต้องอยู่ในใจของเขาที่เขาสัมผัส ที่เขาได้รับรู้ตรงนั้น” (มะนาว)

การให้ก่อให้เกิดความสุข ทั้งผู้ให้และผู้รับ อาสาสมัครดวงตามืดไม่เพียงแต่จะมี ความสุขจากที่ตนเองเป็นผู้ได้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์สู่ผู้เข้าชมเท่านั้น แต่เมื่อให้แล้วการตอบ รับจากผู้เข้าชมที่ดี ผู้เข้าชมได้รับความสุขก็เป็นแรงบันดาลใจยิ่งอยากที่จะเป็นผู้ให้มากขึ้น

“อยากให้เรามีความสุขก่อนกับการที่เข้ามาชมในนิทรรศการนี้” (มะนาว)

การเป็นผู้สร้างกำลังใจและแรงบันดาลใจแก่ผู้อื่นเป็นอีกหนึ่งความภาคภูมิใจของอาสาสมัครดวงตามืด การได้ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เข้าชมในทุกตำแหน่งหน้าที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์แก่อาสาสมัครได้อีกทางหนึ่ง เพราะการเป็นอาสาสมัครที่นี่ไม่เพียงแต่เข้าชมในแต่ละสถานการณ์ในนิทรรศการเท่านั้น แต่ยังเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกของการเป็นผู้มีดวงตามืดไปสู่ผู้เข้าชมอีกด้วย ซึ่งอาสาสมัครแต่ละคนมีประสบการณ์การเป็นผู้มีดวงตามืดที่แตกต่างกัน ทั้งระยะเวลาการมีดวงตามืด สาเหตุ และชีวิตหลังจากการมีดวงตามืด การที่ได้ถ่ายทอดเรื่องราวของตนเองให้ผู้เข้าชมได้รับรู้นี้ ทำให้เกิดการพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้สึก ความคิดเห็นต่อกัน เป็นการช่วยให้สังคมซึ่งอย่างน้อยก็คือผู้ที่เข้ามาชมนิทรรศการได้เกิดมุมมองที่ดีต่อผู้มีดวงตามืดหรือผู้พิการทางร่างกายด้านอื่น ๆ มากขึ้น และการที่ได้ถ่ายทอดเรื่องราวของตนเองแก่ผู้เข้าชมนี้เองได้สร้างกำลังใจให้แก่ผู้เข้าชมผ่านประสบการณ์ชีวิตในโลกมืดอีกด้วย ดังเช่น ผู้ที่กำลังท้อแท้หรือประสบปัญหาในชีวิตอาสาสมัครดวงตามืดได้ช่วยให้เขาเกิดกำลังใจและต่อสู้กับปัญหาต่อไป เพราะเขาได้เห็นแล้วว่าในสังคมยังมีผู้ใช้ชีวิตด้วยความลำบากและต้องเผชิญอุปสรรคมากกว่าอีกมากมาย

“โดยเฉพาะบางคนที่เขาเพิ่งมาประสบอุบัติเหตุ ตาบอดภายหลัง ซึ่งกว่าที่เขาจะปรับตัวมาใช้ชีวิตเหมือนคนปกติได้มันก็ต้องผ่านขั้นตอน ผ่านความยากลำบากในการให้กำลังใจตนเอง กว่าที่จะเริ่มต้นการใช้ชีวิตใหม่ได้” (มะนาว)

“พี่ยากให้เขาถาม การที่เขาถาม เราสามารถที่จะให้คำตอบเขาได้เขาก็จะเกิดการเรียนรู้ขึ้นมาอยากให้เรารู้ว่าคนตาบอดเขารู้สึกยังไงนะคะ ถ้าเขาไม่ถามเลยเขาก็จะไม่รู้้อย่างนั้น ถ้าเขาไปเจอคนตาบอดเขาก็ยังไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับคนตาบอด ถ้าวันหนึ่งที่พี่จะต้องไปขอความช่วยเหลือจากเขา หรือวันหนึ่งเขาจำเป็นต้องช่วยเหลือพวกพี่นี้ เขาก็จะช่วยอะไรไม่ได้เพราะเขาไม่มีข้อมูลอะไรเกี่ยวกับเรา” (มะนาว)

“รู้สึกดีนะที่เราได้บอกอะไรกับคนในสังคม รู้สึกดีที่ความเข้าใจของคนเปลี่ยน เขามีความเข้าใจคนตาบอดมากขึ้น... ล่าสุดเจอน้องที่เขานั่งรถเมล์ไปด้วยกันนะครับ น้องเขาเพิ่งเรียนจบเขาเล่าให้ฟังว่าน้องเขามีปัญหาในชีวิตหลายอย่าง แต่พอเขาได้เข้ามาที่ Dialogue in the Dark เขาบอกเลยว่าความคิดเขาเปลี่ยนไป ทำให้เขารู้สึกเลยว่าเขาได้ไปมองคนที่ลำบากกว่าทำให้เขาคิดเลยว่าเขาดูดีมาก เขาก็เลยเปลี่ยนความคิดว่ายังมีคนที่ลำบากกว่าเขา.” (มะยม)

แม้เป็นผู้มีดวงตามืดแต่เมื่อมีโอกาสได้แสดงความสามารถให้เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมโดยเป็นเป็นผู้นำทางและถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ของตนเองแก่ผู้มีดวงตาปกติเป็นความภาคภูมิใจหนึ่งในชีวิตของการเกิดมาของอาสาสมัครดวงตามืด และเมื่อได้แสดงความสามารถนั้นออกไปแล้วเกิดประโยชน์แก่ผู้เข้าชมก็ยิ่งทำให้อาสาสมัครมีพลังในการทำดี และพัฒนาการนำชมเพิ่มพูนประสบการณ์ของตนเองไปอย่างต่อเนื่อง เพราะรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มุมมอง

ของคนในสังคมต่อคนพิการเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น รวมทั้งยอมรับในการความสามารถของผู้มีดวงตามืดมากขึ้น

“สามารถที่จะทำให้คนพิการอื่น ๆ เขาเห็นว่าเราก็คือจะสามารถที่จะอยู่ได้ ถึงแม้ว่าเราจะมองไม่เห็นก็ทำให้คนพิการคนอื่นเขาเห็นว่าเขาไม่อยากจะอยู่ เขาไม่อยากจะใช้ชีวิตอะไรอย่างนี้ เราก็คิดว่าเราก็คือเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เขาเปลี่ยนความคิด” (มะยม)

“เราก็พยายามที่จะยื่นทำให้เขาเห็นเพื่อที่จะยอมรับ ทำให้สังคมได้เห็นและยอมรับในตัวคนพิการ ไม่ว่าจะเป็นคนตาบอดหรือคนพิการด้านอื่น ๆ ต้องแสดงศักยภาพออกมาก่อน” (มะพร้าว)

“เราได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ ได้ให้ความรู้คน ได้ใช้ความสามารถ ได้ฝึกในเรื่องของประสบการณ์ ได้ฝึกในเรื่องของการพูด พูดยังไงให้คนเข้าใจ พูดยังไงให้คนเห็นภาพ พูดยังไงให้ภาพเราสะท้อนไปถึงหลาย ๆ คนที่เขาเข้ามาชมนิทรรศการแบบนี้” (มะไฟ)

มากกว่าการให้ความรู้ ประสบการณ์ชีวิตในโลกแห่งความมืด ผู้มีดวงตามืดยังได้ให้คติ ข้อคิดในการใช้ชีวิตแก่ผู้เข้าชมอีกด้วย ท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การได้เป็นผู้ให้ของผู้มีดวงตามืดได้สอนให้เรียนรู้ถึงการมีน้ำใจที่เป็นสิ่งที่สังคมต้องการ อาสาสมัครดวงตามืดนอกจากจะถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตในโลกมืดแล้ว ข้อคิดในการใช้ชีวิตก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่เมื่อมีโอกาสผู้มีดวงตามืดจะพยายามถ่ายทอดสู่ผู้เข้าชม เช่น เรื่องการมีน้ำใจในสังคม การดูแลรักษาดวงตา เป็นต้น ซึ่งอาสาสมัครพยายามที่จะสอดแทรกไปในการนำชมทุกครั้งที่มีโอกาส โดยใช้ประสบการณ์ของตนเองมาเป็นบทเรียนสอนผู้เข้าชม

“พยายามจะบอก Visitor อยู่เสมอเวลาเข้ามารอบพีก็จะให้ทุกคนมีน้ำใจ ก็ไม่อยากจะให้ความมีน้ำใจของคนหายไปกับเทคโนโลยีต่าง ๆ” (มะยม)

“ให้คนปกติได้รู้คุณค่าของสายตาเลย เพราะบางคนเข้ามาแล้วยังไม่รู้เลยว่าสายตาถ้าขาดไปจะทำยังไง บางอย่างก็อาจทำให้สายตาเสียไปเลย เช่น เล่นคอมมานูหรือว่าไปกดโทรศัพท์นาน ๆ ก็บอกเขาเสมอว่าพวกนี้รังสีมันเยอะ ถ้าเล่นอะไรก็ขอให้พักสายตาบ้าง ไม่ใช่เล่นยาว ผมจะบอกนักเรียน นักศึกษาบ่อย เพราะวัยนี้จะเล่นเยอะคอมพิวเตอร์” (มะเฟือง)

“ความรู้สึกลึก ๆ คืองานบริการต้องการให้เขามาแล้วได้อะไรกลับไปบ้าง ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเด็กหรือคนชรา เขาควรจะได้อะไรบ้างจากนิทรรศการนี้” (มะม่วง)

จะเห็นได้ว่าการก่อเกิดประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดจากการที่ได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เข้าชมนั้น ยิ่งอาสาสมัครดวงตามืดได้เป็นผู้ให้มากเท่าใด ประสบการณ์ของการเป็นอาสาสมัครก็ยิ่งเกิดมากเท่านั้น ทุกกิจกรรม ทุกรอบ หรือทุกเรื่องราว เหตุการณ์ที่ได้ประสบในขณะที่ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครล้วนแล้วแต่เป็นประสบการณ์และสร้างความสุข ความภาคภูมิใจ แก่อาสาสมัครทั้งสิ้น จนกลายเป็นความรู้สึกรของการอยากเป็นผู้ให้โดยไม่มีที่สิ้นสุด ภายใต้ความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่และพร้อมที่จะเรียนรู้ พัฒนาต่อไป

การก่อเกิดประสบการณ์ทั้งสี่ลักษณะนี้เป็นประสบการณ์ที่หล่อหลอมให้อาสาสมัครดวงตามืดเกิดความรักความภาคภูมิใจในการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัคร แม้ว่าตนเองจะเป็นผู้มีดวงตามืด จากที่เคยมองว่าตนเองเป็นภาระแก่สังคมก็กลับกลายเป็นมองว่าตนเองมีคุณค่าต่อสังคมโดยผ่านการทำประโยชน์ให้แก่สังคมด้วยการเป็นผู้นำทาง ประสบการณ์ของการเป็นอาสาสมัครค่อย ๆ ก่อเกิดขึ้นมาโดยที่อาสาสมัครไม่รู้ตัว ตั้งแต่การได้รับการฝึกฝนจากมาสเตอร์ไกด์ การลงมือปฏิบัติ ลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากการปฏิบัติ และสุดท้ายการได้ถ่ายทอดประสบการณ์สู่ผู้อื่น จากจุดเริ่มต้นที่อยากถ่ายทอดชีวิตของตนเองให้สังคมได้รับรู้เกิดเป็นความสุข ความภาคภูมิใจ และจุดประกายให้ออกมาทำงานเพื่อสังคมไปเรื่อย ๆ

2) กระบวนการของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร

กว่าที่ผู้มีดวงตามืดจะก้าวผ่านสิ่งที่เรียกว่า “จุดด้อย” ของการเป็นผู้ที่ถูกมองว่าเป็นบุคคลที่มีความแตกต่างจากคนทั่วไปในสังคม จนกระทั่งสามารถแสดงความสามารถของตนเองในบทบาทของการเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทรเย็นแห่งความมืดได้นั้น อาสาสมัครเหล่านี้ต้องผ่านการถูกประทับตราความเป็นอื่นจากทั้งคนในสังคม คนใกล้ชิด จนตนเองเกิดความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกว่าเป็นคนด้อยโอกาสทางสังคม และเกิดความรู้สึกถึงความไม่เท่าเทียมดังคนทั่วไป แม้แต่ความเท่าเทียมกับผู้มีความพิการทางด้านอื่น ๆ ความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้อาสาสมัครเกิดอุดมการณ์ขึ้นกับตนเองในการสร้างพื้นที่เพื่อให้สังคมได้รู้จักและเข้าใจ รวมทั้งเข้าถึงผู้มีดวงตามืดมากขึ้น ไม่ใช่การทำเพื่อตนเองเท่านั้นแต่เพื่อให้สังคมได้มองเห็นและเข้าใจผู้มีดวงตามืดคนอื่น ๆ ที่เป็นคนกลุ่มหนึ่งในสังคม โดยการถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตผ่านการเป็นอาสาสมัครนำทางในนิทรรศการบทรเย็นแห่งความมืด และเรียนรู้ฝึกฝนการเป็นอาสาสมัครจนสามารถถ่ายทอดประสบการณ์สู่สังคมได้ และเกิดเป็นความภาคภูมิใจกับการที่ตนเองสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่น ซึ่งจะได้ฉายภาพให้เห็นกระบวนการของประสบการณ์ดังต่อไปนี้

2.1) เกิดมุมมองเกี่ยวกับความเป็นตัวตนของตนเอง

ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดเกิดจากการที่ผู้มีดวงตามืดเกิดมุมมองเกี่ยวกับความเป็นตัวตนของตนเอง เป็นมุมมองที่มาจากภายในตัวเองและเสียงสะท้อนจากบุคคลภายนอก ทั้งที่เป็นใกล้ชิดและจากคนทั่วไปในสังคม ซึ่งเสียงสะท้อนนี้เริ่มจากการมองที่เป็นมุมมองในเชิงลบที่ทำให้ผู้มีดวงตามืดเกิดความรู้สึกอยากจะทำสิ่งดี ๆ ที่เป็นการแสดงความสามารถ

ของตนเองให้สังคมได้เห็นว่าเป็นดังเช่นคนทั่วไปในสังคม เพียงแต่ดวงตามองไม่เห็นเท่านั้น จนก่อให้เกิดให้มีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นต่าง ๆ รวมทั้งการเป็นอาสาสมัครใน นิตรศการบทรียนแห่งความมิตด้วยเช่นกัน

2.1.1) เสียงสะท้อนจากตนเอง

“ชีวิตไม่รู้จะเป็นอย่างไรต่อไป” เป็นเสียงสะท้อนที่มาจากบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้มี ดวงตามืด เมื่อรับรู้ว่าคุณเองมองไม่เห็นแม้จะเป็นในวัยเด็กก็ตามความรู้สึกแรกคือชีวิตจะเป็นอย่างไร ต่อไป ทำไม่ถึงมองไม่เห็นเหมือนคนอื่น ภาพของความกลัว ความท้อแท้ สิ้นหวังก็จะเริ่มเกิดขึ้น ทั้ง ผู้มีดวงตามืดตั้งแต่กำเนิดและผู้มีดวงตามืดภายหลัง ความรู้สึกเหล่านี้เป็นเสียงสะท้อนที่อยู่ในใจของ ผู้มีดวงตามืดเรื่อยมา เป็นปมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในใจของผู้มีดวงตามืดที่รู้สึกว่าเป็นความโชคร้ายที่ ตนเองเกิดมาแล้วมองไม่เห็น และไม่สามารถทำอะไรได้ดังเช่นคนทั่วไป รู้สึกอึดอัดที่ตนเองเกิดมา ไม่เหมือนคนอื่น นอกจากนี้การที่ตนเองเป็นผู้ที่มองไม่เห็นคนเดียวในบ้านก็เป็นปมอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้มีดวงตามืดเกิดความรู้สึกว่าคุณเองแปลกแยกจากคนอื่น ๆ

“เรามีความรู้สึกว่าคุณไม่รู้จะทำอย่างไรต่อไป เราไม่รู้ว่าคุณแม่จะส่งให้เราไปเรียน หรือเปล่า จะให้เราไปเจอคนอื่นหรือเปล่า พี่ก็กังวลว่าจะให้พียู่แต่ในบ้าน” (มะยม)

“ก็มีบ้างที่รู้สึกว่าเป็นปมในใจว่าทำไมเราถึงไม่เหมือนคนอื่น อยากทำอะไรที่เรา อยากจะทำทำไมเราถึงทำไม่ได้ เป็นคนตาบอดคนเดียวในบ้าน แรก ๆ ก็รู้สึกว่า ชีวิตเราจะเป็นไป ยังไงต่อไป” (มะนาว)

ภาพของชีวิตที่ไร้ความหมายเป็นอีกเสียงสะท้อนหนึ่งที่ก่อให้เกิดจากการมีดวงตา มืด เพราะความเค้งคว้างไม่รู้ว่าคุณจะต้องไปทิศทางใด การมีดวงตามืดในช่วงแรกของชีวิตไม่ เพียงแต่หมายถึงการเป็นผู้มองไม่เห็นเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการมีชีวิตที่มีขอบเขตตามไปด้วยใน ความรู้สึกของผู้มีดวงตามืด ความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ ความท้อแท้จึงเกิดขึ้นได้ง่ายสำหรับผู้มีดวงตา มืด เป็นความรู้สึกน้อยใจในโชคชะตาของตนเองกับการที่เกิดมาแล้วไม่เหมือนคนอื่น แต่ต้องรับรู้ และเห็นว่าคนอื่นทำอะไรได้มากกว่า

“ถ้าเราปล่อยเวลาไปเรื่อย ๆ มันเหมือนชีวิตมันไม่มีความหมายแล้วมันรู้สึกแยะ ๆ นะคะ เราก็ไม่รู้ว่าคุณาคจะเป็นยังไง ตัวเราเองเหมือนกับเค้งคว้างว่าเราจะเดินไปทางไหนดี” (มะนาว)

“บางโอกาส เพราะว่าบางอย่างที่เราเห็นเพื่อนทำแล้วเราทำไม่ได้ มันก็รู้สึกน้อยใจ ขณะเดียวกันเราก็มานึกถึงตัวเราด้วยว่าเออ เราเป็นอย่างนี้เราจะทำได้ยังไง ก็มีบ้างนะหือ” (มะเฟื่อง)

ความรู้สึกว่าตนเองเป็นภาระแก่ผู้อื่นเป็นภาพที่เกิดขึ้นในใจของผู้มีดวงตามืด การได้รับความช่วยเหลือจากสังคมเพียงอย่างเดียวใช้ว่าจะจะเป็นสิ่งที่ผู้มีดวงตามืดทุกคนต้องการ ดังเช่นอาสาสมัครดวงตามืด แม้จะมองไม่เห็นแต่สิ่งหนึ่งที่เขาต้องการคือการไม่ต้องตกเป็นภาระแก่ผู้อื่น ซึ่งเป็นภาพที่เกิดขึ้นในใจของผู้มีดวงตามืดหลาย ๆ คน

“แต่เราไม่อยากจะป็นภาระ” (มะม่วง)

มุมมองเกี่ยวกับตนเองที่สะท้อนจากความรู้สึกของอาสาสมัครนี้เองเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันและจุดประกายให้อาสาสมัครอยากที่จะสร้างโอกาสให้แก่ตนเอง ในการแสดงสิ่งที่เป็นความสามารถซึ่งไม่ใช่การแสดงความสามารถในเชิงของการทำงานเท่านั้นแต่เป็นการทำประโยชน์เพื่อสังคมโดยการเป็นอาสาสมัครให้ความรู้แก่ผู้เข้าชม เพื่อให้สังคมได้ประจักษ์ว่าตนเองมีศักยภาพดวงตาเท่านั้น จิตใจและสภาพร่างกายด้านอื่น ๆ ไม่ได้มีติดบอดตามไปด้วย เมื่อมีภาพที่อยากแสดงความสามารถออกมาแล้วสิ่งที่ตามมาคือการเริ่มเปิดใจ และปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่ตนเองอยู่ เริ่มยอมรับสภาพของตนเองได้มากขึ้นกับการต้องมีชีวิตในโลกมืดและค้นหาความสามารถของตนเอง

“รู้ตัวเองตั้งแต่มองไม่เห็นตั้งแต่แรกก็เริ่มปรับตัวมาเรื่อย ๆ ก็อาจจะต้องปรับตัวช่วงของการเรียนช่วงหนึ่ง ต้องปรับตัวว่าเรียนกับเพื่อนยังไง เพื่อนอาจจะยังไม่เข้าใจเรา แต่สิ่งที่เราทำคือการอธิบายให้เพื่อนเข้าใจ” (มะไฟ)

“ก็รู้สึกว่าได้เพื่อน สำหรับคนตาบอดบางคนชอบอยู่แต่กับสังคมตัวเอง สำหรับพี่ที่คิดว่าคนที่มองไม่เห็นก็ควรที่จะต้องมีสังคมที่เป็นคนมองเห็นบ้าง ไม่ชอบอยู่กระจุกแต่กับตัวเอง อย่างน้อย ๆ เรามองไม่เห็นเราต้องมีสังคมเยอะ ๆ คือเราต้องรู้จักอยู่ได้ทุกสังคมนะครับ” (มะยม)

เสียงสะท้อนจากตนเองของอาสาสมัครดวงตามืดเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด กล่าวคือเมื่ออาสาสมัครเกิดเสียงสะท้อนจากตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย และเกิดความรู้สึกว่าไม่อยากจะป็นภาระของผู้อื่น อยากให้สังคมยอมรับตนเอง รวมทั้งเกิดความรู้สึกอยากที่จะใช้ชีวิตดังเช่นคนอื่นทั่วไปในสังคม เป็นภาพที่เกิดขึ้นในความรู้สึกนึกคิดของอาสาสมัครที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดความคิดที่จะสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ให้ขึ้น ที่เป็นการแสดงถึงความสามารถ มีพลังความสามารถในการทำสิ่งที่สังคมเกิดการยอมรับในตัวผู้มีดวงตามืดดังเช่นการเป็นผู้มีจิตอาสา การเป็นอาสาสมัครหรือการช่วยเหลือสังคมด้านอื่น ๆ

นอกจากเสียงสะท้อนที่มาจากตนเองแล้ว ยังมีแรงผลักดันให้เกิดประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครจากบุคคลภายนอกอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นคนที่มีความใกล้ชิดกับอาสาสมัครดวงตามืด และคนทั่วไปในสังคม

2.1.2) เสียงสะท้อนจากคนภายนอก

นอกจากเสียงสะท้อนจากภายในตัวอาสาสมัครดวงตามืดที่ทำให้อาสาสมัครดวงตามืดเกิดมุมมองเกี่ยวกับตนเองและเป็นแรงผลักดันให้เกิดอุดมการณ์อยากแสดงความสามารถแล้ว เสียงสะท้อนจากภายนอกก็เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญต่อการเกิดมุมมองต่อตนเองด้วยเช่นกัน แม้จะมองไม่เห็นแต่ก็เชื่อว่าไม่สามารถรับรู้สภาพแวดล้อมรอบข้างเลย แต่กลับตรงกันข้ามการที่ดวงตามองไม่เห็นยิ่งทำให้ประสาทสัมผัสส่วนอื่น ๆ ทำงานได้ดีมากขึ้น การรับรู้ สัมผัสสิ่งรอบข้างจึงเป็นสิ่งที่ผู้มีดวงตามืดสามารถรับรู้ได้ดังเช่นบุคคลอื่น ๆ รวมทั้งความรู้สึกด้วยเช่นกัน ดังนั้นการปฏิบัติตน การแสดงออกของบุคคลภายนอกที่มีต่อผู้มีดวงตามืดจึงเป็นสิ่งที่ผู้มีดวงตามืดสามารถรับรู้ได้ เสียงสะท้อนจากคนภายนอกนี้ อาสาสมัครดวงตามืดสะท้อนมาในสองกลุ่มคือ มุมมองจากคนใกล้ชิด ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวและญาติพี่น้องของผู้มีดวงตามืดเอง และมุมมองจากคนทั่วไปในสังคม มุมมองจากภายนอกทั้งสองกลุ่มนี้มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้ผู้มีดวงตามืดเกิดความคิด ความรู้สึกที่อยากแสดงศักยภาพของตนเองให้คนในสังคมได้เห็นว่าตนเองก็สามารถทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นได้เช่นกัน

เสียงสะท้อนจากคนใกล้ชิด แม้เป็นคนใกล้ชิดเชื่อว่าจะมีมุมมองเดียวที่มีต่อผู้มีดวงตามืด มีทั้งผู้ที่เป็นกำลังใจและมุมมองของความไม่เข้าใจ แต่ทั้งสองมุมมองนี้เป็นส่วนสร้างให้เกิดเสียงสะท้อนในตนเองของผู้มีดวงตามืดด้วยเช่นกัน เมื่อต้องใช้ชีวิตในโลกของการมีดวงตามืดสิ่งแรกที่ผู้มีดวงตามืดต้องการคือความเข้าใจและกำลังใจจากคนใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ญาติพี่น้อง หรือแม้แต่เพื่อน คนใกล้ชิดจึงมีอิทธิพลสำหรับผู้มีดวงตามืดเป็นบุคคลสำคัญในการสร้างมุมมองเกี่ยวกับตนเองของผู้มีดวงตามืด มุมมองจากคนใกล้ชิดที่ผู้มีดวงตามืดได้สะท้อนให้เห็นจากที่ตนเองรับรู้และรู้สึกนั้นมีสองนัยคือเสียงของการให้กำลังใจ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นมุมมองจากคนใกล้ชิดของผู้มีดวงตามืดที่มองไม่เห็นตั้งแต่กำเนิดและมองไม่เห็นในวัยเด็ก ส่วนนัยของความไม่เข้าใจจะสะท้อนให้เห็นในมุมมองของคนใกล้ชิดของผู้มีดวงตามืดที่มองไม่เห็นในภายหลังตอนโต โดยเฉพาะกำลังใจจากคนใกล้ชิด หากเป็นผู้มีดวงตามืดตั้งแต่กำเนิดหรือในวัยเยาว์ คนในครอบครัวหรือคนใกล้ชิดจะเกิดการเรียนรู้และปรับตัวได้เร็วกว่าครอบครัวของผู้มีดวงตามืดที่มองไม่เห็นภายหลังหรือตอนโต มุมมองของผู้ที่ใกล้ชิดกับผู้มีดวงตามืดที่มองไม่เห็นตั้งแต่กำเนิดจะเป็นในลักษณะของการพยายามที่จะเข้าใจและให้กำลังใจ เพื่อให้ผู้มีดวงตามืดเกิดกำลังใจในการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม เสียงที่สะท้อนออกมาจึงเป็นเสียงแห่งการให้กำลังใจ ที่เป็นการแสดงออกทั้งในลักษณะของคำพูดและการกระทำ ทำให้ผู้มีดวงตามืดเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ “มีโอกาส” แม้ว่าผู้มีดวงตามืดส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ก็ตาม แต่ก็ยังได้รับโอกาสจากคนใกล้ชิด ได้รับการเลี้ยงดูแบบให้โอกาสทั้งมุมมองที่คนใกล้ชิดมองว่าเป็นดังเช่นคนปกติทั่วไป การส่งเสริมให้ใช้ชีวิตและทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่

คนทั่วไปทำ เช่น การเรียนหนังสือ การออกมาใช้ชีวิตนอกบ้าน การไม่อายุที่จะบอกใครว่าตนเองมีคนในครอบครัวเป็นผู้มีดวงตามืด เป็นต้น เสียงของกำลังใจจากคนใกล้ชิดนี้มีส่วนทำให้ผู้มีดวงตามืดเกิดมุมมองเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี แม้นตนเองจะเป็นผู้มีดวงตามืดก็ตาม แต่การเลี้ยงดู การปฏิบัติ และกำลังใจจากคนใกล้ชิดทำให้มองโลกในแง่ดี และเกิดความคิดอยากจะทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สังคมเมื่อตนเองมีโอกาส เพราะการที่ตนเองได้รับโอกาสนั้นก็อยากจะแบ่งปันโอกาสหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์ที่สามารถทำได้กลับคืนสู่สังคม แต่ด้วยข้อจำกัดทางร่างกายทำให้โอกาสในการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นมีน้อยกว่าคนทั่วไป

“ในครอบครัวถ้าเป็นคุณตาคุณยายเขาก็โอเค เขาก็เหมือนกับว่าเสียงเราแบบเขาให้โอกาส คือครอบครัวคือคนที่ให้โอกาสนะค่ะ เขามองเราว่าเหมือนคนปกติทั่วไป อะไรที่ส่งเสริมได้ เขาก็ส่งเสริม” (มะปราง)

“บ้านพี่เวลาไปไหนเยอะ ๆ เวลามีปัญหา ๆ เยอะ ๆ เขาจะไม่ใช้พี่ทำงานชั่วคราวคนเดียว เขาจะให้ทำงานกับญาติ ๆ เขาก็ว่าอย่างน้อยญาติคือในเมื่อเราเป็นคนตาบอด อยากให้ญาติรู้เลยว่านี่ลูกของเรานะ เป็นคนตาบอดเขาไม่ยากให้เราकिनคนเดียว” (มะยม)

“พ่อแม่เธอ ทำใจได้อยู่แล้วเพราะหมอบอกแต่แรกแล้วว่า การมองเห็นอาจไม่ได้กลับมาเหมือนเดิม เขาก็ให้กำลังใจเรา พี่น้อง ปู่ย่า ตายาย เขาก็บอกว่าเราอาจจะขาดแค่ดวงตาไป แต่ว่าสมองหรือว่ามือเท้าเรายังมีสามารถทำอะไรได้อีกเยอะ” (มะเฟือง)

นอกจากเสียงของการให้กำลังใจจากคนใกล้ชิดที่เป็นมุมมองในเชิงบวกที่ทำให้ผู้มีดวงตามืดเกิดมุมมองต่อตนเองในทางที่ดี จนอยากจะทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมแล้ว ยังมีเสียงสะท้อนจากคนใกล้ชิดที่เป็นในลักษณะของความไม่เข้าใจ และเห็นว่าการเป็นผู้มีดวงตามืดเป็นผู้ที่ไม่สามารถทำอะไรได้ด้วยตนเอง และต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือจากคนใกล้ชิดตลอดเวลา สิ่งนี้เป็นเสียงสะท้อนจากคนใกล้ชิดของผู้มีดวงตามืดที่มองไม่เห็นในภายหลัง ซึ่งเป็นตอนโตแล้ว ทำให้คนในครอบครัวมีการปรับตัวและเข้าใจผู้มีดวงตามืดได้ช้ากว่าคนใกล้ชิดของผู้มีดวงตามืดตั้งแต่กำเนิดหรือวัยเด็ก เสียงที่สะท้อนจากคนใกล้ชิดผ่านมุมมองของความไม่เข้าใจนี้ นำไปสู่การปฏิบัติต่อผู้มีดวงตามืดอย่างไม่เข้าใจ เช่น การซื้อไม้เท้าค้ำยันให้แทนที่จะเป็นไม้เท้าขา การให้การช่วยเหลือทุกอย่างแทนการให้เรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นต้น การปฏิบัติเช่นนี้ทำให้ผู้มีดวงตามืดเกิดมุมมองเกี่ยวกับตนเองในทางลบ เห็นว่าตนเองเป็นคนแปลกแยกจากสังคม จึงไม่กล้าที่จะออกมาใช้ชีวิตข้างนอกบ้านด้วยตนเอง กลายเป็นคนที่เก็บตัวอยู่ในบ้าน จนกลายเป็น “ปม” ในใจของผู้มีดวงตามืดที่ส่งผลให้เกิดการอยากจะแสดงความสามารถให้คนอื่นได้เห็นว่าคุณเองก็มีความสามารถและมีคุณค่า มีประโยชน์ต่อสังคมเช่นกัน ไม่ใช่คนที่ต้องได้รับการช่วยเหลือจากสังคมหรือคนใกล้ชิดเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพียงแต่ยังขาดโอกาสและพื้นที่ในการแสดงความสามารถ

ออกมาเท่านั้น และเมื่อมีโอกาสจึงไม่รอช้าที่จะแสดงให้ทุกคนเห็นความสามารถในทางสร้างสรรค์ ประโยชน์เพื่อผู้อื่น

“แม่ผมก็จะบอกว่า ที่เขาทำได้เพราะเขาเป็นตั้งแต่เด็ก เป็นตั้งแต่กำเนิดเขาถึงทำได้เราเพิ่งจะเป็นทำอย่างเขาไม่ได้หรอก ผมก็โดนดูถูกเยาะนะ ทั้งจากพ่อแม่เราเองเพราะเราเคยทำไม่ได้มาก่อน เราเกรงมาก่อนไงครับ เช่น ตาบอดจะมาเรียนทำไม ตอนให้เรียนทำไมไม่เรียน” (มะม่วง)

เสียงสะท้อนจากสังคม การเกิดมุมมองเกี่ยวกับตนเองของผู้มีดวงตามืด นอกจากจะมาจากตนเองและคนใกล้ชิดแล้ว มุมมองจากสังคมยังเป็นอีกส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้มีดวงตามืดมีความคิด ความเชื่อ และความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง สังคมได้แสดงออกซึ่งการมองผู้มีดวงตามืดตามที่มีผู้มีดวงตามืดรับรู้ในสองมุมมอง คือ มุมมองเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และมุมมองในการดำรงชีวิตในสังคม โดยทั้งสองมุมมองที่ปรากฏจากสังคมนี้นำให้อาสาสมัครเกิดมุมมองเกี่ยวกับความเป็นตัวตนของตนเอง

เสียงสะท้อนจากสังคมที่เป็นมุมมองเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เมื่อได้ชื่อว่าเป็น “ผู้มีดวงตามืด” สิ่งที่สังคมมองและเกิดคำถามคือ บุคคลเหล่านี้จะสามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างไร จะประกอบอาชีพอะไรได้นอกเสียจากการขายลอตเตอรี่ อาชีพหมอนวด ร้องเพลง หรือแม้แต่ขอทาน ซึ่งสามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปในสังคม แต่คนในสังคมส่วนใหญ่รับรู้เพียงผิวเผินจากการได้ยิน ได้ฟัง และได้พบเห็นโดยทั่วไป แต่ไม่ได้เข้าไปสัมผัสหรือทำความเข้าใจชีวิตของผู้มีดวงตามืดอย่างลึกซึ้งซึ่งว่าทำไมเขาถึงขายลอตเตอรี่ ทำไมถึงมีอาชีพนวด ร้องเพลง ขอทาน ทำให้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้มีดวงตามืดเป็นไปในลักษณะของการไม่เข้าใจและมองไม่เห็นความสามารถด้านอื่น ๆ ที่มีอยู่ ส่งผลให้เกิดความคิด มุมมอง รวมถึงการปฏิบัติต่อผู้มีดวงตามืดเป็นไปในเชิงของการไม่เชื่อในความสามารถว่าจะสามารถประกอบอาชีพได้ดังเช่นคนทั่วไป ในหลาย ๆ อาชีพแม้จะเปิดกว้างว่ารับผู้พิการเข้าทำงาน แต่ในทางปฏิบัติแล้วเป็นเรื่องยากสำหรับผู้มีดวงตามืดที่จะได้เข้าไปทำในสิ่งที่ตนเองอยากทำอย่างแท้จริง

“บางคนคิดว่าคนตาบอดต้องร้องเพลงอย่างเดียว ต้องขายลอตเตอรี่ ต้องขอทาน” (มะม่วง)

แม้จะสำเร็จการศึกษาในสาขาที่หลากหลายและในระดับอุดมศึกษา แต่เมื่อต้องเข้าสู่การประกอบอาชีพจริง ๆ แล้ว ผู้มีดวงตามืดถูกจำกัดด้วยปัจจัยหลาย ๆ อย่าง โดยเฉพาะการยอมรับจากสังคม หลายบริษัทไม่รับผู้มีดวงตามืดเข้าทำงานเพราะมองไม่เห็นความสามารถ ประกอบกับการมีเจตคติในเชิงลบต่อผู้มีดวงตามืดทำให้มองว่าการต้องรับผู้มีดวงตามืดเข้าทำงาน

เป็นภาระแก่บริษัทโดยไม่จำเป็น นี่เป็นเสียงสะท้อนของสังคมที่ถูกถ่ายทอดจากผู้ที่ถูกกระทำ โดยตรงจากสถานการณ์ที่พบเจอจากการพยายามแสดงความสามารถและพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด โดยการพยายามศึกษาในระดับที่สูงและหางานที่สามารถเลี้ยงตนเองได้ รวมถึงบางคนอาจต้องเลี้ยงดูครอบครัวด้วย แต่โอกาสจากทางสังคมที่ยังมีอยู่อย่างจำกัด ทำให้ผู้มีดวงตามืดหลายคนแม้จะจบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแต่ก็ยังยึดอาชีพการเป็นหมอนวดและขายลือตเตอร์เป็นอาชีพหลักอยู่

“บริษัทต่าง ๆ ก็ไม่ค่อยกล้ารับ ก็เขาไม่รู้ว่าเราทำอะไรให้เขาได้บ้าง” (มะปราง)

“ทัศนคติในเชิงลบที่เขาได้อยู่แล้ว เขาจะคิดว่าคนตาบอดเข้าไปเนี่ยเป็นภาระอย่างมากให้เขา พี่เคยโทรเข้าไปว่าเนี่ย พี่คะ หนูเป็นคนตาบอดนะคะ สนใจสมัครตำแหน่งนี้ พี่รับอยู่ไหมคะ เพราะเห็นเขียนไว้ว่ารับคนพิการ ตาบอดหรือครับ ตาบอดหรือคะ พี่ว่าน้องอย่ามาตีกว่า ซึ่งเขายังไม่ให้เราลองเข้าไปดูเลยว่าเราจะทำได้ไหม” (มะปราง)

การถูกมองว่าเป็นไร้ขีดความสามารถและเป็นภาระแก่สังคม เมื่อผู้มีดวงตามืดต้องพบเจอกับสถานการณ์เช่นนี้บ่อยครั้งก็เกิดเป็นความรู้สึกที่ไม่ดี เสียความรู้สึกและความมั่นใจในการสมัครงานตามสาขาที่ตนเองได้เรียนมาทั้งที่ตนเองก็มีความรู้ความสามารถ แต่ขาดโอกาสจากสังคม กากที่สังคมมองว่าอาสาสมัครดวงตามืดไม่สามารถทำงานได้ตามมาตรฐานของหน่วยงาน และหากรับเข้ามายังกลายเป็นภาระให้แก่องค์กรจนกระทั่งไม่เปิดโอกาสให้อาสาสมัครได้แสดงความสามารถนี้ส่งผลต่อความรู้สึก ความเชื่อ จนกระทั่งสร้างความไม่มั่นใจในความสามารถของตนเองของอาสาสมัครดวงตามืด รวมทั้งยังเป็นการเพิ่มช่องว่างของผู้มีดวงตามืดกับผู้ที่มีดวงตาดีปกติให้กว้างขึ้นอีกด้วย

“ช่วงสมัครงานต้องบอกทุกคนเลยนะว่าเราไปสมัครงานแล้วเราส่งเอกสารไปที่ที่ใช้ใหม่ เขาก็โทรมา พอเราบอกว่าเราเป็นคนตาบอด เขาก็บอกว่า ให้น้องมาพินิจมาแล้วกัน เป็นอย่างนี้อยู่ 4-5 ที่ นะครับ” (มะยม)

“เขาบอกว่ากลัวว่าคุณเดินแล้วล้มตกลงมา เพราะเคยมีคนประสบอุบัติเหตุตกมาแล้ว เราเลยไม่ยอมรับให้ทำตำแหน่งนั้น ทำไม่คุณไม่ให้โอกาสเราลองดูก่อน” (มะพร้าว)

เสียงสะท้อนจากสังคมที่ผู้มีดวงตามืดได้รับเกี่ยวกับการประกอบอาชีพนี้ ทำให้ผู้มีดวงตามืดเกิดมุมมองเกี่ยวกับตัวตนของตนเองว่าจะทำอย่างไรให้สังคมมองเห็นความสามารถที่มีอยู่ บุคคลเหล่านี้มองไม่เห็นเพียงดวงตาเท่านั้น แต่ความสามารถด้านอื่น ๆ ยังคงมีตั้งเช่นคนทั่วไป จึงเกิดเป็นความรู้สึกในใจว่าตนเองจะต้องแสดงศักยภาพในตัวออกมาให้สังคมได้ประจักษ์ รวมถึงถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตในโลกแห่งความมืดให้คนในสังคมได้เข้าใจอย่างต้องแท้ เพื่อให้มุมมองที่สังคม

มีต่อผู้มีดวงตามืดจะได้เปลี่ยนไปเป็นความเข้าใจและเปิดโอกาสมากขึ้น ช่องว่างระหว่างคนทั้งสองกลุ่มจะได้ลดลง รวมถึงการปฏิบัติต่อผู้มีดวงตามืดด้วย เสียงสะท้อนจากสังคมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้มีดวงตามืดเกิดมุมมองเกี่ยวกับตนเองและเกิดความคิดในการที่จะสร้างโอกาสทางสังคมให้แก่ตนเองโดยการแสดงความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

เสียงสะท้อนจากสังคมที่เป็นมุมมองในเชิงการใช้ชีวิต การถูกมองด้วยความเวทนา สงสาร แม้มองไม่เห็นแต่ก็สามารถสัมผัสได้ด้วยความรู้สึกและประสาทสัมผัสส่วนอื่น ๆ การได้ยิน ได้ฟัง และได้รับรู้จากการปฏิบัติของคนในสังคมต่อผู้มีดวงตามืดที่มีทั้งความสงสารและความไม่เข้าใจที่ทำให้การปฏิบัติต่อผู้มีดวงตามืดเป็นไปอย่างไม่เข้าใจด้วยเช่นกัน และเห็นว่าเป็นบุคคลที่น่าสงสาร ทำอะไรไม่ได้ และไม่ควรรอออกมาใช้ชีวิตข้างนอก การถูกประทับตราว่า “**เป็นภาระของสังคม**” เป็นสิ่งที่ผู้มีดวงตามืดพบเจออยู่บ่อยครั้ง จนทำให้เกิดมุมมองเกี่ยวกับตัวตนของตนเองว่าการที่ตนเองมีดวงตามืดทำให้ขาดโอกาส ขาดการยอมรับจากสังคมจากมุมมองที่สังคมมองเกี่ยวกับการใช้ชีวิตของผู้มีดวงตามืด มุมมองเกี่ยวกับการใช้ชีวิตของผู้มีดวงตามืดที่สังคมมองคือ เป็นบุคคลที่น่าสงสาร ทำอะไรไม่ได้ ต้องอยู่บ้าน อยู่กับครอบครัวและมีคนดูแลอย่างใกล้ชิด หากออกมาใช้ชีวิตข้างนอกด้วยตนเองจะทำให้เป็นภาระแก่คนในสังคมที่ต้องให้การช่วยเหลือ ดูแล ซึ่งบางคนก็ไม่กล้าให้การช่วยเหลือเมื่อพบเจอผู้มีดวงตามืด เนื่องด้วยความคิดที่ว่าบุคคลกลุ่มนี้เป็นคนที่มีปมด้อย มีความแปลกแยก การปฏิบัติก็จะเป็นไปในลักษณะของความกลัว ไม่กล้าพูดคุย ไม่กล้าให้การช่วยเหลือ หรือแม้แต่การใช้ชีวิตดังคนปกติ เช่น การเลือกซื้อของคนขายก็จะปฏิบัติต่อผู้มีดวงตามืดด้วยความรำคาญและไม่เข้าใจว่าทำถึงต้องจับ ต้องสัมผัส ซึ่งแม้ว่าไม่สามารถมองเห็น แต่ประสาทสัมผัสด้านอื่น ๆ ก็ยังใช้ได้ และสามารถที่จะเลือกซื้อสินค้าได้ดังคนอื่น ๆ

“*เขามองเราด้วยความเวทนา ความสงสาร เวทนาอย่างเช่น น่าสงสารเนอะ แล้วออกมาทำไม ตาบอดต้องเรียนด้วยเหอ คือเขาไม่เข้าใจอะไรหลาย ๆ อย่าง คือมันเป็นเวทนานิยมมากกว่า มันเหมือนกับว่าเออ สงสารเรามากมาย เหมือนกับว่าเราตาบอดแล้วทำอะไรไม่ได้เลย”* (มะปราง)

“*สังคมมองว่าคนที่มองไม่เห็นจะต้องเป็นคนที่ต้องถูกช่วยเหลือ ถ้าในแง่ดีนะค่ะ ถ้าในแง่ลบก็อาจจะจะเป็นเหมือนกับคนพิการที่บางคนเขาไม่กล้าที่จะคุยด้วย เหมือนกับเพื่อนคนอื่นอีกประเภทหนึ่ง เป็นคนที่มีปมด้อย เป็นคนที่ต้องมีคนดูแลตลอดเวลา”* (มะนาว)

แม้แต่การศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยที่เปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่มได้เข้าไปศึกษาหาความรู้และประกอบอาชีพตามความสามารถและความนัด แต่เมื่อเป็นผู้มีดวงตามืดกลับไม่ได้รับการต้อนรับด้วยถูกมองว่าเป็นเรื่องยากที่จะเรียนจนสำเร็จการศึกษา ผู้มีดวงตามืดถูกประทับตราทั้งจากอาจารย์ในมหาวิทยาลัย และคนในสังคมว่าไม่สามารถเรียนร่วมกับคนทั่วไปในมหาวิทยาลัยได้

การปฏิบัติจากสังคมของมหาวิทยาลัยที่อาสาสมัครดวงตามืดได้รับในแง่ของการดูถูก การไม่เข้าใจ นั้นเป็นการปฏิบัติที่เห็นว่าอาสาสมัครดวงตามืดเป็นภาระแก่สังคม เห็นว่าหากอาสาสมัครเข้ามา เรียนแล้วจะเพิ่มภาระ เพิ่มความลำบากให้แก่บุคลากรของสถาบันการศึกษา

“ไปสมัครเรียนที่มหาวิทยาลัย อาจารย์เขาก็จะบอกว่าไม่อยากให้เรียนนะ เพราะว่าจะลำบาก ลำบากตรงไหนก็เลยงง เราก็เลยไปคุยกับฝ่ายที่เขาแนะแนวนักศึกษาณะคะ เขาก็ บอกว่าก็มีคนจบมานี้ ก็เลยบอกเขาไปว่าอาจารย์ไม่ให้เรียน” (มะปราง)

“ขนาดในปัจจุบันในมหาวิทยาลัยอาจารย์บางท่านยังไม่คิดว่าเราจะเรียนได้เลย นอกจากอาจารย์ที่เขาสอนเรา เขาก็จะรู้” (มะไฟ)

นอกจากนี้ผู้มีดวงตามืดยังสะท้อนมุมมองที่คนภายนอกมองตนเองว่ามีสามระดับ คือ คนที่เข้าใจและพร้อมเปิดใจให้แก่ผู้มีดวงตามืด คนที่พยายามเข้าใจแต่ก็ยังมองผู้มีดวงตามืดว่า เป็น “คนอื่น” และไม่กล้าเข้ามาพูดคุย และกลุ่มคนที่มองด้วยความไม่เข้าใจคือมองด้วยความสงสาร และไม่คิดว่าผู้มีดวงตามืดจะเป็นคนปกติในสังคม

“มันก็ยังมีคนที่เขา คือจะมีอยู่ 3 ระดับ คนที่เขาเปิดใจพร้อมที่จะเข้าใจเราเสมอ อีกประเภทหนึ่งคือคนที่กลาง ๆ เขาก็เข้าใจแต่เขาไม่ลึกซึ้ง หมายความว่าเขาก็เข้าใจว่าเราก็น่าทำอะไร ทำนี้ได้ แต่เขาก็ยังมองว่าเออเป็นคนตาบอด ก็ยังไม่กล้าคุย เป็นเพื่อนสนิทหรือเป็นเพื่อนฝูงอะไร อย่างนี้แหละคะ แล้วคนอีกระดับหนึ่งคือคนที่สงสารไปเลย เขาจะไม่คิดว่าเรามีมุมมอง มีทัศนคติเหมือน เขาได้เลย” (มะนาว)

การสะท้อนมุมมองที่สังคมมองผู้มีดวงตามืดจากผู้มีดวงตามืดเอง ทั้งมุมมอง เกี่ยวกับการประกอบอาชีพและมุมมองของการใช้ชีวิต ผู้มีดวงตามืดเกิดเสียงสะท้อนต่อตนเองใน การที่อยากทำให้สังคมยอมรับในตัวตน ยอมรับว่าผู้มีดวงตามืดก็เป็นคนปกติทั่วไปในสังคม มีเพียง ดวงตาที่มองไม่เห็นเท่านั้น แต่จิตใจไม่ได้มีขอบเขตตามไปด้วย และประสาทสัมผัสส่วนอื่น ๆ ก็ยัง ใช้ได้ ซึ่งบางครั้งอาจใช้ได้ดีกว่าคนทั่วไป เพียงแต่ขาดโอกาส ขาดการมองอย่างเท่าเทียมจากสังคม ถูกสังคมแบ่งแยกว่าเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งของสังคม มุมมองเหล่านี้ทำให้เกิดภาพในความคิด และใน ใจของผู้มีดวงตามืดในการที่อยากจะทำให้สังคมเห็นความสามารถและยอมรับว่าตนเองก็เป็นส่วนหนึ่ง ของสังคมเช่นกัน ซึ่งนำไปสู่การก่อเกิดเป็นอุดมการณ์ในการต้องการให้สังคมได้รู้ชีวิตของผู้มีดวงตา มืด ที่จะส่งผลให้การปฏิบัติต่อผู้มีดวงตามืดเปลี่ยนไปด้วย

2.2) ก่อเกิดเป็นอุดมการณ์

อุดมการณ์เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นหลังจากที่อาสาสมัครได้ผ่านมุมมองเกี่ยวกับตัวตนของตนเอง ทั้งจากมุมมองเกี่ยวกับความเป็นตัวตนของตนเองที่มาจากเสียงสะท้อนจากตนเอง และเสียงสะท้อนจากคนภายนอกที่มีทั้งคนใกล้ชิดและคนในสังคม อาสาสมัครดวงตามีดได้ผ่านกระบวนการนี้มาก่อนแล้วค่อย ๆ ก่อเกิดเป็นอุดมการณ์ในใจของตนเอง ซึ่งจากการสะท้อนของอาสาสมัครดวงตามีดสิ่งที่เป็นอุดมการณ์หลักร่วมกันทำให้เข้ามาเป็นอาสาสมัครคือ **“ต้องการให้คนในสังคมเข้าใจผู้มีดวงตามีด และปฏิบัติกับผู้มีดวงตามีดแจกเช่นคนทั่วไปในสังคม”** นอกจากนี้ยังมีอุดมการณ์ที่ต้องการแสดงความสามารถที่เป็นประโยชน์ให้แก่คนในสังคมได้ประจักษ์อีกด้วย ซึ่งจากมุมมองต่าง ๆ ที่อาสาสมัครได้ประสบทำให้อุดมการณ์เกิดขึ้นในใจที่อยากให้คนในสังคมมองผู้มีดวงตามีดด้วยความเข้าใจ มีเจตคติที่ดีต่อผู้มีดวงตามีด ซึ่งอุดมการณ์นี้เป็นแรงผลักดันให้ผู้มีดวงตามีดเกิดความพยายามที่จะแสดงความสามารถของตนเองออกมาให้สังคมได้เห็น ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหนังสือ ด้านการใช้ชีวิต รวมถึงด้านการทำประโยชน์เพื่อสังคม อาสาสมัครดวงตามีดในนิทรรศการแห่งนี้ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับที่มากกว่าเกณฑ์ขั้นพื้นฐาน แม้จะเข้าศึกษาช้ากว่าคนทั่วไป แต่ก็พยายามขวนขวายที่จะศึกษาในระดับที่สูงขึ้น เพื่อพัฒนาตนเองและสร้างการยอมรับในสังคม มีความพยายามที่จะพึ่งตนเอง ดังจะเห็นได้จากการที่อาสาสมัครมีอาชีพหลักของตนเอง สำหรับบางคนที่กำลังศึกษาอยู่ก็พยายามหารายได้เสริมและออกมาใช้ชีวิตด้วยตนเองนอกบ้านด้วยความที่ไม่อยากทำตัวเป็นภาระของครอบครัวและสังคม รวมทั้งทำประโยชน์เพื่อสังคมดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อาสาสมัครดวงตามีดแต่ละคนได้ผ่านประสบการณ์ที่เคยช่วยเหลือสังคมมาแล้วทั้งสิ้น เช่น การเป็นอาสาสมัครร้องเพลงให้ผู้ป่วยในโรงพยาบาลฟ้ง เป็นอาสาสมัครช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสในสถานสงเคราะห์เมื่อมีโอกาส อาสาสมัครนวดให้ผู้สูงอายุในชนบท เป็นต้น การได้ช่วยเหลือสังคมนั้นนอกจากจะมีจิตใจของการอยากเป็นผู้ให้แล้ว ยังเป็นการแสดงความสามารถให้สังคมได้เห็นอีกด้วยว่าตนเองสามารถทำอะไรได้หลายอย่างนอกจากการที่ต้องรับความช่วยเหลือจากคนอื่นเพียงอย่างเดียว

“เรามีทัศนคติอย่างไรกับนิทรรศการตรงนี้ เขาอยากทำอะไรให้กับผู้มาเข้าชม คือต้องดูที่ตัวเขาก่อนว่าคิดยังไง มองยังไง” (มะปราง)

“ลึก ๆ แล้วอยากให้คนในสังคมมองเราด้วยความเข้าใจ มองเราด้วยทัศนคติที่ดี ๆ ไม่อยากให้เห็นมองเราว่าเป็นคนพิการ ว่าเราต้องเป็นภาระของคนนั้นคนนั้น อยากให้ความคิดของคนเปลี่ยน” (มะยม)

การก่อเกิดเป็นอุดมการณ์นี้เป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้อาสาสมัครเข้ามาหน้าที่เป็นผู้นำทางในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด ด้วยอุดมการณ์เดียวกันของอาสาสมัครที่อยากให้

สังคมเข้าใจชีวิตของผู้มีดวงตามืด และอยากแสดงความสามารถในเชิงสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์แก่สังคม จึงก่อเกิดเป็นอาสาสมัครดวงตามืดในนิทรรศการแห่งนี้ โดยก่อนที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นอาสาสมัคร ผู้มีดวงตามืดก็ได้ผ่านกระบวนการของการสร้างโอกาสให้แก่ตนเอง ซึ่งจะได้นำเสนอต่อไป

2.3) สร้างโอกาสให้แก่ตนเอง

เมื่อเกิดมุมมองเกี่ยวกับตัวตนของตนเอง จนก่อเกิดเป็นอุดมการณ์แล้ว กระบวนการต่อมาคือการสร้างโอกาสให้แก่ตนเอง การเป็นอาสาสมัครของผู้มีดวงตามืดใช้เพียงแค่ว่าตนเองอยากเป็น อยากทำแล้วสามารถเข้าไปทำได้เลยตั้งแต่คนทั่วไป โอกาสทางสังคมและลักษณะงานอาสาสมัครที่เหมาะสมกับผู้มีดวงตามืดไม่ได้มีอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะการเป็นอาสาสมัครในลักษณะของการถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตของผู้มีดวงตามืดด้วยแล้วยังเป็นสิ่งที่หาได้ยาก เมื่อมีอุดมการณ์อาสาสมัครดวงตามืดจึงเริ่มหาช่องทางเข้าสู่การได้ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิต และสร้างประโยชน์แก่สังคม โดยทั้งจากการฟังข่าวตามช่องทางต่าง ๆ เช่น ฟังข่าวจากวิทยุ สอบถามข่าวสารจากเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเพื่อนผู้มีดวงตามืดด้วยกัน สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย หรือทางสังคมออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก เป็นต้น ทำให้อาสาสมัครได้รับทราบข่าวสารว่าจะมีนิทรรศการสำหรับผู้มีดวงตามืดได้แสดงความสามารถ ซึ่งส่วนใหญ่อาสาสมัครจะได้รับการบอกต่อจากเพื่อนผู้มีดวงตามืดด้วยกัน ซึ่งเป็นเครือข่ายที่มาจากโรงเรียนสอนคนตาบอดเหมือนกัน

“พี่ติดตามข่าวตลอดเพราะเราเองก็อยากทำอยู่แล้ว โทรมาถามว่าเป็นยังไง ทางอพวช. เขาก็ส่งเรื่องไปที่สมาคมคนตาบอด พี่ก็ส่งใบสมัครไปที่สมาคมคนตาบอด เราก็จะแจ้ง และบอกต่อ ๆ กันไปคะสำหรับเพื่อน ๆ” (มะปราง)

“บอกผ่านคนอื่น ๆ ผ่านสมาคมคนตาบอด หรือผ่าน Facebook นะครับ” (มะไฟ)

“ก็อาจจะผ่านสมาคมคนตาบอด บางทีก็บอกต่อกันเรื่อย ๆ อย่างสื่อเครือข่ายของคนตาบอดที่นี่ อย่างผมมีเพื่อนก็จะไปบอกเพื่อนผม เพื่อนผมก็จะไปบอกต่อกันไปเรื่อย ๆ” (มะเฟือง)

ด้วยอุดมการณ์ที่มุ่งมั่นที่ต้องการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และสร้างความเข้าใจให้แก่คนในสังคมและอยากให้คนในสังคมได้เรียนรู้ชีวิตของผู้มีดวงตามืด อาสาสมัครจึงมีความเพียรพยายามในการติดตามข่าวสารอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนใหญ่ที่มาเป็นอาสาสมัครก็ประกอบอาชีพอื่นอยู่ด้วยแล้ว เช่น ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นหมอนวด เป็นต้น รวมทั้งบางคนอยู่ในช่วงชีวิตของการกำลังศึกษาต่อ แต่ด้วยมุมมองเกี่ยวกับตนเองที่มาจากทั้งตัวอาสาสมัครเอง เสี่ยง

สะท้อนจากครอบครัว และเสียงสะท้อนจากคนในสังคม จนกระทั่งก่อให้เกิดเป็นอุดมการณ์ทำให้อาสาสมัครไม่ละความพยายามที่จะสร้างโอกาสให้แก่ตนเอง จนกระทั่งมีพื้นที่ในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ชีวิตออกสู่สังคม

“พอรู้ว่าเปิดก็ให้เพื่อนสอบถามที่นี้ตลอดว่าเฮ้ย เธอจะเปิดเมื่อไรยังงี้” (มะเฟื่อง)

“ต้องพยายามฟังประกาศจากที่นี้ อย่างล่าสุดนี้ที่จะมีการรับไกด์ เราก็จะบอกต่อ ๆ กันไป เขาก็จะมารอกใบสมัครก็จะมีเพื่อน ๆ มารอกใบสมัครทิ้งไว้ คืออย่างพี่ตอนเรียนจบใหม่ ๆ ที่นี้ก็เปิดโอกาส” (มะยม)

“คนตาบอดก็ต้องทำตัวเองให้เหมือนบุคคลปกติทั่วไปในสังคมด้วย โดยที่ไม่พยายามเรียกร้องโน่นนี่นั่นโดยที่เราไม่พยายามที่จะช่วยเหลือตัวเองก่อน ผมเลยหาเบอร์ แล้วก็โทรมาถามแล้วไปกรอกใบสมัคร” (มะพร้าว)

นิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด (Dialogue in the Dark จึงเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้อาสาสมัครดวงตามืดได้แสดงความสามารถตามอุดมการณ์ที่มี ด้วยการเป็นผู้นำทางและถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตของการอยู่ในโลกที่มีดวงตามืดให้แก่ผู้เข้าชมที่มีมือยากหลากหลายได้เรียนรู้ และรับรู้ซึ่งได้ช่วยให้สังคมเกิดความเข้าใจผู้มืดดวงตามืดมากยิ่งขึ้น ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการสร้างโอกาสให้แก่ตนเองนี้จึงไม่ใช่เพียงทำเพื่อตนเอง แต่ยังทำประโยชน์ให้แก่ผู้มืดดวงตามืดในสังคมคนอื่น ๆ ที่เขาไม่มีโอกาสได้เข้ามาถ่ายทอดเรื่องราวดังเช่นอาสาสมัครดวงตามืดเหล่านี้อีกด้วย ซึ่งหลังจากสร้างโอกาสให้แก่ตนเองแล้ว กระบวนการต่อไปของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดคือเรียนรู้ฝึกฝนการเป็นอาสาสมัคร ที่จะได้นำเสนอให้เห็นต่อไป

2.4) เรียนรู้ฝึกฝนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

เมื่อได้รับโอกาสในการเข้ามาเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดแล้ว อาสาสมัครต้องเรียนรู้และฝึกฝนการเป็นอาสาสมัครโรนิทรรศการ นอกจากการชวนขยายหาโอกาสให้แก่ตนเองแล้ว เมื่อเข้ามาอาสาสมัครยังต้องชวนขยายใส่ใจในการเป็นผู้นำทางในนิทรรศการอีกด้วย การเป็นอาสาสมัครแห่งนี้ไม่ใช่เพียงการสามารถถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตของตนเองได้เท่านั้น แต่ยังคงมีการฝึกฝนเพื่อให้สามารถเป็นผู้นำชมที่ดี เป็นที่ประทับใจแก่ผู้เข้าชมซึ่งนอกจากจะได้เรียนรู้เบื้องต้นจากมาสเตอร์ไกด์ตอนแรกเริ่มที่เข้ามาแล้ว ยังเรียนรู้จากเพื่อน ๆ อาสาสมัครด้วยกันเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของเพื่อน ๆ

“เมื่อเข้ามาแล้วเขาก็จะต้องชวนขยายใส่ใจในการที่จะนำชม ในการที่จะไปหาประสบการณ์จากเพื่อน ๆ ในการที่จะเรียนรู้ในการที่จะพัฒนาตัวเองด้วย” (มะปร่าง)

การเรียนรู้ฝึกฝนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับอาสาสมัครดวงตามืดอยู่ตลอดเวลา ประสบการณ์จากการนำชมก็มีส่วนช่วยให้ได้ฝึกฝนด้วยเช่นกัน การนำชมในนิทรรศการเป็นทักษะของแต่ละคน เทคนิควิธีการต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับตัวอาสาสมัครเองว่าจะเป็นรูปแบบใด อาสาสมัครดวงตามืดได้สะท้อนการเรียนรู้ฝึกฝนการเป็นอาสาสมัครอย่างเป็นวงจรการเรียนรู้ กล่าวคือ มีขั้นตอนของการวางแผน การปฏิบัติ การประเมินผลการปฏิบัติ และการปรับปรุงการทำหน้าที่เป็นผู้นำทางในนิทรรศการ

“การนำชมมันเป็นสิทธิของไกด์แต่ละคน คือแต่ละคนก็ใช้ทักษะของตัวเอง เทคนิคของตัวเองว่าแล้วแต่เราจะไปออกแบบการนำชมของเราอย่างไร แล้วแต่ความถนัดด้วยนะค่ะ” (มะนาว)

2.4.1) การเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มปฏิบัติงาน

การวางแผนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อเข้าทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครโดยอัตโนมัติ แม้ว่าในนิทรรศการจะมีกฎระเบียบเพื่อการบริหารนิทรรศการ แต่การนำชมและการทำหน้าที่อาสาสมัครเป็นสิ่งที่อาสาสมัครทุกคนต้องมีการวางแผน ทั้งวางแผนร่วมกันเพื่อจัดแบ่งหน้าที่และการวางแผนในการทำหน้าที่ของตนเองในแต่ละหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เมื่อรู้แล้วว่าแต่ละคนได้อยู่ตำแหน่งใดและเข้ารอบใดก็จะได้วางแผนเตรียมตัวของตนเอง การวางแผนที่วางร่วมกันเริ่มจากการจับฉลากแบ่งหน้าที่ในนิทรรศการเพื่อทำหน้าที่ในแต่ละจุดโดยหัวหน้าไกด์จะเป็นคนดูแลการแบ่งหน้าที่นี้ จากนั้นอาสาสมัครแต่ละคนจะได้เตรียมตัวในแต่ละจุดที่ตนเองได้ทำหน้าที่ เพราะในแต่ละรอบของการนำชมอาสาสมัครจะไม่ได้ทำหน้าที่เดิม ดังนั้นอาสาสมัครจึงมีการวางแผนล่วงหน้าว่าในแต่ละจุดจะพูดอย่างไร พูดประมาณไหน เป็นการเตรียมตัวล่วงหน้าก่อนที่จะนำชมนั่นเอง โดยอาสาสมัครแต่ละคนจะมีแผนอยู่ในใจของตนเองว่าการที่นำชมแต่ละจุดนั้นต้องการให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้เรื่องการใช้ประสาทสัมผัสต้องนำชมอย่างไรเพื่อให้เขาเกิดการเรียนรู้ เตรียมตัวตอบคำถามอย่างไร ประมาณไหนที่ผู้เข้าชมจะเข้าใจ และการนำชมในแต่ละกลุ่มก็จะแตกต่างกัน อาสาสมัครจะวางแผนว่าหากเจอกลุ่มเด็กจะนำประมาณไหน กลุ่มผู้ใหญ่จะนำอย่างไร หรือถ้ามาผสมกันจะนำอย่างไร ซึ่งแผนนี้ของอาสาสมัครแต่ละคนจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และทักษะ ความสามารถของแต่ละคน

“เขาก็จะจับฉลากทุกวันว่าวันนี้จะทำอะไร เราอยากให้ผู้เข้าชมเรียนรู้เรื่องประสาทสัมผัส” (มะขาม)

“เราจะต้องตอบยังให้เขาเข้าใจ” (มะไฟ)

“ต้องดูก่อนว่าเรานำเด็กหรือนำผู้ใหญ่ ถ้าเกิดว่าเรานำเด็กวิธีการพูดเราก็จะเป็นอีกแบบหนึ่ง สบาย ๆ แต่ถ้านำผู้ใหญ่ก็อีกมิติหนึ่ง คือบางทีถ้าเราไปนำผู้ใหญ่แล้วเราไปคุยเล่นแบบเด็ก ๆ มันก็ไม่ได้นะบางที” (มะยม)

2.4.2) ลงมือปฏิบัติงาน

ในขั้นการเรียนรู้ฝึกฝนด้วยการปฏิบัติหลังจากที่อาสาสมัครได้วางแผนแล้วว่าการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครต้องเตรียมตัวเตรียมใจอย่างไร ก็เข้าสู่การเรียนรู้ฝึกฝนด้วยการปฏิบัติหน้าที่เป็นอาสาสมัคร สิ่งที่เรียนรู้นี้มาจากทั้งประสบการณ์ในการนำชมของตนเองและจากเพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน แม้ในช่วงแรกของการนำชมจะมาจากการเรียนรู้จากมาสเตอร์ไกด์ แต่เมื่อทำหน้าที่นำชมไปสักระยะหนึ่งอาสาสมัครจะเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับที่มาจากทั้งผู้เข้าชม เพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน และจากสถานการณ์ที่พบเจอในนิทรรศการและพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง

“สอนให้รู้จักสภาพแวดล้อมข้างในแล้วก็สอนวิธีการนำชม แล้วก็สอนการไปเป็นบาร์ การขับรถตุ๊ก ๆ จากมาสเตอร์ไกด์ที่มาจากเยอรมัน การพูดเขาก็ให้เป็นไกด์ไลน์ให้เราพูดประมาณนี้” (มะยม)

เมื่อได้ทำก็เกิดการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนหนึ่งของการเรียนรู้ฝึกฝนการเป็นอาสาสมัครซึ่งอยู่ในกระบวนการของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร เมื่อได้ทำบ่อย ๆ จากที่ทำตามที่คนอื่นบอกก็เป็นทำด้วยความเข้าใจ ทำในฐานะของอาสาสมัครที่ต้องการถ่ายทอดเรื่องราวของคนที่มีดวงตามืดไปสู่ผู้เข้าชม เป็นไปตามความรู้สึกขณะที่นำชม และเกิดการเรียนรู้ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไรเพื่อให้ผู้เข้าชมเกิดความประทับใจและรู้สึกปลอดภัย เนื่องจากเมื่อเข้าไปในนิทรรศการแล้วอาสาสมัครจะเปรียบเสมือนเป็นดวงตาให้แก่ผู้เข้าชม เช่น การไม่ละลابل้างเรื่องส่วนตัวของผู้เข้าชม การดูแลเอาใจใส่

“เราต้องไม่ละลابل้าง Visitor ไม่ละลابل้างเรื่องส่วนตัวของเขา ไม่ทำให้เขาเกิดอุบัติเหตุ ต้องดูแล เทคโนโลยีเขาให้ดีที่สุด เราก็ต้องเข้าใจเขาว่าเขาเป็นคนปกติยังไงเขาก็เดินสู้เราไม่ได้อยู่แล้ว” (มะปราง)

นอกจากเรียนรู้การปฏิบัติตนแล้วการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครยังเกิดการเรียนรู้จากการได้อธิบาย ได้บอกเล่าเรื่องราวชีวิตของตนเองแก่ผู้เข้าชมอีกด้วย นอกจากจะทำหน้าที่ให้ผู้เข้าชมได้เปิดประสาทสัมผัสแล้วเมื่อทำนาน ๆ เข้าก็จะมีการเรียนรู้ที่จะสอดแทรกเกร็ดความรู้จากประสบการณ์ของตนเองเข้าไป ดังเช่นความสำคัญและการดูแลรักษาดวงตา การฝึกฝนเทคนิคการนำชมอย่างเป็นขั้นตอน เช่นการอธิบายแต่ละจุดว่ามีอะไรบ้างเพื่อให้ผู้เข้าชมนี้ภาพตาม การให้ผู้เข้าชมได้ลองสัมผัสกับสิ่งที่ตนเองมองไม่เห็นในนิทรรศการ แล้วค่อย ๆ อธิบายในสิ่งที่ผู้เข้าชมไม่

เข้าใจ เกิดข้อสงสัยหรือมีการซักถาม โดยที่ผู้เข้าชมบางคนตอนเข้าชมใหม่ ๆ ยังไม่ทราบด้วยซ้ำว่าคนนำทางเป็นผู้มีดวงตามืด

“เราก็จะบอกว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดคือดวงตา ถ้าเขาไม่สนใจดูแลรักษา ถ้าเกิดเขาสายตาสั้นมันก็มีโอกาสจะมีตาสั้นไปได้” (มะขาม)

“เราต้องอธิบายอยู่แล้วว่าตรงนี้มีอะไรบ้าง มีอะไรบ้าง อยู่ตรงไหน หรือว่าสิ่งที่เขาจับอยู่เนี่ยมันคืออะไร สิ่งที่เขาได้ยิน สิ่งเขาได้กลิ่นเนี่ยมันมีอะไรบ้าง ก็จะทำให้เขาจินตนาการนึกเอาเองบ้าง ถ้าเขายังตอบไม่ถูก เราก็ค่อย ๆ อธิบายไปเรื่อย ๆ แบบว่าเออ สิ่งที่ได้เอออยู่นั้นมันผิด หรือมันถูก หากตอบถูกก็คือผ่านไป” (มะเฟือง)

การเรียนรู้ฝึกฝนในขั้นตอนการปฏิบัตินี้เมื่อได้ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครจนเกิดมีประสบการณ์จะทำให้สามารถสอดแทรกสิ่งที่อยากให้ผู้เข้าชมได้รับรู้และนั่นคือมีความเข้าใจผู้มีดวงตามืด เข้าใจชีวิตของผู้มีดวงตามืดว่าเป็นอย่างไร รวมทั้งการให้การช่วยเหลือเมื่อพบเจอผู้มีดวงตามืดในสังคม

“บางที่เราก็จะเกริ่นไปเลยว่าคนตาบอดเป็นอย่างนี้ ใช้ชีวิตอย่างนี้ เพียงแต่ว่าในบางอย่างเราอาจจะต้องการความช่วยเหลืออย่างนี้ อย่างนี้ แล้วถ้าเขามีคำถามที่จะเสริมขึ้นมาเราก็อธิบายเพิ่มเติม” (มะยม)

2.4.3) การประเมินตนเองจากการปฏิบัติงาน

อาสาสมัครใช้เพียงทำหน้าที่ให้แล้วเสร็จไปในแต่ละรอบเท่านั้น แต่ยังมี การประเมินเพื่อการปรับปรุง พัฒนาการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครให้มีประสิทธิภาพอีกด้วย พื้นที่นี้ จะยังคงอยู่ต่อไปเพื่อให้อาสาสมัครได้ทำหน้าที่ตามอุดมการณ์ของตนเองก็ต่อเมื่อมีผู้เข้าชมให้ความ สนใจ ดังนั้นการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครนอกจากจะมีขั้นของการวางแผน การเรียนรู้ฝึกฝนด้วยการ ปฏิบัติแล้ว อาสาสมัครดวงตามืดยังมีการประเมินการเป็นผู้นำชมของตนเองอีกด้วย ซึ่งการประเมิน นี้มาจากสามส่วนด้วยกัน คือ จากผู้ดูแลนิทรรศการและหัวหน้าไกด์ จากผู้เข้าชมที่เขียนในสมุดป ะเยียมชม และประเมินตนเองจากประสบการณ์การเป็นผู้นำชม โดยการประเมินจากผู้ดูแล นิทรรศการและหัวหน้าไกด์เป็นการประเมินตามมาตรฐานของการเป็นผู้นำชมในนิทรรศการ กล่าวคือให้แนบไปตามจุดประสงค์ของนิทรรศการ

“ก็จะมีแบบประเมิน ผมก็จะช่วยดูให้อะไรให้แล้วก็ประเมิน ดูว่าเป็นยังไง ใคร เป็นยังไง บางที่ Feed Back กลับมาจากผู้เข้าชม” (มะม่วง)

“อย่างเช่นบริฟงานด้านหน้าอย่างนี้ บางที่เขาอาจจะลืมไป สิ่งไหนที่ Master Guide เขา Train มาว่าห้ามพูด เช่น คำว่า ห้อง ในนิทรรศการเขาห้ามพูดเพราะเขาไม่ยอมให้ผู้เข้าชมรู้สึกว่าเป็นห้อง บางคนก็หลุดพูดออกมา คำว่ากลัว คำว่าอันตราย บางคนการปลอม เทคนิควิธีการ อันนี้ ที่เป็นน้อง ๆ ใหม่ ๆ เขาไม่เข้าใจ หรือว่าระบบประสานงานตัวอาสาสมัครด้านหน้า กับตัวไกด์ด้านในที่ไม่เข้าใจกันก็มี เนื่องด้วยอาสาสมัครเป็นอาสาสมัครใหม่ ซึ่งมีการหมุนเวียนเข้ามาทำงานตรงนี้ ซึ่งจะต้องมีการพูดคุยกันบ่อย ๆ” (มะม่วง)

การประเมินจากผู้เข้าชม เป็นสิ่งที่สะท้อนการเป็นผู้นำชมได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้เข้าชมคือผู้ที่ได้รับประสบการณ์และเรียนรู้จากอาสาสมัครโดยตรง ดังนั้นสิ่งที่สะท้อนจากผู้เข้าชมจึงเป็นประโยชน์สำหรับการปรับปรุง พัฒนาการนำชมได้อีกทางหนึ่ง ในการนำชมแต่ละรอบจะมีสมุดสำหรับให้ผู้เข้าชมเขียนความรู้สึก ประสบการณ์ หรือสิ่งที่อยากเขียนจากการเข้าชมนิทรรศการ และในแต่ละวันจะมีอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติคอยอ่านสิ่งที่ผู้เข้าชมเขียนให้แก่ผู้มีดวงตามืดได้ฟังว่าผู้เข้าชมสะท้อนอะไรบ้างจากการที่เขาได้เข้าไปเรียนรู้ในนิทรรศการ ซึ่งรวมถึงการเขียนถึงการนำชมของอาสาสมัครแต่ละคนด้วยเช่นกัน เมื่อได้รับเสียงสะท้อนจากตรงนี้อาสาสมัครก็จะนำมาบอกกล่าวและปรับปรุงการนำชมของตนเอง

“บางคนโดน feed back กลับมาก็มันไม่ดี เราก็ต้องเข้าไปบอก ไปคุยว่า พี่หรือว่าน้อง ทำแบบนี้ feed back ที่ตอบกลับมาเป็นแบบนี้ ทำไมถึงทำ เปลี่ยนได้ไหม ปรับได้ไหม หรือมีปัญหาอะไร การนำชมมาตรฐานตกไปแล้วนะหรือทำไมเรานำชมแล้วมาตรฐานแยกลง” (มะม่วง)

“ถ้าเราไปดูเขาเดี๋ยวก็น่าไปคอมเมนต์กันอีก ก็ตรง Guest Book ตรงนั้นนะครับ หรือใน facebook อะไรต่าง ๆ” (มะพร้าว)

ส่วนการประเมินที่มาจากประสบการณ์ของอาสาสมัครนั้นมาจากการที่อาสาสมัครได้เป็นผู้นำทางจนเกิดการเรียนรู้ว่าควรปรับปรุงตนเองอย่างไร หรือปรับปรุงการนำชมอย่างไร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเทคนิควิธีการนำชม อารมณ์ของตนเอง รวมถึงบุคลิกภาพที่เหมาะสมในการเป็นผู้นำชมในนิทรรศการ สิ่งเหล่านี้อาสาสมัครจะเกิดการประเมินตนเองหลังจากที่ได้เป็นผู้นำทางและได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่พบเจอในนิทรรศการ

“ตอนหลังคือคิดว่าประสบการณ์มันมากขึ้นนะครับ เราบินเยอะขึ้น ชั่วโมงบินเยอะขึ้น ...อย่างถ้าเราเจอเด็กที่ไม่ค่อยสนใจที่จะเรียนรู้ใหม่ครับ เราก็พยายามที่จะสอดแทรกความสนุกสนานใส่เข้าไป โดยที่ความรู้สึกสนุกสนานตรงนั้นน่าจะมีเนื้อหาเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เราต้องรับ

ให้ได้กับคนทุกแบบทุกลักษณะ ไม่ว่าจะเป็เด็ก เป็นผู้ใหญ่ เป็นคนทุกลักษณะ เด็กที่เข้ามาแล้วต้องชน ไม่ฟัง ไม่อะไรอย่างนี้” (มะพร้าว)

2.4.4) ปรับปรุงการทำหน้าที่เป็นผู้นำทาง

การที่อาสาสมัครมีการประเมินผลการทำงานที่เป็นผู้นำทาง สิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากการประเมินผลคือการนำมาปรับปรุงการเป็นอาสาสมัครตามสิ่งที่ทั้งผู้ดูแลนิทรรศการ หัวหน้าไกด์ ผู้เข้าชม และจากตนเอง เพื่อให้สามารถเป็นอาสาสมัครที่สร้างความประทับใจแก่ผู้เข้าชม ซึ่งมีการปรับปรุงตั้งแต่แผนการนำชม และวิธีการนำชม ดังเช่น หากการนำชมในรอบใดที่ใช้เวลาเกินและจะส่งผลกระทบต่อไป อาสาสมัครก็จะแยกผู้นำชมออกเป็นสองกลุ่มในบางจุดของการเรียนรู้ที่จะไม่กระทบกับการเรียนรู้ของผู้เข้าชม เพื่อให้กระชับเวลามากขึ้น วิธีการนำชมจากที่เคยนำชมตามการแนะนำของอาสาเตอร์ไกด์ ก็จะนำชมแบบเป็นไปตามเหตุการณ์ สถานการณ์มากขึ้น โดยใส่ความรู้สึกและประสบการณ์ของอาสาสมัครเข้าไป ทำให้การนำชมมีความสนุกสนาน มีชีวิตชีวมมากขึ้น เป็นต้น

“เหตุการณ์ต่าง ๆ ก็จะสอนเราไปเรื่อย ๆ เวล่านำชมทำยังไงให้เวลามันเร็วขึ้น เราต้องแยกเขาออกเป็น 2 กลุ่ม เฉพาะในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง” (มะพร้าว)

“ตอนนี้นั้นจะไปตามความรู้สึกของงานแล้ว ที่เราเก็บเกี่ยวมาจากผู้เข้าชม บางคนพอเขารู้ว่าเราตาบอดมมมองของเขาก็จะไปคนละแบบคนละแนวแล้ว เราก็เอามาปรับ” (มะพร้าว)

2.5) ถ่ายทอดประสบการณ์สู่สังคม

แม้ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครจะมีการเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติ การลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากการปฏิบัติ และถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น ดังที่ได้นำเสนอให้เห็นในหัวข้อการก่อเกิดประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครไปแล้วข้างต้น แต่ในกระบวนการของประสบการณ์นี้จะได้นำเสนอให้เห็นในมุมมองของกระบวนการของประสบการณ์ที่เกิดจากการถ่ายทอดประสบการณ์สู่สังคมที่เป็นสิ่งที่อาสาสมัครทำจนเกิดความเชี่ยวชาญหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นอาสาสมัครมืออาชีพ และเกิดเป็นความภาคภูมิใจในการเป็นอาสาสมัครของตนเอง

2.5.1) สัมผัสประสบการณ์

อาสาสมัครได้สัมผัสประสบการณ์จากการทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจนสามารถทำหน้าที่ด้วยความชำนาญ และด้วยจิตวิญญาณของการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด มีความเข้าใจว่าตนเองต้องถ่ายทอดโลกของการเป็นผู้มีดวงตามืดให้แก่ผู้เข้าชมได้เข้าใจ ซึ่งหากดูจากการฝึกฝนจากอาสาเตอร์ไกด์แล้วจะแนะนำเพียงการพยายามให้ผู้เข้าชมได้เปิดประสาทสัมผัสในแต่ละสถานการณ์ที่นอกเหนือจากการใช้ดวงตา และมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในตอนสุดท้ายแล้วแต่

ว่าผู้เข้าชมจะเกิดคำถามอย่างไร อาสาสมัครก็จะคอยตอบคำถามหรือไขข้อข้องใจให้แก่ผู้เข้าชม แต่เมื่อได้สั่งสมประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครมาระยะหนึ่ง ก็จะเกิดความเข้าใจและสามารถประยุกต์ใช้จากสิ่งที่มาสเตอร์ไกด์แนะนำผนวกกับประสบการณ์ของการมีชีวิตในโลกแห่งความมืดของตนเอง ถ่ายทอดไปยังผู้เข้าชมได้อย่างมีอาชีพ ถ่ายทอดความเป็นตัวตนของผู้มีดวงตามืดโดยใช้ความรู้สึก พร้อมสอดแทรกความรู้เรื่องอื่น ๆ เข้าไปด้วยตามแต่ความเหมาะสมของกลุ่มผู้เข้าชม เช่นกลุ่มเด็ก อาสาสมัครก็จะสอดแทรกเรื่องคุณธรรมเข้าไปด้วย หากเป็นกลุ่มผู้ใหญ่ อาสาสมัครจะมีการสอดแทรกในเรื่องของการประยุกต์ใช้จากได้ทดลองใช้ชีวิตในนิทรรศการที่มีความมืดสนิท ประจูดังผู้เข้าชมเป็นผู้มีดวงตามืด สามารถนำไปใช้เมื่อยามที่ต้องประสบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต เช่น เมื่อเจอไฟดับก็จะสามารถใช้ประสาทสัมผัสส่วนอื่นในการใช้ชีวิตได้ การนำชมที่จึงเป็นการนำชมที่ไม่มีรูปแบบตายตัว

“เราถ่ายทอดความเป็นตัวของเราให้ดีที่สุดนะครับ คือเอาความรู้สึกที่แท้จริงของเรา แล้วบรรยายในสังคมปัจจุบันให้กับตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนเราถ่ายทอดให้เขาได้รู้ แล้วแทรกธรรมเข้าไปบ้างเด็กก็จะได้รู้ ถ้าเป็นเด็กที่จิตใจมันคงลงไปสอบถามเขาว่าทำยังไง จากที่ถามลูกเขาก็บอกว่าพ่อแม่เขาพาไปทำบุญ อาจจะมีเวลาได้นั่งสมาธิ” (มะขาม)

“บางที่ผมนำก็ไม่ได้เสนอเกี่ยวกับคนพิการอย่างเดียวเสมอไปนะครับ การรักษาดวงตาด้วย” (มะเฟือง)

“อยากให้เขาได้เอาไปปรับใช้อะไรกับด้านนอกได้บ้าง เช่น ผนตก ไฟดับ เขาจะทำอะไร เขาต้องมาเรียนรู้จากที่นี่ ถ้าเขาได้เรียนรู้จากที่นี่เขาอาจจะเอาประสบการณ์ที่เหลืออยู่ทั้งหมดเอาไปประยุกต์ใช้ข้างนอกได้ คือมาเรียนรู้แล้วจริง อยากให้เขาได้เอาไปใช้” (มะปราง)

อาสาสมัครดวงตามืดถ่ายทอดประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครจนสามารถตัดสินใจ และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการนำชมได้ โดยไม่ส่งกระทบต่อการนำชมและสร้างความพอใจให้แก่ผู้เข้าชม ใช้ความเอื้ออาทรในการนำชม ดังเช่น ในนิทรรศการห้ามนำโทรศัพท์มือถือหรือสิ่งของที่อาจทำให้เกิดแสงสว่างและเกิดอันตรายแก่ผู้เข้าชม แต่หากอาสาสมัครพบเจอและรู้ว่ามีการนำเข้า แทนที่จะนำผู้เข้าชมออกซึ่งจะทำให้ผู้เข้าชมเสียความรู้สึก อาสาสมัครก็ใช้วิธีการให้นำมาฝากไว้ที่ตนเองและคืนของให้เมื่อออกจากนิทรรศการ ทำให้บรรยากาศในการนำชมสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่นและผู้เข้าชมก็สามารถเรียนรู้ได้ครบทุกจุดของนิทรรศการ

“ที่นี้เขาจะมีกฎหมายห้ามเอามือถือเข้าใช้ไหมครับ ถ้าเจอให้เอาออกเลย แต่ถ้าผมเจอจับได้ ผมก็จะบอกว่า ใครเอาโทรศัพท์มาขอมรับมาเลย ขอมรับตรง ๆ เอามาฝากพี่ดีกว่าไม่อยากพาออก ไหน ๆ ก็เสียค่าบัตรมาแล้ว” (มะเฟือง)

2.5.2) ความภาคภูมิใจของอาสาสมัครที่ได้ถ่ายทอดประสบการณ์

กระบวนการของประสบการณ์ที่เกิดจากการถ่ายทอดความรู้สู่สังคมของอาสาสมัครดวงตามืดนี้ นอกจากอาสาสมัครส่งมอบประสบการณ์จนสามารถทำหน้าที่อย่างมืออาชีพแล้ว การที่ได้ถ่ายทอดความรู้สู่สังคมทำให้อาสาสมัครเกิดความภาคภูมิใจในการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครนำทางอีกด้วย ภาคภูมิใจที่ตนเองสามารถสร้างคุณประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ เป็นเหมือนดวงตาให้แก่ผู้เข้าชมในขณะที่อยู่ในนิทรรศการ ได้ช่วยให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้นิทรรศการอย่างครบถ้วน เกิดเป็นความประทับใจในการทำหน้าที่อาสาสมัครของตนเองและเห็นว่าการเป็นผู้นำทางนี้เป็นงานของผู้มีดวงตามืดอย่างแท้จริง หากผู้นำทางไม่ใช่ผู้มีดวงตามืดแล้วก็จะไม่สามารถเป็นผู้นำทางที่เข้าถึงความรู้ภายในนิทรรศการได้

“คนที่เข้ามาในนิทรรศการนะครับ เขามองไม่เห็นแต่เราเนี่ย เหมือนคนมองเห็นอยู่ในนิทรรศการ เราเนี่ยเป็นเสียงที่จะบอกกล่าวให้เขาทำอะไรได้ถูก เหมือนว่าเสียงของเราเนี่ยเอ่อไปช่วยให้เขาได้ชมนิทรรศการได้ครบ ครบทุกรูปแบบ ถ้าเกิดขาดเสียงของเราไปเหมือนกันเขาก็เดินในนิทรรศการเราไม่ได้” (มะเฟือง)

“งานมันเป็นงานที่สำหรับคนตาบอดแท้ ๆ ถึงจะทำได้ พี่ทำงานที่นี้ด้วยความรู้สึกประทับใจกับงาน ของงานตรงนี้ พี่รักนิทรรศการนี้ ก็อยากจะทำให้ดีขึ้นไปเรื่อย ๆ ถ้ามีอะไรที่เราสามารถพัฒนาได้ก็ทำไป เราก็ให้เวลากับตรงนี้มากที่สุด” (มะนาว)

ความภูมิใจของอาสาสมัครไม่เพียงแต่ได้ทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวในนิทรรศการเรื่องราวของตนเองให้แก่ผู้เข้าชมเท่านั้น แต่อาสาสมัครดวงตามืดยังเกิดความภาคภูมิใจที่ตนเองได้เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับผู้มีดวงตามืดและจากข้อมูลที่อาสาสมัครได้ให้สู่สังคมตรงนี้ก็ทำให้เกิดการช่วยเหลือกันในสังคมของคนทั่วไปกับผู้มีดวงตามืดเป็นความสุขของผู้มีดวงตามืดที่ได้ถ่ายทอดความรู้สึกของตนเองสู่สังคม

“ถ้าเราไม่ตอบคำถามเขาก็ไม่มีข้อมูล แล้วก็จะไม่เกิดการช่วยเหลือกัน แล้วก็ไม่ได้เกิดการพัฒนาขึ้นมา” (มะนาว)

“มีความสุข ได้ถ่ายทอดความรู้สึกของตัวเองที่มีอยู่ให้เขาได้รู้” (มะขาม)

การได้ถ่ายทอดความรู้สู่สังคมจนกลายเป็นความภาคภูมิใจอีกอย่างหนึ่งของอาสาสมัครคือการได้สอดแทรกการทำประโยชน์แก่สังคมให้แก่ผู้เข้าชมด้วยการยกตัวอย่างชีวิตของ

ตนเองที่แม้จะมีดวงตามืดก็ยังมีความคิดและมีการกระทำที่เป็นการสร้างประโยชน์แก่ผู้อื่น แต่ผู้เข้าชมหลายคนมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย กำลังความสามารถ รวมทั้งกำลังทรัพย์ จึงควรที่จะทำสิ่งที่มีประโยชน์แก่สังคมหากมีโอกาส ซึ่งการที่ผู้มีความบกพร่องทางร่างกายดังเช่นผู้มีดวงตามืดจะมีโอกาสได้ให้ความรู้และให้มุมมองในการทำประโยชน์เพื่อสังคมแก่ผู้อื่นโดยเฉพาะคนที่มืดวงตาปกตินั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก หากไม่มีพื้นที่เฉพาะดังเช่นนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด

“ที่สำคัญคือกับบางคนเราได้สอนเขาไปในตัวว่าเมื่อ เหมือนอย่างน้องก็จะเปรียบเหมือนเครื่องจักรที่สมบูรณ์แบบ คือมีอุปกรณ์ทุกชิ้นครบสมบูรณ์ ก็จะสามารถผลิต ผลิตภัณฑ์ออกมาที่สมบูรณ์แบบได้ เพราะแม้แต่พี่เป็นเครื่องจักรที่ไม่สมบูรณ์แบบ มีอุปกรณ์บางชิ้นมันหายไป แต่เราก็ตักพยายามที่จะผลิตของที่มีมันมีประโยชน์ มีคุณค่าออกมาให้กับคนอื่น ๆ นะคะ คือทำสิ่งดี ๆ นะคะ พยายามที่จะสอนเขาตรงนี้มากกว่า” (มะนาว)

การได้ทำหน้าที่อาสาสมัครและได้รับการตอบรับจากผู้เข้าชมอย่างดี ทำให้อาสาสมัครมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองมากขึ้นว่าสามารถทำให้คนในสังคมได้เข้ามาเรียนรู้ และเกิดความประทับใจได้ สุดท้ายก็เกิดเป็นความภาคภูมิใจในตนเอง ภูมิใจในศักยภาพของตนเองที่สามารถช่วยให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้ในนิทรรศการแห่งนี้ได้ รวมทั้งเกิดความภูมิใจในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดด้วย

“เรายินดีที่ได้บอกให้คนเข้าใจ ขอขอบคุณ ถามว่าประทับใจอะไร ประทับใจทุกส่วนคือเพราะว่ามันเป็นอะไรที่ทำให้เราได้แสดงศักยภาพของเราออกมา เรายากให้คนรู้จักนิทรรศการเรามากขึ้น เรายากให้คนภูมิใจเลยว่านิทรรศการเราเป็นนิทรรศการที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย” (มะยม)

การถ่ายทอดประสบการณ์สู่สังคม อาสาสมัครทำด้วยจิตวิญญาณของการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดอย่างแท้จริง กระบวนการของประสบการณ์ในตอนสุดท้ายจึงเป็นการที่อาสาสมัครได้ถ่ายทอดความรู้สู่สังคม โดยการถ่ายทอดความรู้นี้ได้สร้างความเป็นอาสาสมัครนำทางในนิทรรศการอย่างมืออาชีพให้แก่อาสาสมัครดวงตามืด สามารถเป็นผู้นำทางได้อย่างมีจิตวิญญาณของการเป็นอาสาสมัคร รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในนิทรรศการได้ด้วยตนเองในขณะนำชม รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้สู่สังคมนี้สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ตัวอาสาสมัครเอง ยิ่งตนเองได้ให้แก่ผู้เข้าชมมากเท่าใดก็ยิ่งเกิดความภาคภูมิใจแก่ตนเองมากเท่านั้น

กระบวนการของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดจึงเริ่มตั้งแต่การเกิดมุมมองเกี่ยวกับตนเองที่มาจากเสียงสะท้อนของตนเอง และเสียงสะท้อนจากภายนอกที่มาจากคนใกล้ชิดและคนในสังคม ที่มีทั้งความท้อแท้ การให้กำลังใจ และความไม่เข้าใจ ทำให้อาสาสมัครเกิดความคิด เกิดจินตนาการในใจว่าอยากจะทำให้สังคมได้เข้าใจชีวิตของผู้มีดวงตามืดอย่างแท้จริง เมื่อเกิดเสียงสะท้อนของตนเองแล้วก็ก่อให้เกิดเป็นอุดมการณ์ในการที่จะทำให้สังคมได้เรียนรู้ชีวิตของตนเองและเห็นความสามารถ นำไปสู่การยอมรับในตัวผู้มีดวงตามืด จากอุดมการณ์ที่ก็ยังเป็น

ความคิดภายในจิตใจนำไปสู่การสร้างโอกาสให้แก่ตนเองโดยการขวนขวาย หาพื้นที่ในการได้แสดงศักยภาพ และเมื่อมีพื้นที่แล้วอาสาสมัครดวงตามืดยังเรียนรู้ฝึกฝนการทำหน้าที่เพื่อให้สังคมได้ประจักษ์ถึงความสามารถอย่างเป็นขั้นเป็นตอน และกระบวนการสุดท้ายคือการถ่ายทอดความรู้สู่สังคม ที่อาสาสมัครได้กระทำจนทำให้เป็นอาสาสมัครดวงตามืดมืออาชีพและเกิดความภาคภูมิใจในการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดของตนเองทั้ง 5 กระบวนการนี้ได้ทำให้เกิดเป็นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดที่ทหน้าที่เป็นผู้นำทางในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด

3) ผลของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร

แม้ประสบการณ์ไม่อาจสร้างได้จากการมองเห็น แต่อาสาสมัครดวงตามืดก็สามารถสัมผัสประสบการณ์ได้จากการรับรู้และใช้ประสาทสัมผัสส่วนอื่น ๆ ที่ตนเองมี รวมทั้งการใช้ใจสัมผัสจากการเป็นผู้มีหัวใจที่แข็งแกร่งและมีความเป็นผู้ให้ ผู้มีดวงตามืดได้ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครเพื่อให้ความรู้ ให้ประสบการณ์ และให้สิ่งที่บุคคลภายนอกยังไม่เข้าใจและเข้าไม่ถึงเกี่ยวกับโลกของผู้มีดวงตามืดอย่างแท้จริงแก่ผู้ที่มาเข้าชม นอกเหนือจากการเป็นอาสาสมัครดังกล่าวแล้วผู้ที่มีดวงตามืดถือว่าตนเองนั้นเป็นตัวแทนของผู้มีดวงตามืดอีกหลาย ๆ คนที่ไม่มีโอกาสได้บอกเล่าเรื่องราวชีวิตให้แก่คนทั่วไปในสังคมได้เรียนรู้และเข้าใจ

“ที่นี่เปิดโอกาสให้คนอื่นอีกมากมาย คนนั้นอาจจะด้อยกว่าเขา คนนั้นอาจจะไม่มีโอกาสเท่าเรา” (มะปราง)

“งานเหล่านี้มันเป็นงานที่อาจจะไม่ได้เงินเลยนะ แต่เป็นงานที่ได้ใจคน และทำให้คนรู้จักเรามากขึ้น เป็นงานที่มีที่เดียวที่เปิดมุมมองให้คนเข้ามาทำความรู้จักเรามากขึ้นเพราะเราทำงานจิตอาสา” (มะไฟ)

จากการบอกเล่าของอาสาสมัครดวงตามืดทำให้เห็นผลของประสบการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็น อาสาสมัครเกิดความรู้จากการได้เป็นผู้นำทาง เกิดเจตคติที่ดีต่อทั้งตนเองและผู้อื่นในสังคม เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพ เกิดเป็นพฤติกรรมอาสา เกิดการสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้เข้าชม ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่คนในสังคม เป็นต้น ซึ่งผลของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครในทัศนะของอาสาสมัครดวงตามืดแบ่งได้สองนัยคือ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้มีดวงตามืดเองและผลต่อสังคม

3.1) ผลต่อตนเอง

การทุ่มเทถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดของอาสาสมัครจนก่อให้เกิดเป็นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครนั้น ผลของประสบการณ์ไม่ได้เกิดขึ้นกับเฉพาะผู้เข้าชมและคนในสังคมเท่านั้นแต่ยังเกิดกับตัวอาสาสมัครดวงตามืดด้วยเช่นกัน เป็นผลที่เกิดขึ้นต่อตนเองที่เกิดจากการให้ผู้อื่น อาสาสมัครยิ่งได้เป็นผู้นำทางได้บอกเล่าเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตของการเป็นผู้มีดวงตามืดแก่ผู้เข้าชมมากเท่าใดความมั่นใจในการถ่ายทอดความรู้

และเทคนิควิธีการนำเสนอซึ่งมากขึ้นตามไปด้วย จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยพบว่าผลของประสบการณ์ที่เกิดกับอาสาสมัครนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ เกิดความรู้ เกิดเจตคติต่อทั้งตนเองและผู้อื่นในสังคม และเกิดพฤติกรรม ดังนี้

3.1.1) เกิดความรู้

จากการเป็นผู้ให้ก่อเกิดเป็นประสบการณ์ อาสาสมัครยิ่งให้ยิ่งได้ประสบการณ์ จากประสบการณ์ที่อาสาสมัครเป็นผู้นำทางค่อย ๆ เกิดเป็นความมั่นใจ ซึ่งประสบการณ์และความมั่นใจนี้ได้ส่งสมกลายเป็นความรู้ การเป็นผู้นำทางในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมีดีนี้อาสาสมัครได้ใช้ทักษะการสื่อสารกับผู้เข้าชมที่มีความหลากหลายและแตกต่างกันทั้งเพศ วัย และภาษาที่มีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ อาสาสมัครดวงตามีดีจะตระหนักอยู่เสมอในการที่จะต้องสร้างความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์แก่ผู้เข้าชมให้ได้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นผู้เข้าชมกลุ่มไหนเพื่อให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้ ได้เรียนรู้ประสบการณ์จนกระทั่งมีความเข้าใจในตัวผู้ที่มีดวงตามีดี ความรู้จึงค่อย ๆ เกิดขึ้นจากการที่อาสาสมัครให้ความใส่ใจที่จะเรียนรู้ฝึกฝน โดยเฉพาะความรู้และทักษะภาษาอังกฤษที่อาสาสมัครได้เรียนรู้ ฝึกฝนตนเองทั้งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง เรียนรู้จากมาสเตอร์ไกด์ เรียนรู้ภาษาอังกฤษจากผู้เข้าชม และเรียนรู้จากสถานการณ์และสภาพแวดล้อมในนิทรรศการ ทำให้ได้ฝึกฝนทักษะภาษาอังกฤษและเป็นความรู้ที่ติดตัวอาสาสมัคร

“ได้ฝึกทักษะด้านภาษาอังกฤษด้วย” (มะปราง)

“เรื่องของภาษานี้ที่เพิ่มเติมขึ้นมาเยอะ ที่ชัดเจนเมื่อก่อนพี่ภาษาอังกฤษก็ธรรมดา ๆ ปลาย ๆ ไปเรื่อยเรื่อย จริง ๆ แล้วก็ต้องมาฝึกเพิ่ม หาความรู้เพิ่มเติมจาก Visitor ด้วย” (มะนาว)

“เราต้องเรียนรู้วิธีการที่จะทำให้เขาอยู่ หรือบางที่ต่างชาติเข้ามา ต่างชาตินี้ก็มีความหลากหลายแบบนะครึบ ต่างชาติที่พูดภาษาอังกฤษไม่ได้เลยก็มี บางทีคนหนึ่งอยู่นี่ อีกคนอยู่มุมโน้นเลยก็มีครึบ ก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์หลาย ๆ แบบครึบ” (มะไฟ)

นอกจากความรู้ด้านภาษาอังกฤษแล้วอาสาสมัครยังได้ความรู้ในการเป็นอาสาสมัครมืออาชีพจากการเป็นผู้นำทางนี้ด้วย จากที่ได้นำพาผู้เข้าชมเรียนรู้ประสบการณ์จากสถานการณ์ในนิทรรศการเป็นประจำ ทำให้เกิดความรู้ว่าการเป็นอาสาสมัครที่สามารถนำผู้เข้าชมให้เกิดความสนุกสนาน และได้ความรู้จากนิทรรศการ รวมทั้งการเปิดใจเรียนรู้โลกของผู้ที่มีดวงตามีดี ต้องทำอย่างไรบ้างกับผู้เข้าชมแต่ละกลุ่ม ความรู้เหล่านี้เกิดจากการที่อาสาสมัครเรียนรู้จากการเป็นผู้นำทางจนเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมของผู้เข้าชม รู้ธรรมชาติว่าผู้เข้าชมแต่ละกลุ่มเป็นอย่างไร ความรู้เหล่านี้ค่อย ๆ พัฒนาการขึ้นจากการได้นำชมหลาย ๆ รอบ เมื่อรู้ธรรมชาติของผู้เข้าชมอาสาสมัครดวงตามีดีก็สามารถนำชมได้อย่างเหมาะสมกับผู้เข้าชมแต่ละกลุ่ม

“เป็นการพัฒนาความรู้ของเรา ทำให้เราได้รู้ สิ่งเกิดพฤติกรรมเด็กหลาย ๆ คน
พร้อมที่จะรับประสบการณ์จากผู้เข้าชม” (มะไฟ)

“เราได้มีโอกาสได้เรียนรู้ในสิ่งที่คนปกติเขาคิด คนส่วนใหญ่เขามองว่าคนตาบอด
นี้ทำอะไรยังไม่ค่อยจะได้ แม้แต่การกินข้าว ส่วนใหญ่เวลาเขาเจอคำถามแรกที่เข้าจะถามคือ เวลา
เรากินข้าวเราจะกินยังไง แล้วกับจะอยู่ยังไง” (มะขาม)

3.1.2) เกิดเจตคติที่ดี

ผลของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดที่เป็นผลกับตนเองนั้นทำให้
อาสาสมัครเกิดเจตคติที่ดี จากการพิจารณาจากการบอกเล่าของอาสาสมัครสามารถแบ่งผลของการ
เกิดเจตคติที่ดีได้ 2 ลักษณะคือ เกิดเจตคติที่ดีต่อตนเอง และเกิดเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น

เกิดเจตคติต่อตนเอง

จากประสบการณ์ของการเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด
จากทักษะของอาสาสมัครทำให้เห็นว่าอาสาสมัครมีเจตคติที่ดีต่อตนเองมากขึ้น ซึ่งมาจากการได้แสดง
ความสามารถ ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งจากผู้เข้าชม และเพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน ทำให้จากที่
เคยมองตนเองว่าด้อยโอกาสก็ค่อย ๆ เปลี่ยนมุมมองเป็นเห็นความสามารถของตนเองมากขึ้น

“เราก็ไม่ได้แตกต่างอะไรจากพวกคุณเลยเพียงแต่เราแค่มองไม่เห็นก็แค่นั้นเอง
อย่างอื่นเราก็ทำได้เกือบหมดเท่าพวกคุณ แต่เราก็พยายามที่จะช่วยเหลือตัวเองให้ได้มากที่สุด
เราก็ไม่ยากที่จะเป็นภาระของสังคม” (มะพร้าว)

คำบอกเล่าของอาสาสมัครดวงตามืดคนหนึ่งที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงการมอง
ตนเองของผู้อาสาสมัครว่าตนเองก็เหมือนคนอื่นในสังคม นอกจากดวงตาที่มองไม่เห็นแล้วอย่างอื่น
ก็ไม่ได้มีอะไรแตกต่างจากคนอื่นทั้งการทำงานและการใช้ชีวิต สิ่งที่มีดวงตามืดได้สัมผัสจากการ
เป็นอาสาสมัครในนิทรรศการแห่งนี้ทำให้อาสาสมัครเกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น จากในวัยเด็ก
หรือในระยะแรกที่รับรู้ว่าคุณมองไม่เห็นและคิดว่าตนเองไม่เหมือนคนอื่น เมื่อค่อย ๆ ได้เรียนรู้
การใช้ชีวิตในสังคมประกอบกับประสบการณ์ต่าง ๆ ที่พบเจอ โดยเฉพาะการได้ทำหน้าที่เป็น
อาสาสมัครแห่งนี้ จากที่เคยมองการมีดวงตามืดของตนเองว่าเป็นปมด้อย มองตนเองเป็นภาระของ
สังคม มุมมองเหล่านี้ค่อย ๆ เปลี่ยนไปกลายเป็นมีมองเห็นความสามารถของตนเองมากขึ้น รับรู้ว่า
ตนเองสามารถทำประโยชน์และใช้ชีวิตได้ดังเช่นคนอื่น ๆ ในสังคมเพียงแค่นี้ได้รับโอกาสจากสังคม
เท่านั้น นอกจากนี้การทำหน้าที่อาสาสมัครทำให้ได้บอกเล่าเรื่องราวชีวิต การใช้ชีวิตในโลกของ
ความมืดแก่ผู้เข้าชม และการได้นำผู้เข้าชมมาสัมผัสกับความมืดนี้เองทำให้ผู้เข้าชมเกิดความรู้สึก

และมีมุมมองต่อผู้มีดวงตามืดในทางที่เข้าใจขึ้นทำให้ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในความสามารถของตนเองแก่อาสาสมัครดวงตามืดมากยิ่งขึ้นด้วย

“การรู้จักตัวเองมากขึ้น” (มะไฟ)

“อยากให้สังคมมองเราก็คือมองเราให้เหมือนคนทั่วไป อย่างมองว่าเราแตกต่างจากคนอื่น ก็คือการมองคนตาบอดอยากให้มองเหมือนคนทั่วไป แค่มองไม่เห็นก็แค่นั้นเอง อยากให้เห็นคนพิการแล้วอยากให้สังคมมีที่ให้เรายืนอยู่บ้าง” (มะปราง)

อาสาสมัครดวงตามืดรับรู้ความสามารถของตนเองจากประสบการณ์การทำหน้าที่เป็นผู้นำทางในนิทรรศการ ยิ่งอาสาสมัครได้ถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์แก่ผู้เข้าชมมากเท่าใดก็ยิ่งได้รับรู้ว่าตนเองมีสิ่งดี ๆ มีความสามารถอยู่ในตัวมากเท่านั้น จากที่เคยมองตนเองและถูกมองว่าไม่สามารถทำอะไรได้ เป็นภาระของคนอื่นก็เปลี่ยนเป็นรู้สึกและรับรู้ว่าตนเองสามารถทำอะไรได้หลายอย่าง ซึ่งการรับรู้ความสามารถของตนเองจนกลายเป็นเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเองนี้มาจากการได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึกกับผู้เข้าชม และประสบการณ์อื่น ๆ ระหว่างการเป็นอาสาสมัคร การทำหน้าที่เป็น “ผู้ให้” ของอาสาสมัครที่สร้างความประทับใจ ความไว้วางใจแก่ผู้เข้าชมจนสามารถพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึกต่อกัน ทำให้อาสาสมัครรับรู้ว่าตนเองก็เป็นผู้ที่สามารถทำคุณประโยชน์แก่สังคมได้เหมือนกัน ซึ่งไม่เพียงแต่ในนิทรรศการเท่านั้น แต่ยังมี การติดต่อ พูดคุยกันภายหลังจากได้รู้จักกันในนิทรรศการอีกด้วย จากความสัมพันธ์ของอาสาสมัครกับผู้เข้าชมก็สามารถพูดคุยกันเป็นเพื่อน เป็นพี่ เป็นน้องได้

“เรารู้ตัวว่าเรามีสิ่งที่ดี ๆ อยู่ในตัวเอง แต่เราไม่มีโอกาสที่จะไปแสดงออกมากกว่า” (มะปราง)

“บางคนก็ปรึกษาว่า พี่รายงานตัวนี้ผมจะไปหาได้จากไหน บางทีเขาจะทำโครงการเขาก็ปรึกษาผมเหมือนกัน ก็ได้ประสบการณ์อะไรเยอะเลย ถ้าคนวัยเดียวกันเราก็ได้เหมือนเพื่อน” (มะเฟือง)

นอกจากเกิดความรู้ เกิดเจตคติที่ดีต่อตนเองแล้ว ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดยังทำให้อาสาสมัครยังมีเจตคติที่ดีต่อผู้อื่นอีกด้วย การได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ต่อกันทำให้มุมมองต่าง ๆ ที่เคยแตกต่างกันมากก็มีความเข้าใจที่ตรงกันมากขึ้น อันเกิดจากการเปิดใจ เปิดมุมมองของทั้งสองฝ่าย ผู้เข้าชมเองได้สัมผัสกับชีวิตของผู้มีดวงตามืด รวมถึงประสบการณ์จากการได้ทดลองเป็นผู้มีดวงตามืดในแต่ละสถานการณ์ของนิทรรศการ ทำให้หลาย ๆ คนมีความเข้าใจผู้มีดวงตามืดมากขึ้นทั้งในเชิงของการใช้ชีวิต การปฏิบัติต่อผู้มีดวงตามืด

และการช่วยเหลือ ส่วนในมุมมองของอาสาสมัครเองได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เข้าชมทำให้ทัศนะที่เคยมองคนในสังคมว่าไม่เข้าใจตนเองนั้นเปลี่ยนไป ได้รับทราบสาเหตุของความไม่เข้าใจนั้นพร้อมทั้งอธิบายให้ผู้เข้าชมแม้อาจไม่ใช่คนในสังคมทั้งหมด แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทำให้อาสาสมัครเกิดเจตคติที่ดีต่อคนสังคมมากขึ้น

เกิดเจตคติต่อผู้อื่น

การเกิดมาเป็นผู้มีดวงตามืดเป็นปมที่ทำให้ผู้มีดวงตามืดมองตนเองว่ามีความแปลกแยกจากคนอื่น ทั้งนี้มาจากทั้งที่ตนเองมองตนเอง การรับรู้จากคนอื่นในสังคมทั้งคำพูดและการปฏิบัติ ประสบการณ์จากการเป็นอาสาสมัครแห่งนี้ทำให้อาสาสมัครดวงตามืดได้รับรู้ถึงความไม่รับรู้และไม่เข้าใจของคนภายนอกที่มองตนเองมากขึ้น จากที่เคยรับรู้ถึงมุมมองของคนภายนอกที่มองผู้มีดวงตามืดในมุมมองที่เป็นในทางลบ ก็ได้เข้าใจมากขึ้นถึงเหตุผลที่คนภายนอกมองว่าทำไมถึงมองเช่นนั้น เมื่อทราบสาเหตุทำให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็น และได้พูดคุยเพื่อให้เข้าใจกันมากขึ้นทั้งคนภายนอกและตัวอาสาสมัครดวงตามืดเอง มุมมองที่อาสาสมัครเคยมีต่อคนภายนอกของผู้มีดวงตามืดเปลี่ยนไปแม้จะไม่ได้เปลี่ยนไปในทุกเรื่องแต่ก็เกิดมุมมองที่หลากหลายมากขึ้นเกิดเจตคติที่ดีต่อคนภายนอกมากขึ้น มีความเข้าใจคนภายนอกว่าทำไมถึงมองผู้มีดวงตามืดในเฉพาะด้านที่การช่วยเหลือและเป็นภาระของสังคม นั้นเพราะความไม่เข้าใจและขาดความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อผู้มีดวงตามืด ข้อมูลที่ได้รับส่วนใหญ่จะรับรู้ในด้านของการต้องให้การช่วยเหลือทั้งในด้านการใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ รวมทั้งการไม่เคยได้สัมผัสกับชีวิตและโลกของผู้มีดวงตามืดอย่างแท้จริง ทำให้มุมมองที่คนภายนอกมองผู้มีดวงตามืดมีด้านเดียว เมื่ออาสาสมัครดวงตามืดได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เข้าชมในนิทรรศการความเข้าใจที่ตรงกันจึงเกิดขึ้น มุมมอง ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อค่อย ๆ ได้รับการเปลี่ยนแปลงแม้จะไม่ทั้งหมดแต่ก็เป็นไปในทางที่ดีขึ้น

“คือเราต้องเข้าใจเขาว่าเขาที่ไม่เคยเจอเรา เขาไม่เคยได้เรียนรู้เกี่ยวกับความพิการทางด้านอื่น ๆ หรือไม่เคยมีความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการทางด้านสายตา ได้ประสบการณ์จากการที่เรามาเป็นไกด์ตรงนี้เนี่ย เราได้เรียนรู้ในมุมมองของหลาย ๆ คนที่เขาเข้ามา ว่าเขามีมุมมองต่อคนพิการยังไง แล้วเราเมื่อรู้ว่าเขามองเราว่าอย่างนี้แล้วเรารู้สึกยังไง ทำให้เราได้ทัศนคติจากคนอื่นซึ่งเราก็คงจะไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันของเราได้เหมือนกัน” (มะปราง)

“ตอนในบาร์เราก็เสนอในมุมมองของเราเขาก็ได้บอกในมุมมองของเขาว่าในชีวิตเขาเป็นอย่างไร เหมือนเราได้รับรู้เพิ่มเติม ได้ปรับทัศนคติเข้าหากัน” (มะยม)

ประสบการณ์จากการเป็นอาสาสมัครทำให้ผู้มีดวงตามืดเป็นผู้ที่กล้าที่จะเปิดใจกับคนทั่วไปในสังคมมากขึ้นไม่เฉพาะกับผู้เข้าชมเท่านั้นแต่กับคนทั่วไปที่ไม่ได้เป็นผู้เข้าชม เพื่อนอาสาสมัครดวงตามืดด้วยกัน เพื่อนอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติ รวมทั้งมุมมองต่าง ๆ ที่มองในหลาย ๆ มุมมากกว่าเดิม รวมถึงการมองการกระทำของตนที่ทำให้คนในสังคมมองผู้มีดวงตามืดเพียงด้านเดียว เจตคติที่อาสาสมัครมีต่อคนในสังคมจึงดีขึ้นตามไปด้วย มองอย่างเข้าใจ ปฏิบัติตนต่อกันอย่างเข้าใจมากขึ้น

“ในเรื่องของการมองคนอื่นให้ออกไปไกลยิ่งขึ้น คือเราย่อมมองแต่ด้านเดียว เราย่อมมองแต่ตัวเอง แต่เราควรจะมองเขาหลาย ๆ มุม กลับกันตัวเราเองต้องมองที่ตัวเราเองด้วยว่าเราทำดีกับเขามากน้อยแค่ไหน” (มะปราง)

“มีทัศนคติที่ดีต่อผู้เข้าชม เพื่อร่วมงาน” (มะไฟ)

นอกจากนี้อาสาสมัครบางคนยังมีความเข้าใจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ความคิดการปฏิบัติของคนในสังคมเปลี่ยนไปด้วย การที่คนในสังคมหลาย ๆ คนเข้าใจและปฏิบัติต่อผู้มีดวงตามืดเปลี่ยนไปส่วนหนึ่งมาจากสังคมที่เปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน อาสาสมัครดวงตามืดได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เข้าชม ไม่เพียงแต่ในเรื่องประสบการณ์ชีวิตของโลกของผู้มีดวงตามืดเท่านั้น แต่ผู้เข้าชมเองก็ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของสังคมปัจจุบันให้ผู้มีดวงตามืดได้รับรู้เช่นกัน สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้มีดวงตามืดมีความเข้าใจสภาพความเปลี่ยนแปลงไปของสังคมเช่นกัน เจตคติที่เคยมองว่าสังคมไม่เข้าใจตนเองก็เริ่มเปลี่ยนไปเป็นมองอย่างเข้าใจมากขึ้น

“เดี๋ยวนี้สังคมมันเปลี่ยน อาจด้วยเทคโนโลยีด้วยอะไรอย่างนี้ พอเราเข้าไปขอความช่วยเหลือไปถาม บางคนเงิบ ก็เลยต้องถามไปเรื่อย ๆ ก็รู้สึกว่ามันเปลี่ยนไปไม่เหมือนแต่ก่อน แต่ก่อนไม่ต้องเอ่ยปากเขาก็มาถามเลย เพราะด้วยสังคมที่เปลี่ยนไป ด้วยสภาพอะไรหลาย ๆ อย่างที่ทำให้เกิดความเร่งรีบ ทำให้เปลี่ยนไป” (มะยม)

3.1.3) เกิดพฤติกรรม

ด้านการสื่อสาร ในทัศนะของอาสาสมัครการเป็นผู้นำทางกับการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทรเย็นแห่งความมืด เพราะต้องถ่ายทอดเรื่องราวการใช้ชีวิตในโลกของการมีดวงตามืดในแต่ละสถานการณ์ของการเรียนรู้ รวมทั้งบอกเล่าประสบการณ์ชีวิตของตนเองให้แก่ผู้เข้าชมให้ได้รับรู้และเกิดการเรียนรู้ นอกเหนือจากการให้ผู้เข้าชมได้ใช้ประสาทสัมผัสส่วนต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ดวงตา ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครแห่งนี้จึงทำให้อาสาสมัครเกิดการพัฒนาบุคลิกภาพในเรื่องของการสื่อสาร ทั้งการสื่อสารอย่างไรให้ผู้เข้าชมเข้าใจ

สื่อสารให้ผู้เข้าชมเกิดความรู้สึกไว้วางใจในตัวอาสาสมัครที่เปรียบเสมือนผู้มีดวงตาในที่มืดสำหรับผู้เข้าชม ในขณะที่เดียวกันต้องพูดอย่างไรให้ผู้เข้าได้ทั้งความรู้ ความสนุกสนาน และประทับใจ ซึ่งอาสาสมัครได้พัฒนาทั้งระดับเสียงของการพูด ลักษณะของคำพูด รวมทั้งการสื่อสารด้วยภาษาท่าทางที่ต้องมีบุคลิกภาพที่ดี เช่น การยืน การวางตัวให้เหมาะสม เป็นต้น ทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งที่อาสาสมัครได้เรียนรู้ฝึกฝนจากการเป็นผู้นำทางในนิทรรศการนั่นเอง

“เราได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ ได้ให้ความรู้คน ได้ใช้ความสามารถได้ฝึกในเรื่องของประสบการณ์ ได้ฝึกในเรื่องของการพูด พูดอย่างไรให้คนเข้าใจ พูดอย่างไรให้คนเห็นภาพ พูดอย่างไรให้ภาพเราสะท้อนไปถึงหลาย ๆ คนที่เขาเข้ามาชมนิทรรศการแบบนี้ ฝึกเองด้วยครับ โดยปกติผมเป็นคนที่พูดเร็วมาก ต้องยังเลย เมื่อก่อนพูดเร็วแต่ไม่ชัดครับ” (มะไฟ)

“ในแง่ของการพูด เราจะพูดอย่างไรให้เขารู้สึกอบอุ่น เราเป็นมิตรกับเขานะ พูดอย่างไรเพื่อไม่ให้เป็นการเอาใจคนอื่นมากเกินไป” (มะปราง)

“อาจจะเปลี่ยนตรงที่เราพูดตั้งขึ้น เพราะว่าการเป็นไกด์มันต้องใช้เสียงดังอย่างมาก เพราะในนิทรรศการจะมีเสียงรบกวน เมื่อก่อนพี่ก็พูดเสียงเบา พอมาเป็นไกด์มันต้องพาวเวอร์เพิ่มขึ้น” (มะนาว)

ด้านมนุษยสัมพันธ์ ในทัศนะของอาสาสมัครดวงตามืดที่มองว่าการเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการทำให้เกิดการพัฒนามนุษยสัมพันธ์เห็นว่าเป็นการฝึกฝนตนเองให้รู้จักการควบคุมอารมณ์เมื่อต้องประสบกับสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งกับผู้เข้าชมและกับบุคคลอื่น ๆ ในนิทรรศการ ฝึกฝนการควบคุมจิตใจให้เป็นคนใจเย็นและรู้จักสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทุก ๆ คน จากที่เคยเป็นคนอารมณ์ร้อน หรือโมโหง่าย อาสาสมัครได้พัฒนาตนเองให้สามารถสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เข้าชมโดยการเรียนรู้จากการควบคุมอารมณ์ของตนเองเมื่อต้องเจอกับสถานการณ์ในแต่ละครั้งที่น่าชม ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามกลุ่มผู้เข้าชม เรียนรู้ทั้งจากการสังเกต การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และนำมาฝึกฝนและปรับปรุงตนเองจนผู้เข้าชมเกิดความไว้วางใจ และเกิดเป็นสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เข้าชม

“เราสังเกตจากผู้เข้าชมแล้วเราสามารถย้อนดูตัวเองได้ด้วยนะ เวลาเราอยู่ในมุมมืด ในมุมมืดของผม นิยามของผมไม่ได้หมายถึงแคในที่มืดอย่างเดียว เช่นเราเกิดโมโหเราเป็นยังไง ก็ถือว่าเป็นในมุมมืดสำหรับเรา ก็ถือว่าเป็นการพัฒนาตัวเอง ฝึกตัวเองไปด้วย ฝึกจิตวิทยาการเข้าหาคน การคุยกับคน การมีมนุษยสัมพันธ์ การใจเย็นครับ อารมณ์” (มะไฟ)

นอกจากอาสาสมัครจะเรียนรู้การปรับอารมณ์เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เข้าชมแล้ว การเป็นอาสาสมัครแห่งนี้ยังทำให้อาสาสมัครกล้าพูดคุยกับผู้อื่นในสังคมที่นอกเหนือจากคนรู้จัก คนใกล้ชิด ไม่เก็บตัวอยู่คนเดียว กล้าที่จะเข้าไปขอความช่วยเหลือจากคนดวงตาปกติมากขึ้นเมื่อยามที่จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือในการใช้ชีวิตประจำวัน ความไม่กล้าเข้าไปพูดคุยขอความช่วยเหลือเนื่องจากกลัวคนในสังคมไม่เข้าใจค่อย ๆ ลดหายไป

“ทำให้เรามีความรู้สึกว่า แต่ก่อนเราเป็นคนที่ไม่ค่อยกล้าที่จะไปคุยกับคนอื่น เราไม่ค่อยกล้าที่จะไปเจอคน พอเรามาอยู่ที่นี้ทำให้เรากล้าที่จะไปคุยกับคนอื่น ทำให้เรากล้าที่จะขอความช่วยเหลือจากคนในสังคมมากขึ้น แต่ก่อนที่พี่เรียนร่วม พี่ต้องออกไปใช้ชีวิตกับคนตาดีพี่ก็ไม่ค่อยกล้าขอความช่วยเหลือจากคน อย่างบางที่เรารู้สึกว่าถ้าเราไปขอแล้วเขาไม่ช่วยแล้วเราจะรู้สึกยังไง” (มะยม)

ด้านการใช้ประสาทสัมผัส สิ่งที่อาสาสมัครดวงตามืดหุ่มเทในการเป็นผู้นำทาง สิ่งที่ได้ตอบแทนนอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อาสาสมัครยังได้ฝึกฝนการใช้ประสาทสัมผัสส่วนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ดวงตาให้สามารถทำดีขึ้น สิ่งเหล่านี้ได้ช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพแก่อาสาสมัครได้อีกทางหนึ่ง ช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่อาสาสมัครมากขึ้น ทำให้กล้าที่จะก้าวข้ามความกลัวที่ตนเองเคยมีจากการได้ฝึกฝนการใช้ประสาทสัมผัสจนเกิดความคล่องตัว ความเคยชิน เริ่มจากการได้ฝึกฝนจากเส้นทางในนิทรรศการ ฝึกประสาทสัมผัสจากการบริการ และคิดว่าเมื่อตนเองไปทำงานที่อื่นโดยเฉพาะงานด้านบริการก็สามารถทำได้อย่างมั่นใจ

“ทำให้ผมฝึกทักษะ ต่อไปถ้าไปเจองานบริการอื่น น่าจะทำได้” (มะเฟือง)

“ในเรื่องของการให้การนำชมในเรื่องของเส้นทางให้มีความคล่องตัวเขาเรียกว่า การเคลื่อนไหวของเรา ประสาทสัมผัสเราจะดีขึ้นด้วย ได้ฝึกตัวเองในเรื่องของบุคลิก ไม่ใช่จะลืมหิ้วผมเนี่ย 10 ปีจะเริ่มลืมหิ้ว บางทีพูดไม่ได้ยินจะตะแคงหูหา วิธียืนพูดก็จะหันไปหันมา ก้มหน้า” (มะม่วง)

ด้านการเกิดพฤติกรรมอาสา การเป็นผู้มีจิตใจเป็นผู้ให้จนก่อให้เกิดเป็นพฤติกรรมอาสาไม่ใช่สิ่งที่จะสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละบุคคลซึ่งไม่เหมือนกัน แม้แต่คนที่มีการกายสมบูรณ์เพียงพร้อมทุกอย่างทั้งกำลังกาย กำลังทรัพย์ แต่หากขาดกำลังใจของการเป็นผู้ให้แล้ว “พฤติกรรมอาสา” ก็ยากที่จะเกิดขึ้น เพราะการมีพฤติกรรมอาสานั้น ใจดีของการเป็นผู้ให้เป็นสิ่งสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการช่วยเหลือ การเสียสละ ดังเช่นอาสาสมัครดวงตามืดแม้พวกเขาจะมีดวงตาที่มองไม่เห็น ไม่มีกำลังทรัพย์สินที่มากมาย แต่พลังแห่ง

น้ำใจอาจมีมากกว่าหลายคนที่มีความพร้อมทั้งทางร่างกายและทรัพย์สินเงินทองเสียอีก อาสาสมัครตามืดหลายคนมีงานประจำ หลายคนมีภารกิจในการเรียนหนังสือซึ่งต้องใช้ความพยายามมากกว่าคนทั่วไป แต่ยังไม่เสียสละกำลังกาย กำลังความสามารถมาเป็นอาสาสมัคร เมื่อว่างเว้นจากภารกิจประจำ เช่น ว่างจากงานประจำ ว่างจากการเรียน ก็จะอาสาทำหน้าที่เป็นผู้นำทาง

“พี่จะเข้ามาวันเสาร์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เพราะพี่ทำงานประจำ เขาทำจันทร์-ศุกร์ แต่ตอนนี้เข้ามาอาทิตย์ละวัน เพราะพี่มีงานประจำ” (มะปราง)

“ถ้าเกิดว่าพี่ไม่ติดธุระพี่ก็มา ๆ ครับ พี่ก็มา มาบ่อย นอกจากว่าวันนั้นมีแขกของพี่ก็ไม่ได้มา เพราะมีลูกค้าจองนัดแล้ว” (มะขาม)

จากพื้นฐานของอาสาสมัครดวงตามืดที่เป็นผู้มีจิตอาสาอยู่แล้ว เมื่อได้เข้ามาทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามืด ยิ่งหล่อหลอมให้อาสาสมัครเกิดพฤติกรรมอาสาเพิ่มขึ้นอีกด้วย จากการได้ทำหน้าที่อาสาสมัครเป็นประจำ ได้เรียนรู้การทำงานอาสาสมัคร มีประสบการณ์ในการเป็นอาสาสมัครจากการเป็นผู้นำทาง ได้หล่อหลอมการเกิดพฤติกรรมอาสาแก่อาสาสมัครโดยอัตโนมัติโดยพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏอันแสดงให้เห็นถึงการมีพฤติกรรมอาสาเหล่านั้น เช่น การอาสาเข้าชมในรอบพิเศษที่นอกเหนือจากรอบปกติที่มีอยู่เป็นประจำทุกวัน การอาสาหาอาสาสมัครมาเพิ่มในช่วงที่มีผู้เข้าชมจำนวนมาก อาสาเข้าชมในรอบที่ต้องใช้ภาษาอังกฤษ เป็นต้น พฤติกรรมอาสาเหล่านี้ อาจจะยังไม่ปรากฏให้เห็นในช่วงแรกของผู้ที่เพิ่งก้าวเข้ามาเป็นอาสาสมัคร แต่เมื่อได้มีประสบการณ์ได้เรียนรู้ไประยะเวลาหนึ่งพฤติกรรมเหล่านี้จึงค่อย ๆ เกิดขึ้น

“ถ้าเราว่างก็โอเค ต่อให้เข้าสายนิดหนึ่งทำธุระก่อนแล้วก็มา ถ้าติดก็พยายามหาคนอื่นให้ เราก็ช่วยติดต่อให้” (มะเฟือง)

“ก็จะมีรอบพิเศษก็มีเหมือนกัน เขาก็จะถามว่าใครเต็มใจที่จะออกมานำรอบพิเศษ ถ้าผมอยู่ผมก็จะอาสาที่จะไปนำให้ เพราะเราก็เห็นใจผู้ชม” (มะม่วง)

“ถ้าเกิดวันนั้นมีคนที่รู้ภาษาอังกฤษอยู่แค่คนเดียวเราก็ต้องไป ไปแทนเขาบ้าง คนไม่พอบ้าง ถ้าเราว่างเราไปให้” (มะไฟ)

พฤติกรรมอาสาของอาสาสมัครดวงตามืดนอกจากจะอาสาในการนำชมแล้ว ยังเกิดในลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูลอื่น ๆ ที่เป็นการใช้ชีวิตประจำวันอีกด้วย ทั้งการช่วยเหลือเพื่อนอาสาสมัครด้วยกันเอง ช่วยเหลืออาสาสมัครที่มีดวงตาปกติ เช่น อาสาไปซื้ออาหารมาให้ใน

ยามที่เพื่อนไม่สะดวกหรือเพื่อนต้องนำชม เป็นต้น ความรู้สึกของการได้เป็นผู้ให้ ได้ช่วยเหลือผู้อื่น ทำให้อาสาสมัครรู้สึกว่าเป็นการทำบุญ เมื่อมีโอกาสก็จะทำอีกเรื่อย ๆ

“ไต่ถามบางคนเขาฝากไปซื้อกับข้างซื้ออะไรอย่างนี้ ถ้าพี่ไปซื้อให้ได้พี่ก็ไปซื้อไป พี่มีความรู้สึกว่าการได้ไปช่วยคนอื่นมันได้บุญอยู่แล้ว” (มะยม)

จะเห็นได้ว่าแม้โอกาสในการทำประโยชน์แก่ผู้อื่นของอาสาสมัครดวงตามืดจะมีอย่างจำกัดและไม่สามารถทำได้ทุกอย่างดังเช่นที่คนทั่วไปทำ แต่ก็เชื่อว่าไม่สามารถทำได้เลยทั้งนี้ อยู่ที่จิตใจที่อยากเป็นผู้ให้ โอกาสที่ได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นอาสาสมัคร พฤติกรรมอาสาที่มีในตัวของอาสาสมัครดวงตามืดซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลนี้แม้จะไม่ได้เป็นผลมาจากการที่เป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทรเย็นแห่งความมืดทั้งหมด ส่วนหนึ่งมาจากความมีจิตใจเป็นผู้ให้และประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของอาสาสมัครดวงตามืดที่ผ่านมาในชีวิต ความที่อยากให้คนในสังคมได้รับรู้และเข้าใจในชีวิตของผู้มีดวงตามืด แต่การเป็นอาสาสมัครที่นี้ก็มีส่วนช่วยเสริมให้ผู้มีดวงตามืดเกิดแรงบันดาลใจ เกิดความมั่นใจในความสามารถของตนเองว่าสามารถที่จะช่วยเหลือผู้อื่นได้เช่นกัน จากที่เป็นผู้มีจิตใจอาสาอยู่แล้วจึงกลายมาเป็นช่วยส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมอาสาออกมา ซึ่งเป็นผลที่เกิดกับตัวอาสาสมัครเอง และส่งผลไปยังคนรอบข้างและสังคม โดยผลจากการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดในนิทรรศการบทรเย็นแห่งความมืดนั้นนอกจากจะเกิดผลต่ออาสาสมัครแล้วยังส่งผลต่อสังคมอีกด้วย ซึ่งจะได้นำเสนอให้เห็นในหัวข้อต่อไป

ผลของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครที่เป็นผลต่อตนเองจะเห็นได้ว่ามีทั้งผลในเชิงของ 1) เกิดความรู้ ซึ่งเป็นความรู้ทั้งในเชิงวิชาการและความรู้ในเชิงเทคนิควิธีการ เช่น ความรู้ด้านภาษาอังกฤษ ความรู้ด้านเทคนิควิธีการนำชม เป็นต้น ความรู้เหล่านี้แม้อาสาสมัครจะมีพื้นฐานมาบ้างแล้วแต่เมื่อได้ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครบ่อยครั้ง การเรียนรู้ก็ได้เพิ่มพูนทักษะ ความรู้ให้มากยิ่งขึ้นจนสามารถนำชมได้กับผู้เข้าชมทุกกลุ่มที่เข้ามา 2) เกิดเจตคติที่ดี เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่เป็นข้อค้นพบที่เป็นผลจากการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด โดยเกิดทั้งเจตคติที่ดีต่อตนเอง คือมองตนเองด้วยความรู้สึกที่ดีมากกว่าเดิม เกิดความมั่นใจในความสามารถของตนเอง เกิดความรู้สึก ความเชื่อว่าตนเองมีความรู้ ความสามารถ และสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้ดังเช่นคนปกติทั่วไป เกิดเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น คือมองคนในสังคมด้วยความเข้าใจมากยิ่งขึ้น จากเมื่อก่อนที่เคยมองคนในสังคมว่าไม่เข้าใจผู้มีดวงตามืด แต่เมื่อได้ทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามืดแล้วได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้สึก ความคิดเห็นกับผู้เข้าชม ทำให้ทราบถึงสาเหตุของการที่สังคมไม่เข้าใจตนเองว่าเพราะสาเหตุใด ซึ่งก็มีอยู่หลายสาเหตุด้วยกัน เช่น การไม่เคยได้เข้ามารับรู้และสัมผัสกับชีวิตของผู้มีดวงตามืดอย่างแท้จริง รับรู้ข้อมูลจากแหล่งข่าวต่าง ๆ เท่านั้น การปฏิบัติของผู้มีดวงตามืดบางคนที่ทำให้สังคมมองภาพของผู้มีดวงตามืดว่าต้องได้รับการช่วยเหลือและเป็นภาระแก่สังคม เป็นต้น เมื่อได้แลกเปลี่ยนความรู้ต่อกัน ทำให้มุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดที่มีต่อคนทั่วไปในสังคมดีขึ้น มีความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น 3) เกิดพฤติกรรม ซึ่งเป็นพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการได้ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ได้แก่ พฤติกรรมด้านการสื่อสาร ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการใช้ประสาทสัมผัส และด้านการเกิดพฤติกรรมอาสา ซึ่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนี้ล้วนแล้วแต่เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ส่งผลดีต่อทั้งอาสาสมัครดวงตามืดและส่งผลดีต่อสังคม

3.2) ผลต่อสังคม

อาสาสมัครดวงตามืดไม่เพียงแต่ให้ความรู้ ให้ประสบการณ์ ให้ความเข้าใจแก่คนทั่วไปที่มีต่อผู้มีดวงตามืดเท่านั้น ผลจากประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดนี้เกิดผลกระทบต่อสังคมมากกว่าที่หลายคนคาดคิด ซึ่งแม้แต่อาสาสมัครดวงตามืดเองก็ไม่คาดคิดว่าตนเองจะสร้างประโยชน์ต่อผู้อื่นได้อย่างมากมาย แต่สิ่งที่สะท้อนออกมาจากการการบอกเล่าของอาสาสมัครดวงตามืด ทำให้เห็นถึงผลจากการเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการแห่งนี้ที่เกิดขึ้นต่อสังคม ดังนำเสนอให้เห็นต่อไปนี้

3.2.1) สร้างแรงบันดาลใจแก่คนในสังคม

จากที่เคยต้องการกำลังใจหรือเคยได้รับกำลังใจจากผู้อื่น พอมาถึงวันนี้อาสาสมัครดวงตามืดได้ทำในสิ่งที่ตนเองเคยได้รับมาก่อนนั่นคือการเป็นแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ที่เข้าชมนิทรรศการ แรงบันดาลใจที่เกิดขึ้นนี้เป็นผลมาจากประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครของอาสาสมัครดวงตามืดที่ถูกถ่ายทอดผ่านพื้นที่การเรียนรู้ในนิทรรศการ ผ่านประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครและการเป็นผู้มีดวงตามืด โดยพื้นที่ในการส่งผ่านแรงบันดาลใจเกิดขึ้นทั้งในนิทรรศการและพื้นที่ภายนอกที่ได้พบเจอกัน

“เป็นแรงบันดาลใจให้กับคนอื่นอีกหลาย ๆ คนเลย” (มะปราง)

เมื่อตนเองเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ชีวิตต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะประสบการณ์การใช้ชีวิตในโลกของการมีดวงตามืดทั้งอาสาสมัครที่มีดวงตามืดตั้งแต่กำเนิดและที่มีดวงตามืดภายหลัง เป็นช่วงชีวิตที่ต้องฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ต้องมีการปรับตัวทั้งกับตนเอง ครอบครัว คนใกล้ชิด และคนในสังคม ประสบการณ์เหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดไปยังผู้เข้าชมซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนทั่วไปที่มีร่างกายที่สมบูรณ์ ทำให้ผู้เข้าชมได้สัมผัสกับประสบการณ์ชีวิตจนสร้างแรงบันดาลใจได้โดยไม่รู้ตัว หลายคนเข้ามาชมนิทรรศการหวังเพียงมาเรียนรู้ มาผ่อนคลาย หรือต้องการมาสัมผัสชีวิตของผู้มีดวงตามืด แต่หลายคนที่ได้เข้ามาสัมผัสประสบการณ์จากนิทรรศการแห่งนี้ที่ถูกถ่ายทอดเรื่องราวโดยอาสาสมัครดวงตามืดนอกจากความรู้ ประสบการณ์ มุมมอง เจตคติต่อผู้มีดวงตามืดที่เขาได้รับกลับไปแล้ว บางคนได้แรงบันดาลใจกลับไปในยามที่ตนเองท้อแท้อีกด้วย

“บางคนเขามาแล้วเขาอาจมีความท้อแท้อยู่แล้ว เขาจะได้มีกำลังใจไปจากเรา ด้วยอันนี้ก็เป็นการให้อีกอย่างหนึ่ง เราเองตาบอดเรายังอยู่ได้ แต่เขาครบ 32 เขาต้องอยู่ได้ เหมือนกัน” (มะปราง)

“มีอยู่ครั้งหนึ่งเคยมีโอกาสดำเนินกับน้องนักศึกษาปริญญาโท เจอกันบนรถเมล์ เขาเข้ามาทัก เขาบอกว่าตั้งแต่เขาเข้ามาชมนิทรรศการ ทำให้ตัวเขาเปลี่ยน คือเขาเคยคิดที่จะฆ่าตัวตายมีปัญหาเกี่ยวกับตัวเขา ตั้งแต่เข้ามาชมนิทรรศการความคิดนั้นไม่เคยมีอีกเลย” (มะม่วง)

แรงบันดาลใจในการเรียนให้แก่เยาวชนของชาติก็เป็นอีกแรงบันดาลใจหนึ่งที่เป็นข้อค้นพบจากการประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด เด็กและเยาวชนที่เข้ามาชมนิทรรศการได้สัมผัสกับชีวิตการมีดวงตามืดและได้พูดคุยกับพี่ ๆ อาสาสมัครทำให้เขาได้เรียนรู้ถึงความลำบากของผู้อื่นที่มีมากกว่าที่ตนเองเผชิญอยู่ เด็กบางคน เด็ก ๆ ส่วนใหญ่ในวัยเรียนมักประสบกับปัญหาเรื่องการเรียน เป็นที่คาดหวังของผู้ปกครองในเรื่องการเรียนจนบางครั้งเกิดความท้อแท้ หหมดกำลังใจ แต่เมื่อได้เข้ามาสัมผัสกับชีวิตของผู้มีดวงตามืดและประกอบกับการได้พูดคุยกับพี่ ๆ อาสาสมัคร กำลังใจ แรงบันดาลใจก็เกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชนได้ ทั้งกำลังใจที่เกิดจากการที่อาสาสมัครได้ให้กำลังใจ กำลังใจและแรงบันดาลใจจากการสัมผัสกับประสบการณ์จนกระทั่งได้รับรู้ถึงพยายามเพียรพยายามของอาสาสมัครในการใช้ชีวิต การเดินทาง การเรียนหนังสือ ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดกำลังใจและแรงบันดาลใจในการเรียนมากยิ่งขึ้น

“เขาบอกว่าเห็นหนูเห็นพี่หนูได้กำลังใจเยอะเลย บางทีหนูขี้เกียจหนูก็ได้รู้สึกว่ามีกำลังใจที่จะเรียน” (มะปราง)

“ก็มีเล่าปัญหาส่วนตัวบ้าง เช่น พ่อแม่อาจจะตั้งความหวัง ถ้าเกิดน้องใกล้จะสอบเราก็ให้กำลังใจเขา เราก็ต้องทำก่อนทำไม่ได้ไม่เป็นไร” (มะขาม)

เป็นแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตให้แก่ผู้เข้าชมก็เป็นสิ่งที่อาสาสมัครดวงตามืดได้สร้างขึ้น กำลังใจที่เกิดขึ้นเมื่อผู้เข้าชมได้พูดคุยกับอาสาสมัครดวงตามืด สะท้อนออกมาจากการบอกเล่าของอาสาสมัครเองถึงสิ่งที่ผู้เข้าชมได้เกิดแรงบันดาลใจ ซึ่งผู้เข้าชมสะท้อนออกมาด้วยการบอกเล่าหลังจากที่ได้เข้าชม และการเขียนในสมุดเยี่ยมชมนิทรรศการ ความหมดกำลังใจ ด้วยสภาพสังคมในปัจจุบันที่คนในสังคมต้องเผชิญกับความเครียด ความกดดันต่าง ๆ ทำให้เกิดความท้อแท้และหมดกำลังใจในชีวิตได้อย่างง่ายดายทั้งเรื่องการดำเนินชีวิต การงาน การเรียน เป็นต้น กำลังใจและแรงบันดาลใจจากบุคคลที่ผ่านประสบการณ์การต่อสู้ชีวิตดังเช่นผู้มีดวงตามืดจึงเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญที่ทำให้ผู้เข้าชมที่มีความท้อแท้ หหมดกำลังใจกลับมามีกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไป มุมมองใหม่ ๆ เกิดขึ้นกับผู้เข้าชมภายหลังจากที่ได้เข้ามาเรียนรู้ประสบการณ์ในนิทรรศการอาสาสมัครดวงตามืดบางคนพบเจอกับผู้เข้าชมที่หมดกำลังใจในการใช้ชีวิต แต่ภายหลังจากที่ได้

เรียนรู้ประสบการณ์ในบทเรียนแห่งความมืดประกอบกับการได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้สึก ประสบการณ์กับอาสาสมัคร ให้เขาเห็นว่ายังมีคนที่ต้องต่อสู้และเผชิญกับปัญหาในชีวิตอีกตั้งมากมายดังเช่นผู้มีดวงตามืด ชีวิตของตนเองยังมีคุณค่า ขนาดอาสาสมัครที่มองไม่เห็นยังสามารถอยู่ได้และทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นได้อาจมากกว่าคนดวงตาปกติหลาย ๆ คน มุมมองใหม่ ๆ ในชีวิตของผู้เข้าชมมีการเปลี่ยนไป พยายามมองหาศักยภาพของตนเองที่ซ่อนอยู่โดยได้รับแรงบันดาลใจจากอาสาสมัครดวงตามืด

“เขาบอกมันเป็นเหมือนแรงบันดาลใจว่าจริง ๆ แล้วชีวิตเขาก็ยังมีค่านะ”

(มะนาว)

“เป็นกลุ่มผู้ใหญ่ก็มี เขาจะบอกว่า เออดีฉันก็มีเรื่องเครียดอยู่ มาเห็นคุณก็มี กำลังใจขึ้นเยอะอะไรอย่างนี้นะคะ” (มะปราง)

“เขาก็บอกว่ามีความรู้สึกที่ดีขึ้น บางคนก็บอกว่าจากที่เขาเคยคิดท้อเขามาเจอ เราทำแบบนี้ได้ต่อไปเขาจะไม่ท้อ เหมือนกับเราเป็นกำลังใจให้เขาได้ดูเป็นรูปแบบเหมือนกัน” (มะขาม)

“มันเป็นทีหนึ่งที่เราจะให้แรงบันดาลใจแก่คนอื่น อาจจะเป็นคนปกติแหละ แต่เขา ท้อแท้กับชีวิต เขาก็ได้มาเห็นมุมมองใหม่ ๆ ทำให้เขารู้สึกดีขึ้น ทำให้เขารู้สึกว่าจริง ๆ แล้วตัวเขายังมีสิ่งที่ดี ๆ ซ่อนอยู่แต่ว่าเขายังไม่ได้ออกมาใช้” (มะนาว)

“ช่วยเหลืออย่างบางคนเขาบอกว่าเขาเคยท้อ เขาก็จะบอกขนาดพวกที่อยู่อย่างนี้ ยังสู้เลย น้องก็จะสู้เหมือนกัน อันนี้ถ้าเราไปเจอคนที่เขาท้อ ท้อในเรื่องการงาน มีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนมี มารบายเหมือนกันว่าจะมาปรับตัวยังไง” (มะขาม)

แรงบันดาลใจในการต่อสู้กับโรคภัยต่าง ๆ ที่มารุ่มล่อม อาสาสมัครดวงตามืดไม่เพียงแต่เป็นแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตให้แก่ผู้เข้าชมเท่านั้น ผลของการเป็นอาสาสมัครยังเป็นแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ที่ต้องเผชิญกับโรคภัยไข้เจ็บอีกด้วย คนที่มีโรคประจำตัวหรือกำลังเจ็บไข้ได้ป่วย เมื่อได้รับฟัง ได้รับรู้ประสบการณ์ชีวิตของผู้มีดวงตามืดแล้วเกิดแรงบันดาลใจในการที่จะรักษาตัวเองให้หาย จากที่คิดว่าโรคที่ตนเองเป็นรักษาหายยาก ไม่อยากรับการรักษา แต่อาสาสมัครดวงตามืดก็ได้บอกเล่าประสบการณ์ชีวิตของตนเองกับการที่ต้องเผชิญกับชีวิตในโลกแห่งความมืด การต้องเผชิญปัญหาอุปสรรคแต่อาสาสมัครก็ยังสามารถต่อสู้ชีวิตมาได้ และเรียนรู้การใช้ชีวิตอย่างมีความสุข รวมทั้งการไม่ล้มที่จะทำประโยชน์เพื่อสังคมตามศักยภาพของตนเองที่มี ให้กำลังใจแก่ผู้เข้าชม

“ในมุมเดียวกันผู้เข้าชมบางคนเข้ามาก็มีความรู้สึกที่ท้อเพราะว่าบางคนเขามีโรคประจำตัวที่ว้ารักษาแล้วหายยากเขาเข้ามา แต่เขาได้กำลังใจจากเราไป” (มะเฟื่อง)

“ก็มีบางคนที่เขาเข้ามา เขาเป็นนักศึกษา เขาเคยแบบเขาเหมือนเป็นต้อหิน เขาบอกว่าจะทำยังไง ผมจะเป็นเหมือนพี่ไหม เราก็แนะนำเขาไป ก็ให้กำลังใจเขาว่า น้องลองดูพี่สิถ้า น้องเป็นน้องก็ไม่ลำบากแน่นอน ก็เล่าชีวิตเราให้เขาฟัง ก็เอาประสบการณ์ชีวิตเราให้กำลังใจเขา ให้เขาสู้ ก็บอกเขาไปว่าไปหาหมอบ่อย ๆ เอาแนวคิดที่พี่ให้ไปคิด” (มะเฟื่อง)

ไม่เพียงเฉพาะในนิทรรศการเท่านั้นที่อาสาสมัครได้เป็นกำลังใจและแรงบันดาลใจแก่ผู้เข้าชมแต่มีการแลกเปลี่ยนช่องทางการติดต่อภายหลังการเข้าชมนิทรรศการอีกด้วย โดยที่อาสาสมัครดวงตามีดีก็มีความยินดีให้กำลังใจ ให้คำปรึกษาในทุกครั้งที่ผู้เข้าชมต้องการ ความคิดในทางที่ดี ความคิดในทางสร้างสรรค์จากอาสาสมัครถูกถ่ายทอดไปยังผู้เข้าชมทุกครั้งและผู้เข้าชมปรารถนา อาสาสมัครจึงเป็นทั้งผู้นำชม ผู้ถ่ายทอดประสบการณ์และเป็นทีปรึกษายามที่ผู้เข้าชมหมดแรงบันดาลใจ

“มาเนี่ยเขาก็คิดในแง่บวกได้แล้ว จะไม่คิดลบเพราะคนบางคนที่เขาเป็นที่หลัง เขาจะคิดลบเยอะจะทำอะไรไม่เป็น เขาเข้ามาแล้วเขาบอกว่าเขาได้รู้จักพวกเรา เขาก็ขอช่องทางการติดต่อเพื่อปรึกษาเรื่องโน้น เรื่องนี้ ขอเฟสบุ๊ค” (มะเฟื่อง)

“ล่าสุดเจอน้องที่เขานั่งรถเมลล์ไปด้วยกันนะครับ น้องเขาเพิ่งเรียนจบเขาเล่าให้ฟังว่าน้องเขามีปัญหาในชีวิตหลายอย่าง แต่พอเขาได้เข้ามาที่ Dialogue in the Dark เขาบอกเลยว่าความคิดเขาเปลี่ยนไป ทำให้เขารู้สึกเลยว่าเขาได้ไปมองคนที่ลำบากกว่าทำให้เขาคิดเลยว่าเขาดูดีมาก เหมือนตอนนั้นเขามีปัญหาในชีวิตหลาย ๆ อย่าง เขารู้สึกว่าเมื่อไม่รู้จะไปไหนเขาก็เลยมาเข้าที่นี้ เขาก็เลยเปลี่ยนความคิดว่ายังมีคนที่ลำบากกว่าเขา” (มะยม)

3.2.2) ช่วยสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับสังคม

“ทำให้สังคมมีความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการมากยิ่งขึ้นครับ” (มะยม)

“ส่วนใหญ่เขาจะไม่รู้ พอไม่รู้เขาก็จะปิด เขามองว่าคนตาบอดไม่สามารถทำอะไรได้ เป็นความเชื่อเดิม ๆ ที่เขาเคยเห็นมาอะไรอย่างนี้นะครับ” (มะไฟ)

เสียงสะท้อนจากอาสาสมัครดวงตามืดที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพที่สังคมมองผู้มีดวงตามืดด้วยความไม่เข้าใจ การที่อาสาสมัครบอกว่าเมื่อผู้เข้าชมได้เข้ามาเรียนรู้ในนิทรรศการแล้ว มีความเข้าใจผู้พิการมากขึ้น จากที่เคยมีความคิด ความรู้สึกว่ามีดวงตามืดไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ อันเกิดจากความไม่รู้ การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดในนิทรรศการช่วยทำให้ผู้เข้าชมมีมุมมองที่เปิดมากขึ้น มีความเข้าใจผู้มีดวงตามืดมากยิ่งขึ้น

“อย่างเคสของรุ่นพี่คนหนึ่งออกไปเนี่ยเขาบอกเลยว่าคุณไม่เหมือนคนตาบอดทั่วไป คนตาบอดทั่วไปที่เคยเห็นเขาเคยเห็นแต่มุลบ” (มะเฟือง)

“มาเนี่ยเขาก็คิดในแง่บวกได้แล้ว จะไม่คิดลบเพราะคนบางคนที่เขาเป็นที่หลัง เขาจะคิดลบเยอะจะทำอะไรไม่เป็น เขาเข้ามาแล้วเขาบอกว่าเขาได้รู้จักพวกเรา เขาก็ขอช่องทางติดต่อเพื่อปรึกษาเรื่องโน้น เรื่องนี้ ขอเฟสบุ๊ค” (มะเฟือง)

ความคิด ความรู้สึกของคนทั่วไปที่มีดวงตามืดรู้สึกและสัมผัสได้เป็นมุมมองที่มองว่าผู้มีดวงตามืดช่วยเหลือตนเองไม่ได้ การประกอบอาชีพก็ไม่หลากหลาย อาชีพที่เห็นส่วนมากเป็นอาชีพขอทาน อาชีพขายลอตเตอรี่ แต่เมื่อได้มาสัมผัสกับผู้มีดวงตามืดจริง ๆ มุมมองที่เคยมองในแง่ลบก็เปลี่ยนไป ได้รู้จักได้มองสังคมที่กว้างขึ้น และมีความเข้าใจผู้มีดวงตามืดรวมทั้งผู้พิการด้านอื่น ๆ มากขึ้น จากที่เคยมองว่าผู้มีดวงตามืดทำอะไรไม่เป็นก็เปลี่ยนมุมมอง ภาพที่มองผู้มีดวงตามืดก็เปลี่ยนไปเป็นเห็นความสามารถมากขึ้นแม้ว่าความรู้สึกแบบนี้จะไม่ได้เกิดขึ้นกับคนภายนอกที่ไม่ได้เข้าชมนิทรรศการ แต่อย่างน้อยก็เป็นการทำให้คนกลุ่มหนึ่งได้เข้ามาสัมผัสเรียนรู้และเข้าใจผู้มีดวงตามืดมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงเข้าใจผู้พิการด้านอื่น ๆ มากยิ่งขึ้นด้วย

“เขาบอกที่เขาคิดแบบนี้เพราะเขาไม่เข้าใจ โดยส่วนใหญ่เขาเห็นคนตาบอดที่เขา มีอาชีพขอทาน หรืออะไรพวกนี้ คิดว่าเขาทำอย่างอื่นไม่ได้... ประโยชน์มันไม่ใช่แค่คนตาบอดอย่างเดียว มันรวมถึงคนพิการด้านอื่นด้วย แล้วก็คนอื่นที่เขาต้องโอกาส คนอื่นที่เขาเองไม่ได้มีที่อยู่ด้วย มันหลายอย่างไม่ใช่คนตาบอดอย่างเดียว แต่ทำให้เขามองคนอื่นด้วยโลกที่กว้างขึ้น ไม่ใช่โลกแคบ ๆ อีกต่อไป เป็นโลกในแง่บวก” (มะปราง)

3.2.3) ภาพลักษณ์ของความเท่าเทียม

ภาพลักษณ์ของความเท่าเทียมที่ปรากฏจากการบอกเล่าของอาสาสมัครดวงตามืดที่เขาได้รับรู้ รับฟังมาจากผู้เข้าชมนั้นเป็นความเท่าเทียมในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดที่เพียงแต่ผู้เข้าชมสะท้อนถึงความเข้าใจ การมองผู้มีดวงตามืดในทางบวก มีความรู้สึกที่ดีต่อผู้มีดวงตามืดมากกว่าที่เคยประสบพบเจอ รวมทั้งการปฏิบัติที่แตกต่างจากเมื่อก่อนที่เคยได้รับ เช่น

เข้ามาทักทาย พูดคุย ปฏิบัติดังเช่นกับคนทั่วไปในสังคม นี่เป็นความเท่าเทียมในมิติของผู้มีดวงตามืด ความเท่าเทียมในมุมมองของผู้มีดวงตามืดไม่ได้หมายถึงการมีฐานะที่เท่าเทียม ไม่ได้หมายถึงการต้องมีทุกอย่างดังเช่นคนในสังคมมี แต่เป็นความเท่าเทียมทางความรู้สึก ความเท่าเทียมทางการปฏิบัติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากการได้ถ่ายทอดเรื่องราว ประสบการณ์จากการเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด

“เมื่อเขาออกไปข้างนอกเห็นคนตาบอดเขาจะได้ไม่ต้องแบ่งชนชั้นวรรณะ ไม่มีทัศนคติในทางลบกับพวกคนตาบอดหรือกับพวกคนพิการทางด้านอื่น” (มะปราง)

“ตอนที่ผมน่าจะสอดแทรกเสมอเลยว่าจริง ๆ แล้วคนพิการไม่ได้มีแค่คนพิการทางสายตาดังเดียว ก็อยากจะให้ช่วยเหลือกัน นิทรรศการตัวนี้ทำให้ลดช่องว่างระหว่างสังคมคนพิการกับคนปกติด้วย” (มะเฟือง)

“รู้ว่าคนตาบอดมันไม่ได้มีแต่ขอทาน ร้องเพลง” (มะม่วง)

การได้รับความเท่าเทียมทางจากคนในสังคมเป็นอีกโอกาสหนึ่งที่อาสาสมัครประสงค์ให้เกิดขึ้นกับผู้ที่มีดวงตามืด ผู้พิการด้านอื่น ๆ รวมทั้งผู้ด้อยโอกาสทางสังคมด้านอื่น ๆ อาสาสมัครดวงตามืดได้สอดแทรกประสบการณ์ชีวิตของตนเองให้แก่ผู้เข้าชมได้รับรู้พร้อม ๆ กับการได้สัมผัสกับโลกของการใช้ชีวิตในความมืดตลอดการชมนิทรรศการ ซึ่งการเป็นอาสาสมัครนำชมนิทรรศการนี้ได้ปรากฏผลให้เป็นที่ประจักษ์ว่านอกจากความเห็นใจที่ได้รับจากสังคมแล้วยังปรากฏภาพลักษณ์ของความเข้าใจ และค่อย ๆ ปรากฏเป็นภาพลักษณ์ของความเท่าเทียมกันทางสังคมเกิดขึ้น แม้จะไม่ใช่ทุกคนในสังคมที่เข้าใจ แต่อย่างน้อยช่องว่างของผู้มีดวงตามืดกับคนทั่วไปในสังคมได้แคบเข้ามาอีกระดับหนึ่ง รวมทั้งอาจปรากฏผลแก่ผู้พิการด้านอื่น ๆ ด้วยในอนาคต ซึ่งภาพลักษณ์ของความเท่าเทียมที่ปรากฏให้เห็นจากการที่อาสาสมัครดวงตามืดได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้นำทางแห่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเท่าเทียมทั้งในเชิงความคิด ความเชื่อ เจตคติ และความเท่าเทียมที่เกิดจากการปฏิบัติ

ความเท่าเทียมเริ่มจากการได้สัมผัสประสบการณ์ ก่อนที่ผู้เข้าชมจะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของความเท่าเทียมออกมานั้นต่างได้ผ่านการสัมผัสกับประสบการณ์ในโลกของการมีดวงตามืดและการบอกเล่าประสบการณ์ชีวิตจากอาสาสมัครดวงตามืดมาแล้ว จากความไม่เข้าใจเพราะไม่เคยได้สัมผัสกับชีวิตผู้ที่มีดวงตามืดอย่างแท้จริง เมื่อได้เรียนรู้และทดลองเป็นผู้มีดวงตามืดด้วยตนเองแม้เป็นเพียงระยะเวลาสั้น ๆ แต่ก็ทำให้ผู้เข้าชมเข้าใจความรู้สึกของผู้มีดวงตามืดมากขึ้น

“บางคนเขาบอกเมื่อก่อนไม่เข้าใจคนที่มองไม่เห็นเลย แต่พอได้มาด้วยตัวเอง บางคนแค่ได้หนึ่งพื้นที่แรกพูดเลยว่าเข้าใจแล้วละว่าคนที่มองไม่เห็นเป็นยังไง” (มะเฟือง)

“รู้สึกดีนะที่เราได้บอกอะไรกับคนในสังคม รู้สึกดีที่ความเข้าใจของคนเปลี่ยน เขามีความเข้าใจคนตาบอดมากขึ้น จากการคุย อย่างเช่นบางคนบอก โอ้โห เราเข้าใจเลยนะว่าทำไมชีวิตคนตาบอดเขาถึงลำบาก บางคนบอกเราเข้าใจเลยนะว่าทำไมชีวิตคนตาบอดเขาถึงชอบเดินแบบก้ม ๆ หน่อย บางคนบอกเรารู้เลยนะว่าทำไมคนมองไม่เห็นบางทีเวลาเขาไม่เจออะไรที่เขาต้องการเขาถึงหงุดหงิดง่าย” (มะยม)

ภาพลักษณ์ของความเท่าเทียมเริ่มปรากฏขึ้นจากการได้สัมผัสกับประสบการณ์ จนกระทั่งเกิดความรู้สึกที่ดีต่อผู้มีดวงตามืด ความรู้สึกที่ดีที่เกิดขึ้นมาทั้งจากความเข้าใจผู้มีดวงตามืด และมาจากการได้เห็นความสามารถ การเป็นผู้เสียสละด้วยการเป็นอาสาสมัครนำทางของอาสาสมัครดวงตามืด ที่สะท้อนให้เห็นถึงแม้ว่าจะมองไม่เห็นแต่ผู้มีดวงตามืดก็สามารถสร้างคุณงามความดีแก่ผู้อื่นได้เช่นกัน

“พวกพี่ที่เข้ามามีความรู้สึกดีนะ” (มะเฟือง)

“บางทีเขาเห็นเราทำอะไรดี ๆ แต่งตัวดี เขาก็รู้สึกดีขึ้น” (มะเฟือง)

ไม่เพียงแต่กับผู้เข้าชมเท่านั้นที่อาสาสมัครได้สะท้อนให้เห็นถึงความเท่าเทียมที่เกิดจากการได้เข้ามาสัมผัสประสบการณ์กับผู้มีดวงตามืด ยังมีอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติที่ได้สะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของความเท่าเทียมจากการได้สัมผัสประสบการณ์จากการทำงานร่วมกับผู้มีดวงตามืด ซึ่งในชีวิตปกตินั้นหาได้ยากยิ่งกับการที่จะได้ทำงานร่วมกัน จากช่องว่างที่เคยกว้างก็กลับกลายเป็นแคบลงเมื่อได้ทำงานร่วมกัน จากที่เคยแบ่งเป็นคนละกลุ่มก็กลายเป็นเพื่อนร่วมงานกัน ไปไหนมาไหนด้วยกัน และสามารถทำงานร่วมกันได้ เป็นการลดช่องว่างผู้พิการกับคนทั่วไปในสังคม โดยเริ่มต้นจากผู้มีดวงตามืดกับอาสาสมัครจากดีไนนิทรรคการบทรียนแห่งความมืด

“เราได้รู้จักกับคนตาดีที่เขาอาจจะไม่เคยได้สัมผัสกับเราเลย แล้วเขาทำงานร่วมกับเราอย่างเช่นอาสาสมัครด้านล่างที่เขาทำ เขาก็เป็นคนตาดีปกติของเขา แล้วก็มาเจอเราซึ่งเป็นคนตาบอด ซึ่งในชีวิตประจำวันเขาคงไม่มีโอกาสได้คลุกคลีขนาดนี้ แรก ๆ ความรู้สึกก็อาจไม่กล้าคุยกับเราบ้าง หรือเอ่อ รู้สึกว่าเป็นคนละพวกกันบ้าง แต่พอเราได้คุยกันไป ทำความรู้จักกันไปก็สนิทกัน ไปไหนมาไหนด้วยกัน เป็นเพื่อนกัน ก็แบบเหมือนกับเราลดช่องว่างให้คนพิการกับคนปกติได้อยู่ด้วยกัน เข้าใจกัน ทำกิจกรรมด้วยกันมากขึ้น” (มะนาว)

เท่าเทียมเกิดจากเจตคติที่ดีขึ้น การบอกเล่าของอาสาสมัครดวงตามืดที่ปรากฏให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของความเท่าเทียมนั้นเกิดจากการสะท้อนจากผู้เข้าชมที่มีความคิด ความเชื่อ และความรู้สึกที่ดีต่อผู้มืดดวงตามืด หลายมุมมองที่ผู้เข้าชมสะท้อนออกมาโดยการเล่าให้ อาสาสมัครดวงตามืดได้รับรู้หรือจากการเขียนในสมุดบันทึกการเข้าชม เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าผล จากการเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดนี้ได้ทำให้เกิดภาพลักษณ์ของความเท่า เทียมกันเกิดขึ้น เพียงแค่ผู้เข้าชมบอกว่ามีความเข้าใจชีวิตผู้มืดดวงตามืดมากขึ้น เปิดใจมองผู้มืดดวง ตามืดมากขึ้นจากความเป็นจริงที่ได้สัมผัส ไม่ได้มองและเข้าใจผู้มืดดวงตามืดเพียงแคจากการ จินตนาการของตนเองหรือจากการฟังข่าวเท่านั้น การได้เข้ามาสัมผัสชีวิตผู้มืดดวงตามืดแม้เพียงเวลา สั้น ๆ ในนิทรรศการ แต่ก็สามารถทำให้ผู้เข้าชมเข้าใจชีวิตของผู้มืดดวงตามืดมากขึ้นได้ เพราะการได้ ทดลองใช้ชีวิตในโลกของการมองไม่เห็นประกอบกับการได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กันนั่นเอง ภาพลักษณ์ของความเท่าเทียมจึงปรากฏให้เห็นจากเจตคติที่ดีขึ้นของผู้เข้าชมที่มีต่อผู้มืดดวงตามืด เพียงแต่ความเข้าใจก็เป็นจุดเริ่มต้นของความเท่าเทียมทางสังคมได้เช่นกัน

“เราได้ทำให้คนในสังคมได้มีทัศนคติที่ดีกับคนตาบอด หรือคนพิการประเภทอื่น”

(มะยม)

“บางคนบอกว่าเข้าใจเลยว่าคนตาบอดใช้ชีวิตยังไง” (มะยม)

“ทำให้เขาเปิดใจมองโลกในแง่ที่กว้างขึ้น ถ้าเขาไม่มีนิทรรศการตรงนี้ เขาก็ไม่ รู้จักคนตาบอดว่าจริง ๆ แล้วเป็นยังไง เป็นแค่จินตนาการว่าคนตาบอดก็คือคนที่เดินถือไม้เท้าสีขาว เดินอยู่ริมถนนเพื่อที่จะไปไหนสักที่ก็ไม่รู้ หรือไม่ก็ร้องเพลงอยู่ตามสะพานลอย หรือไม่ก็ขาย ลอตเตอรี่” (มะนาว)

ยิ่งไปกว่าความเข้าใจที่แสดงออกมาทางความคิด ความรู้สึกของผู้เข้าชมแล้ว มุมมองที่เปลี่ยนไปของผู้เข้าชมเกี่ยวกับการมองสังคมที่ไม่ใช่เฉพาะผู้มืดดวงตามืดเท่านั้นได้เกิดการ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นด้วย จากความเฉย ๆ ไม่สนใจก็เปลี่ยนเป็นใส่ใจคนรอบข้างมากยิ่งขึ้น นึกถึงคนอื่นมากยิ่งขึ้น เพียงแค่ผู้เข้าชมมีมุมมองต่อสังคมเปลี่ยนไปความเท่าเทียมก็จะค่อย ๆ ปรากฏให้เห็นได้เช่นกัน

“มุมมองของบางคนก็ออกไปเปลี่ยนนะอะ อย่างเคยนำเด็กจุฬา ป.โท เขาบอก เขาออกไปความคิดของเขาเปลี่ยนเลยจากแต่ก่อนเขาเคยคิดว่าเขาหยิ่ง เขาดีเลิศ หรืออะไรประมาณ นี้ พอเขาออกไปบ๊ีบ คือตอนแรกเขามองคนตาบอดแบบเฉย ๆ ไม่ได้สนใจไม่ได้ใส่ใจอะไร คือ

ความคิดของเขาเปลี่ยนก็คือทำให้เขาเอาใจใส่กับคนรอบข้างมากขึ้น ทำให้เขาไม่ต้องคิดถึงแต่ตัวเอง ฝ่ายเดียว มองโลกในแง่บวกนะค่ะ” (มะปราง)

“ก่อนที่จะเข้ามาเขาก็รู้สึกเฉย ๆ ก็เห็นคนตาบอดเขาก็จะรู้สึกสงสาร มันเป็นเรื่องที่ยากที่จะใช้ชีวิตอยู่ พอเขาออกมาเขาก็บอกว่าจริง ๆ แล้วคนตาบอดก็ทำได้เหมือนที่เขาทำ บางอย่างอาจจะทำได้ดีกว่าเขา” (มะนาว)

การปฏิบัติที่เท่าเทียม ภาพลักษณะของความเท่าเทียมนอกจากจะสะท้อนจากการมีเจตคติที่ดีขึ้นของผู้เข้าชมที่มีต่อผู้มีความพิการแล้ว ยังปรากฏให้เห็นถึงความเท่าเทียมที่เกิดจากการปฏิบัติอีกด้วย จากการบอกเล่าของอาสาสมัครดวงตามืดถึงการปฏิบัติของผู้เข้าชมเมื่อพบเห็นผู้มีความพิการในชีวิตประจำวันทั่วไปที่ไม่ใช่ในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดสิ่งที่ปรากฏให้เห็นทำให้ผู้มีความพิการเกิดความรู้สึกถึงสิ่งที่พวกเขาได้มาเป็นอาสาสมัครนอกจากจะส่งผลต่อความคิดและเจตคติของแล้วยังนำไปสู่การปฏิบัติที่แสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมด้วย ทั้งการปฏิบัติกับผู้มีความพิการในชีวิตประจำวัน จากที่เคยต่อว่าว่าการออกมาสู่สังคมภายนอกของผู้มีความพิการเป็นการสร้างภาระให้แก่สังคม ก็เกิดการปฏิบัติที่เปลี่ยนไปเป็นการไถ่ถามที่ดีขึ้น ถ้ามเกี่ยวกับการทำงาน อันแสดงให้เห็นถึงสังคมเริ่มเกิดการยอมรับว่าผู้มีความพิการก็เป็นคนทั่วไปทั้งการใช้ชีวิตและการทำงาน

“แม้แต่เราออกไปข้างนอกเดี๋ยวนี้ *Visitor* เขาจะทักเรา” (มะขาม)

“จากเมื่อก่อนเขาจะบอกว่าออกมาทำไม ออกมาเดินเล่นพักผ่อนอยู่ได้ เดี่ยวนี้ก็คนเขาก็จะสงสัยเหมือนกันที่เราไปไหน แต่บางคนเขาไม่ได้คิดอย่างนั้น บางคนเขาก็ทำงานที่ไหนคะ เขาก็รู้ว่าเราออกมาเราไปทำงาน เขาก็มีคำถามที่ดีมากขึ้น” (มะปราง)

นอกจากการปฏิบัติด้วยการมาสัมผัสภาพที่ดีต่อกันแล้ว การปฏิบัติที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับในความสามารถ ในศักยภาพของผู้มีความพิการก็ปรากฏให้เห็นด้วยเช่นกัน เมื่อผู้เข้าชมได้มาสัมผัสกับประสบการณ์ชีวิตของผู้มีความพิการแล้วเกิดการบอกเล่าสู่ผู้อื่นในสังคมต่อไป เกิดการชักชวนเข้ามาเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตผู้มีความพิการว่าสามารถทำอะไรได้มากกว่าที่สังคมคิด การมองไม่เห็นไม่ได้เป็นอุปสรรคสำหรับการอยู่ร่วมกัน การทำกิจกรรมร่วมกันของผู้มีความพิการกับคนดวงตาปกติเลย

“บางคนเป็นอาจารย์กลับไปเขาก็พานักศึกษามาเลย เขาก็บอกเราว่าอยากให้นักศึกษารู้ว่าคนพิการทำอะไรได้มากกว่าที่เราคิด เพราะบางคนคิดในแง่ลบอยู่ก็มี ส่วนหนึ่งเป็นวิชาของอาจารย์เขาด้วย ให้น้องเขาได้รู้จักได้เรียนรู้ น้องหลายคนมาเขาชอบนะ” (มะเฟือง)

“เรารู้ว่าการที่เราแตกต่างกันมันไม่ได้เป็นอุปสรรคที่จะทำให้เราอยู่ร่วมกัน พุดคุยกันได้ หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกัน” (มะนาว)

การพูดจาด้วยน้ำคำที่ดีก็เป็นการสะท้อนภาพลักษณ์ที่การปฏิบัติที่ดีได้อีกทางหนึ่ง รวมทั้งการมองเห็นความสามารถของผู้มีดวงตามืดที่สะท้อนให้เห็นจากการที่คนทั่วไปกล้าที่จะเข้ามาพุดคุย ชื่นชม รวมถึงเข้ามาปรึกษากับอาสาสมัครดวงตามืด เพราะเขาเห็นถึงความพยายามความสามารถในการใช้ชีวิตซึ่งถึงแม้ว่าจะมีดวงตาที่มองไม่เห็นแต่สามารถทำอะไรได้มากกว่าคนที่ดวงตาปกติหลาย ๆ คน ความกลัว ความกังวลเวลาที่ต้องพุดคุยกับผู้ที่มีดวงตามืดก็ลดน้อยลง กล้าที่จะเข้ามาพุดคุยและทักทายกับผู้ที่มีดวงตามืดก่อน จากเมื่อก่อนที่ผู้มีดวงตามืดต้องเป็นผู้เข้าไปพุดคุยขอความช่วยเหลือ หรือสร้างความสัมพันธ์ก่อน และผลตอบรับกลับมามีทั้งดีและไม่ดี แต่หลังจากที่มีอาสาสมัครดวงตามืดทำหน้าที่บอกเล่าประสบการณ์ชีวิตของตนเองและนำพาคนดวงตาปกติเรียนรู้โลกของผู้มีดวงตามืด เมื่อพบเจอกันข้างนอกการปฏิบัติต่ออาสาสมัครก็ดีขึ้น ลดช่องว่างของความกลัวที่จะเข้าไปพุดคุย ทักทาย รวมทั้งการขอความช่วยเหลือและการให้ความช่วยเหลือของทั้งผู้มีดวงตามืดและคนที่เคยเข้าชมนิทรรศการ

“เดี๋ยวนี้ก็มากขึ้น พอเขาเห็นเราแต่งตัวดีหน่อยถามทาง เขาก็ถามว่าเรียนที่ไหน เขาบอกว่าเดี๋ยวนี้คนพิการก็ทำอะไรได้เยอะ” (มะเฟือง)

“เขาก็บอกว่าเออ เก่งกว่าลูกบ้าอีกเนีย เขาก็เออรู้สึกดีนะ ว่าอย่างน้อย ๆ เราก็ยังดีกว่าหลาย ๆ คน บ้างบางที่เขาชมเราด้วยก็ดีใจ บางที่เขาก็มาคุยกับเราเองเลย ก็มาปรึกษาเราก็เลยคุยกัน บางคนอึ้งยาศัยดี” (มะเฟือง)

“เมื่อวานก็เจอรถเมล์จะขึ้นรถตู้ เขาวิ่งเข้ามาเลย มาจับผมเคยชมนิทรรศการมา พี่จะไปไหน พี่จำผมได้ไหม ผมเคยมากับพี่นั่นแหละที่อยู่พุทธมณฑลสาย 6 เหมือนกับมันเปลี่ยนคนเยอะอย่างน้อง ๆ เด็ก ๆ ก็จะมีเรียกพี่อู่ม ขอกอด ขอบ้างมีอะไรอย่างนี้ ก็จะมีรู้สึกว่าบางทีเด็กเล็ก ๆ เขาก็ไม่ได้รังเกียจคนตาบอด มันทำให้เรารู้สึกดีนะครับ อย่างคนบางคนร้องไห้ ขอกอด ก็รู้สึกว่าเขาประทับใจ เขาร้องไห้” (มะม่วง)

จะเห็นได้ว่าภาพลักษณ์ของความเท่าเทียมที่ผู้มีดวงตามืดสะท้อนออกมานั้นมาจากการที่คนดวงตาปกติได้เข้าไปเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกับผู้มีดวงตามืดโดยการเป็นผู้เข้าชมในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดที่มีอาสาสมัครดวงตามืดเป็นผู้นำทาง จากความไม่เข้าใจและมีแต่ความเห็นใจก็เปลี่ยนเป็นเข้าใจมากขึ้น เกิดการปฏิบัติที่สร้างความรู้สึกเท่าเทียมให้แก่ผู้มีดวงตามืดมากขึ้น ช่องว่างของผู้มีดวงตามืดกับผู้เข้าชมมีความแคบลง

3.2.4) ภาพลักษณ์ของการให้โอกาส

การได้รับโอกาสจากสังคมเป็นสิ่งที่ผู้มีดวงตามืดปรารถนา ผลจากการเป็นอาสาสมัครในกิจกรรมที่เรียนแห่งความมืดของอาสาสมัครดวงตามืดได้ทำให้เห็นภาพลักษณ์ของการให้โอกาสกับผู้มีดวงตามืดเกิดขึ้น ภาพลักษณ์ของการให้โอกาสในมุมมองของผู้มีดวงตามืดเป็นการให้โอกาสในเชิงของความเข้าใจ ให้โอกาสในการได้แสดงออกทางสังคม รวมไปถึงการให้โอกาสในการประกอบอาชีพ ผลจากการได้ถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตและการนำพาคนดวงตาปกติสัมผัสกับประสบการณ์ของอาสาสมัครดวงตามืดทำให้ผู้เข้าชมมีความเข้าใจในตัวตนของผู้มีดวงตามืดมากยิ่งขึ้น เมื่อเข้าใจภาพลักษณ์ของการให้โอกาสก็จะเกิดขึ้นให้เห็นตามมา รวมทั้งทำให้สังคมมองเห็นถึงความสามารถ เปิดใจยอมรับ และเปิดโอกาสให้ผู้มีดวงตามืดคนอื่น ๆ มากขึ้นอีกด้วย เช่น การให้โอกาสในการทำงาน

“เราอยากให้เรามีความเข้าใจ บางคนรับคนพิการเข้าทำงาน พอเขาได้ยื่นเรพูด้อ เป็นอย่างนี้หรือดีเลยนี่ที่รับคนพิการเข้าทำงาน” (มะม่วง)

โอกาสในการเป็นอาสาสมัคร ในมุมมองของอาสาสมัครการได้เข้ามาเป็นอาสาสมัครในกิจกรรมแห่งนี้ถือว่าเป็นโอกาสอย่างหนึ่งของชีวิต โอกาสในการเข้ามาช่วยเหลือสังคมโดยการเป็นผู้เปิดมุมมองของคนดวงตาปกติได้เข้ามาทำความรู้จักกับชีวิตของคนที่มืดดวงตามืด ในลักษณะของการเป็นอาสาสมัคร ผู้มีดวงตามืดที่ได้รับโอกาสในการเป็นอาสาสมัครที่สะท้อนภาพให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของการให้โอกาสว่ากิจกรรมแห่งนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่เปิดโอกาสให้ผู้มีดวงตามืดทุกคนได้มีโอกาสเข้ามาทำความดีเพื่อผู้อื่น อย่างน้อย ๆ ก็เพื่อเพื่อนผู้มีดวงตามืดด้วยกันเองด้วยการได้นำคนดวงตาปกติมาเรียนรู้ชีวิตของผู้มีดวงตามืด ซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจให้แก่คนในสังคมเกี่ยวกับผู้มีดวงตามืดได้มากขึ้น ได้มีโอกาสมาถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตของตนเองที่หากไม่มีพื้นที่แห่งนี้คนภายนอกก็จะยังไม่เข้าใจชีวิตของผู้มีดวงตามืด แม้จะเป็นเพียงคนกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาชมก็ตาม แต่อย่างน้อยสิ่งที่อาสาสมัครได้ทำไปก็ปรากฏผลให้เห็นเป็นภาพลักษณ์ของความเท่าเทียม ภาพลักษณ์ของการให้โอกาส และภาพลักษณ์ของการเอื้อเพื่อเกื้อกูลด้วยความเต็มใจและความเข้าใจให้เห็น อาสาสมัครดวงตามืดได้สะท้อนภาพลักษณ์ของการได้รับโอกาสจากกิจกรรมว่าที่นี้เปิดโอกาสให้พวกเขาได้มีโอกาสทำงานในลักษณะของ “จิตอาสา” แม้หากไม่ได้รับค่าตอบแทนพวกเขาก็ยังคงทำอยู่เพราะเป็นที่เดียวที่ทำให้คนได้เข้าถึงและเข้าใจผู้มีดวงตามืด หากไม่มีกิจกรรมแห่งนี้โอกาสในการได้พูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนทั่วไปก็หาได้ยากยิ่ง

“ที่นี้เปิดโอกาสให้คนอื่นอีกมากมาย คนนั้นอาจจะต้อยกว่าเขา คนนั้นอาจจะไม่มีโอกาสเท่าเรา” (มะปราง)

“ตรงนี้อ้อเขาเอาวุฒิปริญญาตรีผมก็ไม่มีโอกาส พี่เก๋ที่สัมภาษณ์ก่อนหน้าผมก็ไม่มีโอกาส หรือคนอื่น ๆ ก็คงไม่มีโอกาส” (มะม่วง)

“งานเหล่านี้มันเป็นงานที่อาจจะไม่ได้เงินเลยนะ แต่เป็นงานที่ได้ใจคน และทำให้คนรู้จักเรามากขึ้น เป็นงานที่มีที่เดียวที่เปิดมุมมองให้คนเข้ามาทำความรู้จักเรามากขึ้นเพราะเราทำงานจิตอาสา” (มะไฟ)

นิทรรศการบทเรียนแห่งความมีดียังเปิดโอกาสในการแสดงออกทางความคิดให้แก่อาสาสมัครดวงตามีดีอีกด้วย เมื่ออาสาสมัครได้เรียนรู้ในนิทรรศการ ได้ประสบการณ์จากผู้เข้าชมก็สามารถนำมาแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นต่อกัน รวมทั้งสามารถแสดงความคิดเห็นให้แก่ผู้ดูแลนิทรรศการได้นำไปพิจารณาปรับปรุงนิทรรศการในส่วนที่สามารถทำได้อีกด้วย เช่น การเพิ่มเติมกิจกรรมในนิทรรศการให้มีความน่าสนใจเพื่อดึงดูดให้ผู้เข้าชมเข้ามามากยิ่งขึ้น เป็นต้น

“ก็มาจากไกดท์ที่เขาอยากมีกิจกรรมพิเศษ ปรีक्षाกันก่อน แล้วก็จะมีกิจกรรม Testing ในส่วนที่เป็นบาร์มีทุกวันพุธ จะมีน้ำให้ตรงที่เป็นบาร์ ให้ชิมแล้วก็ให้ทาย น้ำ 3 อย่างแล้วก็ให้ทายว่ามันคืออะไร ถ้าทายถูกมีของรางวัลให้” (มะม่วง)

โอกาสจากสังคม การได้รับโอกาสจากสังคมมากขึ้นก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่เกิดจากการทำงานจิตอาสาของอาสาสมัครมีดวงตามีดี เมื่อได้มีโอกาสพบเจอกับผู้คนที่หลากหลายได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ต่อกันในระหว่างที่เข้าชมนิทรรศการ โอกาสที่สังคมจะหยิบยื่นให้แก่ผู้มีดวงตามีดีตามความถนัด ตามความสามารถของพวกเขาก็มีมากขึ้น บางคนอยากให้การช่วยเหลือแต่ไม่รู้ว่าต้องช่วยอย่างไร ทำอย่างไร ให้แล้วเขาอยากจะทำหรือไม่ แต่เมื่ออาสาสมัครดวงตามีดีได้บอกเล่าประสบการณ์ชีวิตของตนเองรวมถึงการได้นำพาคนดวงตาปกติสัมผัสกับชีวิตในความมืดภายในนิทรรศการแล้ว ความรู้ ความเข้าใจ มุมมองที่คนดวงตาปกติมองผู้มีดวงตามีดี เป็นมีความเข้าใจมากขึ้น ให้โอกาสจากสังคมจึงค่อย ๆ ปรากฏให้เห็นดังเช่นการการชักชวนให้เล่นดนตรีโดยผู้เข้าชมเป็นผู้สอนให้ เป็นต้น

“มีผู้เข้าชมคนหนึ่งเขาแนะนำ ว่าอยากเรียนดนตรีใหม่ เขาเป็นครูสอนอูคูเลเล่อยู่ อยากให้ไป เขาสอนให้ฟรี เมื่อสองวันนี่ก็เจอกันอีก เข้าไปเว็บผมหรือยัง ลองไปฟังเพลงวงผมดู รับประกันเลย เรียน 5 ครั้งเท่านั้นแหละเป็น เขาอยากให้เราไปเรียน” (มะม่วง)

3.2.5) ภาพลักษณ์ของการช่วยเหลือเกื้อกูล

“ถ้าเขาจะเอาไปปรับใช้เขาจะได้รู้วิธีการช่วยคนตาบอดว่าต้องช่วยยังไง ด้วยวิธีนี้ทำให้เรามองเราเปลี่ยนไปว่าอ้อการช่วยคนตาบอดที่ถูกต้องนี้เป็นแบบนี้” (มะขาม)

การช่วยเหลือเกื้อกูลเป็นอีกภาพลักษณ์ที่ปรากฏจากการสะท้อนถึงผลจากการเป็นอาสาสมัคร ในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดผลจากการทำงานเป็นอาสาสมัครส่งผลให้เกิดการช่วยเหลือผู้ที่มีดวงตามืดมากยิ่งขึ้น ภาพลักษณ์ของการช่วยเหลือเกื้อกูลนี้เชื่อว่าไม่เคยปรากฏให้เห็นในสังคมแต่ที่ผ่านมาเป็น การช่วยเหลือด้วยความเข้าใจ ทำให้ในบางครั้งการให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างไม่ถูกวิธี และไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้มีดวงตามืดอย่างแท้จริง แต่เมื่ออาสาสมัครได้บอกเล่าประสบการณ์ชีวิตรวมทั้งได้แลกเปลี่ยนมุมมอง ความคิดกับผู้เข้าชมในนิทรรศการ รวมถึงพื้นที่ภายนอกที่ได้พบเจอกันนอกเหนือจากในนิทรรศการ ทำให้เกิดภาพลักษณ์ของการช่วยเหลือเกื้อกูลที่ปรากฏให้เห็นที่ตรงกับความต้องการของผู้มีดวงตามืดมากยิ่งขึ้น

“มีหลายคนที่เขาเรียนหนังสืออยู่หรือทำเกี่ยวกับโปรเจกต์ต่าง ๆ เขาเข้ามาในนิทรรศการแล้วเขาก็เกิดไอเดียขึ้นมาว่าเออเขาน่าจะสร้างอะไรที่มันสามารถช่วยคนพิการหรือคนตาบอดได้” (มะนาว)

“อย่างเมื่อก่อนบางคนเจอส่วนใหญ่ อย่างถ้าเป็นเด็กที่อยู่ต่างจังหวัดไม่รู้จะช่วยยังไงอะไรยังไง แต่ ณ ปัจจุบันก็ค่อยปรับเข้ามาที่ละนิด ทุกวัน ๆ ถ้าไม่ช่วยตอนจะถึงก็จะช่วยตั้งแต่มาตั้งแต่ลงครั้งแรก แต่จะมีทุกวัน” (มะขาม)

ภาพของการช่วยเหลือเกื้อกูลมีให้เห็นทั้งในนิทรรศการและภายนอกนิทรรศการ ผู้เข้าชมที่ได้มีโอกาสเข้ามาเรียนรู้และทำความเข้าใจชีวิตของผู้มีดวงตามืดเมื่อออกไปข้างนอกเขาก็จะเข้าใจวิธีการช่วยเหลือ เข้าใจถึงความต้องการการช่วยเหลือของผู้มีดวงตามืด รวมทั้งวิธีการช่วยเหลือที่ถูกต้อง จากที่ไม่กล้าเข้าไปช่วยเพราะไม่รู้จะช่วยอย่างไรก็เปลี่ยนเป็นให้การช่วยเหลืออย่างถูกวิธี

“เจอข้างนอก ในสังคมจริง ๆ แล้วเขาช่วยเหลือเรา เขาเข้าใจเรา บางทีเขามาแล้วบอกว่า มาจับแขนหนู คือเขารู้ได้ยังไงว่าจับแขน” (มะม่วง)

“เราได้เจอผู้คนหลากหลาย บางทีเขามาชมนิทรรศการ เขาไปเจอเราข้างนอกก็ทัก บางทีตอนนั้นหลบฝนอยู่เขาก็มาทักแล้วถามว่าไปด้วยกันไหม ซึ่งตอนนั้นฝนตกเราหลบฝนอยู่” (มะยม)

ความเข้าใจที่ไม่ตรงกันนำไปสู่การไม่กล้าให้การช่วยเหลือ เพราะเข้าใจว่าการเข้าไปช่วยเหลือผู้มีดวงตามืดไม่ว่าจะทำอะไรก็ตามเป็นการดูถูกผู้มีดวงตามืด แต่ในมุมมองของผู้มีดวงตามืดในบางเวลาที่ต้องการความช่วยเหลือเช่นกัน แต่เมื่อผู้มีดวงตามืดได้มีโอกาสบอกเล่าเรื่องราวชีวิตของตนเองไปยังผู้เข้าชม ได้แลกเปลี่ยนและทำความเข้าใจกันว่าเมื่อพบเจอผู้มีดวงตามืดหากต้องการเข้าไปช่วยเหลือให้ทำอย่างไรบ้าง การสื่อสารที่เข้าใจตรงกันก็ช่วยให้เกิดภาพลักษณ์ของการช่วยเหลือเกื้อกูลที่ถูกต้องเกิดขึ้น

“อย่างแต่ก่อนเนี่ย คนเห็นคนตาบอดคนจะไม่ค่อยกล้าเข้าไปให้ความช่วยเหลือ เพราะกลัวเป็นการดูถูกคนตาบอด พอเราได้มีโอกาสได้คุยกับ visitor หลายคน เราก็ได้บอกเขาว่าถ้าเกิดเราจะไปช่วยเหลือเขาที่ดีที่สุดเราถามเขาก่อนเลยว่าเขาต้องการให้เราช่วยเหลืออะไรหรือเปล่า อย่างน้อยเป็นการสื่อสารกันก่อนว่าเราต้องการช่วยอะไรเขาแล้วเขาต้องการให้เราช่วยอะไรบ้าง” (มะยม)

ภาพลักษณ์ของการช่วยเหลือไม่ได้ปรากฏให้เห็นเพียงการช่วยเหลือภายนอกเท่านั้น แต่ยังปรากฏให้เห็นในลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยการเป็นกำลังใจให้แก่ผู้มีดวงตามืด ผู้เข้าชมที่เข้ามาเมื่อได้เรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตของผู้มีดวงตามืดแล้วก็จะเกิดความเข้าใจว่านอกจากการเกื้อกูลกันทางกายภาพแล้ว กำลังใจเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้มีดวงตามืดต้องการไม่น้อยไปกว่าการช่วยเหลือด้านอื่น ๆ ผู้เข้าชมหลาย ๆ คนได้เกื้อกูลด้วยการเป็นกำลังใจที่ดีให้แก่ผู้มีดวงตามืดให้มีกำลังใจในการทำสิ่งดี ๆ เพื่อสังคมต่อไป รวมทั้งกำลังใจในการใช้ชีวิตด้วย

“บางครั้งผู้เข้าชมเป็นกำลังใจอย่างหนึ่งที่ทำให้เราทำงาน บางคนเข้ามาตลก แล้วเราก็มาแชร์ประสบการณ์กลุ่มเรานะ ทำงานที่นี้เขามีกำลังใจหลายอย่างจากผู้เข้าชมอะพี เขาให้กำลังใจเราดี” (มะเฟือง)

นอกจากผู้เข้าชมจะช่วยเหลือด้วยการเป็นกำลังใจให้แก่ผู้มีดวงตามืดแล้ว ผู้มีดวงตามืดเองก็เป็นผู้ให้การช่วยเหลือผู้เข้าชมได้ด้วยเช่นกัน ผู้เข้าชมที่เข้ามาในนิทรรศการมีหลากหลายกลุ่มทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ คนชรา โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนเมื่อได้เข้ามาเห็นชีวิตของอาสาสมัครดวงตามืด เห็นถึงความสามารถ ศักยภาพ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิต การเรียนหนังสือก็เข้ามาปรึกษาเปรียบเสมือนเป็นเพื่อนเป็นพี่น้องกัน

“บางคนก็ปรึกษาว่า พี่รายงานตัวนี้ผมจะไปหาได้จากไหน บางทีเขาจะทำโครงการเขาก็ปรึกษาผมเหมือนกัน ก็ได้ประสบการณ์อะไรเยอะเลย ถ้าคนวัยเดียวกันเราก็ได้เหมือนเพื่อน” (มะเฟือง)

ภาพลักษณ์ของการช่วยเหลือเกื้อกูลจากมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดที่บอกเล่าให้เห็นนั้นเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลที่เกิดจากทั้งอาสาสมัครเป็นผู้รับและเป็นผู้ให้ เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงผลของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครที่มีต่อสังคม ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันขึ้น ซึ่งการช่วยเหลือเกื้อกูลในมุมมองของผู้มีดวงตามืดเป็นการช่วยเหลือทั้งทางด้านกายภาพที่ถูกต้อง เช่น การช่วยเหลือเวลาขึ้นรถ การช่วยเหลือเวลาฝนตก เป็นต้น และการช่วยเหลือทางด้านจิตใจด้วยการให้กำลังใจแก่กัน

จะเห็นว่าผลของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดที่เกิดขึ้นต่อสังคมนั้นปรากฏในลักษณะของการให้กำลังใจแก่คนในสังคมและการลดช่องว่างระหว่างผู้มีดวงตามืดกับคนในสังคม ทั้งการเป็นแรงบันดาลใจและการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้แก่คนในสังคมล้วนแล้วแต่เป็นผลมาจากการเป็นผู้เสียสละมาเป็นผู้บอกเล่าประสบการณ์ชีวิตและการนำพาผู้เข้าชมสัมผัสกับการใช้ชีวิตในโลกแห่งความมืดของอาสาสมัคร หากผู้มีดวงตามืดเหล่านี้ไม่มีจิตใจที่จะเป็นผู้ให้ เป็นผู้ยอมเสียสละเวลามายกเล้าเรื่องราวเหล่านี้ให้แก่ผู้คนในสังคมได้รับรู้ ผลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นที่ปรากฏให้เห็นอยู่นี้ก็อาจจะไม่เกิดขึ้น ภาพของการช่วยเหลือผู้มีดวงตามืดในสังคมที่ถูกต้องก็อาจพบเห็นได้น้อย หรือแม้แต่บางคนที่ท้อแท้หมดกำลังใจก็อาจจะไม่สามารถลุกขึ้นยืนได้ดังเช่นปัจจุบันหากเขาไม่ได้เข้ามาสัมผัสประสบการณ์กับอาสาสมัครดวงตามืด

จากผลของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดได้ปรากฏทั้งผลต่อตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเกิดความรู้ เกิดเจตคติที่ดีทั้งต่อตนเอง และเจตคติที่ดีต่อสังคม เกิดพฤติกรรม ได้แก่ พฤติกรรมด้านการสื่อสาร ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการใช้ปะสารทสัมผัส และเกิดพฤติกรรมอาสา และผลต่อสังคม ได้แก่ สร้างแรงบันดาลใจแก่คนในสังคม ช่วยสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับสังคม ภาพลักษณ์ของความเท่าเทียม ภาพลักษณ์ของการให้โอกาส และภาพลักษณ์ของการช่วยเหลือเกื้อกูล ผลของประสบการณ์ที่ปรากฏนี้ทำให้เห็นว่าแม้เป็นผู้มีดวงตามืดก็สามารถสร้างคุณประโยชน์และช่วยเหลือเกื้อกูลสังคมได้เช่นกัน ซึ่งอาสาสมัครดวงตามืดได้ทำให้ประจักษ์แล้วว่าผลจากการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนั้นได้ก่อให้เกิดผลดีทั้งต่อตนเองและเกิดประโยชน์แก่คนในสังคม จากภาพลักษณ์ที่เคยปรากฏแก่สายตาของคนในสังคมเกี่ยวกับผู้มีดวงตามืดที่พบเจอโดยทั่วไปคือการรอรับการช่วยเหลือ แต่ยังมีผู้มีดวงตามืดในพื้นที่เล็ก ๆ ของสังคมดังเช่นอาสาสมัครดวงตามืดที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดที่มีความสามารถมีความรู้เพียงพอที่จะสร้างประโยชน์แก่สังคมได้เช่นกัน

ส่วนที่ 3 ความหมาย ลักษณะของอาสาสมัคร เจื่อนไขที่เกี่ยวข้งกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด และแก่นประสพการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ตอนที่ 3.1 ความหมายของอาสาสมัคร

“อาสาสมัครคือการทำด้วยใจ ไม่หวังสิ่งตอบแทน เราต้องทำด้วยใจจริง ๆ” (พีมะปราง)

“เราเต็มใจที่จะมาทำ คือค่าตอบแทนก็ไม่ได้สูงมากแล้วก็ไม่ได้มีสวัสดิการไม่ได้มีอะไรให้เรา ก็เต็มใจที่จะมาทำตรงนี้” (พีมะนาว)

สองประโยคข้างต้นหากมองเพียงผิวเผินเหมือนเป็นการกล่าวถึงความหมายของอาสาสมัครโดยทั่ว ๆ ไป หากแต่ผู้ที่กล่าวถึงอาสาสมัครนี้เป็นคนทั่วไปที่มีพร้อมทั้งทางด้านร่างกายจิตใจ และการยอมรับจากสังคมก็คงไม่แปลกอะไรที่จะกล่าวถึงความหมายของอาสาสมัครในลักษณะเช่นนี้ แต่สองประโยคข้างต้นนี้มาจากการสำนึกของผู้มีดวงตามืดที่ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครนำทางหรือไกด์ในนิทรรศการบทรเย็นแห่งความมืด ถ้อยคำที่ปรากฏข้างต้นหากพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วย่อมมีเบื้องหลังของการให้ความหมายดังกล่าว ซึ่งมาจากการมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้งกับการเป็นอาสาสมัครนั่นเอง การทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดในครั้งนี้ มุ่งพรรณนาและเข้าถึงโครงสร้างการสำนึกของผู้มีดวงตามืดที่ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทรเย็นแห่งความมืด การให้ความหมายและลักษณะของคำว่า “อาสาสมัคร” จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยได้เข้าไปทำความเข้าใจเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการนำไปสู่การทำความเข้าใจถึงประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนั้นมีความหมายอย่างไรต่อผู้มีดวงตามืด ซึ่งเป็นการให้ความหมายและลักษณะจากมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดเอง

อาสาสมัครดวงตามืดนอกจากเป็นผู้ที่เคยผ่านประสบการณ์การเป็นผู้ให้มาก่อนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเป็นอาสาสมัครนัดให้แก่คนชรา เป็นอาสาสมัครร้องเพลงให้ผู้ป่วยในโรงพยาบาล ฟัง เป็นอาสาสมัครให้กำลังใจผู้พิการด้านอื่น ๆ เป็นต้น อาสาสมัครดวงตามืดยังมีประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการแห่งความมืดที่เป็นในลักษณะของการเป็นผู้นำทาง ให้ประสบการณ์นำพาผู้เข้าชมสัมผัสกับชีวิตของการเป็นผู้มองไม่เห็น การสะท้อนถึงความหมายของอาสาสมัครจึงแสดงให้เห็นใน 2 นัยยะ คือ อาสาสมัครในความหมายทั่วไป และอาสาสมัครในความหมายเฉพาะเจาะจงในนิทรรศการบทรเย็นแห่งความมืด

1) อาสาสมัครในความหมายทั่วไป

1.1) การมีจิตอาสา แม้เป็นผู้มีดวงตามืดแต่อาสาสมัครยังมีจิตใจที่แสดงถึงการเป็นผู้ที่อยากให้ผู้อื่นด้วยเช่นกัน มิใช่เป็นเพียงผู้รับอย่างเดียว อาสาสมัครดวงตามืดสะท้อนความหมายของคำว่า “อาสาสมัคร” ที่แสดงถึงการเป็นผู้มีจิตใจที่เป็นผู้ให้ซึ่งเป็นลักษณะของการมี

จิตอาสาอันนำไปสู่การมีพฤติกรรมมาให้ตามมา ซึ่งอาสาสมัครได้ให้ความหมายของคำว่า “อาสาสมัคร” หมายถึง การมีจิตใจที่มีความยินดีที่จะช่วยเหลือด้วยความสมัครใจ และมีใจรักในการช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่ได้คาดหวังสิ่งตอบแทนที่เป็นตัวเงิน แต่หากมีค่าตอบแทนก็ถือว่าเป็นสินน้ำใจ แต่ไม่ได้เอาค่าตอบแทนเป็นเป้าหมายหลักในการทำงานอาสาสมัคร

“อาสาสมัครคือทำด้วยใจ ไม่หวังสิ่งตอบแทน เราต้องทำด้วยใจจริง ๆ” (มะปราง)

“เราเต็มใจที่จะมาทำ คือค่าตอบแทนก็ได้สูงมากแล้วก็ได้ไม่มีสวัสดิการไม่ได้มีอะไรให้เรา ก็เต็มใจที่จะมาทำตรงนี้” (พีมะนาว)

“อย่างแรกเลยมันคงต้องใจรักด้วย มันต้องมีจิตอาสาอยู่ในแบบว่าจิตใต้สำนึกด้วย เราขึ้นชื่อว่าเป็นอาสาสมัคร เราก็ยินดีที่จะทำ” (มะเฟือง)

“มันต้องเป็นความสมัครใจของเราเองด้วย อะไรที่เราทำได้ เราก็ยินดีที่จะทำให้เขา” (มะเฟือง)

นอกจากมุมมองในเรื่องของการมีจิตใจที่เป็นผู้ให้แล้ว การมีจิตอาสาในทัศนะของอาสาสมัครดวงตามีตยังมองไปถึงการมีจิตใจที่เป็นสุขจากการที่ได้คิดที่จะช่วยเหลือ คิดที่จะให้ผู้อื่น เมื่ออาสาสมัครได้มีโอกาสที่เป็นผู้ให้ ทั้งการให้จากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนสอนคนตาบอด โรงเรียนปกติ และการให้อื่น ๆ ทำให้อาสาสมัครดวงตามีตเกิดความรู้สึกว่า งานอาสาสมัครคืองานที่ทำแล้วมีความสุข แม้เป็นการให้เพียงเล็กน้อยก็ทำให้เกิดความสุขได้ เช่น การอาสาล้างจานให้เพื่อน อาสาพี่เลี้ยงกวาดหอบฟัก เป็นต้น

“งานอาสา ก็คืองานที่เราทำโดยที่ไม่ต้องมีคนอื่นมาบอก และงานที่เราทำนั้นเป็นงานที่มีความสุข ขอให้มีความสุข ยิ่งทำยิ่งมีความสุขถือว่าเป็นงานอาสาแล้ว” (มะไฟ)

1.2) การมีพฤติกรรมอาสา อาสาสมัคร หมายถึง การได้ทำงานเพื่อช่วยเหลือสังคม ส่วนรวม โดยไม่ได้คำนึงถึงค่าตอบแทน และมุ่งความสำเร็จของการทำงานเพื่อผู้อื่นเป็นสำคัญ เป็นความหมายของคำว่าอาสาสมัครที่แสดงให้เห็นถึงการมีพฤติกรรมช่วยเหลือสังคมหรือพฤติกรรมอาสา แม้ผู้มีดวงตามีตจะเป็นผู้ที่สังคมมองว่าต้องได้รับการช่วยเหลือ แต่อาสาสมัครดวงตามีตกลุ่มนี้กลับสะท้อนให้เห็นว่านอกจากเขาจะมีจิตใจที่อยากช่วยเหลือแล้ว เมื่อมีโอกาสที่จะได้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นเขาก็จะไม่ลังเลที่จะทำเลยหากตนเองสามารถทำได้ เช่น การช่วยครูทำสื่อการสอนสำหรับเด็กอนุบาล การเป็นอาสาสมัครนวดให้แก่ผู้สูงอายุที่เข้าถึงสถานบริการสุขภาพได้

ลำบาก เป็นต้น ทำให้อาสาสมัครดวงตามืดสะท้อนความหมายของอาสาสมัครออกมาในลักษณะของการมีพฤติกรรมอาสา โดยการช่วยเหลือสังคมนี้ยังมองไปถึงความสำเร็จของงานที่ทำอีกด้วย มิได้มองเพียงได้ช่วยก็ถือว่าเป็นอาสาสมัครเท่านั้น เมื่อช่วยแล้วก็ต้องช่วยให้สำเร็จ จึงจะหมายถึงการให้โดยแท้จริง ซึ่งการสะท้อนถึงความหมายของการมีพฤติกรรมอาสาสมัครนี้มาจากประสบการณ์ จากกิจกรรมที่อาสาสมัครได้เคยกระทำหรือประสบมา

“โดยที่สิ่งที่เราคาดหวังจะเป็นความสำเร็จของงาน ไม่ว่าจะอาสาทำอะไรก็ตาม อย่างเช่น ไปช่วยเด็กอะไรอย่างนี้แหละก็คือความสำเร็จของงานเป็นหลัก” (มะนาว)

“เอาง่าย ๆ แค่ไปล้างจานให้เพื่อนก็ถือว่าเป็นงานอาสาแล้ว เราเต็มใจที่จะทำไม่ได้ถูกบังคับ” (มะไฟ)

“เอาปมด้อยของเราไปเป็นแรงจูงใจให้คนอื่นให้มีความพยายาม” (มะพร้าว)

2) อาสาสมัครในความหมายเฉพาะเจาะจงในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับการให้ความหมายของคำว่าอาสาสมัคร ที่นอกเหนือจากความหมายทั่วไป คือเป็นความหมายเฉพาะเจาะจงในบริบทของนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด เป็นการให้ความหมายจากทัศนะของอาสาสมัครดวงตามืดที่เกี่ยวข้อง เชื่อมโยงกับประสบการณ์การทำหน้าที่เป็นผู้นำทางในนิทรรศการ เมื่อพิจารณาจากทัศนะของอาสาสมัครแล้ว สามารถแบ่งความหมายของคำว่า “อาสาสมัคร” ได้เป็น 3 ความหมาย ได้แก่ อาสาสมัครเป็นการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน อาสาสมัครเป็นการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นโดยคาดหวังหรือไม่คาดหวังสิ่งตอบแทน และอาสาสมัครเป็นการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นและคาดหวังสิ่งตอบแทน

2.1) อาสาสมัครคือการมุ่งทำประโยชน์แก่สังคม ในทัศนะของอาสาสมัครดวงตามืดบางรายให้ความหมายของคำว่าอาสาสมัคร หมายถึง การมุ่งทำประโยชน์เพื่อสังคม โดยเป็นการที่ทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวมในช่วงที่มีเวลาว่างจากงานประจำ หรือภารกิจประจำอื่น ๆ เช่น การเรียนหนังสือ การประกอบกิจการส่วนตัว เป็นต้น และเป็นการช่วยเหลือโดยไม่คาดหวังค่าตอบแทน ไม่ว่าจะอาสาสมัครในลักษณะใดก็ตาม ซึ่งในทัศนะของอาสาสมัครดวงตามืดที่ให้ความหมายในบริบทของนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดจะเป็นการช่วยเหลือสังคมในลักษณะของการให้ความรู้ การเป็นวิทยากร

“อาสาสมัครเป็นในรูปแบบของการให้การช่วยเหลือโดยที่ไม่ได้ในเรื่องของค่าตอบแทน เป็นในเรื่องของสังคมมากกว่า ในเรื่องของการช่วยให้ความรู้ให้ความช่วยเหลือ” (มะม่วง)

2.2) อาสาสมัครคือการทำประโยชน์แก่สังคมเป็นหลัก ในทัศนะของอาสาสมัคร ที่ให้ความหมายของอาสาสมัครว่าหมายถึงการทำประโยชน์แก่สังคมเป็นหลัก มีมุมมองเกี่ยวกับอาสาสมัครเป็นการทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวมเป็นหลัก โดยอาจได้รับค่าตอบแทนหรือไม่ได้รับก็ได้ แต่หากได้รับค่าตอบแทนนั้นไม่ใช่เป้าหมายหลักของการเป็นอาสาสมัคร แต่เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการทำงานอาสาสมัครให้ประสบความสำเร็จ เช่น ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ในขณะที่ทำงานอาสาสมัครเป็นต้น ซึ่งในทัศนะของอาสาสมัครดวงตามีดนั้นมีทั้งที่คาดหวังค่าตอบแทนและไม่คาดหวังค่าตอบแทน หากมีค่าตอบแทนพวกเขาจะถือว่าเป็นเรื่องที่รองลงมาจากที่ได้ทำประโยชน์เพื่อสังคม

“ได้มาเป็นอาสาสมัคร มันขึ้นว่าอาสาสมัคร ซึ่งมีอะไรมาที่แล้วแต่ เราก็ต้องทำ หรือว่าเกิดอะไรขึ้นเราก็ต้องทำ บางครั้งเล็กๆ น้อยๆ เราก็ต้องแบบช่วยๆ กัน แต่ว่าวันไหน เออ มีกิจกรรมไปทำข้างนอกก็ต้องไป อาสาทำทุกอย่าง” (มะเฟือง)

“ได้ช่วยเขาแล้วก็ถือว่าสำเร็จ จะได้รับค่าตอบแทนหรือไม่อะไรยังไงก็เป็นเรื่องรองๆ” (มะนาว)

“เราต้องทำเพราะเรามีใจรักงานนี้จริง ๆ อย่าไปคิดว่าทำแล้วได้ทำโน้นทำนี้ ไม่พอกิน แต่เราทำเพื่อให้สังคมได้มองเห็นเรามากขึ้น” (มะปราง)

2.3) อาสาสมัครคือการทำประโยชน์เพื่อสังคมและมีรางวัลตอบแทน ในทัศนะของอาสาสมัครดวงตามีดการเป็นอาสาสมัครนอกจากจะหมายถึงการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นแล้วอาสาสมัครบางคนยังหวังสิ่งตอบแทนอีกด้วย ซึ่งเป็นบริบทเฉพาะในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมิดที่อาสาสมัครดวงตามีดนอกจากจะเข้าช่วยเหลือผู้อื่นโดยการเป็นผู้นำทาง ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ด้วยความสมัครใจ ด้วยใจที่อยากให้สังคมตระหนักในความสามารถของผู้มีดวงตามีดแล้วยังหวังสิ่งตอบแทนเพื่อหาเลี้ยงชีพของตนเองอีกด้วย และสิ่งตอบแทนนั้นถือเป็นรางวัลของคนที่เป็นอาสาสมัคร เนื่องด้วยการเป็นผู้มีดวงตามีดหรือที่คนในสังคมมองว่าเป็นผู้ด้อยโอกาส โอกาสในการเข้าถึงอาชีพย่อมมีน้อยกว่าบุคคลทั่วไป ดังนั้นการที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมิดนอกจากจะเป็นผู้ที่มีจิตใจอยากช่วยเหลือผู้อื่นแล้ว ยังเป็นการหาเลี้ยงชีพของตนเองไปด้วย แต่อย่างไรก็ตามความมุ่งหมายของการเป็นอาสาสมัครคือการเข้ามาทำด้วยความ

สมัครใจ และต้องการให้สังคมได้มองเห็นผู้มีดวงตามืดมากขึ้น โดยมองว่า อาสาสมัครคือการช่วยเหลือสังคมอย่างหนึ่ง ที่ผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่อาสาสมัครต้องมีความพร้อมทั้งทางด้านศักยภาพและทางด้านจิตใจ และมองว่างานอาสาสมัครหมายถึงงานบริการรูปแบบหนึ่งที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจะต้องดูแลและให้บริการแก่ผู้เข้าชม

“เราเต็มใจที่จะมาทำ คือค่าตอบแทนก็ไม่ได้สูงมาก แล้วก็ไม่ได้มีสวัสดิการ ไม่ได้มีอะไรให้ เราก็เต็มใจที่จะมาทำตรงนี้ แต่ว่าถามว่าเราอยากให้มีค่าตอบแทนเพิ่มเติมไหมก็อยากจะมีสิ่งที่เขาเรียกว่าเป็นกำลังใจให้คนที่ตั้งใจทำงานทำต่อไป พี่ก็พยายามปรับหลาย ๆ อย่าง เช่น เราจะสามารถเพิ่มค่าตอบแทนให้ได้ไหม คือเราก็ไปพูดคุยกับหัวหน้าบ้าง บางวันอาสาสมัครมาน้อยมาก บางวันก็มากันเยอะอะไรอย่างนี้นะคะ” (มะนาว)

“การเป็นอาสาสมัครและเป็นไกด์นำชมนิทรรศการ ต้องเป็นงานบริการที่ต้องดูแลผู้เข้าชม” (มะพร้าว)

“งานที่นี่ต้องยอมรับว่าทำแล้วไม่ได้รวย เป็นงานจิตอาสาล้วน ๆ และเป็นงานที่ไม่ใช่ full time ไม่มีประกันสังคม” (มะไฟ)

จากการให้ความหมายของอาสาสมัครดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นการให้ความหมายที่เป็นความหมายทั่วไป อันได้แก่ ความหมายที่สะท้อนการเป็นจิตอาสา และความหมายที่สะท้อนการมีพฤติกรรมอาสา ส่วนอีกนัยหนึ่งเป็นการให้ความหมายที่เฉพาะเจาะจงในบริบทของนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด ที่ให้ความหมายของอาสาสมัครไว้ 3 ความหมาย ได้แก่ อาสาสมัครคือการมุ่งทำประโยชน์แก่สังคม อาสาสมัครคือการทำประโยชน์แก่สังคมเป็นหลัก และอาสาสมัครคือการทำประโยชน์เพื่อสังคมและมีรางวัลตอบแทน โดยการให้ความหมายนี้เป็นความหมายที่มาจากประสบการณ์ทั้งในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดและประสบการณ์ในแต่ละช่วงชีวิตที่อาสาสมัครประสบ กลั่นออกมาเป็นความหมายของคำว่า “อาสาสมัคร” ดังที่ปรากฏ

จากการให้ความหมายของคำว่าอาสาสมัครในทัศนะของอาสาสมัครดวงตามืด จะเห็นได้ว่าจุดร่วมของอาสาสมัครในความหมายทั่วไปและความหมายเฉพาะเจาะจงในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด คือ การมีจิตอาสาและการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการให้ความหมายในนัยใดก็ตาม อาสาสมัครดวงตามืดจะสะท้อนถึงการเป็นผู้มีจิตใจอยากช่วยเหลือผู้อื่นและการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น แต่ในเรื่องของผลตอบแทนอาสาสมัครจะมีทัศนะที่แตกต่างกันออกไป บางคนเห็นว่าอาสาสมัครไม่จำเป็นต้องได้รับสิ่งตอบแทน บางคนเห็นว่าสิ่งตอบแทนไม่ใช่สาระสำคัญของการทำงานอาสาสมัครจะได้รับหรือไม่ได้รับก็ได้ ส่วนอีกทัศนะหนึ่งเห็นว่าอาสาสมัครควรได้รับสิ่งตอบแทน เนื่องด้วยความบกพร่องทางด้านร่างกายและข้อจำกัดในการประกอบอาชีพ เมื่อมีใจอยากเป็นอาสาสมัครแล้วยังคาดหวังได้รับสิ่งตอบแทนอีกด้วย

ตอนที่ 3.2 ลักษณะของอาสาสมัคร

การศึกษาครั้งนี้ทำการบอกเล่าถึงลักษณะของอาสาสมัคร เป็นไปตามการรับรู้ของอาสาสมัครดวงตามืด โดยผ่านประสบการณ์การทำงานและการช่วยเหลือสังคมทั้งที่ผ่านมาทั้งในอดีต ประสบการณ์ขณะกำลังทำอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งจากการเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด ประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้อาสาสมัครได้พบเจอกับงานอาสาสมัครที่หลากหลายแม้ว่าตนเองจะเป็นผู้มีดวงตามืดก็ตาม รวมถึงการได้ทำงานที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือสังคมส่วนรวม ช่วยเหลือผู้อื่น หรืองานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือแบ่งปัน ซึ่งได้พบเจอกับผู้คนที่หลากหลายทั้งผู้พิการ และคนทั่วไปในสังคม ซึ่งเมื่อก้าวถึงลักษณะของการเป็นอาสาสมัครในทัศนะของอาสาสมัครดวงตามืด จึงสะท้อนให้เห็นใน 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ ลักษณะของงานอาสาสมัคร และลักษณะของคนที่เป็นอาสาสมัคร

1) ลักษณะของงานอาสาสมัคร

จากประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครของผู้มีดวงตามืดทั้ง 8 คน ได้ให้มุมมองลักษณะอาสาสมัครที่เป็นลักษณะของงานซึ่งนอกจากเป็นงานที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น งานที่ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นแล้วลักษณะของอาสาสมัครตามการรับรู้ ความคิด ความเชื่อ ของอาสาสมัครดวงตามืดยังเป็นงานที่มีลักษณะของความท้าทาย เป็นงานที่สร้างคุณค่าแก่สังคม และเป็นงานที่ผู้ทำมีอิสระโดยไม่มีข้อผูกมัดที่เป็นทางการ

1.1) งานที่มีความท้าทาย ในทัศนะของผู้มีดวงตามืดที่สะท้อนงานอาสาสมัครว่าเป็นงานที่มีลักษณะของความท้าทายนั้น อาสาสมัครสะท้อนจากทั้งงานอาสาสมัครทั่วไปที่เคยรับรู้และมีประสบการณ์ และงานอาสาสมัครในบริบทของนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด สำหรับงานอาสาสมัครทั่วไปที่อาสาสมัครดวงตามืดเคยมีประสบการณ์ เช่น การเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิผู้พิการ การให้ความรู้และให้กำลังใจแก่ผู้มีดวงตามืด เป็นต้น อาสาสมัครเห็นว่าเป็นงานที่มีลักษณะท้าทายความสามารถของตนเอง กล่าวคือเป็นงานที่ไม่ใช่ทุกคนจะทำได้ แต่ผู้ที่เข้าไปทำได้นั้นต้องมีทั้งความรู้ มีความเข้าใจในสิ่งที่ตนเองถ่ายทอดเป็นอย่างดี เช่น มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิผู้พิการ มีความรู้เกี่ยวกับผู้มีดวงตามืด รวมทั้งต้องมีความเข้าใจและสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ถ่ายทอดกำลังใจไปยังผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งหากเป็นบุคคลทั่วไปที่มีความรู้แต่ขาดประสบการณ์หรือไม่เคยสัมผัสกับผู้มีดวงตามืดเลยก็จะไม่สามารถถ่ายทอดในเรื่องของการให้กำลังใจไปยังผู้รับได้อย่างลึกซึ้ง ส่วนอีกนัยหนึ่งที่อาสาสมัครดวงตามืดสะท้อนถึงความท้าทายของงานคืองานอาสาสมัครในบริบทของนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด อาสาสมัครสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของความท้าทายทั้งในเรื่องของความสามารถ ท้าทายความรู้ ประสบการณ์ของผู้ที่มาเป็นอาสาสมัคร กล่าวคือ ลักษณะงานอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดนั้นเป็นงานที่ต้องใช้ทั้งความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดเรื่องราวแต่ละสถานการณ์ การจดจำรายละเอียดในแต่ละพื้นที่ในนิทรรศการ การถ่ายทอดเรื่องราวไปยังบุคคลหลากหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มเด็ก กลุ่มผู้ใหญ่ กลุ่ม

นักวิชาการ กลุ่มนิสิต นักศึกษา เป็นต้น ทักษะการแก้ปัญหาในขณะที่นำเสนอ ซึ่งอาจเกิดปัญหาเฉพาะหน้าที่ไม่อาจคาดเดาได้ล่วงหน้า เช่น ผู้เข้าชมไม่ปฏิบัติตามกติกาของนิทรรศการ ทักษะการสื่อสารเพื่อให้สามารถนำเสนอที่ทำให้ผู้เข้าชมเกิดความประทับใจและเกิดความไว้วางใจในตัวอาสาสมัคร ใช้ประสบการณ์ชีวิตของการเป็นผู้มีดวงตามืดในการถ่ายทอดเรื่องราวในโลกของความเป็นมืดไปสู่ผู้เข้าชมได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้เนื่องด้วยความบกพร่องทางด้านร่างกายของอาสาสมัคร ดวงตามืดที่สังคมมักมองว่าเป็นผู้ที่ต้องการได้รับการช่วยเหลือ ได้รับการสงเคราะห์จากสังคม และโอกาสในการเข้ามาทำงานลักษณะนี้ค่อนข้างมีน้อย เมื่อมีงานอาสาสมัครในนิทรรศการแห่งนี้ อาสาสมัครจึงมองว่าเป็นงานที่ทำหายความสามารถและอยากที่จะพิสูจน์ให้คนในสังคมได้เห็นว่าตนเองก็สามารถทำได้ จากความท้าทายของงานดังกล่าวทำให้อาสาสมัครดวงตามืดมองว่างานอาสาสมัครเป็นงานที่มีลักษณะท้าทาย

“ปกติผมชอบทำงานแนวนี้อยู่แล้วครับ การให้บริการ ให้บริการในที่นี้ของผมไม่ได้หมายถึงการที่จะเป็นไกด์อย่างเดียว แต่เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับคนตาบอด ทำในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิ เกี่ยวกับอะไรก็ได้ที่ทำหาย ผมชอบอะไรที่ทำหาย เช่น คนเป็นไกด์ใน *Dialogue in the Dark* คนเสิร์ฟอาหารในที่มืด ซึ่งเป็นอะไรที่ทำหาย งานจิตอาสาอย่างนี้ เป็นงานที่ทำเพื่อผู้อื่นแต่ได้ความสุขกับตัวเอง ถ้าเราทำงานให้คนอื่นอย่างนี้เราก็ได้ความสุข จะมีใครที่ทำแบบนี้หรือเปล่า น้อยคนหรือเปล่า” (มะไฟ)

ความท้าทายของงานอาสาสมัครในทัศนะของผู้มีดวงตามืดที่สะท้อนให้เห็นมีทั้งเกิดความรู้สึกรู้สึกท้าทายกับงานจากการได้นำทางคนที่หลากหลายกลุ่ม ซึ่งในแต่ละวันอาสาสมัครจะได้พบเจอกับผู้เข้าชมที่หลากหลายทั้งเพศ ช่วงวัย ลักษณะบุคลิกภาพ รวมทั้งมีโอกาสได้พบเจอกับผู้เข้าชมที่เป็นชาวต่างชาติด้วย เกิดความรู้สึกรู้สึกถึงความท้าทายความสามารถจากลักษณะเฉพาะของงานที่เป็นในรูปแบบของการให้ความรู้ การเป็นวิทยากร รวมถึงท้าทายความสามารถของอาสาสมัครในการเปลี่ยนมุมมองของคนทั่วไปในสังคมในการมองบุคคลที่มีดวงตามืดหรือผู้พิการในสังคมในอีกมิติหนึ่ง ซึ่งเป็นมิติของการมีความสามารถและศักยภาพ

“แม่เขาบอกไม่ต้องมาหรอกทำที่เก่านั้นแหละ ทำที่ศูนย์สบายแล้ว แต่เราที่นั่นที่จะมาพอเรามาทำตรงนี้ปุ๊บเนี่ย คนเข้าชมมีทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัยเลยแล้วมันก็มีโอกาสได้บอกได้พูด ได้เปลี่ยนความคิด เปลี่ยนทัศนคติ บางทีได้ทำให้เขาเปลี่ยนมุมมองของเขาที่มองคนพิการ” (มะม่วง)

1.2) เป็นงานที่จุดประกายความเข้มแข็งแก่สังคม ในทัศนะของผู้มีดวงตามืดที่เห็นว่าอาสาสมัครเป็นงานที่สร้างคุณค่าและจุดประกายความเข้มแข็งแก่สังคม เป็นลักษณะงานที่นอกจากผู้ให้ได้รับความสุขใจแล้ว ยังสร้างคุณค่าแก่ผู้รับอีกด้วย คุณค่าที่เกิดแก่ผู้รับนั้นเป็นคุณค่าที่

เป็นทั้งความรู้ประสบการณ์ กล่าวคืองานอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดเป็นงานที่ทำให้ผู้เข้าชมเกิดการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในความมืดที่อาจได้นำไปใช้ใน ชีวิตเมื่อยามจำเป็น เรียนรู้ที่จะเข้าใจผู้มีดวงตามืดมากยิ่งขึ้น

“อย่างบางคนที่เขาตั้งใจมาเรียนรู้เขาจะตั้งใจและใช้สมาธิกับมัน สิ่งนี้เวลาเขาเดินตาม ท้องตลาดเขาจะเจอผลไม้พวกนี้ เขาจะรู้เลย” (มะขาม)

“เขาบอกว่าถ้าเกิดเขามองไม่เห็นจริง ๆ เขาคงทำอะไรไม่ได้นะ ถ้าไม่มานิทรรศการตัว นี้ มาเนี่ยเขาก็คิดในแง่บวกได้แล้ว จะไม่คิดลบเพราะคนบางคนที่เขาเป็นที่หลัง เขาจะคิดลบเยอะจะ ทำอะไรไม่เป็น เขาเข้ามาแล้วเขาบอกว่าเขาได้รู้จักพวกเรา เขาก็ขอช่องทางติดต่อเพื่อปรึกษา เรื่องโน้น เรื่องนี้ ขอเฟสบุ๊ค” (มะเฟือง)

คุณค่าต่อสังคมอีกนัยหนึ่งที่อาสาสมัครสะท้อนออกมาจากการเป็นอาสาสมัคร ดวงตามืดคือการช่วยให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ ด้วยลักษณะของงานอาสาสมัครในนิทรรศการ บทเรียนแห่งความมืดที่ถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตในโลกของผู้มีดวงตามืดให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้ ลักษณะ ของงานเช่นนี้ทำให้ผู้เข้าชมได้มาสัมผัสกับชีวิตของผู้มีดวงตามืดและได้ทดลองใช้ชีวิตเป็นผู้มีดวงตา มืดในนิทรรศการ จนเกิดความรู้สึกถึงความยากลำบากในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของผู้มีดวงตามืด จากความท้อแท้ที่ผู้เข้าชมเคยได้ประสบก็แปรเปลี่ยนเป็นมีกำลังใจ พ้นจากความทุกข์ ความท้อแท้ นั้นเพราะด้วยได้เข้ามาสัมผัสกับประสบการณ์ในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด นอกจากนี้ งาน อาสาสมัครนอกจากจะช่วยให้ผู้เข้าชมที่เป็นบุคคลทั่วไปได้พ้นทุกข์แล้วยังช่วยให้ผู้มีดวงตามืด ด้วยกันเองพ้นจากความทุกข์อีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะงานอาสาสมัครที่อาสาสมัครดวงตามืด ได้มีประสบการณ์นั้นไม่เพียงแต่ช่วยเหลือ ให้ความรู้แก่คนทั่วไปเท่านั้น ยังมีอาสาสมัครบางคนที่ไม่ ให้ความรู้และให้การช่วยเหลือผู้มีดวงตามืดด้วยกันอีกด้วย เช่น การให้ความรู้และสอนการใช้ไม้เท้า ซึ่งจากที่ผู้มีดวงตามืดไม่กล้าเปิดเผยตนเองต่อสังคมเมื่อได้รับการช่วยเหลือ ดูแลเอาใจใส่จนกระทั่ง ใช้ไม้เท้าเป็น ทำให้เขาหลุดพ้นจากการเก็บตัว จากความทุกข์ได้ในระดับหนึ่ง และมีความกล้าที่จะ ออกสู่สังคมภายนอกมากขึ้น

“เขาก็บอกว่ามีความรู้สึกดีขึ้น บางคนบอกว่าจากที่เคยคิดท้อเขามาเจอเราทำแบบนี้ ได้ต่อไปเขาจะไม่ท้อ เหมือนกับเราเป็นกำลังใจให้เขาได้ดูเป็นรูปแบบเหมือนกัน” (มะขาม)

“เขาก็พูดเลยว่า ถ้าพี่ไม่เข้าไปวันนั้นผมคงไม่มีวันนี้ อย่างน้องคนหนึ่งผมไปชวนเขา ออกมาเรียนไม้เท้าขาว เขาบอกว่าผมจะจำพี่ไปตลอด พี่คือครูคนแรกของผม สอนไม้เท้าให้เขา เขา ไม่ลืมเรา” (มะม่วง)

1.3) เป็นงานที่ผู้ทำมีอิสระโดยไม่มีข้อผูกมัดที่เป็นทางการ อาสาสมัครดวงตามืดที่เห็นว่างานอาสาสมัครเป็นงานที่ผู้ทำมีอิสระโดยไม่มีข้อผูกมัดที่เป็นทางการ มองว่างานอาสาสมัครนั้นเป็นงานที่มีลักษณะของความเป็นอิสระ อาสาสมัครสามารถเข้ามาทำได้ตามแต่ที่ตนเองต้องการ ไม่มีข้อผูกมัดที่เป็นทางการหรือเป็นลายลักษณ์อักษร เมื่อใดที่สะดวกก็สามารถเข้าไปเป็นอาสาสมัครได้ แต่เป็นงานที่เป็นข้อผูกพันทางใจ เป็นการตระหนักและการอยากเข้ามาช่วยเหลือของอาสาสมัครเอง ทำให้อาสาสมัครกลุ่มนี้มองว่างานอาสาสมัครเป็นงานที่มีลักษณะที่ผู้ทำมีอิสระโดยไม่มีข้อผูกมัดที่เป็นทางการ

“เราทำที่นี่เมื่อเราว่าง ถ้าเรามีงานที่อื่นเราก็ไปทำ ถ้าวันไหนเราว่างเราก็สามารถกลับมาทำตรงนี้ได้” (มะยม)

“มันมีงานลักษณะแบบนี้ก็อยากจะทำนะ เพราะว่าคือมันรู้สึกทำอิสระ” (มะเฟือง)

2) ลักษณะของคนที่ทำงานอาสาสมัคร

จากประสบการณ์การทำงาน การรับรู้ที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครที่ผ่านมาของอาสาสมัครดวงตามืด ทั้งในวัยเด็ก ช่วงชีวิตการเรียนหนังสือ และการเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการ บทเรียนแห่งความมืด ทำให้อาสาสมัครดวงตามืดสะท้อนถึงลักษณะของคนที่เป็นอาสาสมัครว่าควรเป็นบุคคลที่มีลักษณะที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข มีความเสียสละ มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักการควบคุมอารมณ์ มีความกล้าแสดงออก มีความรู้ความสามารถในงานที่ทำ และมีทักษะด้านการสื่อสาร

2.1) อาสาสมัครคือคนที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข อาสาสมัครดวงตามืดที่สะท้อนถึงลักษณะของคนทำงานอาสาสมัครว่าคือคนที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข เห็นว่าคนที่เข้ามาทำงานอาสาสมัครนั้นสิ่งแรกที่พึงมีคือความปรารถนาต้องการเห็นผู้อื่นมีความสุข มีจิตที่มีเมตตาต่อผู้อื่น เป็นลักษณะภายในจิตใจที่สำคัญของผู้ที่เป็นอาสาสมัคร เมื่อบุคคลเกิดความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขแล้วการช่วยเหลือผู้อื่นก็จะตามมา เป็นคนที่มีลักษณะจิตใจของการเป็นผู้ให้ มีใจรักในการอยากให้ผู้อื่นและอยากเห็นผู้อื่นมีความสุข ซึ่งความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขนี้ อาสาสมัครดวงตามืดสะท้อนถึงลักษณะของคนทำงานอาสาสมัครทั้งในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดและอาสาสมัครอื่น ๆ

“อยากให้เรามีความสุขก่อนกับการได้เข้ามาชมนิทรรศการนี้” (มะนาว)

“อย่างแรกเลยมันต้องมีใจรักด้วย มันต้องมีจิตอาสาอยู่ในจิตใจสำนึกด้วย เราขึ้นชื่อว่าเป็นอาสาสมัครเราต้องยินดีที่จะทำ” (มะเฟื่อง)

“มันสำคัญมากคำว่าอาสาสมัคร คือเราต้องอาสาสมัคร เราเรียกว่ามีใจที่จะต้องทำ สำคัญที่มีใจจะมาทำกับมัน” (มะขาม)

ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขนอกจากจะมีจิตใจของการเป็นผู้ให้แล้วอาสาสมัครดวงตามีตังยังเป็นผู้ที่มีความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขจากการให้บริการของตนเอง ซึ่งเป็นนิสัยลักษณะของคนที่อาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมีดี ที่อาสาสมัครจะต้องเป็นผู้นำทาง ดูแล เอาใจใส่ผู้เข้าชม เป็นงานที่จะต้องให้บริการแก่ผู้เข้าชม ดังนั้นความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขจึงหมายถึงรวมถึงความปรารถนาที่จะดูแล ให้บริการแก่ผู้ไปช่วยเหลือด้วย

“เราต้องมีใจที่จะมอบให้เขาก่อน ก็คือแบบมอบความปลอดภัยและให้ความรู้เขาด้วย ชอบช่วยเหลือคนอื่น ชอบที่จะให้ แล้วทุกอย่างมันจะดีเอง สิ่งสำคัญที่สุดคือการที่เราต้องดูแลเขา คือคนนำทางจะต้องมีความคิดที่จะดูแลคนอื่น เป็นคนเสียสละหรือว่ายอมเหนื่อย” (มะนาว)

2.2) อาสาสมัครคือผู้ที่มีความเสียสละ ในทัศนะของอาสาสมัครดวงตามีตังมองว่าลักษณะของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครคือผู้ที่มีความเสียสละ กล่าวคืออาสาสมัครจะต้องเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ เวลา และกำลังความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งในบริบทของคนที่อาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมีดีนี้ ความเสียสละที่อาสาสมัครสะท้อนให้เห็นนั้นเป็นความเสียสละทั้งความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำทางที่ต้องใช้ประสบการณ์การเป็นผู้มีดวงตามีตัง เสียสละกำลังกายเพื่อมาเป็นผู้นำทางซึ่งในบางครั้งอาจต้องมาช่วยเหลือเพื่ออาสาสมัครด้วยกันเองที่ต้องนำชมหลายรอบ เสียสละเวลาในการทำกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การเที่ยว การพักผ่อน ในยามที่ว่างจากภารกิจประจำ ดังนั้นอาสาสมัครดวงตามีตังจึงมองว่าคนที่อาสาสมัครคือผู้ที่มีความเสียสละ

“บางที่เราอาจจะเหนื่อย เราอาจจะล้า เพื่อนเราอาจได้รอบมากกว่า เราก็ต้องเสียสละไปช่วยเขา” (มะนาว)

“อย่างบางที่ไถ่คืนน้อย Visitor มาเข้าชมเยอะอยากพักก็กลับไม่ได้ ถามว่าจริง ๆ ทำได้ไหม จริง ๆ ก็ทำได้ครับ ถ้าเรากลับบ้านเพื่อน ๆ ที่อยู่ข้างในเขาจะทำยังไง เวลาผมทำงานผมจะแคร์เพื่อนร่วมงานมาก บางที่เราก็ต้องออกไปทำมันยิ่งกว่าอาสา” (มะพร้าว)

2.3) อาสาสมัครคือคนที่มีความรับผิดชอบ คนที่มีความรับผิดชอบในทัศนะของอาสาสมัครดวงตามืดคือผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับ งานอาสาสมัครแม้เป็นงานที่ทำด้วยจิตอาสา ทำเมื่อมีเวลาว่าง แต่เมื่อตัดสินใจทำแล้วความรับผิดชอบต่องานควรมีในตัวบุคคลที่เป็นอาสาสมัคร ซึ่งอาสาสมัครดวงตามืดได้สะท้อนลักษณะของคนที่มีความรับผิดชอบในบริบทของนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดว่าการเป็นอาสาสมัครที่นี้เป็นการทำงานเป็นทีม ทุกตำแหน่งในนิทรรศการที่จะต้องนำผู้เข้าชมเรียนรู้มีความสำคัญ ดังนั้นหากจุดใดจุดหนึ่งที่อาสาสมัครเกิดความบกพร่องก็จะเกิดผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ด้วย ดังนั้น อาสาสมัครจึงควรเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่อาสาสมัครของตนเอง

“เราต้องมีความรับผิดชอบมาก่อน รับผิดชอบต่อตัวเอง รับผิดชอบต่อหน้าที่ และต้องไปรับผิดชอบต่อชีวิตของคนที่เราเข้ามาชมนิทรรศการด้วย รับผิดชอบต่อความปลอดภัยของเขา” (มะนาว)

“อาสาสมัครทุกตำแหน่งทุกหน้าที่มีความสำคัญ ถ้าเกิดขาดคนใดคนหนึ่งไปงานก็อาจจะเดินไม่ได้ต่อ” (มะเฟือง)

2.4) อาสาสมัครคือผู้ที่มีความรู้ความสามารถในงานที่ทำ ในทัศนะของผู้มีดวงตามืดผู้ที่ทำงานอาสาสมัครควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในงานที่ทำ แม้เมื่อเข้ามาแล้วสามารถเรียนรู้ฝึกฝนกันได้แต่ความรู้ความสามารถพื้นฐานเป็นสิ่งที่พึงมีสำหรับคนที่เป็อาสาสมัคร ดังที่อาสาสมัครดวงตามืดสะท้อนถึงลักษณะของคนที่เป็อาสาสมัครในบริบทของนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดว่าคนที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครนั้นควรเป็นผู้มีดวงตามืดที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เป็นสถานการณ์การเรียนรู้ในนิทรรศการ เช่น ในสวนสาธารณะ ตลาด การเดินทาง เป็นต้น เพราะหากอาสาสมัครไม่มีความรู้หรือไม่มีประสบการณ์ในส่วนนี้เลยการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เข้าชมก็จะไม่สามารถทำได้ดีเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังต้องมีความรู้ มีเทคนิคการนำชมสำหรับผู้เข้าชมในแต่ละกลุ่มอีกด้วย เช่น กลุ่มเด็กควรนำชมแบบเน้นความสนุกสนาน กลุ่มผู้ใหญ่ควรนำชมแบบไม่เคร่งเครียดจนเกินไป กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มนักเรียน นักศึกษา ควรนำชมแบบเน้นการให้ความรู้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้อาสาสมัครดวงตามืดจำเป็นต้องมีความรู้เพื่อรับกับสถานการณ์การนำชมแต่ละกลุ่มที่ต้องพบเจอ อีกทั้งความรู้ทางด้านภาษาก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ผู้ที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครดวงตามืดควรมีความรู้ในเรื่องของภาษาอังกฤษมาบ้างเนื่องด้วยผู้เข้าชมนั้นมีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติและอาสาสมัครไม่สามารถเลือกได้ว่าวันใดจะมีผู้เข้าชมชาวต่างชาติเข้ามาบ้าง ความรู้พื้นฐานทางด้านภาษาอังกฤษจึงมีความจำเป็นสำหรับผู้ที่จะเข้ามาเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการ ดังนั้นอาสาสมัครดวงตามืดจึงเห็นว่าลักษณะของผู้ที่เป็อาสาสมัครประการหนึ่งคือเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในงานอาสาสมัครที่ตนเองทำ

“ต้องดูก่อนว่าเรานำเด็กหรือนำผู้ใหญ่ ถ้าเกิดว่าเรานำเด็กวิธีการพูดเราก็จะเป็นอีกแบบหนึ่ง สบาย ๆ แต่ถ้านำผู้ใหญ่ก็อีกมิติหนึ่ง คือบางทีถ้าเราไปนำผู้ใหญ่แล้วเราไปคุยเล่นแบบเด็ก ๆ มันก็ไม่ได้นะบางที” (มะยม)

“ต่างชาติเขาก็จะมีคำถามเยอะเราก็จะต้องมีความรู้ตรงนั้น ต้องคอยตอบคำถามแล้วเราก็ต้องให้เขาจินตนาการให้ได้มากที่สุด เขาถามว่า เธอตามอดมาตั้งแต่กำเนิดหรือเปล่า เธอ มองไม่เห็นจริงหรือ แล้วเธอรู้ได้ยังไง เธอได้รับการฝึกมาที่วัน บางคนก็ถามเยอะมาก อย่างเช่นเธอ ออกไปข้างนอกเธอใช้ชีวิตยังไง” (มะปราง)

2.5) อาสาสมัครคือคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี การเป็นอาสาสมัครในมุมมองของผู้มีดวงตามืดไม่ใช่การทำงานคนเดียวแล้วจะสามารถช่วยเหลือผู้อื่น แต่เป็นการทำงานเป็นทีม เป็นกลุ่ม ทั้งนี้เนื่องมาจากข้อจำกัดทางด้านร่างกาย แม้จะอยากช่วยผู้อื่นเพียงใดก็ตามแต่ก็ไม่สามารถทำได้คนเดียวอย่างเต็มที่ จึงต้องมีการร่วมมือหรือทำร่วมกับผู้อื่นซึ่งอาจเป็นทั้งผู้มีดวงตามืดด้วยกันเอง ผู้พิการด้านอื่น ๆ และบุคคลทั่วไปในสังคม ดังนั้นคนที่เป็อาสาสมัครจึงต้องเป็นคนที่มีความสัมพันธ์ที่ดีทั้งกับเพื่อนที่ทำงานอาสาสมัครด้วยกันและผู้ที่เราให้การช่วยเหลือ

“พื้นที่นี้ทุกคนทำงานเป็นทีมครับ คือต้องแบบมีความสามัคคีอยู่ในนั้นด้วย ต้องมีใจรักในงานนี้ ถ้าไม่มีใจรักทำไปก็ไม่มีความสุขแน่นอน... น้ำคำพูดจาไพเราะ วาจาที่สำคัญ เพราะคำพูดที่สื่อออกไปเขาสามารถจับใจความได้อยู่แล้ว” (มะเฟือง)

2.6) อาสาสมัครคือคนที่รู้จักควบคุมอารมณ์ ในทัศนะของอาสาสมัครดวงตามืดคนที่ทำงานอาสาสมัครควรสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ดี ไม่ว่าจะเป็นอาสาสมัครในลักษณะใดก็ตามการควบคุมอารมณ์ของตนเองให้อยู่กับงานและสามารถรับกับสภาพแวดล้อมที่มากระทบได้เป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะผู้มีดวงตามืดโดยส่วนใหญ่แล้วจะมีความละเอียดอ่อนไหวในเรื่องของอารมณ์ที่จะมากระทบ เนื่องจากการถูกมองว่าเป็นกลุ่มคนที่มีความพิเศษ ไม่ค่อยถูกเข้าใจจากคนในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด และการใช้ชีวิตส่วนใหญ่จะอยู่กับครอบครัว และกลุ่มผู้มีดวงตามืดในโรงเรียนสอนคนตาบอด หรือศูนย์ฝึกอาชีพ ดังนั้นจึงมีความเคยชินกับการที่ได้อยู่กับคนที่เข้าใจ แต่เมื่อออกมาสู่โลกภายนอกกับการทำงานเป็นอาสาสมัครต่าง ๆ ต้องพบเจอกับคนที่มีความหลากหลายมากขึ้น ดังนั้น การควบคุมอารมณ์จึงเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าหากควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดี จะทำให้เป็นคนใจเย็น เมื่อเจอกับความกดดันต่าง ๆ ก็จะสามารถรับกับสถานการณ์ได้

“ผมเป็นคนใจเย็น การทำงานแบบนี้มันอารมณ์ร้อนไม่ได้หรอก ต้องเย็นไว้ก่อนเรื่องอารมณ์เป็นเรื่องสำคัญ” (มะไฟ)

“เราต้องใจเย็น เรื่องอารมณ์ การให้บริการมันต้องเต็มที่ การควบคุมอารมณ์นี่มันเป็นเรื่องที่สำคัญมาก” (มะยม)

“อาสาสมัครต้องใจเย็น ต้องมีความอดทน” (มะม่วง)

2.7) อาสาสมัครคือผู้ที่มีความกล้าแสดงออก อาสาสมัครดวงตามีตที่มองลักษณะของคนที่เป็อาสาสมัครว่าเป็นผู้ที่มีความกล้าแสดงออกนั้นสะท้อนมาจากประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทรียนแห่งความมืดที่ได้ประสบ ไม่ว่าจะเป็นการต้องเป็นผู้นำทางแก่ผู้เข้าชมที่มีความหลากหลาย ทั้งกลุ่มเด็ก ผู้ใหญ่ นักวิชาการ นักเรียน นักศึกษา คนที่จะมาเป็นอาสาสมัครจึงต้องเป็นคนที่มีความกล้าแสดงออกเพื่อให้สามารถนำทางกับคนหลากหลายกลุ่มได้อีกทั้งอาสาสมัครยังต้องบอกเล่าเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตการเป็นผู้มีดวงตามืดของตนเองแก่ผู้เข้าชม ซึ่งหลายคนมองว่าเป็นเรื่องที่น่าอับอาย แต่ผู้ที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครตรงนี้จะต้องมีความกล้าที่จะเล่าชีวิตของตนเองออกสู่สังคม ดังนั้นอาสาสมัครดวงตามืดบางคนจึงเห็นว่าลักษณะของคนที่เป็อาสาสมัครคือเป็นผู้ที่มีความกล้าแสดงออก

“เราก็ตองถ่ายทอดในความเป็นโลกของเราให้เขาได้เห็น” (มะปราง)

“มันเป็นการฝึกตัวเอง ฝึกให้เรากล้าแสดงออก ฝึกให้เรากล้าที่จะพูด ให้เรากล้าที่จะทำ ให้เราไม่ประหม่าเวลาที่เราเจอคนเยอะ ๆ” (มะม่วง)

“เราต้องรับให้ได้กับคนทุกแบบทุกลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นเด็ก เป็นผู้ใหญ่ เป็นคนทุกลักษณะ เด็กที่เข้ามาแล้วดื้อ ชน ไม่ฟัง ไม่อะไรอย่างนี้” (มะพร้าว)

2.8) อาสาสมัครคือผู้ที่มีทักษะด้านการสื่อสาร อาสาสมัครดวงตามีตเห็นว่าทักษะการสื่อสารเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้ที่เป็นอาสาสมัคร ทั้งการพูด การแสดงออก ซึ่งสีหน้าท่าทางของอาสาสมัครล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อความรู้สึกของผู้เข้าชมทั้งสิ้น อาสาสมัครดวงตามีตเห็นว่าคนที่จะเป็นอาสาสมัครนั้นควรเป็นผู้ที่สามารถสื่อสารได้ดี มีคำพูดที่สุภาพ อ่อนโยน นำฟังสามารถสื่อสารให้ผู้เข้าชมได้เกิดการเรียนรู้ เกิดความสนุกสนาน ประทับใจ รวมถึงรู้สึกถึงความปลอดภัยเมื่ออยู่ในนิทรรศการ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ต้องใช้ทักษะการสื่อสารทั้งสิ้น ดังนั้นอาสาสมัครดวงตามีตจึงเห็นว่าลักษณะของคนที่เป็อาสาสมัครคือผู้ที่มีทักษะด้านการสื่อสาร

“เวลาเดินต้องเดินยังไง เดินตามเสียงเรามา นะ คือให้เขาได้ใช้ประสาทสัมผัสส่วนที่เหลือทั้งหมด เราเองจะทำยังไงละให้เขาได้รู้ว่านี่มันปลอดภัยนะ ต้องบอกทักษะของเราให้เขาได้รู้ ในแง่ของการพูด เราจะพูดยังไงให้เขารู้สึกอบอุ่น เราเป็นมิตรกับเขา นะ พูดยังไงเพื่อไม่ให้เป็นการเอาใจคนอื่นมากเกินไป” (มะปราง)

“นำคำพูดจาไพเราะด้วย วาจาที่สำคัญนะ เพราะว่าคำทุกคำที่สื่อสารออกไปเขาสามารถจับใจความได้อยู่แล้ว” (มะเฟือง)

“พูดยังไงให้คนเห็นภาพ พูดยังไงให้ภาพเราสะท้อนไปถึงหลาย ๆ คนที่เขาเข้ามาชม นิทรรศการแบบนี้” (มะไฟ)

จะเห็นได้ว่าลักษณะของอาสาสมัครในทัศนะของอาสาสมัครดวงตามีตได้สะท้อนออกมาในสองลักษณะคือลักษณะของงานอาสาสมัคร และลักษณะของคนที่เป็นอาสาสมัคร ในส่วนของลักษณะของงานนั้น อาสาสมัครดวงตามีตเห็นว่าเป็นงานที่มีความท้าทาย คือ เป็นลักษณะงานที่ต้องใช้ทั้งความรู้ ความสามารถ ต้องพบเจอผู้เข้าชมที่หลากหลาย เป็นงานที่จุดประกายความเข้มแข็งแก่สังคม คือลักษณะงานอาสาสมัครเป็นงานที่ช่วยให้ผู้เข้าชมได้รับความรู้และประสบการณ์ เป็นงานที่ทำให้ผู้เข้าชมหลุดพ้นจากความทุกข์ เกิดกำลังใจในการใช้ชีวิต และเป็นงานที่ผู้ทำมีอิสระ โดยไม่มีข้อผูกมัดที่เป็นทางการ กล่าวคืออาสาสมัครดวงตามีตมองว่าลักษณะงานอาสาสมัครเป็นงานที่มีความเป็นอิสระ อาสาสมัครสามารถเข้ามาทำหรือไม่เข้ามาก็ได้โดยไม่มีข้อผูกมัดที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นข้อผูกมัด เป็นความรู้สึกของอาสาสมัครในการที่จะเข้ามาช่วยเหลือด้วยตนเอง

สำหรับลักษณะของคนที่เป็นอาสาสมัครที่พบมี 8 ลักษณะ คือ 1) เริ่มจากคนที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข เป็นลักษณะเริ่มต้นที่มีอยู่ในตัวบุคคลที่เป็นอาสาสมัคร เป็นลักษณะภายในจิตใจ ซึ่งเมื่อบุคคลมีความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข มีเมตตาจิตต่อผู้อื่น มีความคิด ความรู้สึกอยากให้ผู้อื่นมีความสุข พฤติกรรมอื่น ๆ ที่เป็นการช่วยเหลือก็จะตามมา 2) อาสาสมัครคือผู้ที่มีความเสียสละ กล่าวคือเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ กำลังสมอง ความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือผู้อื่น 3) อาสาสมัครคือคนที่มีความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นความรับผิดชอบต่อตนเอง รับผิดชอบต่องานอาสาสมัครที่ตนเองตัดสินใจทำ 4) อาสาสมัครคือผู้ที่มีความรู้ความสามารถในงานที่ทำ แม้การเป็นอาสาสมัครจะเป็นงานอิสระ แต่ในทัศนะของผู้มีดวงตามีตเห็นว่าผู้ที่เป็นอาสาสมัครควรมีความรู้ความสามารถในงานที่ตนเองทำด้วยเพื่อให้ผู้รับได้รับประโยชน์จากการให้มากที่สุด 5) อาสาสมัครคือคนที่รู้จักควบคุมอารมณ์ เพื่อให้การทำหน้าที่อาสาสมัครเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและป้องกันการเกิดปัญหาทั้งกับผู้เข้าชมและเพื่อนอาสาสมัครด้วยกันเอง รวมถึงกับบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง 6) อาสาสมัครคือผู้ที่มีความกล้าแสดงออก เป็นมุมมองของอาสาสมัครดวงตามีตที่เห็นว่าผู้ที่เป็น

อาสาสมัครโดยเฉพาะในกลุ่มของผู้มีดวงตามืดที่เป็นผู้ที่ถูกประทับตราว่าเป็นผู้มีความแปลกแยกจากสังคม การที่จะเป็นอาสาสมัครนั้นจำเป็นต้องอาศัยความกล้าแสดงออกเป็นอย่างมาก เพราะต้องนำชมกับผู้ที่มิได้ดวงตาปกติที่มีหลากหลายกลุ่ม การเป็นผู้มีความกล้าแสดงออก เป็นคนเปิดเผยจึงมีความสำคัญ 7) อาสาสมัครคือคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี งานอาสาสมัครในมุมมองของผู้มีดวงตามืดเป็นงานบริการอย่างหนึ่งและเป็นงานที่เป็นการร่วมแรงร่วมใจของอาสาสมัครด้วยกันเอง ดังนั้นอาสาสมัครจึงควรเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีทั้งกับผู้ที่อาสาสมัครไปสร้างคุณประโยชน์ให้และกับเพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน และ 8) อาสาสมัครคือผู้ที่มีทักษะด้านการสื่อสาร อาสาสมัครดวงตามืดเห็นว่าการสื่อสารเป็นทักษะสำคัญสำหรับการเป็นผู้นำทางในนิทรรศการ เพราะจะต้องสื่อสารกับทั้งเพื่อนอาสาสมัครในนิทรรศการและผู้เข้าชม ซึ่งล้วนแล้วแต่ต้องใช้ทักษะการสื่อสารทั้งสิ้น

ตอนที่ 3.3 เจื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

จากการให้ความหมายและลักษณะของคำว่าอาสาสมัคร ในมุมมองของผู้มีดวงตามืดดังที่ได้แสดงให้เห็นมาแล้วข้างต้นนั้น เป็นการให้ความหมายและลักษณะของอาสาสมัคร จากการรับรู้ของอาสาสมัครดวงตามืด สะท้อนมาจากประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครและประสบการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้การช่วยเหลือ การแบ่งปัน ทั้งก่อนเข้ามาเป็นอาสาสมัคร และประสบการณ์ขณะเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด จนเกิดการให้ความหมายและลักษณะของอาสาสมัครตามที่ปรากฏ สำหรับเจื่อนไขที่เกี่ยวข้องที่ทำให้ผู้มีดวงตามืดตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการแห่งนี้ จากการบอกเล่าของอาสาสมัครได้สะท้อนเจื่อนไขที่เกี่ยวข้องในสองนัย คือ เจื่อนไขส่วนบุคคล และเจื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคม

1) เงื่อนไขส่วนบุคคล

จากทัศนะของอาสาสมัครดวงตามืด เงื่อนไขส่วนบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด สามารถพิจารณาได้ 5 ประเด็น ได้แก่ ภูมิหลังของอาสาสมัครดวงตามืด ประสบการณ์การเรียนรู้ในช่วงชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ความพร้อมในการให้ผู้อื่น มีใจรักในการเป็นผู้ให้ และความต้องการการยอมรับจากคนในสังคม

1.1) ภูมิหลังของอาสาสมัครดวงตามืด

ภูมิหลังของอาสาสมัครดวงตามืดเป็นเงื่อนไขส่วนบุคคลเงื่อนไขหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัคร จากการศึกษาค้นคว้าอาสาสมัครส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดซึ่งเป็นสังคมแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูลตามลักษณะของสังคมต่างจังหวัดและสังคมชนบท อาสาสมัครดวงตามืดที่อาศัยอยู่กับครอบครัวในต่างจังหวัดจะรับรู้ถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งจากครอบครัว และเพื่อนบ้าน รวมทั้งการเป็นผู้ได้รับการช่วยเหลือในฐานะผู้มีดวงตามืด ทำให้เมื่อมีโอกาสอาสาสมัครกลุ่มนี้จึงมีความยินดีที่จะช่วยเหลือในสิ่งที่ตนเองสามารถให้สังคมได้ ดังเช่นการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ในการใช้ชีวิตในโลกมืดแก่ผู้เข้าชมในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด

“ส่วนใหญ่เด็ก ๆ รุ่นเรามีน้ำใจใจ ยิ่งอยู่ต่างจังหวัดอย่างนี้ความมีน้ำใจมันเยอะ บางคนมาถามว่าจะไปไหน” (มะยม)

ในส่วนของที่พักอาศัยในปัจจุบัน อาสาสมัครส่วนใหญ่ไม่ได้อาศัยอยู่กับครอบครัวแต่เป็นที่พักอาศัยในลักษณะของหอพัก บางคนอยู่คนเดียวและบางคนเช่าหอพักอยู่กับเพื่อนที่มีดวงตามืดเช่นเดียวกัน ซึ่งการที่อาสาสมัครดวงตามืดไม่ได้พักอยู่บ้านของตนเองนั้นสืบเนื่องมาจากการมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด แต่เนื่องด้วยต้องเข้ามาเรียนและใช้ชีวิต รวมทั้งการประกอบอาชีพในกรุงเทพฯ ทำให้ต้องเช่าหอพักอยู่ โดยเงื่อนไขในการเช่าและเลือกหอพักนั้นอยู่ที่ความสะดวกในการเดินทางเพื่อการประกอบอาชีพและมีเพื่อนเป็นหลัก และเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด ซึ่งนอกจากความสามารถและความมีพฤติกรรมอาสาแล้วการเดินทางจากที่พักมายังนิทรรศการก็เป็นอีกเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ผู้มีดวงตามืดตัดสินใจเป็นอาสาสมัคร

“เช่าห้องอยู่ที่กรุงเทพฯ อยู่ตรงซอยอยู่ดี 4 ถนนเจริญราษฎร์ มันอยู่ใกล้ที่ทำงานครับ ตรงนั้นไปถ้ารถไปทุก ๆ วัน ค่ารถหมดซะก่อนไม่เหลือผ่อนบ้าน” (มะขาม)

“มันไม่สะดวกในการเดินทาง ก็เลยมาพักอยู่กับเพื่อนแถวหน้ารามก็คือมาพักอยู่ตั้งแต่ที่เรียนใกล้ ๆ จะจบนะคะ ก็มาแวะมาอยู่กับเพื่อน พอเรียนจบก็อยู่ตรงนั้นตลอด” (มะนาว)

“ผมมาเขาก็ให้อยู่เลย ปัจจุบันก็ไม่มีแล้วเพราะเต็มแล้ว อยู่ตรงนี้มีมันง่ายมากเลย ไปที่ Dialogue in the Dark ก็ง่าย เมื่อก่อนอยู่บางซื่อก็ง่ายเหมือนกัน นั่งใต้ดินไปจามจู้รีเลย” (มะไฟ)

สถานภาพของอาสาสมัครดวงตามืดเป็นภูมิหลังอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามืด จะเห็นได้ว่าอาสาสมัครส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด ส่วนผู้ที่เคยสมรสแล้วนั้นปัจจุบันอยู่ในสถานภาพหย่าร้าง สถานภาพของอาสาสมัครนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่เป็นอาสาสมัครที่นี้เป็นผู้ที่ไม่มีภาระทางครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูมากนัก เพียงแต่อาสาสมัครบางคนต้องหาเลี้ยงตนเองเท่านั้น รวมทั้งมีฐานะทางครอบครัวที่ไม่เดือนร้อนเรื่องเศรษฐกิจ ทำให้อาสาสมัครมีความพร้อมในระดับหนึ่งที่จะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นโดยการมาเป็นผู้ให้ความรู้ และถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดนี้

“ที่บ้านมีกิจการอยู่บ้างแม่เขาแบ่งให้คือที่บ้านมีห้องเช่า” (มะม่วง)

“ตอนนี้ถ้าอย่างเป็นชีวิตครอบครัว ตอนนี้พี่ก็มีลูก มีอาชีพหมวด มีลอตเตอรี่ขายอยู่ ก็ถือว่าประสบความสำเร็จแล้วในระดับหนึ่ง” (มะขาม)

สำหรับภูมิหลังในประเด็นระยะเวลาการมองไม่เห็น ลักษณะการมองไม่เห็น และสาเหตุของการมองไม่เห็น ก็เป็นภูมิหลังที่เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดเช่นกัน อาสาสมัครส่วนใหญ่เป็นผู้มีดวงตามืดตั้งแต่กำเนิดและมีดวงตาบอดสนิท สาเหตุของการมองไม่เห็นส่วนใหญ่มาจากความเจ็บป่วยทั้งจากมารดาในขณะตั้งครรภ์และจากตัวอาสาสมัครเอง ซึ่งจากภูมิหลังทั้งสามประการนี้ทำให้อาสาสมัครส่วนใหญ่ได้มีประสบการณ์ชีวิตในโลกแห่งความมืดตั้งแต่วัยเด็ก ทั้งในเรื่องการใช้ชีวิต การปรับตัวกับการเป็นผู้มีดวงตามืด การยอมรับเกี่ยวกับตนเองที่ต้องใช้ชีวิตในโลกของความมืด การรับรู้ การจดจำต่าง ๆ มาจากการเรียนรู้และจินตนาการจากประสบการณ์และการใช้ประสาทสัมผัสส่วนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ดวงตา เช่น การฟัง การสัมผัส การดมกลิ่น เป็นต้น ทำให้อาสาสมัครเกิดความมั่นใจว่าตนเองสามารถใช้ประสบการณ์ส่วนนี้ในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ในมุมมองของผู้มีดวงตามืดได้เป็นอย่างดี และเกิดความมั่นใจในการดูแลผู้เข้าชมในนิทรรศการซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความมืดสนิทได้ ภูมิหลังในประเด็นระยะเวลา ลักษณะ และสาเหตุการมองไม่เห็นจึงเป็นเงื่อนไขส่วนบุคคลอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสู่การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

“ไอ้เรื่องการฝึกการใช้ชีวิตมันมีโดยอัตโนมัติของมันอยู่แล้วตั้งแต่เรามองไม่เห็น ตั้งแต่ตอน 3 ขวบ เราจะได้การปรับตัวกับเพื่อนที่มองเห็นปกติเพราะว่าเรามองไม่เห็นเลยคนปกติพาเราไปบางอย่างเขาก็ให้เราจับให้เราสัมผัส แล้วก็บอกเรา” (มะขาม)

“สมมติเจอม้านั่งสักตัวหนึ่ง ม้านั่งแบบนี้ห้องเคยเห็นที่ไหน อะ น้องต้องคลำให้ทั่วนะ ว่าคือม้านั่งแบบนี้มันเป็นอย่างไง ถ้าเขาบอกว่าเขาเห็นที่สวน เคยเห็นตามข้างทาง โอเค อะใช่ ก็คือ บางอย่างต้องสอดแทรกเข้าไปเยอะๆ” (มะเฟือง)

“การที่เราอยู่ในที่มีดประสาทสัมผัสของเราที่ไม่ได้ใช้มันจะขึ้นมาจากอัตโนมัติเลย เองง่าย ๆ คือ แค่เราหลับตา หูซึ่งปกติเราอาจไม่ค่อยได้ใช้เราก็จะมาใช้แล้ว อย่างหาของไม่เจอเราก็หลับตา มือ หูฟัง จะใช้โดยอัตโนมัติ” (มะไฟ)

1.2) ประสบการณ์การเรียนรู้ในช่วงชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

จากการศึกษาพบว่า ประสบการณ์ชีวิตก่อนมาเป็นอาสาสมัครดวงตามืดเป็นเงื่อนไขส่วนบุคคลประการหนึ่งที่เกี่ยวข้อง ทั้งประสบการณ์ในช่วงชีวิตวัยเด็ก ช่วงชีวิตของการเรียนหนังสือ และช่วงชีวิตของการทำงาน อาสาสมัครดวงตามืดได้เกิดการเรียนรู้การช่วยเหลือแบ่งปัน การทำงานอาสาสมัครในแต่ละช่วงชีวิตเหล่านี้ จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ตัดสินใจเป็นอาสาสมัคร

อาสาสมัครดวงตามืดได้เรียนรู้การเป็นผู้ให้และการช่วยเหลือผู้อื่นตั้งแต่ช่วงชีวิตในวัยเด็ก ซึ่งการเรียนรู้เกิดจากในช่วงวัยเด็กอาสาสมัครได้เรียนรู้การเป็นผู้ให้ ไม่ว่าจะเป็นการให้ด้วยการช่วยเหลืองานครอบครัว เช่น ช่วยล้างจาน กวาดบ้าน การให้ด้วยการช่วยเหลืองานของชุมชน เช่น ช่วยงานบวช งานเทศกาลต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น การช่วยเหลือทางด้านการเรียนแก่เพื่อน เป็นต้น ซึ่งเป็นการช่วยเหลือทั้งกำลังกายและกำลังความสามารถ อาสาสมัครจึงเกิดการเรียนรู้ในการเป็นผู้ให้ การรู้จักแบ่งปันตั้งแต่ในวัยเด็ก แม้สิ่งที่ทำนั้นหลายคนอาจมองว่าเป็นเพียงสิ่งเล็กน้อย แต่ก็ป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ในการเป็นคนรู้จักให้ผู้อื่นของอาสาสมัครดวงตามืด

“ไ้อย้ไปประจำเลยทุกงาน ก่อนงานเขาจะมีการเตรียมงาน เตรียมของเราก็ไปช่วย ยิ่งถ้าญาติเราก็ไปช่วยเต็มที่” (มะเฟือง)

“เพื่อน ๆ คนตาดี บางทีเขาให้เราสอน อะไรที่เราเล่นได้ก็แชร์กันไป อันไหนที่เราไม่ได้เขาก็ยินดีที่จะบอกเรา เรามีน้ำใจให้เขาเขาก็มีน้ำใจให้เรา” (มะพร้าว)

“ให้เพื่อนยืมรถบ้างอะไรบ้าง และเรียนช่างยนต์มันต้องปฏิบัติด้วย เราก็ช่วยเพื่อนบ้างเพื่อนก็ค่อนข้างจะเกรงใจและเป็นที่รักของเพื่อน และก็เวลาไปทำรายงานก็ถือได้ว่าเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงทำอะไรอย่างนี้” (มะม่วง)

ส่วนช่วงชีวิตของการเรียน เป็นช่วงชีวิตที่อาสาสมัครดวงตามืดได้มีโอกาสเรียนรู้การเป็นอาสาสมัครค่อนข้างมากทั้งการช่วยเหลือโดยกำลังกายและกำลังความสามารถ ทั้งการ

แบ่งปัน การช่วยเหลือเพื่อนผู้มีความต้องการช่วยเหลือด้วยกัน เช่น สอนการบ้านให้รุ่นน้อง ช่วยเหลืองานโรงเรียน เช่น อาสาช่วยพี่เลี้ยงกวาดห้องพัก อาสาเก็บขยะในโรงเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ อาสาสมัครยังมีการเรียนรู้การเป็นอาสาสมัครในลักษณะของการช่วยเหลือด้วยกำลังความสามารถอีกด้วย เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิผู้พิการแก่หน่วยงานภายนอก การสอนดนตรีแก่รุ่นน้องในโรงเรียน การรวมกลุ่มเล่นดนตรีเพื่อบรรเทาความเครียดแก่ผู้ป่วยในโรงพยาบาล เป็นต้น ซึ่งการที่อาสาสมัครดวงตามืดได้มีประสบการณ์ของการเป็นผู้ให้ ไม่ว่าจะด้วยกำลังกายหรือกำลังความสามารถก็ตามจากช่วงชีวิตของการเรียนนี้ ทำให้อาสาสมัครดวงตามืดเกิดการเรียนรู้การเป็นผู้ให้ซึ่งผลที่ได้นั้นได้ทั้งผู้รับและผลที่เกิดกับอาสาสมัครดวงตามืดเอง การเรียนรู้ในช่วงชีวิตการเรียนจึงมีส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

“มีกิจกรรมอาสาสมัคร คือการเก็บขยะรอบโรงเรียน คือเขาให้สมัครใจ ตอนนั้นเคยออกไปนอกสถานที่ เก็บขยะข้างนอก ก็คือเข้าร่วมทุกครั้งที่มีโอกาสมา แล้วก็จะมีกิจกรรมเยี่ยมเด็กกำพร้าอะไรพวกนี้ก็จะไปกับเขาอะ อย่างเป็นทางการอย่างนี้เขาก็จะมี เออพี่ตาบอดหรือ เขาก็จะแบบเออเราก็ดีกว่าเขาเนอะเรายังได้เรียนหนังสือ ยังมีพี่น้อง แต่เด็กพวกนี้เขายังไม่รู้เลยว่าใครเป็นพ่อแม่เขา คือเขายังขาดอะไรที่เยอะกว่าเรา คือเขายังมองไม่เห็นเลยอนาคตเขาจะไปตรงไหน” (มะปราง)

“ตอนนั้นตนเองอยู่ ม.6 ก็ถูกมูลนิธินี้แหละ มูลนิธิความหวังของชาวไทย เขาทำเกี่ยวกับดูแลบ้าน 2 บ้านครับ คือ บ้านเด็กกำพร้า เขาจัดงานคริสต์มาสทุกปี แล้ววันนั้นคือส่วนตัวผมนะ ได้ไปทำงานจิตอาสาได้ไปร้องเพลงในงาน” (มะไฟ)

“เป็นคนช่วยกันดูแลแทนพี่เลี้ยง เพราะบางทีพี่เลี้ยงอาจจะดูแลไม่ทั่วถึง ใครที่ยังไม่นอนก็พยายามเตือน ๆ กันมันจะได้ไม่รบกวนคนอื่นอย่างนั้นะครับ ใครไม่สบายก็ไปบอกแม่บ้านบอกพี่เลี้ยง” (มะพร้าว)

นอกจากนี้ในช่วงชีวิตของการทำงาน แม้อาสาสมัครดวงตามืดจะต้องหาเลี้ยงชีพตนเองแต่ด้วยการเป็นผู้มีความต้องการช่วยเหลือผู้อื่น ทำให้อาสาสมัครดวงตามืดหลายคนได้มีการเรียนรู้การเป็นอาสาสมัครในช่วงชีวิตของการทำงานด้วย โดยอาสาสมัครได้มีโอกาสเรียนรู้ในช่วงเวลาที่ตนเองว่าง ในช่วงที่มีความพร้อมทั้งกำลังกายและกำลังความสามารถ รวมทั้งเมื่อได้รับโอกาสจากสังคมก็ไม่รอช้าที่จะช่วยเหลือ เช่น อาสาสมัครนวดการกุศลแก่ผู้สูงอายุ อาสาสมัครให้ความรู้แก่ผู้พิการ อาสาสมัครให้กำลังใจแก่ผู้พิการ เป็นต้น ซึ่งการได้มีโอกาสเรียนรู้การเป็นอาสาสมัครในช่วงชีวิตการทำงานนี้เป็นการเรียนรู้การให้ที่กว้างกว่าชีวิตในวัยเด็กและในโรงเรียน อาสาสมัครดวงตามืดได้มีโอกาสให้การช่วยเหลือสังคมในระดับที่กว้างกว่าสังคมในวัยเด็กและในโรงเรียน

“ก่อนที่จะที่นี้ตอนอยู่ศูนย์ฝึกอาชีพก็เป็นอาสาสมัครไปนวดการกุศลให้กับคนแก่ที่อยู่ต่างจังหวัด เป็นคนแก่ที่เขาเดินไม่ได้ อยู่ในที่ทุรกันดารอะไรอย่างนี้ เราก็จะไปนวดให้เขาไป เราไม่คิดเงิน แล้วแต่เขาจะให้ ถ้าเขาให้ก็เอาเงินส่วนนั้นไปบริจาคต่อ” (มะนาว)

“ไปช่วยเวลาไปลงพื้นที่ในชุมชน ก็จะเป็นเรื่องการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคนพิการในชุมชน เรื่อง พรบ.ส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการบ้าง เรื่องสิทธิประโยชน์ที่ควรได้รับจากรัฐอะไรพวกนี้นะครับ ก็จะเป็นเรื่องการลงไปเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและให้กำลังใจผู้พิการที่เขายังไม่สามารถที่จะมีความเข้มแข็งในการที่จะกลับมายืนได้อีกครั้ง ส่วนมากจะเป็นคนที่พิการภายหลัง” (มะม่วง)

นอกจากนี้การที่อาสาสมัครดวงตามีตได้เคยผ่านประสบการณ์การทำงานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับงานอาสาสมัครในนิทรรศการบทรียนแห่งความมืดในช่วงก่อนการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร ก็เป็นเงื่อนไขส่วนบุคคลอีกประการหนึ่งที่ทำให้อาสาสมัครตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามีต ทั้งการทำงานในลักษณะของการเป็นวิทยากรให้ความรู้ ทั้งกับผู้พิการและหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้พิการ ซึ่งเป็นการให้ความรู้ในเกี่ยวกับสิทธิผู้พิการ การปฏิบัติต่อผู้พิการ การเคยผ่านประสบการณ์การเป็นพนักงานเสิร์ฟอาหารในที่มืด ที่เป็นลักษณะของการพาผู้มียอดดวงตาปกติเข้ามารับประทานอาหารในที่มืดเพื่อให้ได้สัมผัสกับชีวิตการมีดวงตามีต ซึ่งผู้มียอดดวงตามีตนอกจากจะทำหน้าที่ในการเสิร์ฟอาหารแล้วยังต้องทำหน้าที่ในการอธิบาย ให้ความรู้เกี่ยวกับการรับประทานอาหารในที่มืดอีกด้วย ทำให้อาสาสมัครเห็นถึงความสามารถของตนเอง และเห็นว่าเป็นงานที่ทำทนาย มีลักษณะเป็นงานเฉพาะผู้มียอดดวงตามีต เมื่อนิทรรศการบทรียนแห่งความมืดได้เปิดโอกาสอาสาสมัครจึงเข้ามาทำด้วยความเต็มใจ

“มีคนเชิญเป็นวิทยากรด้วย ทางศูนย์เบญจสิริเคยชวนเป็นวิทยากรเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือคนพิการ” (มะไฟ)

“พี่เคยทำ *Dinner in the Dark* มาก่อน *Dinner in the Dark* เนี่ยมันจะเหมือนกับว่าให้คนปกติเข้ามารับประทานอาหารในที่มืด โดยที่มีไกด์เป็นคนตาบอดเป็นคนเสิร์ฟ แต่การจะไปพาคนปกติมาได้เราต้องไปต้อนรับแขกข้างนอกก่อน แล้วให้แขกเกาะไหล่ พาเขามานั่งที่โต๊ะ บอกว่าทางซ้ายทางขวามีอะไร โน่นนี่นั่น แขกก็จะใช้ประสาทสัมผัสของตนเองในการสัมผัสอาหาร ในการที่จะตักอาหารให้เข้าปาก เขาจะต้องจัดการยังไง” (มะปราง)

จะเห็นได้ว่าเงื่อนไขส่วนบุคคลที่เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ในช่วงชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามีตนั้น อาสาสมัครเกิดการเรียนรู้ตั้งแต่ช่วงชีวิตวัยเด็ก ช่วงชีวิตการเรียน และช่วงชีวิตการทำงาน ซึ่งแต่ละช่วงชีวิตนี้อาสาสมัครได้เกิดการเรียนรู้การเป็นอาสาสมัครในลักษณะที่

แตกต่างกัน เช่น ในวัยเด็กเรียนรู้จากการช่วยเหลืองานครอบครัว งานชุมชน ในวัยเรียนเรียนรู้จากการช่วยเหลือเพื่อน ช่วยเหลืองานโรงเรียน ส่วนช่วงชีวิตการทำงานก็ได้เรียนรู้จากการช่วยเหลือสังคม เป็นต้น รวมไปถึงการที่อาสาสมัครได้เรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานที่มีลักษณะคล้ายกับงานอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมิตคืองานในลักษณะของการให้ความรู้ การบริการในที่มืด แต่ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือหรือเป็นอาสาสมัครในลักษณะใดก็ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ทำให้อาสาสมัครเกิดการเรียนรู้การเป็นอาสาสมัครและเป็นอีกเงื่อนไขประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

1.3) ความพร้อมในการให้ผู้อื่น

ความพร้อมที่จะให้การช่วยเหลือผู้อื่นเป็นเงื่อนไขส่วนบุคคลอีกประการหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามืด อาสาสมัครเห็นว่าเมื่อตนเองมีความพร้อมในหลายประการ ประกอบกับตนเองเคยได้รับการช่วยเหลือจากผู้อื่นมาก่อน เมื่อมีโอกาสจึงไม่รอช้าที่จะเข้ามาช่วยเหลือสังคม ความพร้อมที่จะเป็นผู้ให้ของอาสาสมัครดวงตามืดนี้ไม่ใช่ความพร้อมของร่างกายที่ต้องสมบูรณ์เต็มร้อย ไม่ใช่ความพร้อมทางทรัพย์สินเงินทองที่จะเอามาช่วยเหลือหรือบริจาค แต่เป็นความพร้อมของจิตใจที่พร้อมจะถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และนำพาผู้เข้าชมได้เรียนรู้ในนิทรรศการ ความพร้อมทางด้านความสามารถที่มาจากประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเอง รวมถึงความพร้อมในการใช้ชีวิตที่เมื่อเข้ามาทำหน้าที่อาสาสมัครแล้วตนเองไม่เดือนร้อนและไม่ส่งผลกระทบต่อชีวิตครอบครัว การประกอบอาชีพ ด้วยความพร้อมเหล่านี้จึงเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งที่ทำให้ตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

“ครอบครัวเราก็ไม่ได้เดือดร้อนอะไรถ้าเราไม่ได้ทำงาน แต่เราก็คงอยากจะมี ความภูมิใจที่เราทำอะไรได้ด้วยตนเอง” (มะนาว)

“ตัวเองประสบความสำเร็จในชีวิตคนหนึ่งเหมือนกัน ก็ตอนนี้ถ้าอย่างที่เป็นชีวิตครอบครัว ตอนนี้พี่ก็มีลูก มีอาชีพหวัด มีเลือดเตอรี่ยายอยู่ ก็ถือว่าพี่ประสบความสำเร็จแล้วในระดับหนึ่ง” (มะขาม)

1.4) มีใจรักในการเป็นผู้ให้

เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้อาสาสมัครตัดสินใจสู่การเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมิต จากทัศนคติของอาสาสมัครที่มาจากประสบการณ์การเป็นผู้ที่มองไม่เห็น ประกอบกับการที่ตนเองเป็นผู้รับมาตลอดตั้งแต่เข้าสู่การเป็นผู้มีดวงตามืดไม่ว่าจะเป็นผู้มองไม่เห็นตั้งแต่กำเนิดหรือมองไม่เห็นภายหลังก็ตาม ทำให้เกิดความรู้สึกอยากที่จะเป็นผู้ได้ให้คนอื่นบ้าง นอกจากนี้ การที่อาสาสมัครได้เคยทำกิจกรรมหรือเคยผ่านประสบการณ์การเป็นผู้ให้มาก่อน ได้เคยมีโอกาสเข้าไปสัมผัสกับการช่วยเหลือผู้อื่นก่อนที่จะเข้ามาเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการ ทำให้เกิด

ความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และได้รับรู้ว่าสังคมภายนอกยังต้องการความช่วยเหลือและมีผู้ด้อยโอกาสมากกว่าตนเองอีกมาก ถึงแม้ว่าจะเป็นผู้มีดวงตามืดแต่ก็ยังสามารถทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นได้เช่นกัน จนเกิดเป็นความรู้สึกว่าตนเองอยากเป็นผู้ให้ เมื่อนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดเปิดโอกาส อาสาสมัครจึงยินดีที่จะเข้ามาทำด้วยความเต็มใจ ยินดีที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นเสมือนดวงตาให้แก่ผู้เข้าชมนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด และเป็นผู้ให้ข้อคิดดี ๆ แก่ผู้เข้าชม

“อย่างไรเยี่ยมเด็กกำพร้าอย่างนี้เขาก็จะมี เออพี่ตาบอดหรือ เขาก็จะแบบเออเราก็ดีกว่าเขาเนอะเรายังได้เรียนหนังสือ ยังมีพี่น้อง แต่เด็กพวกนี้เขายังไม่รู้เลยว่าใครเป็นพ่อแม่เขา คือเขายังขาดอะไรที่เยอะกว่าเรา คือเขายังมองไม่เห็นเลยอนาคตเขาจะไปตรงไหน” (มะปราง)

“พอเราได้ช่วยเหลือคนอื่น เราก็รู้สึกว่าดีนะ มันก็ทำให้เรารู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่าขึ้นชีวิตที่ผ่านมาก็ได้เจออะไรหลาย ๆ อย่างมา เจอทั้งความสุข ความทุกข์ เจอคนหลาย ๆ แบบ เราก็ไปเจอสภาพคนที่แย่ ๆ กว่าเราก็มีเยอะแยะ เราก็คิดว่าถ้าเรามีโอกาสทำประโยชน์ให้คนอื่นได้เราก็ทำต่อไป... รู้สึกว่ามีความสุขที่เราได้ให้คนอื่น” (มะนาว)

ความอยากเป็นผู้ให้ที่มีอยู่ภายในจิตใจของอาสาสมัครอยู่แล้ว ทำให้บุคคลเหล่านี้มองว่าการทำงานด้านอาสาสมัครเป็นสิ่งที่ทุกคนพึงกระทำ และสามารถทำได้ ไม่ว่าตนเองนั้นจะเป็นผู้มีความบกพร่องทางด้านร่างกายก็ตาม และเห็นว่าการให้ที่เกิดจากกลุ่มคนพิเศษด้วยแล้วอย่างเช่นผู้มีดวงตามืด ยิ่งเป็นการให้ที่มีคุณค่าทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับ เมื่อมีโอกาสที่จะให้ไม่ว่าจะเป็นการให้ด้วยการถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตของตนเองให้แก่ผู้อื่น การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการรักษาดวงตา ผู้มีดวงตามืดก็ยินดีที่จะเข้ามาทำ

“ผมว่างานทางด้านจิตอาสามันเป็นเรื่องของทุกคนที่ทุกคนสามารถทำได้ และยิ่งถ้าเราเป็นลักษณะกลุ่มพิเศษที่เราตาบอด มองไม่เห็นอย่างนี้ะครับเรายังให้คนอื่นจะยิ่งอยากที่จะรับ เพราะเราสามารถที่จะให้ได้” (มะไฟ)

1.5) ความต้องการการยอมรับจากคนในสังคม

การเป็นผู้มองไม่เห็นเป็นสิ่งที่เป็อุปสรรคอย่างหนึ่งสำหรับการดำเนินชีวิตของผู้มีดวงตามืดอยู่แล้ว ยิ่งเมื่อถูกมองว่าเป็นผู้แปลกแยกไม่เหมือนคนทั่วไปจากคนในสังคมยิ่งทำให้ผู้มีดวงตามืดอยากแสดงให้สังคมเห็นว่าตนเองก็เหมือนคนทั่วไปในสังคม สามารถทำอะไรได้หลาย ๆ อย่างหรือบางอย่างอาจทำได้ดีกว่าคนทั่วไปด้วยซ้ำ เช่น การใช้ชีวิตในโลกแห่งความมืด เพียงแต่ดวงตามองไม่เห็นเท่านั้น และที่สำคัญคือบุคคลผู้มองไม่เห็นไม่ต้องการให้สังคมมองว่าตนเองเป็นภาระของสังคม ดังนั้นการที่ได้มีโอกาสมาถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตผ่านนิทรรศการแห่งนี้จึงเป็น

หนทางหนึ่งในการสร้างความเข้าใจให้แก่คนในสังคมและเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้ผู้มีดวงตามืด ตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการแห่งนี้

“ประสบการณ์ก็ได้แบบว่ามีได้อธิบายให้คนได้เข้าใจว่าจริงๆ แล้วคนตาบอดก็เป็น คนๆ หนึ่งในสังคม แต่ว่าอาจจะมีความแตกต่างบ้างที่เรามองไม่เห็นแค่นั้นเอง อาจจะขอความช่วยเหลือจากคนในสังคมบ้าง บางที่เราไม่ได้อยากเป็นจริงๆ แล้วเราไม่อยากจะเป็นการของสังคม อยากรเป็นส่วนหนึ่งของสังคม” (มะเฟือง)

การได้รับการยอมรับจากสังคมสามารถทำได้หลายแนวทาง เช่น การสามารถเข้าไปทำงานในบริษัทได้ดังเช่นคนทั่วไป การเรียกร้องสิทธิให้แก่คนพิการ เป็นต้น แต่ในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดการที่ตัดสินใจมาเป็นอาสาสมัครแห่งนี้นอกจากจะต้องการให้คนในสังคมได้เรียนรู้ชีวิตของตนเองแล้วยังต้องการการยอมรับจากคนในสังคมอีกด้วย ต้องการให้สังคมยอมรับในความสามารถ โดยเห็นว่าสามารถทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นในสังคมในลักษณะของการเป็นผู้นำทาง เป็นผู้ให้ความรู้ เป็นผู้สร้างกำลังใจ ให้แก่ผู้เข้าชมนิทรรศการ ต้องการให้สังคมเห็นว่าผู้มีดวงตามืดก็เป็นคน ๆ หนึ่งในสังคมดังเช่นคนทั่วไป เพียงแต่มีพื้นที่และโอกาสให้ได้แสดงความสามารถเท่านั้น บุคคลเหล่านี้ก็พร้อมที่จะใช้ความสามารถของตนเองในการทำประโยชน์เพื่อสังคมได้เช่นกัน จาก การที่เป็นผู้มีจิตใจอยากช่วยเหลือ อยากรให้ผู้อื่นอยู่แล้ว แต่ในบางครั้งโอกาสที่จะได้ช่วยเหลือมีน้อย เมื่อนิทรรศการแห่งนี้เปิดโอกาสดังกล่าวผู้มีดวงตามืดจึงยินดีที่จะเข้ามาทำด้วยความสมัครใจ

“ได้ใช้ความสามารถ ได้ฝึกในเรื่องของประสบการณ์ ได้ฝึกในเรื่องของการพูด พูดยังไง ให้คนเข้าใจ พูดยังไงให้คนเห็นภาพ พูดยังไงให้ภาพเราสะท้อนไปถึงหลาย ๆ คนที่เขาเข้ามาชม นิทรรศการแบบนี้” (มะไฟ)

“ก็รู้สึกว่าได้เพื่อน สำหรับคนตาบอดบางคนชอบอยู่แต่กับสังคมตัวเอง สำหรับพี่ พี่คิดว่าคนที่มองไม่เห็นก็ควรที่จะต้องมีสังคมที่เป็นคนมองเห็นบ้าง ไม่ชอบอยู่กระจุกแต่กับตัวเอง .อย่างน้อย ๆ เรามองไม่เห็นเราต้องมีสังคมเยอะ ๆ คือเราต้องรู้จักอยู่ได้ทุกสังคมนะครับ” (มะยม)

อาสาสมัครดวงตามืดบางคนก่อนที่จะมาเป็นอาสาสมัครที่นี่ได้ทำงานเป็นอาสาสมัครในการให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิคนพิการในชุมชนต่าง ๆ มาก่อน แต่เปลี่ยนมาทำในนิทรรศการด้วย เหตุผลที่ว่า ที่นี้ตนเองได้มีโอกาสเปลี่ยนมุมมองของคนในสังคมที่มีต่อผู้มีดวงตามืดมากกว่าเป็นอาสาสมัครที่เดิม และได้แสดงศักยภาพของตนเองให้ผู้เข้าชมได้เห็นว่าผู้มีดวงตามืดก็สามารถทำอะไรได้มากกว่าที่คนทั่วไปในสังคมคิด มุมมองชีวิตของผู้มีดวงตามืดสามารถช่วยเปลี่ยนความท้อ เป็นกำลังใจให้แก่คนดวงตาปกติได้เช่นกัน

“เราได้มีโอกาสได้บอก ได้พูด ได้คุยว่าเรามีความสามารถทำอะไรได้บ้าง มีศักยภาพอะไรบ้าง บางทีได้ทำให้เขาเปลี่ยนมุมมองของเขาคือมองคนพิการ มันดีกว่าตรงนั้น มันเปลี่ยนคนได้ เยอะกว่า และมันทำอะไรได้เยอะกว่า” (มะม่วง)

จากเงื่อนไขส่วนบุคคลที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่ามีเงื่อนไขหลายประการที่มีความเกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ทั้งภูมิหลังของอาสาสมัครดวงตามืด เงื่อนไขของประสบการณ์การเรียนรู้ในช่วงชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด เงื่อนไขความพร้อมในการให้ผู้อื่น เงื่อนไขของการมีใจรักในการเป็นผู้ให้ และเงื่อนไขของการต้องการการยอมรับจากคนในสังคม ซึ่งทั้ง 5 เงื่อนไขนี้ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามืดทั้งสิ้น นอกจากนี้เงื่อนไขส่วนบุคคลแล้วการที่อาสาสมัครตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนั้นยังมีเงื่อนไขจากสังคมและสภาพแวดล้อมที่มีความเกี่ยวข้องอีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอต่อไปนี้

2) เงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคม

นอกจากเงื่อนไขส่วนบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดแล้วยังมีเงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เป็นเงื่อนไขสำคัญทำให้อาสาสมัครตัดสินใจเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทรเย็นแห่งความมืด ซึ่งเงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องนี้ได้แก่ สภาพแวดล้อมจากครอบครัว สภาพแวดล้อมจากโรงเรียน สภาพแวดล้อมจากกลุ่มเพื่อน การได้รับแรงสนับสนุนจากสังคม ลักษณะของงานอาสาสมัคร และการได้รับค่าตอบแทน

2.1) สภาพแวดล้อมของครอบครัว

ครอบครัวถือเป็นจุดเริ่มต้นของการถ่ายทอดสภาพแวดล้อมของการช่วยเหลือ เกื้อกูลแก่สมาชิก ด้วยการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเอื้ออาทร คอยให้การช่วยเหลือทั้งกำลังกาย กำลังใจในทุกครั้งที่ผู้มืดดวงตามืดปรารถนา รวมทั้งการอบรมเลี้ยงดูให้ผู้มืดดวงตามืดสามารถช่วยเหลือตนเองและใช้ชีวิตได้ดังคนปกติทั่วไป รวมถึงการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมแก่สมาชิกอีกด้วย แม้อาสาสมัครหลายคนจะมีครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ บางคนอาศัยอยู่กับญาติ บางคนครอบครัวแยกทางอาศัยอยู่กับแม่หรือพ่อคนใดคนหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการอบรมเลี้ยงดูทำให้อาสาสมัครดวงตามืดเกิดความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ รวมถึงเจตคติที่ดีต่อการใช้ชีวิตซึ่งรวมถึงรู้จักการแบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้อื่น ซึ่งสภาพแวดล้อมจากครอบครัวที่มีผลต่อการเป็นผู้มีความเมตตา เกื้อกูลต่อผู้อื่นมาทั้งจากการบอกกล่าวและการเป็นแบบอย่างให้เห็น เช่น การบอกกล่าวให้ช่วยเหลืองานสมาชิกในครอบครัว การปฏิบัติให้เห็นถึงการช่วยเหลือเกื้อกูล รวมทั้งการพาไปอยู่ในสังคมของการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่น พาไปช่วยงานชุมชน เป็นต้น จากสภาพแวดล้อมของครอบครัวนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้อาสาสมัครดวงตามืดรู้จักการช่วยเหลือเหลือเกื้อกูล และเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

“คุณแม่ก็ทำงานช่วยเหลือคุณตาคุณยาย มันก็เป็นการที่เราเห็นเขาเป็นแบบอย่างให้เราอยู่แล้วว่าเราช่วยเหลือคนโน้น คนนี้” (มะนาว)

“ชื่อของเล่นให้อะไรให้เหมือนคนปกติ ก็คือเอาง่าย ๆ เลย อย่างเช่นเขาพาไปงานที่จังหวัดสมุทรปราการจะมีงานเจดีย์ แล้วก็คือพ่อแม่เขาก็ชื่อของเล่นให้ ชื่อตุ๊กตาให้พี่สาว ชื่อเรือ ชื่อรถให้ผมกับพี่ชายเล่นแบ่งกันเล่นอะไรอย่างนี้...ส่วนใหญ่เด็ก ๆ รุ่นเรามีน้ำใจใจ ยิ่งอยู่ต่างจังหวัดอย่างนี้ความมีน้ำใจมันเยอะ บางคนมาถามว่าจะไปไหน” (มะยม)

2.2) สภาพแวดล้อมจากโรงเรียน

นอกจากสภาพแวดล้อมของครอบครัวที่เป็นจุดเริ่มต้นให้อาสาสมัครดวงตามีดรู้จัก การช่วยเหลือเกื้อกูลแล้ว เมื่อเข้าสู่ชีวิตการเรียนหนังสือสภาพแวดล้อมของโรงเรียนก็เป็นอีกสภาพแวดล้อมหนึ่งที่สำคัญที่หล่อหลอมให้อาสาสมัครดวงตามีดรู้จักการให้ การช่วยเหลือเกื้อกูล การแบ่งปันผู้อื่น ทั้งจากสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เป็นลักษณะของโรงเรียนประจำ กิจกรรมของโรงเรียนที่มีลักษณะที่เอื้อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูล ดังเช่นอาสาสมัครดวงตามีดที่เรียนในโรงเรียนสอนคนตาบอด ซึ่งมีลักษณะเป็นโรงเรียนประจำที่ผู้มีความพิการต้องพักอาศัยด้วยกัน บรรยากาศของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันจึงมีให้เห็นบ่อยครั้ง เช่น ช่วยเหลือในเรื่องการเรียน ช่วยทำความสะอาดและดูแลห้องเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้ผู้มีความพิการได้รู้จักการช่วยเหลือ เช่น การระดมทุนสำหรับช่วยเหลือเด็กตาบอด เป็นต้น

“ก็จะมีชั่วโมงทำการบ้านตอนเช้ากับตอนเย็น ก็จะทำให้ใครทำการบ้านยังไม่เสร็จหรือเปล่า ก็จะทำให้มีอะไรตรงไหนที่ช่วยนะครับ ตอนเย็นเราก็จะมีพี่เลี้ยงที่เป็นแม่บ้านทำความสะอาดห้องเรียน จัดห้องเรียน เราก็จะช่วย ๆ กัน ที่เราพอจะช่วยได้ อย่างยกเก้าอี้ขึ้นวางบนโต๊ะเพื่อให้แม่บ้านทำความสะอาดพื้นได้ง่าย ปิดไฟ ปิดพัดลม” (มะพร้าว)

“บางครั้งก็ไปช่วยอาจารย์ อ่าแพ็ค เย็บซีท เย็บซีทสอนรุ่นน้อง บางทีก็ไปเขียนพวกคำง่าย ๆ ให้นักเรียนอ่าน แล้วก็ยังมีกิจกรรมสำหรับคนตาบอด ตอนนั้นไปที่ศูนย์ปากเกร็ด ไปช่วย ไปหาทุนหาทุนไปทำกิจกรรมให้นักเรียน ๆ ที่ศูนย์ฝึกอาชีพ อยากให้คนมีความสุข” (มะเฟือง)

สำหรับอาสาสมัครดวงตามีดที่มีช่วงชีวิตการเรียนในโรงเรียนสามัญทั่วไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเรียนการศึกษานอกระบบ ก็มีสภาพแวดล้อมจากโรงเรียนที่เอื้อต่อการช่วยเหลือเกื้อกูล การเป็นอาสาสมัครด้วยกันทั้งจากกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การตั้งชมรมดนตรีเพื่อสอนผู้พิการทางสายตาร้องเพลงและแสดงในงานโรงเรียน ช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้มีส่วนทำให้อาสาสมัครดวงตามีดได้อยู่ในสภาพแวดล้อมของการช่วยเหลือเกื้อกูล อีกทั้งยังได้เข้าไปสัมผัสกับกิจกรรมนั้นโดยตรง ทำให้เกิดการซึมซับการ

ช่วยเหลือต่าง ๆ จนเกิดความรู้สึกว่าตนเองก็สามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้เช่นกัน ตลอดจนเกิดความรู้สึกอยากช่วยเหลือเมื่อมีโอกาสและสามารถทำได้

“เคยเป็นประธานชมรมจิตอาสาครับ คือ ชมรมจิตใจอาสาฝ่าโลกมืด ทำเกี่ยวกับในเรื่องของการขยายความสามารถให้กับคนตาบอด ส่งแสดงผลงาน งานในโรงเรียนนี้ทุกงานเลย ครับ พอเขารู้จักชมรมปฏิบัติงานโรงเรียนทุกงานเลย งานวันพ่อ วันแม่ วันครู ทุกวันสำคัญของโรงเรียน และงานเพชรยอดมงกุฏ” (มะไฟ)

“อย่างตอนอยู่ที่ศูนย์ฝึกอาชีพมันก็จะมึงงานศิษย์เก่า ซึ่งพี่ยังไม่ได้เป็นศิษย์เก่า เราก็ไปช่วย เวลาเขามึงงานเราก็จะไปช่วยเตรียมสถานที่ ไปช่วยขายของเพื่อเอาเงินเข้าสมาคม” (มะนาว)

2.3) สภาพแวดล้อมจากกลุ่มเพื่อน

สังคมของกลุ่มเพื่อนภายหลังจากที่อาสาสมัครได้ออกจากโรงเรียนแล้วนั้น เป็นอีกสภาพแวดล้อมหนึ่งที่แตกต่างจากสังคมของครอบครัว สังคมของโรงเรียน กลุ่มเพื่อนเป็นอีกเงื่อนไขประการหนึ่งที่ทำให้อาสาสมัครดวงตามืดได้สัมผัสกับสภาพแวดล้อมของการช่วยเหลือ สภาพแวดล้อมของการเป็นผู้ให้ จนกระทั่งกลายมาเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้ตัดสินใจเป็นอาสาสมัคร ดวงตามืด อาสาสมัครดวงตามืดมีทั้งสังคมของเพื่อนที่มีดวงตามืดเหมือนกันและเพื่อนที่มีดวงตาปกติ กิจกรรมการช่วยเหลือที่อาสาสมัครดวงตามืดได้สัมผัสจากกลุ่มเพื่อน เช่น การรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมออกค่ายสร้างโรงเรียนในต่างจังหวัด การรวมกลุ่มกับเพื่อนเพื่อจัดกิจกรรมความบันเทิงแก่เด็กด้อยโอกาส เป็นต้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่อาสาสมัครได้กระทำร่วมกับกลุ่มเพื่อน นี้ ทำให้อาสาสมัครได้เห็นบรรยากาศของความต้องการได้รับการช่วยเหลือ และบรรยากาศของการให้การช่วยเหลือ แม้ว่ามองไม่เห็นแต่ก็สัมผัสได้จากความรู้สึก จากประสาทสัมผัสส่วนอื่น ๆ สภาพแวดล้อมจากการมีกิจกรรมร่วมกับกลุ่มเพื่อนจึงเป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นอาสาสมัคร ดวงตามืด

“ทำค่ายกับเพื่อน ๆ เป็นค่ายเกี่ยวกับวันเด็ก ไปทำที่บ้านเพื่อนอยู่ที่จังหวัดร้อยเอ็ด ในกลุ่มคิดโครงการมาว่าเราจะไปทำโครงการอะไร ก็บ่อยนะ ไปเกือบทุกปี” (มะยม)

“ผมก็เป็นกรรมการที่ทำเกี่ยวกับช่วยเหลือสังคม ทำกับเพื่อน ปีละ 2-3 ครั้ง ทำกิจกรรมสันทนาการทั่วไป ประกวดร้องเพลง ประกวดดนตรี เลี้ยงอาหารเด็ก” (มะเฟือง)

2.4) การได้รับแรงสนับสนุนจากสังคม

แรงสนับสนุนจากครอบครัว

ครอบครัวเป็นแรงสนับสนุนสำคัญต่อการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามืด อาสาสมัครดวงตามืดผู้ที่ได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัว ทำให้ยังเป็นการเพิ่มความมั่นใจในการมาทำหน้าที่อาสาสมัครของตนเอง แม้การตัดสินใจทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครดวงตามืดจะมาจกตัวอาสาสมัครเองเป็นหลัก แต่แรงสนับสนุนจากครอบครัวก็มีส่วนช่วยเสริมความมั่นใจในการตัดสินใจมากยิ่งขึ้น จากที่อาสาสมัครเห็นว่าการเป็นผู้นำทางในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดเป็นงานช่วยเหลือสังคมที่ตนเองอยากทำ และยิ่งเมื่อได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัวว่าเป็นงานที่เหมาะสมกับอาสาสมัครดวงตามืด เป็นงานที่มีคุณค่าด้วยแล้ว ยิ่งเป็นการเสริมความมั่นใจจนกระทั่งกลายเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งที่อาสาสมัครตัดสินใจเป็นผู้นำทางในนิทรรศการ

“แม้แต่แม่พี่เองนี่นะคะก็บอกว่าไม่ต้องไปทำอย่างอื่นหรอก เพราะว่างานนี้เป็นงานที่เฉพาะเราจริง ๆ เท่านั้นถึงจะทำได้ คือต้องเป็นคนตาบอดเท่านั้นถึงจะทำได้ ไม่ต้องแข่งกับคนตาดี คือแม่ก็อยากให้ลูกทำอะไรที่ชอบและมีความสุขมากกว่านะคะ” (มะนาว)

แรงสนับสนุนจากเพื่อน

นอกจากแรงสนับสนุนจากครอบครัวแล้ว กลุ่มเพื่อนก็เป็นอีกแรงสนับสนุนหนึ่งที่เป็นเงื่อนไขให้อาสาสมัครดวงตามืดตัดสินใจเป็นผู้นำทางในนิทรรศการ การได้รับการบอกเล่าจากเพื่อนผู้มีดวงตามืดที่ได้เข้ามาทำหน้าที่อาสาสมัครก่อนแล้วว่าเป็นงานที่เกิดประโยชน์ต่อทั้งตนเองและผู้อื่น ได้มีโอกาสบอกเล่าเรื่องราว ประสบการณ์ชีวิตให้แก่คนในสังคมได้รับรู้ ก็เป็นอีกแรงสนับสนุนหนึ่งที่ทำให้อาสาสมัครตัดสินใจเป็นผู้นำทาง อาสาสมัครที่ตัดสินใจเข้ามาเป็นผู้นำทางที่ส่วนหนึ่งมาจากแรงสนับสนุนจากเพื่อนนั้นเห็นว่าเพื่อนตนเองเคยเข้ามาทำอยู่ก่อนแล้ว และได้รับการบอกเล่าจากเพื่อนว่าเป็นงานอาสาสมัครที่ต้องใช้ความสามารถ ใช้ประสบการณ์จากผู้มีดวงตามืดโดยตรง ที่สำคัญคือเมื่อทำแล้วสังคมได้รับรู้ชีวิตของผู้มีดวงตามืด เมื่อได้รับแรงสนับสนุนจากเพื่อนในส่วนนี้จึงเป็นการช่วยเพิ่มความมั่นใจในการตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

“ได้ข่าวมาจากเพื่อน เพื่อนที่เขาทำที่นี่ เมื่อก่อนเขาทำที่สมาคม เพื่อนเขาจะติดต่อสมาคมบ่อย ๆ เขาก็จะเอาข่าวมาบอก” (มะขาม)

“ก็ได้ติดต่อจากเพื่อนที่อยู่ที่นี่ด้วยกันที่ว่าเขาหอบอยู่ด้วยกัน มายืนใบสมัครทิ้งไว้ก่อน อยากรู้ว่าเป็นยังไงก็ลองมาทำดู เราตัดสินใจสมัคร ก็เพื่อนบอกว่าเป็นแนะนำให้คุณรู้จักกับชีวิตคนตาบอดด้วย” (มะเฟือง)

2.5) ลักษณะงานสอดคล้องกับลักษณะของผู้มีดวงตามืด

จากการศึกษาพบว่า อาสาสมัครดวงตามืดที่ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครในนิทรรศการ บทเรียนแห่งความมืดหลายคนเข้ามาเนื่องด้วยลักษณะของงานอาสาสมัครเป็นงานที่สอดคล้องกับลักษณะของผู้มีดวงตามืด นั่นคือต้องเป็นผู้มีดวงตามืดเท่านั้นถึงจะทำหน้าที่นี้ได้ ประกอบกับได้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ชีวิตให้แก่ผู้เข้าชมซึ่งเป็นคนทั่วไปในสังคมที่มีความหลากหลาย ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ นักวิชาการ นักเรียน นักศึกษา รวมถึงชาวต่างชาติด้วย จากลักษณะของงานและความต้องการให้คนในสังคมได้รับรู้ ได้เข้าใจ และได้เข้ามาเรียนรู้ชีวิตของผู้พิการทางสายตา อันเป็นความปรารถนาภายในจิตใจของอาสาสมัครดวงตามืดอยู่แล้ว เมื่อนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดเปิดโอกาสนี้ขึ้น อาสาสมัครจึงไม่รอช้าที่จะอาสาเข้ามาทำงานเป็นผู้นำทาง นอกจากนี้ด้วยลักษณะของงานที่มีความเฉพาะเจาะจงที่ผู้นำทางจะต้องเป็นผู้มีดวงตามืดเพราะเป็นการนำทางในที่มืดและเป็นการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการใช้ประสาทสัมผัสของผู้พิการทางสายตา ทำให้อาสาสมัครเห็นว่าเป็นงานที่พิเศษ มีคุณค่า เพราะเป็นงานที่มีลักษณะเฉพาะสำหรับอาสาสมัครดวงตามืดเท่านั้น ประกอบกับงานในนิทรรศการนี้เป็นงานที่อาสาสมัครได้มีโอกาสพบเจอและพูดคุยกับผู้เข้าชมที่มีความหลากหลาย ทำให้อาสาสมัครได้มีโอกาสอยู่กับสังคมทั่วไปที่นอกเหนือจากสังคมของผู้ที่มองไม่เห็น ซึ่งอาสาสมัครหลายคนเป็นคนที่มิบุคลิกภาพที่เปิดเผยไม่ปิดตัวเอง ชอบที่จะเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ และประสบการณ์กับผู้อื่น ลักษณะของงานอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดนี้จึงเป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้อาสาสมัครดวงตามืดตัดสินใจเป็นอาสาสมัคร

“อย่างมาที่นี่เพราะว่ามันตรง *Concept* คือต้องการถ่ายทอดชีวิตเราให้คนอื่นรับรู้ เป็นเงื่อนไขในใจของเราเอง” (มะยม)

“คนเข้ามาชมมีทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย เลยกี่ว่าได้ แล้วมันมีโอกาสได้บอก ได้พูด ได้เปลี่ยนความคิด เปลี่ยนทัศนคติ บางทีได้ทำให้เขาเปลี่ยนมุมมองของเขาที่มองคนพิการ แล้วก็มันอาจจะมีความสุขมากกว่า” (มะม่วง)

“เรารู้สึกว่าเป็นงานที่พิเศษ มีคุณค่าคือต้องเป็นคนตาบอดเท่านั้นถึงจะทำได้”
(มะนาว)

2.6) การได้รับค่าตอบแทน

เงื่อนไขของการมีค่าตอบแทนเป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้อาสาสมัครดวงตามืดตัดสินใจเป็นผู้นำทางในนิทรรศการแห่งนี้ แม้ค่าตอบแทนจะไม่ใช่อะไรหลักของการเข้ามาทำงานอาสาสมัคร แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้มีดวงตามืด ค่าตอบแทนในมุมมองของผู้มีดวงตามืด

ไม่ได้เป็นคำตอบแทนที่สร้างรายได้หลักจนกระทั่งสามารถสร้างเนื้อสร้างตัวได้ ไม่จำเป็นต้องมีสวัสดิการดังเช่นการทำงานทั่วไป แต่เป็นเพียงคำตอบแทนที่นำมาช่วยเหลือค่าเดินทางและค่าอาหารโดยที่ไม่ต้องเดือดร้อนครอบครัวหรือบุคคลอื่น เป็นคำตอบแทนเพื่อการดำรงชีวิตของตนเองเท่านั้น คำตอบแทนที่ได้รับไม่ได้เป็นเงื่อนไขหลักหรือเป้าหมายสำคัญของการเป็นอาสาสมัคร

“เราเต็มใจที่จะมาทำ คือคำตอบแทนก็ได้สูงมาก แล้วก็ไม่ได้มีสวัสดิการ ไม่ได้มีอะไรให้ เราก็เต็มใจที่จะมาทำตรงนี้ แต่ว่าถามว่าเราอยากจะให้มีคำตอบแทนเพิ่มเติมไหมก็อยากจะมีส่วนที่เราเรียกว่าเป็นกำลังใจให้คนที่ตั้งใจทำงานทำต่อไป พี่ก็พยายามปรับหลาย ๆ อย่าง เช่น เราจะสามารถเพิ่มคำตอบแทนให้ได้ไหม คือเราก็ไปพูดกับหัวหน้าบ้าง บางวันอาสาสมัครมาน้อยมาก บางวันก็มากันเยอะอะไรอย่างนี้นะคะ” (มะนาว)

“เราเต็มใจที่จะมาทำ คือคำตอบแทนก็ได้สูงมาก แล้วก็ไม่ได้มีสวัสดิการ ไม่ได้มีอะไรให้ เราก็เต็มใจที่จะมาทำตรงนี้” (มะนาว)

จากเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดที่ได้กล่าวมานั้นเห็นได้ว่าอาสาสมัครดวงตามืดได้สะท้อนเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องใน 2 ประเด็น คือ เงื่อนไขส่วนบุคคล กับเงื่อนไขที่มาจากสภาพแวดล้อมทางสังคม เงื่อนไขส่วนบุคคลนั้นอาสาสมัครดวงตามืดมองที่ ลักษณะข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครดวงตามืด ไม่ว่าจะเป็นภูมิฐานะ ที่อยู่ปัจจุบัน สถานภาพ ระยะเวลาการมองไม่เห็น ลักษณะ และสาเหตุของการมองไม่เห็น ประสบการณ์การเรียนรู้ในช่วงชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ทั้งการเรียนรู้ในวัยเด็ก ช่วงการเรียน และช่วงของการทำงาน ความพร้อมในการให้ผู้อื่น มีใจรักในการเป็นผู้ให้ และความต้องการการยอมรับจากคนในสังคม ส่วนเงื่อนไขจากสังคมสภาพแวดล้อม มีเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมจากครอบครัว สภาพแวดล้อมจากโรงเรียน สภาพแวดล้อมจากกลุ่มเพื่อน การได้รับแรงสนับสนุนจากสังคม เงื่อนไขจากลักษณะงานอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด และการได้รับคำตอบแทน โดยอาสาสมัครดวงตามืดแต่ละคนมีเงื่อนไขที่ทำให้ตัดสินใจเข้ามาทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครในนิทรรศการที่ทั้งเหมือนและแตกต่างกัน บางคนอาจมีเงื่อนไขหลักที่ทำให้เข้ามาเป็นอาสาสมัครดวงตามืดจากเงื่อนไขส่วนบุคคล และเงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นเงื่อนไขรอง ส่วนบางคนอาจมีเงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นเงื่อนไขหลัก และเงื่อนไขส่วนบุคคลเป็นเงื่อนไขรอง หรือบางคนมีทั้งสองเงื่อนไขที่เป็นเงื่อนไขหลักที่ทำให้ตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามืด แต่เงื่อนไขทั้ง 2 ประการนี้ล้วนแล้วแต่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ทำให้อาสาสมัครตัดสินใจมาเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ตอนที่ 3.4 แก่นประสบการณ์การชีวิตเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวทางการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา แบบอูร์วิสัย เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ทำการวิเคราะห์ ข้อมูลตามแนวทางของคลาร์ค มุสทากัส (Clark Moustakas. 1994: 33-36) ตามกระบวนการ วิเคราะห์ข้อมูล 4 ขั้นตอน ได้แก่ การขจัดความคิดล่วงหน้า (Bracketing) การลดทอนประสบการณ์ (Phenomenological Reduction) การจินตนาการที่แตกต่าง (Imaginative Variation) และการ สังเคราะห์ข้อมูล (Synthesis) ดังนั้น การได้มาซึ่งแก่นของประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัคร ดวงตามืดนี้จึงอยู่ภายใต้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 4 ขั้นตอนตามแนวทางที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา

ในขั้นของการค้นหาแก่นประสบการณ์นี้จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ก่อนที่ อาสาสมัครดวงตามืดจะไปถึงขั้นของการเห็นคุณค่าในตนเอง และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาสู่การเห็น คุณค่าแท้ในตนเอง (Authentic Self-Esteem) อาสาสมัครได้ผ่านช่วงของการเห็นคุณค่าในตนเอง น้อยหรือบางคนไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลย จากนั้นอาสาสมัครจะค่อย ๆ ก่อรูปการเห็นคุณค่าใน ตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเอง แล้วจึงพัฒนาสู่การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง ซึ่งแต่ละช่วงนั้น พิจารณาจากการบอกเล่าประสบการณ์ทั้งช่วงชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัคร ช่วงชีวิตขณะเป็น อาสาสมัคร การให้ความหมายและลักษณะของอาสาสมัคร และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็น อาสาสมัครดวงตามืด เมื่อพิจารณาประสบการณ์ชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัคร อาสาสมัครได้ผ่าน ช่วงชีวิตของการเกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ รู้สึกเป็นภาระของสังคม และรู้สึกสิ้นหวังในชีวิต แต่ อาสาสมัครได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวด้วยความรัก ความเอาใจใส่ และให้ประสบการณ์การใช้ ชีวิตในโลกของความมืด รวมทั้งปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ทำให้มีความกล้าในการออกมาใช้ ชีวิตในสังคมกับคนทั่วไป ไม่ปิดกั้นตนเอง

เมื่อเข้าสู่ชีวิตการเรียนอาสาสมัครก็ได้เรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตในสังคมภายนอกมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังได้เรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกับคนทั่วไปในสังคมของโรงเรียน ทั้งการเรียนในโรงเรียนสอนคน ตาบอด โรงเรียนสามัญทั่วไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และชีวิตการเรียนนอกระบบ อาสาสมัครเรียนรู้การช่วยเหลือแบ่งปันจากกิจกรรมของโรงเรียนและกลุ่มเพื่อนในสังคมการเรียน รวมไปถึงกิจกรรมการทำประโยชน์อื่น ๆ ที่ได้ทำในช่วงนี้ เช่น การเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับ สิทธิผู้พิการ เป็นต้น ซึ่งทำให้เห็นว่า การเป็นผู้มีดวงตามืดก็ไม่ใช่ผู้ที่ต้องรอรับการช่วยเหลือจาก สังคมเพียงอย่างเดียว แต่สามารถให้การช่วยเหลือผู้อื่นได้เช่นกัน และเมื่อเข้าสู่การทำงาน อาสาสมัครยังได้เรียนรู้การทำงานที่ใช้ความรู้ ประสบการณ์การเป็นผู้มีดวงตามืดของตนเอง เช่น การเป็นพนักงานเสิร์ฟอาหารในที่มืด เป็นต้น ทำให้มีประสบการณ์ในการให้การช่วยเหลือคนสายตา ปกติในที่มืดอีกด้วย

เมื่อเข้าสู่ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด การก่อเกิดประสบการณ์ กระบวนการของ ประสบการณ์ และผลของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครได้หล่อหลอมให้อาสาสมัครค่อย ๆ เกิด

การเห็นคุณค่าในตนเองโดยเริ่มจากการก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเองจนกระทั่งเห็นคุณค่าในตนเอง และมีแนวโน้มสู่การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง

ในส่วนของ การให้ความหมายและลักษณะของอาสาสมัคร ในมุมมองของอาสาสมัคร ดวงตามืดได้สะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ที่อาสาสมัครหมายถึงงานที่ผู้ทำมีจิตเป็นผู้ให้ และแสดงออก ซึ่งการช่วยเหลือสังคมส่วนรวม ลักษณะของอาสาสมัครนั้นมีทั้งเป็นงานที่มีความท้าทาย เป็นงานจุดประกายความเข้มแข็งแก่สังคม และเป็นงานที่ผู้ทำมีอิสระโดยไม่มีข้อผูกมัดที่เป็นทางการ ส่วนลักษณะของคนที่อาสาสมัคร คือ เป็นผู้ที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข เป็นผู้มีความเสียสละ เป็นผู้มีความรับผิดชอบ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในงานที่ทำ ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี เป็นผู้รู้จักควบคุมอารมณ์ เป็นผู้ที่มีความกล้าแสดงออก และเป็นผู้ที่มีทักษะด้านการสื่อสาร จากความหมาย และลักษณะของอาสาสมัครนี้ทำให้อาสาสมัครดวงตามืดรับรู้ว่าการเป็นอาสาสมัครเป็นพฤติกรรมที่สังคมปรารถนา และเป็นช่องทางหนึ่งที่จะได้แสดงความรู้ความสามารถให้คนในสังคมได้รับรู้ชีวิตของผู้มีดวงตามืด

นอกจากนี้ จากเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครทั้งเงื่อนไขส่วนบุคคล เช่น ความพร้อมในการให้ผู้อื่น การมีใจรักในการเป็นผู้ให้ ความต้องการการยอมรับจากคนในสังคม เป็นต้น และเงื่อนไขจากสังคมสภาพแวดล้อม เช่น สภาพแวดล้อมจากครอบครัว สภาพแวดล้อมจากโรงเรียน การได้รับแรงสนับสนุนจากสังคม เป็นต้น ทำให้อาสาสมัครกล้าที่จะแสดงความสามารถของตนเองออกมา โดยเริ่มต้นจากการมีจิตใจอยากช่วยเหลือก่อนแล้วจึงเกิดพฤติกรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลออกมา

จากประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดทั้งประสบการณ์ก่อนการเป็นอาสาสมัคร ประสบการณ์ขณะเป็นอาสาสมัคร การให้ความหมายและลักษณะของอาสาสมัคร และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนี้ทำให้ค้นพบแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่แปรเปลี่ยนไปตามบริบทและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง คือ **การเห็นคุณค่าในตนเอง** โดยสามารถแบ่งช่วงของการนำไปสู่การเห็นคุณค่าในตนเองได้ 3 ช่วงด้วยกัน ได้แก่ ช่วงการเห็นคุณค่าในตนเองน้อยหรือไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลย ช่วงการก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเองและเห็นคุณค่าในตนเอง และช่วงการพัฒนาสู่การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง ซึ่งจะได้นำเสนอรายละเอียดแต่ละช่วง ดังนี้

1. ช่วงของการเห็นคุณค่าในตนเองน้อยหรือไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลย

การเห็นคุณค่าในตนเองน้อยหรือไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลยเป็นการที่อาสาสมัคร ดวงตามืดเกิดความคิด ความเชื่อ และความรู้สึกต่อตนเองในทางลบ ได้แก่ เกิดความรู้สึกสิ้นหวังในชีวิต เกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ และเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นภาระของสังคม ซึ่งเป็นความรู้สึกที่มาจากทั้งมุมมองของตนเอง และเกิดจากมุมมองของผู้อื่น จนกระทั่งทำให้อาสาสมัครเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองน้อยหรือบางคนไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลย ช่วงของการเกิดความรู้สึก ความคิด ความเชื่อดังกล่าวนี้อยู่ในช่วงชีวิตก่อนที่จะเข้ามาเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ก่อนมาเป็น

อาสาสมัครผู้ที่มีดวงตามืดถูกประทับตราความแปลกแยกทั้งที่เป็นมุมมองจากคนในสังคมและจากมุมมองของตนเอง สำหรับลักษณะของความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในโชคชะตาของตนเองที่ต้องเกิดมาเป็นผู้มีดวงตามืด เป็นความรู้สึกถึงการมีปมด้อยในใจว่าทำไมตนเองไม่เหมือนบุคคลอื่น ทั้งลักษณะทางกายภาพและการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจนี้เป็นความรู้สึกของทั้งอาสาสมัครที่มีดวงตามืดตั้งแต่กำเนิดและอาสาสมัครที่มีดวงตามืดภายหลัง โดยเป็นความน้อยเนื้อต่ำใจในชีวิตและโชคชะตาของตนเองมากกว่าการกล่าวโทษผู้อื่น

“มีบ้างที่รู้สึกว่าเป็นปมในใจว่าทำไมเราถึงไม่เหมือนคนอื่น อยากทำอะไรที่เราอยากจะทำทำไมเราถึงทำไม่ได้ ช่วยที่บ้านทำโน่นทำนี่ แต่เรากลับทำได้ ก็เป็นปมในใจเราเหมือนกัน” (มะนาว)

“บางอย่างที่เราเห็นเพื่อนทำแล้วเราทำไม่ได้ มันก็รู้สึกน้อยใจ” (มะเฟือง)

นอกจากนี้อาสาสมัครยังแสดงออกถึงการเป็นคุณค่าในตนเองน้อยหรือไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลยในลักษณะของความรู้สึกสิ้นหวังในชีวิต แม้อาสาสมัครส่วนใหญ่เป็นผู้มีดวงตามืดตั้งแต่กำเนิดและสามารถปรับตัวยอมรับตนเองได้ค่อนข้างมากในปัจจุบัน แต่ความรู้สึกแรกที่รับรู้ว่าตนเองมองไม่เห็นทั้งผู้มีดวงตามืดตั้งแต่กำเนิดและผู้มีดวงตามืดภายหลังคือความรู้สึกสิ้นหวังในชีวิต การที่ต้องกลายเป็นผู้มองไม่เห็น ซึ่งไม่เพียงแต่ดวงตาเท่านั้นที่มีตบอดแต่ในช่วงแรกหรือบางช่วงชีวิตก่อนการเข้ามาเป็นอาสาสมัคร ความรู้สึกของผู้มีดวงตามืดก็มีติดตามไปด้วย ด้วยเกิดความรู้สึกสิ้นหวังในชีวิต ไม่รู้ว่าชีวิตต้องทำยังไงต่อไป จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไร ชีวิตไม่มีเป้าหมายและเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่สามารถออกสู่สังคมได้ต้องเก็บตัวอยู่แต่ในบ้าน

“ความรู้สึกแรกที่เข้ามาคือไม่อยากจะอยู่ เราไม่รู้จะอยู่ได้ยังไง” (มะม่วง)

“ตอนแรกผมคิดลบเลยว่า ทำอะไรไม่ได้หรอกนอกจากอยู่บ้าน” (มะเฟือง)

ความรู้สึกว่าตนเองเป็นภาระของสังคมก็เป็นอีกลักษณะหนึ่งของการเห็นคุณค่าในตนเองน้อยหรือไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลยของอาสาสมัครดวงตามืด นอกจากความน้อยเนื้อต่ำใจ ความสิ้นหวังในชีวิต อาสาสมัครยังเกิดความรู้สึกว่าการเป็นผู้มีดวงตามืดเป็นภาระของสังคม ทั้งนี้มาจากการถูกมองจากสังคมและการมองตนเองของอาสาสมัคร การที่สังคมมองด้วยความเวทนา สงสาร รวมถึงการปฏิบัติต่อผู้มีดวงมืดด้วยความไม่เข้าใจ ทั้งด้วยคำพูดและการกระทำ เช่น ไม่อยากให้ผู้มีดวงตามืดทำอะไรด้วยตนเองเพราะคิดว่าทำไม่ได้ ดูถูกว่าผู้มีดวงตามืดต้องอยู่เพียงในบ้าน หากออกมาข้างนอกจะเป็นภาระแก่สังคมที่ต้องช่วยเหลือดูแล การปฏิบัติที่แสดงออกถึงความ

รำคาญใจที่ต้องช่วยเหลือผู้มืดดวงตามืด เป็นต้น ทำให้อาสาสมัครเกิดความรู้สึกว่าตนเองกลายเป็นภาระแก่สังคม จนเกิดความรู้สึกไม่อยากจะออกสู่สังคมภายนอกและไม่กล้าใช้ชีวิตร่วมกับคนทั่วไป

“เราไม่อยากจะเป็ภาระ งานเขาก็ล้าให้ ผมก็พยายามที่จะทำเองนะ เขาไม่อยู่กินเอง เอาไปล้างเอง” (มะม่วง)

“เขามองเราด้วยความเวทนา ความสงสาร เวทนาอย่างเช่น นำสงสารนะอะ แล้วออกมาทำไม” (มะปราง)

“คนตาบอดทำอะไรไม่ได้หรอก ต้องอยู่บ้าน อยู่กับครอบครัว ต้องมีครอบครัวดูแลเท่านั้น” (มะขาม)

จะเห็นได้ว่าช่วงของการเห็นคุณค่าในตนเองน้อยหรือไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลยเป็นช่วงชีวิตก่อนที่ผู้มืดดวงตามืดจะเข้าสู่การเป็นอาสาสมัครตั้งแต่เริ่มแรกที่รับรู้ว่ามีดวงตามืด การถูกมองจากสังคม รวมถึงมุมมองที่มีต่อตนเองเกี่ยวกับการมืดดวงตามืดว่าเป็นปมด้อยในชีวิต ซึ่งแสดงออกมาในลักษณะของความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ ความรู้สึกสิ้นหวังในชีวิต และความรู้สึกว่าตนเองเป็นภาระของสังคม จากที่เห็นคุณค่าในตนเองน้อยจนหรือบางคนไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลย ได้ส่งผลต่อการก่อเกิดเป็นอุดมการณ์ที่จะแสดงความสามารถและถ่ายทอดชีวิตของตนเองให้แก่สังคมรับรู้ เกิดการขวนขวายหาช่องทางในการทำตามอุดมการณ์ เมื่อมีงานที่ผู้มืดดวงตามืดสามารถทำได้และตรงกับความสามารถพิเศษของตนเองนั่นคือการเป็นผู้นำทางในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดเพื่อพาผู้เข้าชมที่เป็นคนสายตาดำได้เรียนรู้และสัมผัสกับชีวิตการมืดดวงตามืด อาสาสมัครก็ไม่รอช้าที่จะเข้ามาแสดงความสามารถ เมื่อได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครแล้วได้เรียนรู้ฝึกฝนประสบการณ์ ทำให้เกิดพัฒนาการการเห็นคุณค่าในตนเองที่เพิ่มขึ้น ในช่วงนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นช่วงของการก่อรูปของการเห็นคุณค่าในตนเอง จนเกิดเป็นการเห็นคุณค่าในตนเองในที่สุด

2. ช่วงของการเห็นคุณค่าในตนเอง

ช่วงการเห็นคุณค่าในตนเองนี้อาสาสมัครเริ่มจาก *การก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเอง* ซึ่งพิจารณาจากลักษณะของความกล้าแสดงออก ความมั่นใจในบุคลิกภาพของตนเอง ความภาคภูมิใจในความสำเร็จของงาน และการเกิดพฤติกรรมอาสา หลังจากที้อาสาสมัครดวงตามืดผ่านช่วงชีวิตของการเห็นคุณค่าในตนเองน้อยหรือไม่เห็นคุณค่าในตนเองมาแล้ว จนกลายเป็นอุดมการณ์ที่ต้องการให้คนในสังคมนวมถึงความสามารถทั้งในเรื่องการทำงาน การใช้ชีวิต รวมไปถึงการทำประโยชน์เพื่อสังคม จนกระทั่งผู้มืดดวงตามืดได้ก้าวเข้าสู่การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดอันเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้สังคมยอมรับด้วยการเป็นผู้ทำประโยชน์เพื่อสังคม และยังสามารถ

ความสามารถของตนเองอีกด้วย เพราะเป็นการอาสาสมัครให้ความรู้ และถ่ายทอดประสบการณ์แก่ผู้เข้าชมในนิทรรศการ ในช่วงนี้อาสาสมัครจะเริ่มเห็นคุณค่าในตนเองจากประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการ จากการได้ใช้ความรู้ ความสามารถ รวมถึงประสบการณ์ชีวิต ถ่ายทอดไปยังผู้อื่น รวมถึงผลตอบรับที่ได้กลับมาจากผู้เข้าชมก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเองแก่อาสาสมัครดวงตามีตด้วยเช่นกัน ช่วงของการก่อรูปการเป็นอาสาสมัครนี้อาสาสมัครจะเริ่มมีลักษณะของการกล้าแสดงออก ซึ่งสะท้อนมาจากความกล้าที่จะเป็นผู้นำทางแก่คนสายตาดำดีที่มีหลากหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้บริหารระดับสูง กลุ่มนักเรียน นิสิต นักศึกษา กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ รวมไปถึงชาวต่างชาติ การที่อาสาสมัครที่คิดว่าตนเองเป็นผู้มีความแตกต่างจากคนในสังคม มีความแปลกแยก กล้าที่จะนำบุคคลเหล่านี้ชมนิทรรศการแสดงให้เห็นถึงเขาเริ่มมีความกล้าแสดงออก กล้าเปิดเผยตนเองต่อสาธารณชนมากขึ้น รวมถึงความกล้าให้ความรู้และแนะนำแก่ผู้เข้าชมด้วย

“ผู้เข้าชมบางคนเป็นผู้บริหารระดับสูง บางคนเขาไม่รู้เลยว่าคนตาบอดทำอะไรได้บ้าง เราได้มีโอกาสบอก ได้พูดได้คุย ว่าเรามีความสามารถทำอะไรได้บ้าง มีศักยภาพอะไรบ้าง” (มะม่วง)

“ผมจะดูแขกก่อนว่าแขกเข้ามาเป็นใคร มีลักษณะยังไง แล้วเขาสนใจขนาดไหน อ้อคนนี้เป็นแบบนี้ต้องมาทางนี้ คนนี้วิชาการหน่อยต้องอธิบายแบบวิชาการ” (มะไฟ)

“เมื่อก่อนอาจจะไม่ค่อยกล้าพูดเยอะเท่าไร มาแรก ๆ มาเจอผู้เข้าชมจะพูดน้อย แรก ๆ เขาบอกว่าพีเจียบเนอะ ต่อมาก็ได้ปรับได้พูด ได้คุยกับผู้เข้าชมมากขึ้น เพราะงานบริการผมจะไม่ค่อยเก่ง ทำให้ผมฝึกทักษะ” (มะเฟือง)

ช่วงการก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเองยังพิจารณาได้จากการที่อาสาสมัครมีความมั่นใจในบุคลิกภาพของตนเองมากขึ้น ไม่ว่าจะมาจากการได้เรียนรู้ฝึกฝนจากมาสเตอร์ไกด์ เรียนรู้จากประสบการณ์การนำชมของตนเอง แต่การที่อาสาสมัครดวงตามีตเกิดความมั่นใจในบุคลิกภาพของตนเองมากขึ้นเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการเริ่มก่อรูปของการเห็นคุณค่าในตนเอง เพราะเมื่ออาสาสมัครเริ่มเห็นว่าตนเองมีคุณค่าก็จะเริ่มพัฒนาบุคลิกภาพให้สามารถเป็นผู้นำทางและถ่ายทอดประสบการณ์แก่ผู้เข้าชมได้รับทั้งความรู้และความประทับใจ

“เป็นคนที่ว่าสนุก แล้วก็เอนเตอร์เทนเขา แล้วเป็นคนที่ยิ้มแย้มกับผู้เข้าชมด้วย เพราะบางอย่าง อ่า น้ำเสียงผู้เข้าชมรู้ว่าเรา ถึงเขาจะไม่เห็นแต่เขาอาจจะรู้ได้ น้ำ คำพูดจาไพเราะด้วย” (มะเฟือง)

“ผมเนี่ย 10 ปีจะเริ่มล้มตัว บางทีพูดไม่ได้ยืนก็จะตะแคงหูหา วิธียืนพูดก็จะหันไปหันมา ก้มหน้า ก็จะพยายามฝึกตนเองไม่ให้เรากลายเป็นคนตาบอดโดยสมบูรณ์แบบ” (มะม่วง)

อาสาสมัครดวงตามืดที่เริ่มก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเองนั้นจะมีลักษณะภาคภูมิใจในความสำเร็จของงาน เป็นความภาคภูมิใจเมื่อตนเองได้กระทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นหรือเป็นผู้นำทางแล้วประสบความสำเร็จตามเป้าประสงค์ที่คาดไว้ รวมไปถึงการได้รับการยกย่อง ชมเชย และการสะท้อนความรู้สึกจากผู้เข้าชม เช่น เกิดความสุขใจเมื่อได้บอกเล่าประสบการณ์ชีวิตแก่ผู้เข้าชม ได้รับคำชื่นชมจากผู้เข้าชม สามารถสร้างกำลังใจแก่ผู้เข้าชมจากประสบการณ์ชีวิตของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในงานอาสาสมัครในนิทรรศการเพราะเป็นงานสำหรับผู้มีดวงตามืดโดยแท้จริง เป็นต้น

“เขาบอกผมว่าผมจะจำพี่ไปตลอดพี่คือครูคนแรกของผม สอนไม่ทำให้เขา เขาไม่ล้มเรา” (มะม่วง)

“บางคนก็บอกว่าจากที่เขาเคยคิดท้อเขามาเจอเราทำแบบนี้ได้ต่อไปเขาจะไม่ท้อ เหมือนกับเราเป็นกำลังใจให้เขาได้ดูเป็นรูปแบบเหมือนกัน” (มะขาม)

“คนที่เข้ามาในนิทรรศการนะครับ เขามองไม่เห็นแต่เราเนี่ย เหมือนคนมองเห็นอยู่ในนิทรรศการ เราเนี่ยเป็นเสียงที่จะบอกกล่าวให้เขาทำอะไรได้ถูก เหมือนว่าเสียงของเราเนี่ยเอ้อ ไปช่วยให้เขาได้ชมนิทรรศการได้ครบ ครบทุกรูปแบบ ถ้าเกิดขาดเสียงของเราไปเหมือนกันเขาก็เดินในนิทรรศการเราไม่ได้” (มะเฟือง)

การมีพฤติกรรมอาสาเป็นอีกลักษณะประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าอาสาสมัครดวงตามืดเริ่มก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเอง จากประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดทำให้อาสาสมัครเกิดความรู้สึกเริ่มเห็นถึงคุณค่าของตนเอง และเห็นว่าพฤติกรรมอาสาเป็นสิ่งที่สังคมปรารถนา และจากประสบการณ์การได้เป็นผู้นำทางในนิทรรศการทำให้อาสาสมัครค่อย ๆ หล่อหลอมการมีพฤติกรรมอาสาแก่ตนเอง ทั้งจากการเห็นความเดือดร้อนของผู้อื่น จากการได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์จากทั้งผู้เข้าชมและเพื่อนอาสาสมัครด้วยกันเอง

“คนนำทางจะต้องมีความคิดที่จะดูแลคนอื่น เป็นคนเสียสละ หรือว่ายอมเหนื่อย ชอบที่จะช่วยเหลือคนอื่น ชอบที่จะให้” (มะนาว)

“ถ้าเกิดคนใดคนหนึ่งหายไป เพราะว่าคนทุกคนนะที่อยู่ที่นี่ก็มีความสำคัญเหมือนกันหมด อาสาสมัครทุกคนทุกตำแหน่งทุกหน้าที่ มีความสำคัญ ถ้าเกิดขาดคนใดคนหนึ่งไปบางที่งานก็

แบบว่าอาจจะเดินไม่ต่อ เราคิดถึงเพื่อนของเราด้วย เออว่าจะเหนื่อยหรือเปล่า หรือว่าผู้เข้าชมที่เข้ามาเราอาจจะได้วันน้อยลง (หัวเราะ) เขารอบนาน” (มะเฟื่อง)

การเห็นคุณค่าในตนเอง

จากการก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเอง เมื่อได้ทำหน้าที่อาสาสมัครสักกระยะหนึ่ง อาสาสมัครจะเริ่มเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งจะมีความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ เจตคติต่อตนเองที่มั่นคงมากกว่าในช่วงของการก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเอง แต่ก็ยังมีการเปลี่ยนแปลงตามบริบทหรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปในบางครั้งบางคราว ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองนี้อาสาสมัครดวงตามืดสะท้อนออกมาในลักษณะของการไม่ดูถูกตนเอง และความภาคภูมิใจในตนเองที่ค่อนข้างมั่นคงถาวร เมื่ออาสาสมัครผ่านช่วงของการก่อรูปการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองแล้ว จะเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยอาสาสมัครจะเกิดความรู้สึก “**ไม่ดูถูกตนเอง**” กล่าวคือจากที่เคยคิดน้อยเนื้อต่ำใจในโชคชะตา ในความสามารถของตนเองประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดได้หล่อหลอมให้อาสาสมัครเห็นความสามารถของตนเองจนกระทั่งไม่ดูถูกตนเอง ทั้งในเรื่องของความรู้ ความสามารถ การใช้ชีวิต รวมถึงไม่ดูถูกในความโชคร้ายของตนเองที่ต้องกลายเป็นผู้มีดวงตามืด เห็นว่าตนเองก็เป็นบุคคลทั่วไปและเป็นสมาชิกหนึ่งของสังคมเช่นผู้อื่นและพยายามที่จะทำให้ผู้อื่นได้เห็นในความสามารถนั้น ๆ ที่ตนเองมี

“เราก็พยายามที่จะย้อนทำให้เขาเห็นเพื่อที่จะยอมรับ ทำให้สังคมได้เห็นและยอมรับในตัวคนพิการ ไม่ว่าจะเป็นคนตาบอดหรือคนพิการด้านอื่น ๆ ต้องแสดงศักยภาพออกมาก่อน” (มะพร้าว)

“ดีก็คือเรารู้สึกได้ว่าตัวเราเป็นอย่างนี้เราก็ยัง คือสังคมมองว่าเรามีค่าและยังได้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้สึกอันนี้ให้กับคนปกติได้รับรู้” (มะขาม)

“คือเราก็ไม่ได้แตกต่างอะไรจากพวกคุณเลยเพียงแต่เราแค่มองไม่เห็นก็แค่นั้นเอง อย่างอื่นเราก็ทำได้เกือบหมดเท่าพวกคุณ แต่เราก็พยายามที่จะช่วยเหลือตัวเองให้ได้มากที่สุด เราก็ไม่อยากจะจะเป็นภาระของสังคม ทำให้เราเห็นคุณค่าของตนเองมากขึ้นคะ” (มะปราง)

การเห็นคุณค่าในตนเองที่อาสาสมัครดวงตามืดแสดงออกมาให้เห็นในอีกลักษณะหนึ่งคือ ความภาคภูมิใจในตนเองที่ค่อนข้างมั่นคงถาวร เป็นความรู้สึกของการเห็นคุณค่าในตนเองที่มีความลึกซึ้งมากกว่าในช่วงของการก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเอง ที่ในช่วงนั้นอาสาสมัครจะรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองก็ต่อเมื่อได้กระทำงานสำเร็จตามที่คาดหมาย การได้รับคำยกย่องชมเชยจากผู้เข้าชม เป็นต้น แต่การเห็นคุณค่าในตนเองนี้ความภาคภูมิใจที่เกิดขึ้นมีระดับที่ลึกซึ้งมากกว่าเฉพาะ

ความสำเร็จของงาน เป็นความภาคภูมิใจที่คงอยู่นานกว่า แต่ก็ยังคงสามารถเปลี่ยนแปลง เพิ่มลดได้ตามสถานการณ์ที่กระทบได้เช่นกัน เช่น เกิดความสุขใจเมื่อเห็นผู้รับได้รับประโยชน์จนกระทั่งกลายเป็นภาคภูมิใจ เกิดความภาคภูมิใจในชีวิตของตนเองที่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และได้สร้างคุณประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นต้น แต่ทั้งนี้ความภาคภูมิใจนี้ก็ยังมี การเปรียบเทียบกับผู้อื่น เช่น ภาคภูมิใจในผลการเรียนของตนเองโดยมีการเปรียบเทียบกับน้องที่มีดวงตาปกติ แต่การเปรียบเทียบกับนี้ไม่ใช่ดาร์อิจนาริษา หรือเพื่อให้ตนเองดูโดดเด่นกว่า แต่เป็นการเปรียบเทียบกับเพื่อตอกย้ำในความสามารถของตนเอง

“มันรู้สึกดี มันบอกไม่ถูกกับความรู้สึกนี้ครับ รู้สึกดี รู้สึกปลื้ม รู้สึกมีความสุขกับสิ่งที่เราทำได้ทำออกไป นี่คือนงานอาสาสมัครสำหรับผมแล้วครับ” (มะม่วง)

“ก็รู้สึกมีความสุขที่เราได้ให้คนอื่น คือการที่เราได้เป็นผู้รับ รับของหรืออะไรนะคะ เราพอใจ เราจะมีความรู้สึกพอใจคะ แต่ถ้าเราได้เป็นผู้ให้ (พูดเน้นคำ) เราจะมีความรู้สึกภูมิใจ” (มะนาว)

“เราได้แค่นี้เราก็น่าจะภูมิใจในตัวเรา บางทีน้องชายผมมองเห็นแท้ๆ ยังได้เกรตน้อยกว่าผมเลย” (มะเฟือง)

จะเห็นได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเองในทัศนะของผู้มีดวงตามืดนั้นพิจารณาได้สองระดับ คือ ช่วงของการก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นช่วงต้นของการได้เข้ามาทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามืด ซึ่งแสดงออกในลักษณะของพฤติกรรมความกล้าแสดงออก มีความมั่นใจในบุคลิกภาพ เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง และการมีพฤติกรรมอาสา จนกระทั่งเมื่อได้มีประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครได้ระยะหนึ่งก็เกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ที่เป็นความรู้สึกที่มีความลึกซึ้งมากกว่า ช่วงของการก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งแสดงออกในลักษณะของการไม่ดูถูกตนเองและความภาคภูมิใจในตนเองที่ค่อนข้างมั่นคงถาวร แต่อย่างไรก็ตามช่วงของการเห็นคุณค่าในตนเองนี้เป็นความรู้สึก เป็นการรับรู้สถานภาพ บทบาท และคุณค่าในด้านต่าง ๆ แล้วประเมินมาเป็นคุณค่าในตนเอง และมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยตามบริบทหรือสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง เช่น หากไม่ได้รับคำชื่นชมจากผู้เข้าชมความรู้สึกภาคภูมิใจในความสำเร็จของงาน หรือภาคภูมิใจในบทบาทของอาสาสมัครของตนเองอาจลดลง เป็นต้น แต่การเห็นคุณค่าในตนเองของอาสาสมัครดวงตามืดนี้เมื่อเริ่มมีความมั่นคงมากขึ้นจากประสบการณ์ จากการเรียนรู้ทั้งในนิทรรศการและบริบทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาสาสมัครจะเริ่มพัฒนาไปสู่การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง (Authentic Self-Esteem) อันเป็นแก่นประสบการณ์ของกรเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนั่นเอง

3. การพัฒนาสู่การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง (Authentic Self-esteem)

อาสาสมัครดวงตามืดเมื่อเข้ามาเป็นอาสาสมัครได้ระยะเวลาหนึ่งหลังจากที่ผ่านการเห็นคุณค่าในตนเองน้อยหรือไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลย เกิดการก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเอง เกิดการพัฒนาไปสู่การเห็นคุณค่าในตนเอง จนกระทั่งมีแนวโน้มที่จะพัฒนาสู่การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง และอาจเกิดเป็นความรู้สึกของ การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง ในที่สุด ความคิด ความเชื่อต่าง ๆ ที่เคยทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองมีการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์หรือบริบทที่เปลี่ยนไป เมื่ออาสาสมัครได้ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ จากการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ความรู้สึกเหล่านั้นค่อย ๆ มีความมั่นคง โดยการพัฒนาสู่การเห็นคุณค่าแท้ในตนเองของอาสาสมัครดวงตามืดปรากฏในลักษณะ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) มีความเคารพตนเอง 2) ความเชื่อมั่นในตนเอง

1) มีความเคารพตนเอง เป็นลักษณะที่อาสาสมัครดวงตามืดมีความเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเองและยืนยันในสิทธิของตนเองที่จะใช้ชีวิตอย่างมีความสุข การเคารพตนเองจากการบอกเล่าของอาสาสมัครดวงตามืดเป็นการเคารพตนเองที่ไม่แปรเปลี่ยนตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ไม่ว่าจะอาสาสมัครดวงตามืดจะอยู่ในสถานการณ์ใดก็ตามก็ยังคงความรู้สึกของการเชื่อมั่นในความสามารถในการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งอาสาสมัครดวงตามืดสะท้อนออกมาในหลากหลายมุมมอง ความเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเองในการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขจากประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนี้สามารถพิจารณาจากการที่อาสาสมัครมีความเชื่อมั่นในความสามารถในการเป็นผู้ให้ความรู้และประสบการณ์แก่ผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นความสุขที่เกิดจากการได้ให้และเชื่อมั่นว่าตนเองยังคงสามารถให้ผู้อื่นได้ไม่ว่าจะอยู่ในบริบทใดก็ตาม

“เราก็ช่วยเท่าที่เราสามารถทำได้ เรามีความสุขกับการที่ได้เป็นคนให้ ผมคิดว่าจะหวงทำไม่กับความรู้นั้นที่ให้ความรู้เราให้ไปมันก็ไม่ได้หมด มีความสุขที่ได้มีโอกาสให้กำลังใจผู้อื่น มีบางคนที่เขารู้สึกท้อ เขารู้สึกผิดหวัง เสียใจ เข้ามาเจอเรา ได้ฟังสิ่งที่เราพูด ได้ฟังประวัติเราเขามีกำลังใจมากขึ้น” (มะม่วง)

ความเชื่อมั่นในความรู้ ความสามารถและศักยภาพของอาสาสมัครดวงตามืดจากการสั่งสมประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร ก่อให้เกิดความเคารพตนเองที่มั่นคงถาวร ไม่ว่าจะอาสาสมัครจะอยู่ที่ใดหากมีโอกาสได้ช่วยเหลือคนอื่นก็ยังเชื่อว่าตนเองจะสามารถทำได้ ซึ่งจากคำถามที่ผู้วิจัยได้ถามเกี่ยวกับการจินตนาการถึงการเป็นอาสาสมัครในบริบทอื่นที่ไม่ใช่ในนิทรรศการบทรียนแห่งความมืด และอาจไม่ใช้การเป็นอาสาสมัครในลักษณะของการให้ความรู้ อาสาสมัครดวงตามืดทุกคนมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าตนเองก็ยังคงอยากทำอยู่หากมีโอกาส และยังคงเชื่อว่าตนเองยังมีศักยภาพที่จะช่วยเหลือสังคมได้

“ทำให้เราอยากช่วยเหลือคนอื่นมากขึ้นนะ สำหรับพี่ๆ อยากช่วยนะไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนอะไรที่เราช่วยได้ พี่มีความรู้สึกว่าการได้ช่วยคนอื่นมันได้บุญ” (มะยม)

จากที่เคยรู้สึกว่าการเป็นผู้มีดวงตามืดเป็นปกติ และเกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ รู้สึกเป็นภาระแก่สังคมจนกระทั่งไม่ยอมออกมาใช้ชีวิตในสังคม เกิดความรู้สึกไม่ยอมเปิดเผยตนเองต่อสังคม แต่เมื่ออาสาสมัครก้าวผ่านจุดของการเห็นคุณค่าในตนเองน้อยหรือไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลย เข้าสู่การก่อรูปและเห็นคุณค่าในตนเอง จนกระทั่งเข้าสู่การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง ความรู้สึกของการไม่ยอมเปิดเผยตนเองนั้นจะหายไป กลายเป็นเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเองและกล้าที่จะบอกเล่าเรื่องราวชีวิตของตนเองด้วยความยินดี และมีความสุข

“ข้างนอกที่เราดำเนินชีวิต เราสามารถบอกเขาว่าถามได้เลย บางคนเวลาเขาถามจะกลัวความรู้สึกของคนตาบอดสำหรับเรารู้แล้วว่าคือคำถามที่เขาอยากรู้ ก็จะบอกว่าถามได้เลย” (มะไฟ)

“พี่รู้สึกว่าคำพูดตรงนี้พี่รู้สึกว่าโมโหเหมือนกัน แต่ตอนหลังเราก็เข้าใจเขา สงสารเขามากกว่า เราเข้าใจว่าแต่ละคนอยู่ในบริบทที่ต่างกัน อยู่ในครอบครัวที่ไม่เหมือนกัน ถูกเลี้ยงมาก็ไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นจะให้มาเหมือนกันเลยก็ไม่ได้... ถ้าพี่มองเห็นพี่จะช่วยเหลือคนพิการ คนที่เขามองไม่เห็น หรือคนพิการที่เขามองไม่เห็น ถ้ามีโอกาสเราก็ต้องไปช่วยเหลือคนเหล่านั้น อย่างพี่ก็อาจจะไปอ่านหนังสือให้กับคนตาบอดเขาฟัง” (มะปราง)

2) ความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นความเชื่อมั่นในการคิด เลือกลงตัดสินใจ และรู้ว่าจะแก้ไขความผิดพลาดอย่างไร เรียนรู้เกี่ยวกับความจริงของสิ่งที่เกิดขึ้นของอาสาสมัครดวงตามืด ความเชื่อมั่นในตนเองที่สะท้อนถึงการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองของอาสาสมัครดวงตามืดนี้เกิดจากประสบการณ์ของอาสาสมัครที่ได้สั่งสมและเรียนรู้จากการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด จนก่อเกิดเป็นความเชื่อมั่นในตนเองที่ไม่แปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนไป ซึ่งอาสาสมัครดวงตามืดได้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมั่นในตนเองทั้งในบริบทของนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดและบริบทอื่น ๆ เช่น อาสาสมัครมีความเชื่อมั่นในการตัดสินใจแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างอาสาสมัครด้วยกันเอง เรียนรู้ที่จะหาทางออกด้วยตนเอง การตัดสินใจที่จะนำผู้เข้าชมออกหรือไม่เมื่ออยู่ในรอบที่ตนเองต้องเป็นผู้นำทาง ยอมรับเมื่อตนเองกระทำผิดและรู้จักที่จะกล่าวขอโทษผู้อื่น เป็นต้น

“จะเป็นการพูดคุยกันมากกว่า เพราะปัญหาจากผู้เข้าชมบ้าง จากไกด์กันเองบ้าง จากผู้เข้าชมบางที่ทำลายข้าวของในนิทรรศการ ช่วยประสานงานในเรื่องของการเอาออก ตัดสินใจว่าแค่ไหนสมควรให้ออก บางทีไกด์มีปัญหาตัวเอง ทะเลาะกันก็ต้องเคลียร์ จะให้จบตั้งแต่ผมเลย” (มะม่วง)

“เราชวนคนที่โบสถ์มาทำ ร้องเพลงที่โรงพยาบาล ที่เรารวมกลุ่มกันล้วนมีประสบการณ์ทางด้านดนตรี ผมเรียนด้วย ทำงานไปด้วย เป็นการพัฒนาความรู้ของเรา ยิ่งเรานำกับคนที่ยาก ๆ มากขึ้นคือทำให้เราแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ตัว” (มะไฟ)

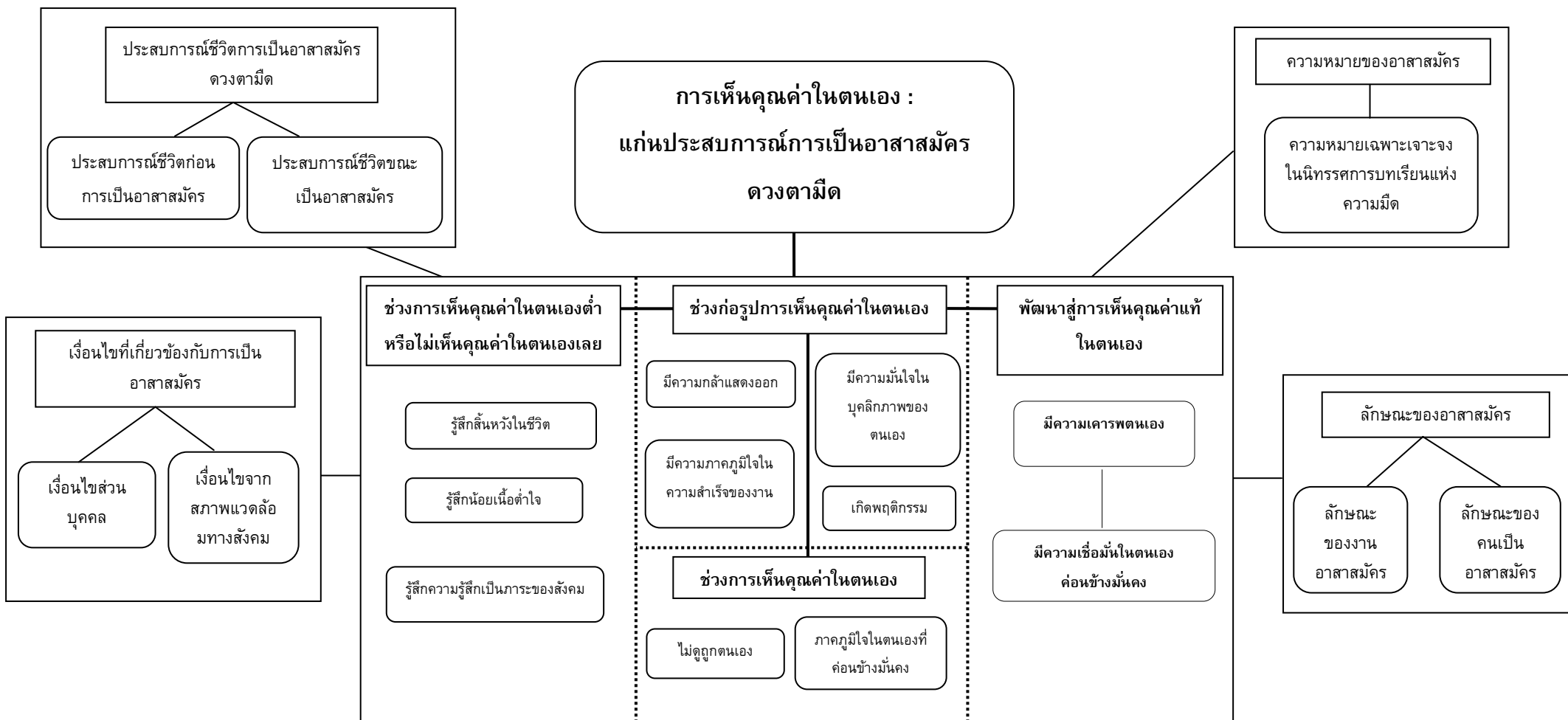
ความเชื่อมั่นในตนเองอันเป็นลักษณะของการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองนี้เป็นความเชื่อมั่นของอาสาสมัครดวงตามีตในการกล้าคิด กล้าตัดสินใจ เรียนรู้และเผชิญกับความเป็นจริงในการเป็นผู้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น อันเป็นแก่นประสบการณ์ร่วมกันที่มีอยู่ในตัวอาสาสมัครดวงตามีตทุกคนอาสาสมัครได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นในตนเองที่เกี่ยวข้องกับการกล้าคิด กล้าตัดสินใจ และเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือผู้อื่นโดยหากมั่นใจไม่ได้ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครดวงตามีตในนิทรรศการแล้วก็ยังคงตัดสินใจทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นการช่วยเหลือสังคม

“เราได้ประสบการณ์ ได้ไปเจออะไรใหม่ ๆ ดีกว่าอยู่เฉย ๆ แล้วเราไม่รู้โลกภายนอกไม่รู้อะไรเลย อยากไปดูว่าโลกภายนอกเขาทำอะไรกัน เขามีความคิดยังไงเมื่อเจอคนตาบอดอย่างนี้ นะคะ” (มะปราง)

“ของพี่ไม่มีปัญหาพี่มีงานรองรับอยู่แล้ว ก็คือหวดแล้วก็ขายล็อตเตอรี่ ถ้าเป็นลักษณะที่พี่ทำได้พี่ก็ต้องทำ ต้องดูก่อนว่าพี่จะมีความสามารถทำได้ไหม เพราะว่าเรามองไม่เห็นเราก็ต้องยอมรับสภาพ บางอย่างเราทำได้ คนตาบอดจะทำอะไร สำหรับตัวพี่เองคิดว่าไม่ได้ทั้งหมดหรอก” (มะขาม)

จะเห็นได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นประสบการณ์ที่มีร่วมกันของอาสาสมัครดวงตามีต ซึ่งเป็นแก่นประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามีตในครั้งนั้นนั่นเอง และยังมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การเห็นคุณค่าแท้ในตนเองที่อาสาสมัครสะท้อนออกมานั้นประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ลักษณะ คือ การเคารพตนเอง และความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งทั้งสองลักษณะนี้เป็นองค์ประกอบที่เกิดขึ้นร่วมกันที่แสดงถึงการเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง เมื่อพิจารณาถึงแก่นของประสบการณ์ทำให้เห็นว่าก่อนที่อาสาสมัครดวงตามีตจะมีแก่นประสบการณ์ร่วมกันนั้นคือ การเห็นคุณค่าในตนเอง อาสาสมัครได้ผ่านช่วงชีวิตของการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำหรือไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลยในช่วงก่อนการเข้าสู่การเป็นอาสาสมัครดวงตามีต และเริ่มก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเองเมื่อเข้าสู่การเป็นอาสาสมัครดวงตามีต พัฒนาสู่การเห็นคุณค่าในตนเองจนกระทั่งเข้าสู่การพัฒนาสู่การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง เมื่อการเห็นคุณค่าในตนเองนั้นเริ่มมีความมั่นคง ถาวร ซึ่งแก่นประสบการณ์นี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามีตทำให้อาสาสมัครซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกกระทบตราความแปลกแยกจากสังคมเกิดการนำสิ่งที่เป็นปมด้อยเป็นแรงผลักดันให้เกิดการสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สังคม ไม่เพียงแต่เป็นการทำให้

สังคมนั้นเห็นคุณค่าและเกิดการยอมรับในตัวตนของอาสาสมัครดวงตามืดเท่านั้น การได้มีประสบการณ์ในการช่วยเหลือผู้อื่น ทำให้อาสาสมัครเกิดการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองขึ้น ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองนี้จะเป็นแรงผลักดันและส่งเสริมให้อาสาสมัครได้กระทำความดี ๆ แก่สังคมต่อไป เพราะการเห็นคุณค่าในตนเองอันเป็นแก่นประสบการณ์ที่มีร่วมกันจะไม่แปรเปลี่ยนไปตามบริบทที่เปลี่ยนไป ไม่ว่าในอนาคตอาจไม่มีนิทรรศการแห่งนี้แล้ว แต่คุณลักษณะของการเห็นคุณค่าในตนเองยังคงอยู่ในตัวอาสาสมัครดวงตามืดต่อไป เมื่อมีโอกาสเขาก็จะสามารถให้การช่วยเหลือผู้อื่นได้ด้วยมีความสุขและมีความมั่นคงในการช่วยเหลือผู้อื่น ๆ ดังภาพประกอบ 9

ภาพประกอบ 9 แก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ส่วนที่ 4 แนวทางการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามืดอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนาการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดในครั้งนี้เป็น การสะท้อนจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัครดวงตามืด และกลุ่มอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติที่ทำงานร่วมกับอาสาสมัครดวงตามืดที่ได้สะท้อนแนวทางการพัฒนาการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้นำมาเสนอเป็นสองส่วนตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสองกลุ่ม ส่วนแรกเป็นแนวทางการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืดที่มาจากมุมมองของผู้มีดวงตามืด และส่วนที่สองเป็นแนวทางการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืดที่มาจากมุมมองของอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติ ดังจะได้นำเสนอต่อไปนี้

ตอนที่ 4.1 แนวทางการพัฒนาในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืด

แนวทางการพัฒนาจากการบอกเล่าของอาสาสมัครดวงตามืดท่ามกลางสังคมที่เป็นพลวัต การสะท้อนแนวทางการพัฒนานิทรศการของอาสาสมัครดวงตามืดนอกจากจะมาจากประสบการณ์ของการเป็นอาสาสมัคร จากสถานการณ์ที่พบเจอทั้งจากข้อดีข้อเสีย ข้อเสนอแนะจากผู้เข้าชม รวมถึงปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ที่ประสบในขณะที่ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัคร ยังสะท้อนมาจากสถานการณ์ของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งในเรื่องของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง ทำให้การให้มุมมองในการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครอย่างมีประสิทธิภาพนั้นอาสาสมัครได้สะท้อนออกมาให้เห็นในสองส่วนด้วยกัน ได้แก่ การพัฒนาในส่วนของนิทรศการ และการพัฒนาในส่วนของอาสาสมัครดวงตามืด

1) แนวทางการพัฒนานิทรศการ

ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดทำให้เห็นถึงสิ่งที่เป็นจุดเด่นและจุดที่ควรปรับปรุงของนิทรศการ จากการบอกเล่าของอาสาสมัครดวงตามืดแนวทางการพัฒนาในส่วนของนิทรศการนี้มาจากทั้งปัญหา อุปสรรคที่ตนเองพบเจอ และมาจากการเสนอแนะจากผู้เข้าชมในขณะที่น่าชม แนวทางการพัฒนานิทรศการผ่านมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืด สามารถแยกได้เป็นประเด็นดังนี้

1.1) การจำลองพื้นที่ให้สมจริง การสร้างพื้นที่ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด เป็นข้อเสนอแนะหนึ่งที่อาสาสมัครดวงตามืดอยากให้มีการปรับปรุงในนิทรศการเพื่อให้ได้บรรยากาศในการนำชมที่ใกล้เคียงกับสังคมทั่วไปจริง ๆ รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในนิทรศการ หากสิ่งไหนที่สามารถใช้ของจริงได้อยากให้ใช้ของจริงเพื่อให้ผู้เข้าชมได้สัมผัสกับประสบการณ์ที่เทียบเคียงกับสถานการณ์ในชีวิตจริงมากที่สุด

“น่าจะทำให้สมจริงมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นทางด้านห้องนั่งเล่นแยกก็อยากให้มียุโรปการมากขึ้น ส่วนก็อยากให้ถ้าเป็นไปได้ก็เอาหญ้าจริง แต่ถ้าทำแล้วทำให้เกิดความเสียหายก็ไม่ต้อง แต่ทำยังไงก็ได้ให้เหมือนจริงมากที่สุด อยากออกแบบให้ครบวงจรไปเลย ในความคิดของพี่นะ ก็คือเอา

ชีวิตจริงมาเลย ไม่ว่าจะเป็นการเดินขึ้นบันได การลงทางสโลป การเดินข้ามสะพานทำให้มันสูงกว่านี้ขึ้นหน่อย นิดหนึ่ง ทำให้เป็นสะพานจริง หรือในแผนกของกินคือมีของร้อนขึ้นมามากด้วย” (มะปราง)

1.2) ความแปลกใหม่ของนิทรรศการ แม้ผู้เข้าชมที่เข้ามาจะเป็นคนกลุ่มใหม่ แต่หากนิทรรศการมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และหมุนเวียนกิจกรรมในนิทรรศการให้มีความแปลกใหม่อยู่เสมอตามสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้เข้าชมอยากที่จะเข้ามาเรียนรู้ในนิทรรศการมากขึ้น รวมทั้งการเพิ่มเวลาและกิจกรรมที่น่าสนใจในนิทรรศการ เช่น การเล่นเกม การแข่งขันต่าง ๆ ในนิทรรศการ เป็นต้น เพราะเวลาประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที เป็นเวลาที่น้อยไปสำหรับการนำชม

“อยากให้ถ้าเกิดมีอะไรเพิ่มเติมในนิทรรศการได้ก็ดี สิ่งของให้ แบบว่า ให้ได้เรียนรู้ได้มากกว่านี้ แต่ไม่รู้จะระบุอะไรดี ก็อยากให้มันมี เพราะว่าผู้เข้าชมหลายคนก็เคยเสนอผมโดยตรงทาง” (มะเฟือง)

“เรื่องแสงก่อนบางคนบอกมีแสงเข้า ในส่วนของกิจกรรมอยากให้มันมากขึ้น เรื่องระยะเวลาอย่างนี้ผมว่าอาจจะเพิ่มมากขึ้นก็ได้ เนื่องจากคนที่เขามาดูอาจจะรู้สึกว่ามันแคบตัวเอง นิทรรศการสามารถทำกิจกรรมอย่างอื่นได้เยอะแยะ อย่างเช่น การเล่นเกมที่ไม่อันตราย อาจจะหาห้องจุดหนึ่งเป็นเกม เช่น เก้าอี้ดนตรี เพราะเก้าอี้ดนตรีเป็นการสัมผัส มันไม่อันตรายเลย การละลายพฤติกรรม เช่น สมมติว่ามีนักทำ Workshop เรื่อง Acting ขึ้นมา ฝึกการแสดงออก” (มะไฟ)

“พีคิดว่ามีห้องสวน ห้องตลาด แบบนี้ก็โอเค แล้วก็ถ้าอยากจะทำให้มีเพิ่มเติม (คิดสักพัก) จริง ๆ อยากให้มีพวกห้องที่มีการออกกำลังกาย คือให้ลองได้ฝึกการออกมาเต้นรำหรือว่าฝึกโยคะ ฝึกอะไรในความมืด ได้มี Activity อย่างอื่น” (มะนาว)

“บางที่เขาก็มาถามว่าพีมีก็เนีย ผมอยากให้มีอะไร เช่น เสียงเพลงในสวนอะอย่างเงี้ย เออโอเคมันก็เป็นอะไรที่มันน่าสนใจนะ จากที่มีเสียงสัตว์ เสียงนก เสียงน้ำตกอะ เสริมเข้าไปอาจจะมีความเสียงเพลงวิทยุ อ่า มันก็จะได้แบบ เออ มีธรรมชาติมากขึ้น น้องบางคนเขาบอกมาอย่างเงี้ยเลย” (มะเฟือง)

2) แนวทางการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืด

นอกจากแนวทางในการพัฒนานิทรรศการแล้ว อาสาสมัครดวงตามืดยังให้มุมมองเกี่ยวกับการพัฒนาที่ตัวบุคคลนั้นก็คือ แนวทางในการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืดนั่นเอง จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับอาสาสมัครดวงตามืด สิ่งที่อาสาสมัครเห็นว่าควรพัฒนาเกี่ยวกับตัวอาสาสมัคร

เพื่อให้สามารถทำหน้าที่อาสาสมัครได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เข้าชมได้รับประสบการณ์ ได้เรียนรู้ และมีความเข้าใจชีวิตของผู้มีดวงตามืดอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายประการหนึ่งของนิทรรศการ และของอาสาสมัคร สามารถแบ่งได้ 2 ประเด็น ดังนี้

2.1) การส่งเสริมการเป็นผู้นำทางมืออาชีพให้แก่อาสาสมัครดวงตามืด

แม้ว่าอาสาสมัครแต่ละคนจะทำหน้าที่เป็นผู้นำทางหลายรอบ พบเจอกับผู้เข้าชมหลากหลายกลุ่มก็ตาม แต่ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาทักษะในการเป็นผู้นำทางให้มีความเป็นมืออาชีพยิ่งขึ้นไป ไม่ที่จะเป็นเทคนิคการนำชมใหม่ ๆ เทคนิคการพูด การนำชมที่ทำให้ผู้เข้าชมได้รับความรู้ควบคู่กับความสนุกสนาน ที่นอกเหนือจากการนำชมตามที่ได้รับฝึกฝนจากมาสเตอร์ไกด์และประสบการณ์ของอาสาสมัครดวงตามืด เพราะหากมีวิธีการหรือเทคนิคในการนำชมที่หลากหลายจะทำให้ผู้เข้าชมไม่เบื่อหน่ายและได้รับความแปลกใหม่ในการเข้าชมนิทรรศการ ซึ่งผู้เข้าชมหลาย ๆ คนเข้ามาชมนิทรรศการหลายรอบ

“น่าจะเสริมเรื่องของการอบรมต่าง ๆ นะคะ อบรมด้านทักษะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือว่าเทคนิคในการนำชมเพื่อให้มันมีอะไรแปลก ๆ ใหม่ ๆ เพื่อให้สนุกสนานขึ้น อยากให้เขาได้มีส่วนร่วมมากขึ้นในนิทรรศการ ให้เขาได้ทดลองทำอะไรใหม่ ๆ บ้าง มีการเล่นเกมให้ได้ใช้ทักษะออกมาให้เต็มที่ขึ้น” (มะนาว)

2.2) ส่งเสริมทักษะด้านภาษาอังกฤษ นิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดมีผู้เข้าชมที่มีความหลากหลายทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ดังนั้นทักษะหนึ่งที่อาสาสมัครเสนอแนะให้มีการพัฒนาคือการส่งเสริมให้อาสาสมัครสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ เพื่อให้อาสาสมัครทุกคนสามารถนำชมได้กับทุกกลุ่มผู้เข้าชมที่เข้ามา จะช่วยทำให้การถ่ายทอดประสบการณ์ในโลกของผู้มีดวงตามืดได้เข้าสู่ชาวต่างชาติอย่างลึกซึ้งมากขึ้น

“ควรจะฝึกในเรื่องของภาษา ภาษาอังกฤษด้วยครับ ทั้งเรื่องการพูด มุมมองต่าง ๆ ก็คือไกด์แสดงหาสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นกับเราและสามารถอธิบายให้กับคนอื่นได้” (มะไฟ)

“ทางด้านภาษา แบบว่า ก็แบบว่ามีให้ฝึก มีเจ้าหน้าที่ มีครูสอนภาษามาสอนบ้าง สำหรับคนที่ยังไม่เป็น อังกฤษ เพราะว่าบางครั้งมีชาวต่างชาติมายอมรับว่าเป็นอุปสรรคในการทำงาน วันนั้นถ้าเกิดไกด์ภาษาอังกฤษไม่มี มัน มันก็ลำบากต่อการชม บางทีฝรั่งเขาเข้ามา ฝรั่งเขาสนใจเกี่ยวกับการนำชมมาก แต่ว่าเราไม่มีไกด์” (มะเฟือง)

ตอนที่ 4.2 แนวทางการพัฒนาอาสาสมัครในมุมมองของอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติ

แนวทางการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืดจากมุมมองของอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติ ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มกับอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติ จำนวน 5 คน ที่ทำงานคลุกคลีกับอาสาสมัครดวงตามืด ซึ่งมุมมองที่สะท้อนออกมาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนั้น แบ่งได้เป็น 2 มุมมองหลัก ๆ ได้แก่ การพัฒนานิทรรศการ และการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืด ดังจะได้นำเสนอให้เห็นต่อไปนี้

1) แนวทางการพัฒนานิทรรศการ

ในมุมมองของอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติที่ได้ทำงานในนิทรรศการบทรียนแห่งความมืดได้แนวทางการพัฒนานิทรรศการเพื่อให้เป็นที่น่าสนใจของผู้เข้าชมว่าควรมีการหมุนเวียนสับเปลี่ยนรูปแบบการจัดแสดงในนิทรรศการเพื่อให้ผู้เข้าชมได้เห็นในสิ่งที่แปลกใหม่ของนิทรรศการอยู่เสมอ เพราะผู้เข้าชมบางคนเข้ามาชมหลายรอบ อีกทั้งจุดต่าง ๆ ในนิทรรศการควรสร้างให้คล้ายคลึงกับของจริงให้มากที่สุด เพื่อเพิ่มรรถรสในการเข้าชม ดังเช่นห้องนั่งเล่น ควรจำลองให้เหมือนห้องนั่งเล่นจริง ๆ เป็นต้น

“ปรับเปลี่ยนนิทรรศการ Visitor บางคนเข้ามาบ่อยมันจะซ้ำ ๆ”

“ห้องนั่งเล่นน่าจะมีอะไรเพิ่มเติม เช่น ตุ๊กตา โคมไฟ ให้เป็นเหมือนห้องนั่งเล่น มีหมอน”
อาสาสมัครที่มีดวงตาปกติ

“ห้องเสียงน่าจะมีอะไรมากขึ้น”

2) แนวทางการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืด

นอกจากแนวทางในการพัฒนานิทรรศการแล้ว อาสาสมัครที่มีดวงตาปกติยังสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาที่ตัวอาสาสมัครดวงตามืดอีกด้วย โดยเสนอแนวทางในการอบรม ทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบต่าง ๆ ของนิทรรศการเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันทั้งอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติและอาสาสมัครดวงตามืด เพราะการที่อาสาสมัครมีความเข้าใจไม่ตรงกันจะส่งผลกระทบต่อภาระงานและการนำชมในแต่ละรอบ

“น่าจะมีการอบรมอาสาสมัครจะได้มีความเข้าใจเหมือน ๆ กัน ในกฎ ระเบียบ จะได้สื่อสารกับ Visitor ได้ตรงกัน เช่น การให้ผู้พิการที่นั่ง Wheel Chair เข้าได้ใหม่ การเข้าชมแต่ละรอบจะมี Visitor ก็คน บ้างก็ 8 บ้างก็ 10 คน แล้วควรมีการอบรมไกด์ด้วย”

“ปัญหาการสื่อสาร ถ้าผู้เข้าชมเยอะไม่ประสานงานกัน ซึ่งไกด์จะเป็นคนรับคนสุดท้าย ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงอาจมีบ้างที่ไม่พอใจ”

การเสริมสร้างความมั่นใจให้แก่อาสาสมัครดวงตามืดเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่อาสาสมัครที่มีดวงตาปกติเห็นว่าควรมีการพัฒนา เนื่องจากอาสาสมัครดวงตามืดแต่ละคนที่เข้ามาล้วนแต่มีประสบการณ์ชีวิตที่ทั้งคล้ายกันและแตกต่างกัน บางครั้งการต้องนำชมกับผู้เข้าชมที่มีความหลากหลายอาจทำให้อาสาสมัครดวงตามืดปรับอารมณ์ไม่ได้และไม่สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่อาจเกิดขึ้นได้ แม้จะได้รับการฝึกฝนจากมาสเตอร์ไกด์แล้วก็ตาม ดังนั้นหากมีการเพิ่มเติมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจให้แก่อาสาสมัครดวงตามืดก็จะทำให้อาสาสมัครสามารถเป็นผู้นำทางได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

“บางคนไม่รู้ว่าเขาต้องเจออะไร คนนำทางจะเป็นคนพิการ บางครั้งเขาอายุ”

“ไกด์บางคนอาจจะระงับอารมณ์ไม่ได้ อยากให้เขาใจเย็น”

การส่งเสริมความสามารถของอาสาสมัครดวงตามืดโดยผนวกเข้ากับนิทรรศการเป็นอีกแนวทางการพัฒนาที่อาสาสมัครที่มีดวงตาปกติอยากให้เกิดขึ้น เนื่องจากอาสาสมัครดวงตามืดแต่ละคนมีความสามารถ มีศักยภาพที่แตกต่างกัน เช่น การเล่นดนตรี เล่นกีฬา หากอาสาสมัครได้รับการส่งเสริมในส่วนนี้โดยนำเข้าไปผนวกเป็นกิจกรรมในนิทรรศการ จะช่วยให้อาสาสมัครสามารถเป็นผู้นำทางได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และนิทรรศการก็จะมีหลากหลาย ความน่าสนใจมากขึ้นอีกด้วย

“ไกด์แต่ละคนมีความสามารถ นักดนตรี เล่นกีฬา ควรจะมีการส่งเสริมความสามารถ เหล่านี้ของไกด์ไปในตัวนิทรรศการ”

จะเห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืดที่สะท้อนมาจากทั้งอาสาสมัครดวงตามืดเอง และอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติมี 2 แนวทางด้วยกัน ได้แก่ การพัฒนาในส่วนของนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด และการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืด ซึ่งทั้งสองส่วนนี้มีความเกี่ยวข้องและส่งเสริมให้อาสาสมัครสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางสังคมที่เป็นพลวัต โดยแนวทางการพัฒนาที่ทั้งในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดและในมุมมองของอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติในประเด็นของการพัฒนานิทรรศการนั้นสิ่งที่ทั้งสองกลุ่มเห็นว่าควรมีการพัฒนาเหมือนกันคือการสร้างความแปลกใหม่แก่นิทรรศการ โดยเน้นที่รูปแบบการจัดแสดงในแต่ละสถานการณ์ให้มีการเพิ่มกิจกรรมและปรับเปลี่ยนสถานการณ์ในแต่ละพื้นที่การเรียนรู้ ส่วนในประเด็นของการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืด ในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดเห็นว่าควรส่งเสริม

เทคนิควิธีการใหม่ ๆ ในการนำชม และพัฒนาทักษะการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษแก่อาสาสมัคร เพื่อให้สามารถเป็นผู้นำทางได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นมืออาชีพมากยิ่งขึ้น ส่วนในมุมมองของอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติเห็นว่าควรพัฒนาด้านการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในเรื่องของกฎระเบียบในการเข้าชมแก่อาสาสมัครดวงตามืดที่อาจส่งผลต่อการประสานงานของอาสาสมัครดวงตามืดกับอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติ ส่งเสริมความมั่นใจในการเป็นผู้นำทาง และส่งเสริมความสามารถพิเศษตามศักยภาพของอาสาสมัครแต่ละคนโดยผนวกเข้ากับสถานการณ์การเรียนรู้ในนิทรรศการ เพื่อให้อาสาสมัครได้แสดงความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ เป็นการเสริมสร้างความมั่นใจในการนำชมและทำให้นิทรรศการมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

จากการสะท้อนแนวทางการพัฒนานิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดนี้ทำให้เห็นว่าทั้งการพัฒนา นิทรรศการและการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืดที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำทาง เป็นการพัฒนาเพื่อให้นิทรรศการมีความน่าสนใจ ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม ไม่ว่าจะเป็นการจำลองพื้นที่ให้สมจริง ซึ่งเป็นความสมจริงในสถานการณ์ปัจจุบัน การสร้างความแปลกใหม่ให้นิทรรศการ เพื่อให้ผู้เข้าชมสนใจและเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ การพัฒนาความสามารถของอาสาสมัครดวงตามืดทั้งการเสริมเทคนิควิธีการนำชม การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ และการส่งเสริมให้มีกิจกรรมตามความสามารถของอาสาสมัคร ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การทำหน้าที่อาสาสมัครอย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางสังคมที่เป็นพลวัต เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายของนิทรรศการคือเปิดโอกาสให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้และเข้าใจผู้มีดวงตามืดซึ่งเป็นคนกลุ่มหนึ่งในสังคม และเห็นถึงศักยภาพของผู้มีดวงตามืด รวมถึงเป็นเป้าหมายและเงื่อนไขหนึ่งในการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามืด นั่นคือต้องการการยอมรับจากคนในสังคม

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ ใช้การศึกษาเชิงคุณภาพตามแนวทางการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา แนวอุตรวิสัย (Trancscendental Phenomenology) ตามแนวคิดของเอ็ดมุนด์ ฮูซเซิร์ล (Edmund Husserl) และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของมูสทากัส (Moustakas. 1994) ที่เน้นทำความเข้าใจโครงสร้างการรับรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด อันนำไปสู่การทำความเข้าใจการให้ความหมายและลักษณะของอาสาสมัคร เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัคร และทำความเข้าใจโครงสร้างประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ซึ่งข้อมูลที่ปรากฏมาจากการรับรู้และประสบการณ์ของอาสาสมัครดวงตามืดโดยตรง ในบทที่ 5 นี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอถึงสรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา ซึ่งจะได้นำเสนอดังต่อไปนี้

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อค้นพบที่เป็นบทสรุปและอภิปรายผลควบคู่กันไปตามประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้นำเสนอในบทที่ 4 ซึ่งครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษาทั้ง 3 ประเด็น ได้แก่ ทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครและค้นหาแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ทำความเข้าใจความหมายและลักษณะของอาสาสมัคร เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด รวมทั้งค้นหาแนวทางในการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืดเพื่อให้ทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำเสนอในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด
 - 1.1 ประสบการณ์ชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด
 - 1.2 ประสบการณ์ชีวิตขณะเป็นอาสาสมัครดวงตามืด
2. ความหมาย ลักษณะของอาสาสมัคร และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด
 - 2.1 ความหมายของอาสาสมัคร
 - 2.2 ลักษณะของอาสาสมัคร
 - 2.3 เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด
 - 2.4 แก่นประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด
3. แนวทางการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามืดอย่างมีประสิทธิภาพ
 - 3.1 แนวทางการพัฒนาในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืด
 - 3.2 แนวทางการพัฒนาในมุมมองของผู้ที่มีดวงตาปกติ

1. ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

1.1 ประสบการณ์ชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

1) ประสบการณ์ชีวิตในวัยเยาว์กับครอบครัวและชีวิตของผู้มีดวงตามืดภายหลังชีวิตการเรียน และชีวิตการทำมาหาเลี้ยงชีพ

ประสบการณ์ชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดจากมุมมองของอาสาสมัครได้ถ่ายทอดออกมาเป็น 3 ช่วง คือ ประสบการณ์ชีวิตในวัยเยาว์กับครอบครัวและชีวิตของผู้มีดวงตามืดภายหลัง ช่วงชีวิตการเรียน และช่วงชีวิตการทำมาหาเลี้ยงชีพ ซึ่งพบว่าในวัยเด็กของอาสาสมัครดวงตามืดแต่กำเนิดนั้นได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตจากครอบครัว โดยครอบครัวของอาสาสมัครดวงตามืดในกลุ่มผู้มีดวงตามืดแต่กำเนิดมีความเข้าใจและสามารถยอมรับกับการที่สมาชิกในครอบครัวของตนเองมีดวงตามืดได้เร็ว เนื่องจากมีการปรับตัวและเปิดใจยอมรับตั้งแต่อาสาสมัครอยู่ในวัยเยาว์ เมื่ออาสาสมัครอยู่ในช่วงที่สามารถรับรู้ได้จึงพบว่าครอบครัวมีความเข้าใจให้กำลังใจ และพยายามเลี้ยงดูตั้งเช่นเด็กทั่วไป กล่าวคือสอนการใช้ชีวิตในสังคม ปล่อยให้เล่นกับเด็กทั่วไป เปิดเผยกับญาติพี่น้อง การเลี้ยงดูจะเป็นแบบใส่ใจแต่ไม่ได้เอาใจ และให้ประสบการณ์ในการใช้ประสาทสัมผัสส่วนอื่น ๆ แทนการใช้ดวงตา เช่น สอนให้สัมผัสสิ่งของ สอนให้ใช้ประสาทสัมผัสทางหู เป็นต้น ทำให้อาสาสมัครเรียนรู้และซึมซับการใช้ชีวิตของการเป็นผู้มีดวงตามืดจากครอบครัว แต่ทั้งนี้อาสาสมัครก็ยังไม่ค่อยกล้าเปิดเผยตนเองและมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของสังคมดังเช่นเด็กทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากความรู้สึกว่าตนเองไม่เหมือนคนอื่น และกลัวการถูกมองว่าแปลกแยกจากสังคม

ส่วนอาสาสมัครดวงตามืดที่มีดวงตามืดภายหลัง ประสบการณ์ชีวิตในวัยเด็กจะเป็นประสบการณ์ที่สัมผัสได้ด้วยดวงตาและมีชีวิตดังเช่นเด็กทั่วไป กล่าวคือได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวปกติ ช่วยเหลือครอบครัวในสิ่งที่ตนเองทำได้แต่ไม่ได้เคร่งครัดมากนักเนื่องด้วยครอบครัวมีฐานะปานกลาง มีกิจการเป็นของตนเอง เมื่อถึงเวลาที่ต้องเข้าโรงเรียนก็ส่งเสียให้เรียนหนังสือตามปกติ แต่ครอบครัวจะมีความคาดหวังในเส้นทางชีวิต เช่น อยากให้ประกอบกิจการส่วนตัว ให้เลือกเรียนสายอาชีพ เป็นต้น ในวัยเด็กอาสาสมัครจึงได้รับประสบการณ์ชีวิตทั้งจากครอบครัว เพื่อนในชุมชนและในโรงเรียน และสังคมภายนอกโรงเรียน เมื่ออาสาสมัครต้องเข้าสู่ชีวิตการมีดวงตามืดทำให้การยอมรับและการปรับตัวของครอบครัวกับการที่ต้องมีบุคคลในครอบครัวกลายเป็นผู้มีดวงตามืดต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง และเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้อาสาสมัครมีการปรับตัวกับการที่ต้องมีชีวิตการเป็นผู้มีดวงตามืดได้ช้า บางคนต้องใช้เวลาถึง 2 ปีกว่าจะสามารถออกมาใช้ชีวิตในสังคมภายนอกได้

เมื่อเข้าสู่ชีวิตของการเรียนอาสาสมัครเรียนทั้งโรงเรียนในระบบ ได้แก่ โรงเรียนสอนคนตาบอด ซึ่งส่วนใหญ่จะเข้าเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ชีวิตในโรงเรียนสามัญทั่วไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพศึกษา และยังมีอาสาสมัครบางคนที่ไม่ได้เรียนโรงเรียนในระบบแต่เรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่ง

ได้แก่การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) และเรียนจากศูนย์ฝึกอาชีพต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีอาสาสมัครหลายคนที่มีช่วงชีวิตของการเรียนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งทำให้ประสบการณ์ชีวิตในช่วงชีวิตการเรียนของอาสาสมัครแต่ละคนแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมของการเรียน อาสาสมัครที่อยู่ในโรงเรียนสอนคนตาบอดจะผ่านประสบการณ์ชีวิตการเรียนทั้งวิชาการและการใช้ชีวิตในสังคมสำหรับผู้มีดวงตามืดไปพร้อมกัน เช่น เรียนการใช้ไม้เท้า การเดินทาง การเข้าสังคม เป็นต้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นพบว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขที่ทำให้อาสาสมัครเข้าสู่การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดในเวลาต่อมา เช่น การฝึกความรับผิดชอบในห้องเรียน ในที่พักซึ่งผู้มีดวงตามืดต้องอยู่ด้วยกัน กิจกรรมการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางการดำเนินเรียนและการใช้ชีวิต กิจกรรมช่วยเหลือสังคมต่าง ๆ เช่น การไปจัดกิจกรรมปีใหม่ กิจกรรมคริสต์มาสให้แก่เด็กด้อยโอกาส เป็นต้น ส่งผลให้อาสาสมัครได้รับรู้ถึงการช่วยเหลือผู้อื่น การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ที่ไม่ใช่การรอรับเพียงอย่างเดียว

เมื่อเข้าสู่มัธยมศึกษาส่วนมากอาสาสมัครจะเข้าเรียนในโรงเรียนสามัญทั่วไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเรียนรู้การใช้ชีวิตกับคนทั่วไปที่ไม่ใช่สังคมของผู้มีดวงตามืดเพียงอย่างเดียว ในช่วงนี้อาสาสมัครได้เรียนรู้การเข้าสู่สังคมภายนอกอย่างแท้จริง เป็นสังคมที่นอกเหนือจากครอบครัว และโรงเรียนสอนคนตาบอดที่มีความเข้าใจในตัวผู้มีดวงตามืด ได้เรียนรู้การปรับตัวให้สามารถใช้ชีวิตในโรงเรียนและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับคนปกติ การได้ใช้ชีวิตในโรงเรียนสามัญทั่วไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานส่งผลให้อาสาสมัครเกิดความมุ่งมั่นที่จะสร้างความเข้าใจให้แก่สังคมเกี่ยวกับการมองผู้มีดวงตามืด รวมทั้งพยายามที่จะแสดงความสามารถและศักยภาพของตนเองให้สังคมภายนอกได้เห็น ทั้งนี้เพราะได้รับเสียงสะท้อนจากสังคมค่อนข้างมากอันเนื่องมาจากการได้พบเจอผู้คนที่หลากหลายจากการออกมาใช้ชีวิตร่วมกับคนที่มีสายตาสปกติ

นอกจากการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้ว อาสาสมัครดวงตามืดบางคนเลือกศึกษานอกระบบโรงเรียน ทั้งอาสาสมัครที่มีดวงตามืดแต่กำเนิดและอาสาสมัครที่มีดวงตามืดภายหลัง ไม่ว่าจะเป็นการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ศูนย์ฝึกอาชีพต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่าอาสาสมัครที่เลือกศึกษานอกระบบโรงเรียนเนื่องมาจากไม่ต้องการอยู่ในโรงเรียนประจำดังเช่นโรงเรียนสอนคนตาบอด ต้องการมีอาชีพติดตัวเพื่อหาเลี้ยงชีพ และไม่ชอบการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต้องพบเจอกับผู้คนมากหน้าหลายตา ทำให้อาสาสมัครเลือกที่จะศึกษานอกระบบโรงเรียน

สำหรับอาสาสมัครที่เข้าสู่การศึกษาในระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้เพื่อที่ตนเองจะได้นำความรู้และวุฒิการศึกษาไปประกอบอาชีพที่มีความมั่นคงในอนาคต รวมถึงการที่ได้รับการดูแล การประทับตราจากสังคมว่าไม่สามารถศึกษาในระดับที่สูงและไม่สามารถประกอบอาชีพที่ดีได้ จึงทำให้อาสาสมัครขวนขวายที่จะเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ประสบการณ์ชีวิตของอาสาสมัครที่เรียนนอกระบบโรงเรียนนี้พบว่าอาสาสมัครมีประสบการณ์ทั้งการใช้ชีวิตของผู้มีดวงตามืดในสังคม ประสบการณ์การถูกประทับตราความเป็นอื่นจากคนในสังคม จนกระทั่งทำให้อาสาสมัครเกิดแรงผลักดันที่จะขวนขวายหาคุณค่าในตนเองให้แก่ชีวิต ซึ่งก็เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

ในช่วงชีวิตของการเรียนเป็นช่วงที่อาสาสมัครดวงตามืดได้เรียนรู้และเกิดประสบการณ์หลากหลาย ซึ่งอาจถือได้ว่าประสบการณ์ชีวิตของอาสาสมัครดวงตามืดส่วนใหญ่เกิดขึ้นในช่วงนี้เลยก็ว่าได้ ในช่วงที่อาสาสมัครส่วนใหญ่มีประสบการณ์ชีวิตที่คล้ายกันคือช่วงของการเรียนระดับประถมศึกษาที่ได้รับประสบการณ์จากโรงเรียนสอนคนตาบอด ที่มีการเรียนรู้ การฝึกฝนการใช้ชีวิต กิจกรรมต่าง ๆ มีความคล้ายคลึงกัน ส่วนช่วงชีวิตที่ต้องออกมาเรียนร่วมกับคนทั่วไปในโรงเรียนสามัญทั่วไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาสาสมัครจะมีประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกันไป ตามสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ของแต่ละโรงเรียน รวมถึงผู้ที่เลือกเรียนในสายอาชีพด้วย นอกจากนี้ยังมีอาสาสมัครดวงตามืดที่มีช่วงชีวิตของการเรียนนอกระบบโรงเรียน ที่มีทั้งการเรียนแบบการศึกษานอกระบบและการเรียนฝึกอาชีพ ที่มีประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่างจากอาสาสมัครที่เรียนในระบบโรงเรียน ทั้งการพบเจอผู้คนที่หลากหลาย กิจกรรมที่ทำในขณะที่เรียน ในส่วนของอาสาสมัครที่เรียนในระดับอุดมศึกษา ได้มีโอกาสพบเจอกับสังคมที่มีนักวิชาการมากขึ้น มีกลุ่มเพื่อนที่เป็นผู้ที่มีดวงตาปกติมากขึ้น รวมถึงประสบการณ์ที่พบเจอมีความหลากหลาย เช่น ได้รับมุมมองในการใช้ชีวิตจากนักวิชาการในระดับอุดมศึกษา ทำให้มีมุมมองในชีวิตที่อาจมีความแตกต่างหรือเพิ่มเติมจากอาสาสมัครดวงตามืดที่ไม่ได้เข้าสู่อการเรียนในระดับอุดมศึกษา รวมไปถึงความสามารถ ความเชี่ยวชาญในเชิงวิชาการ อย่างไรก็ตามประสบการณ์ในช่วงการเรียนที่อาสาสมัครมีคล้าย ๆ กัน คือการได้อยู่ในสภาพแวดล้อมของการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการช่วยเหลือสังคม เช่น การดูแลรุ่นน้องในโรงเรียนสอนคนตาบอด การเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในโรงเรียนสามัญทั่วไป การช่วยเหลืองานขององค์กรที่ฝึกอาชีพสำหรับผู้พิการ การออกค่ายบำเพ็ญประโยชน์แก่โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารกับเพื่อน ๆ ในมหาวิทยาลัย เป็นต้น ประสบการณ์ชีวิตเหล่านี้ทำให้อาสาสมัครดวงตามืดได้รับรู้บรรยากาศของสังคมแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูล อันหล่อหลอมให้เป็นผู้มีจิตอาสาและพฤติกรรมอาสาตามมา อีกทั้งยังได้รับรู้ความสามารถของตนเองอีกด้วย

ในส่วนของประสบการณ์การทำมาหาเลี้ยงชีพอาสาสมัครดวงตามืดเคยผ่านประสบการณ์การทำงานหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการเป็นหมอนวด ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล ขายประกันทางโทรศัพท์ รวมถึงประสบการณ์ของงานที่เกี่ยวข้องและมีลักษณะคล้ายกับงานอาสาสมัครในนิทรรศการบทรเย็นแห่งความมืด เช่น เป็นพนักงานเสิร์ฟอาหารใน Dinner in the Dark การถูกเชิญให้เป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิผู้พิการ เป็นต้น จากประสบการณ์การทำมาหาเลี้ยงชีพนี้พบว่าทำให้อาสาสมัครเกิดทั้งความรู้สึกเห็นความสามารถในตนเองและทั้งรู้สึกหมดกำลังใจ ทั้งนี้เป็นเพราะทั้งได้รับการชื่นชมและได้รับการดูถูกจากคนในสังคม เช่น การเข้าไปชื่นชมที่อาสาสมัครสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ การดูถูกว่าผู้มีดวงตามืดไม่ควรออกมาทำงานเพราะเป็นภาระแก่สังคม เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าประสบการณ์ชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว กลุ่มเพื่อนทั้งในโรงเรียนและในชุมชนที่อาศัยอยู่ ทำให้อาสาสมัครเกิดมีการปรับตัวและเรียนรู้การใช้ชีวิตของการเป็นผู้มีดวงตามืดในสังคม รวมทั้งเป็นจุดเริ่มต้นของความ

ต้องการให้สังคมเกิดการยอมรับในความสามารถของผู้มีดวงตามืดทั้งในเรื่องของการใช้ชีวิตและการเป็นผู้ทำประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม โดยผู้มีดวงตามืดแต่กำเนิดครอบครัวจะยอมรับการที่มีสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้มีดวงตามืดได้เร็ว และอาสาสมัครก็สามารถปรับตัวกับการมีชีวิตเป็นผู้มีดวงตามืดได้เร็ว ส่วนผู้มีดวงตามืดภายหลังในช่วงแรกของการรับรู้ว่าเป็นผู้มีดวงตามืดจะยังไม่ยอมรับไม่ได้ และยังไม่เข้าใจผู้มีดวงตามืด รวมทั้งการถ่ายทอดการใช้ชีวิตสำหรับผู้มีดวงตามืดต้องใช้ระยะเวลา และผู้มีดวงตามืดเองก็ใช้เวลาในการปรับตัวกับการมีชีวิตเป็นผู้มีดวงตามืดนาน แต่เมื่ออาสาสมัครเข้าสู่การเรียนรู้ในโรงเรียนที่สอนการใช้ชีวิตสำหรับผู้พิการ ได้พบเจอเพื่อนที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกายเหมือนกัน ทำให้กล้าที่จะเปิดเผยตนเองต่อสังคมและยอมรับการเป็นผู้มีดวงตามืดของตนเองได้มากขึ้น สามารถเทียบเคียงได้กับแนวคิดการถ่ายทอดทางสังคมตามมุมมองของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (สัพัตรา สุภาพ. 2541) ที่ทำหน้าที่ในการขัดเกลาสมาชิก สร้างสมาชิกให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ เจตคติ อุดมการณ์ ในแบบที่สังคมต้องการผ่านตัวแทนในการถ่ายทอดทางสังคม เช่น ครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการเมือง เป็นต้น ซึ่งประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนี้อาสาสมัครได้รับการถ่ายทอดทางสังคมจากทั้งครอบครัว กลุ่มเพื่อน และสถาบันการศึกษา ที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตทั้งการใช้ชีวิตในสังคมและประสบการณ์ชีวิตที่เชื่อมโยงกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด เช่น การสอนวิถีปฏิบัติที่เป็นแบบแผนของสังคมอันหมายรวมถึงการทำประโยชน์เพื่อสังคมด้วย การรวมกลุ่มทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์กับกลุ่มเพื่อนในโรงเรียน การจัดกิจกรรมช่วยเหลือสังคมของโรงเรียนที่อาสาสมัครเรียน รวมถึงการอบรมสั่งสอนของครอบครัวและโรงเรียน สิ่งเหล่านี้เป็นการขัดเกลาให้อาสาสมัครดวงตามืดเป็นผู้มีจิตอาสาและอยากช่วยเหลือสังคมเมื่อมีโอกาส นอกจากนี้ยังเทียบเคียงได้กับงานวิจัยของ ภัสวรรณ องอาจ (2554) ศึกษาเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของนักศึกษาวิทยาลัยดุสิตธานี โดยวัดการขัดเกลาทางครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชน ผลการศึกษาพบว่า การขัดเกลาทางครอบครัวมีความสัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนักศึกษามากที่สุด

2) จุดเริ่มต้นของการเป็นอาสาสมัคร

จุดเริ่มต้นของการเข้าสู่การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดมาจากหลายช่องทางด้วยกัน ได้แก่ การบอกต่อกันของเพื่อนผู้มีดวงตามืด คนรู้จัก ซึ่งหลายคนเคยผ่านการทำงานในลักษณะของการใช้ประสาทสัมผัสในที่มืดมาก่อน เช่น การเป็นผู้เสิร์ฟอาหารในที่มืด เป็นวิทยากรนำทางในนิทรรศการบเรียนแห่งความมืดที่เคยไปจัดแสดงที่อื่น เมื่อมีโอกาสและรับทราบข่าวการรับสมัครอาสาสมัครเพื่อมาเป็นผู้นำทางในนิทรรศการบเรียนแห่งความมืด ซึ่งลักษณะงานอาสาสมัครนี้ทำให้อาสาสมัครได้แสดงความสามารถด้วยการเป็นวิทยากร เป็นผู้นำทางในประสบการณ์ตรงที่ตนเองได้ประสบ รวมถึงตรงกับความปรารถนาในการบอกเล่าเรื่องราวชีวิตของตนเองให้คนในสังคมได้เข้าใจ อาสาสมัครจึงไม่รอช้าที่จะเข้าสู่การเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการแห่งนี้

1.2 ประสบการณ์ชีวิตขณะเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

กว่าจะมาเป็นอาสาสมัครดวงตามือที่สามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตสู่สังคมได้นั้น อาสาสมัครได้ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและนำไปสู่การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดดังนี้

1) การก่อเกิดของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดเริ่มก่อเกิดตั้งแต่อาสาสมัครได้รับการฝึกฝนจากมาสเตอร์ไกด์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของประสบการณ์ในการเป็นผู้นำทาง ซึ่งประสบการณ์นี้เกิดจาก 1.1) ประสบการณ์เกิดจากการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ได้รับการฝึกฝนจากมาสเตอร์ไกด์ซึ่งอาสาสมัครทุกคนที่เข้ามาจะต้องได้เรียนรู้ เป็นการเรียนรู้เบื้องต้นในภาพรวมของสถานการณ์จำลองในนิทรรศการว่ามีอะไรบ้าง และอาสาสมัครควรเริ่มต้นการเป็นผู้นำทางอย่างไร เช่น การแนะนำตัว บุคลิกภาพ การพูด การควบคุมอารมณ์ การแก้ปัญหาเบื้องต้นที่อาจประสบขณะนำชม 1.2) ประสบการณ์เกิดจากการลงมือปฏิบัติ เป็นประสบการณ์ที่เกิดจากการได้ลงมือปฏิบัติด้วยการเป็นผู้นำทางในนิทรรศการ ซึ่งอาสาสมัครจะค่อย ๆ เกิดการเพิ่มพูนประสบการณ์ไปเรื่อย ๆ เนื่องจากในแต่ละครั้งของการนำชมจะได้เจอกับสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป ประสบการณ์จึงแตกต่างกันไปด้วย ทั้งประสบการณ์ที่เกิดจากปัญหาและประสบการณ์ที่ไม่ใช่ปัญหา ทั้งนี้เนื่องด้วยในแต่ละรอบของการนำชมจะได้พบเจอกับผู้เข้าชมที่หลากหลายทั้งเพศ วัย และลักษณะบุคลิกภาพของผู้เข้าชม 1.3) ประสบการณ์เกิดจากการลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากการปฏิบัติ เป็นประสบการณ์ที่เกิดจากการได้ลงมือปฏิบัติแล้วเกิดการเรียนรู้ และนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ และมีการประเมินผลการปฏิบัตินี้ด้วย ทั้งจากการประเมินตนเอง จากการบอกเล่าของเพื่อนอาสาสมัคร และจากเจ้าหน้าที่ในนิทรรศการ ทำให้เกิดการนำมาปรับใช้และปรับปรุงการนำชมของตนเอง ซึ่งอาสาสมัครเรียนรู้ทั้งจากตนเอง เช่น เรียนรู้วิธีการนำชมใหม่ ๆ จากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับจากการนำชมหลาย ๆ รอบ การเตรียมคำตอบที่เคยถูกถามล่วงหน้าเพื่อให้ผู้เข้าชมได้รับคำตอบที่ถูกต้อง เป็นต้น เรียนรู้จากเพื่อนอาสาสมัคร ได้แก่ การบอกเล่าถึงสิ่งที่ประสบ ปัญหา และวิธีการแก้ปัญหา ของเพื่อนอาสาสมัครและนำมาประยุกต์ใช้กับการนำชมของตนเอง และเรียนรู้จากสถานการณ์ที่พบเจอ ได้แก่ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเมื่อเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ การควบคุมเวลาในการนำชมในช่วงที่มีผู้เข้าชมเป็นจำนวนมาก เป็นต้น 1.4) ประสบการณ์เกิดจากการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น เป็นประสบการณ์ที่เกิดจากการยิ่งให้ยิ่งเกิดประสบการณ์ ทั้งการถ่ายทอดความรู้ในพื้นที่จัดนิทรรศการ และนอกพื้นที่จัดนิทรรศการ

กล่าวโดยสรุป การก่อเกิดประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครจากข้อค้นพบครั้งนี้มี 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) ประสบการณ์เกิดจากการเรียนรู้ 2) ประสบการณ์เกิดจากการลงมือปฏิบัติ 3) ประสบการณ์เกิดจากการลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากการปฏิบัติ 4) ประสบการณ์เกิดจากการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น การก่อเกิดประสบการณ์นี้เป็นประสบการณ์เฉพาะในบริบทของนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด สามารถเทียบเคียงการก่อเกิดประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดได้

กับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ตามแนวคิดของ แบนดูรา (Bandura. 1997) ที่อธิบายการเรียนรู้ทางสังคมที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา นั้นไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงเพราะสภาพแวดล้อมเพียงอย่างเดียวแต่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคลแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล กล่าวคือเป็นการรับรู้การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดจากมาสเตอร์ไกด์ นอกจากนี้ยังเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง รวมทั้งลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากการปฏิบัติ ที่มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย สุดท้ายมีความพอใจในการเป็นอาสาสมัครของตนเองจากการได้ถ่ายทอดความรู้สู่สังคม ซึ่งผลที่ตามมาคือการได้รับประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม

2) กระบวนการของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครมืด จากการพิจารณากระบวนการก่อเกิดของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ในมุมมองของอาสาสมัครนั้น มี 5 กระบวนการ ได้แก่

2.1) เกิดมุมมองเกี่ยวกับความเป็นตัวตนของตนเอง เป็นมุมมองที่เกิดขึ้นจากมุมมองของตนเองและมุมมองจากบุคคลภายนอก ดังนี้ **1) เสียงสะท้อนจากตนเอง** การเกิดดวงตามืดจะมีช่วงหนึ่งของชีวิตที่อาสาสมัครเกิดเสียงสะท้อนแก่ตนเองอันเป็นเสียงสะท้อนที่เกิดจากการรับรู้ของตนเองถึงการเป็นผู้มีดวงตามืดว่าเป็นความโชคร้าย ทำให้อาสาสมัครเกิดเสียงสะท้อนต่อตนเอง ได้แก่ ชีวิตไม่รู้จักจะเป็นอย่างไรต่อไป ไร้ความหมาย เป็นภาระแก่สังคม ลึนหวัง น้อยเนื้อต่ำใจ **2) เสียงสะท้อนจากคนภายนอก** เป็นเสียงสะท้อนที่อาสาสมัครดวงตามืดได้รับจากมุมมองของคนใกล้ชิด และมุมมองจากสังคม ประการแรกเป็นมุมมองจากคนใกล้ชิด ได้แก่ การให้กำลังใจ เช่น การเลี้ยงดูและปฏิบัติดังเช่นเด็กทั่วไป การให้กำลังใจ เป็นต้น และมุมมองของความไม่เข้าใจ เช่น ไม่ให้ทำอะไรด้วยตนเอง เห็นว่าผู้มีดวงตามืดไม่ควรออกไปสู่สังคมภายนอก เป็นต้น ประการที่สอง มุมมองจากสังคม ได้แก่ มุมมองเกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่เห็นว่าอาสาสมัครดวงตามืดมีความสามารถประกอบอาชีพได้เพียงไม่กี่อย่าง เช่น ขายสลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นหมอนวด ร้องเพลง ขอทาน เป็นต้น มุมมองเกี่ยวกับการใช้ชีวิต ได้แก่ เป็นบุคคลที่น่าเวทนาน่าสงสาร เป็นภาระของสังคม

2.2) ก่อเกิดเป็นอุดมการณ์ ภายหลังจากที่อาสาสมัครดวงตามืดเกิดมุมมองเกี่ยวกับตนเองทำให้เกิดเป็นอุดมการณ์ในใจของตนเอง ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่อาสาสมัครมีร่วมกัน นั่นคือ “ต้องการให้คนในสังคมเข้าใจและปฏิบัติต่อผู้มีดวงตามืดเฉกเช่นคนทั่วไปในสังคม” อุดมการณ์นี้เป็นแรงผลักดันให้อาสาสมัครเกิดความพยายามในการแสดงความสามารถให้คนในสังคมได้ประจักษ์ทั้งในลักษณะของการเรียน การทำงาน และการทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

2.3) สร้างโอกาสให้แก่ตนเอง อาสาสมัครหาช่องทางในการแสดงความสามารถและถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตของตนเองให้สังคมได้เข้าใจ รวมทั้งการทำประโยชน์เพื่อสังคม เพื่อเป็นการตอบสนองต่ออุดมการณ์ของตนเอง โดยการกระตือรือร้นในการรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เช่น ฟังข่าวจากวิทยุ กรอกใบสมัครไว้กับสมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทยเพื่อให้แจ้งข่าว ติดตาม

สอบถามจากเพื่อนอาสาสมัคร และติดตามจากสังคมออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่อาสาสมัคร ดวงตามืดที่เข้ามาเป็นผู้นำทางได้รับทราบข่าวสารจากเพื่อนผู้มีดวงตามืดด้วยกัน

จากกระบวนการการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ที่เริ่มต้นจากเกิดมุมมองเกี่ยวกับ ความเป็นตัวตนของตนเอง ก่อเกิดเป็นอุดมการณ์ และการสร้างโอกาสให้แก่ตนเอง สามารถ เทียบเคียงได้กับทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ ตามแนวคิดของจอร์จ เฮร์เบิร์ต มีด (Georg Herbert Mead) (Turner Jonathan H. 2001: 116) ที่กล่าวถึงการพัฒนาตัวตนผ่านกระบวนการ ทางสังคม ที่เป็นการมองตนเองที่สะท้อนจากมุมมองที่ปรากฏแก่สายตาผู้อื่น และนำไปสู่การให้ ความหมายแก่ตนเอง ซึ่งเป็นตัวตนที่เกิดจากการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ เป็นตัวตนเกี่ยวกับตนเองใน 2 ประการ คือ “Me” เป็นการมองตนเองจากมุมมองของผู้อื่น และ “I” เป็นตัวตนที่ตอบสนองต่อ ความคิดนั้น ซึ่งกระบวนการการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดเริ่มจากการมีมุมมองเกี่ยวกับตนเองอัน เป็นผลมาจากการปฏิสังสรรค์กับคนในสังคม ทำให้เกิดมุมมองทั้งของตนเองและมุมมองของสังคม ซึ่งมีทั้งคนใกล้ชิดและคนทั่วไป การถูกมองว่าทั้งให้กำลังใจ และความไม่เข้าใจจากคนใกล้ชิด ถูก มองจากสังคมถึงโอกาสในการประกอบอาชีพที่มีน้อย รวมถึงในเชิงการใช้ชีวิต ที่มองด้วยความ เวทนา สงสาร และเป็นภาระแก่สังคม ส่งผลให้อาสาสมัครเกิดมุมมองและให้ความหมายเกี่ยวกับ ตนเองจากเสียงสะท้อนนี้ว่า “การเป็นผู้มีดวงตามืดว่าเป็นความโชคร้าย” ซึ่งทำให้เป็นแรงผลักดันให้ อาสาสมัครเกิดอุดมการณ์ เกิดการสร้างโอกาสให้แก่ตนเอง

2.4) เรียนรู้ฝึกฝนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด หลังจากได้เข้ามาเป็นอาสาสมัครใน นิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด มีการชวนขยาย ใส่ใจและเรียนรู้การเป็นอาสาสมัคร รวมทั้งการ ฝึกฝนการเป็นผู้นำทาง การถ่ายทอดความรู้ของตนเองเป็นประจำ ซึ่งอาสาสมัครมีขั้นตอนในการ เรียนรู้ฝึกฝนการเป็นอาสาสมัคร ดังนี้ 1) การเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มปฏิบัติงาน เป็นการเตรียม ความพร้อมที่ไม่ได้ออกมาเป็นกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับแต่อย่างใด และไม่ใช้การวางแผนที่ต้อง ปฏิบัติเหมือนกันทุกคน แต่เป็นการเตรียมความพร้อมที่เกิดขึ้นเองของอาสาสมัครแต่ละคนหลังจาก ที่ได้รับทราบตำแหน่งการนำชมของตนเองในแต่ละครั้ง อาสาสมัครจะเกิดการวางแผนในใจของ ตนเองเกิดขึ้น เช่น จะต้องเตรียมตัวอย่างไร เริ่มอะไรก่อนอะไรหลัง จะสื่อสารกับผู้เข้าชมอย่างไรให้ ผู้เข้าชมเข้าใจและได้รับประสบการณ์มากที่สุด เป็นต้น 2) ลงมือปฏิบัติงาน เป็นขั้นของการปฏิบัติ เป็นอาสาสมัครนำทางในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด เป็นการเรียนรู้ที่อาสาสมัครได้ทั้งจากการ นำชมด้วยตนเอง และการเรียนรู้จากประสบการณ์ของเพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน เช่น การนำ ประสบการณ์จากการนำชมมาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เป็นต้น 3) ประเมินตนเองจากการ ปฏิบัติงาน เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นได้จากทั้งขณะที่ทำหน้าที่นำทางและภายหลังการนำทาง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับอาสาสมัครแต่ละคนและการนำชมในแต่ละรอบ เป็นการประเมินถึงจุดเด่น จุดบกพร่อง สิ่ง ที่ควรปรับปรุงในการนำชม ทั้งในประเด็นของตัวนิทรรศการและอาสาสมัครผู้นำชม มีทั้งการ ประเมินจากตนเอง ผู้เข้าชมประเมิน (จากการเขียนสมุดเยี่ยม) และหัวหน้าอาสาสมัครเป็นผู้ประเมิน เพื่อนำมาปรับปรุงการนำชม 4) ปรับปรุงการทำหน้าที่เป็นผู้นำทาง เมื่ออาสาสมัครได้รับทำการ ประเมินทั้งจากตนเอง จากผู้เข้าชม และจากหัวหน้าอาสาสมัครแล้ว อาสาสมัครจะนำมาปรับปรุง

การนำชมเพื่อให้ผู้เข้าชมเกิดความประทับใจ ได้รับความรู้ ประสบการณ์ และเข้าใจชีวิตของผู้มีดวงตามืดมากขึ้น

2.5) ถ่ายทอดประสบการณ์สู่สังคม เป็นกระบวนการของประสบการณ์ที่อาสาสมัครทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครดวงตามืดจนเกิดความชำนาญ เกิดความภาคภูมิใจในการทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครของตนเอง การถ่ายทอดความรู้สู่สังคมนี้เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ และเป็นความภาคภูมิใจของอาสาสมัครในการทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ ซึ่งเป็นการยิ่งให้อาสาสมัครยิ่งได้รับประสบการณ์นั่นเอง

สำหรับกระบวนการของการเรียนรู้ฝึกฝนการเป็นอาสาสมัครและการถ่ายทอดประสบการณ์สู่สังคม สามารถเทียบเคียงได้กับทฤษฎีบุคลิกภาพของฮอลพอร์ต (Susan Cloninger. 2009: 187-194) โดยอธิบายการเรียนรู้ฝึกฝนการเป็นอาสาสมัครและการถ่ายทอดประสบการณ์สู่สังคมบนพื้นฐานของคุณลักษณะที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะตัว (Individual Traits) เพราะถึงแม้ว่าบุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นเหมือนกัน แต่ละบุคคลมีพื้นฐานประสบการณ์ ศักยภาพการเรียนรู้ที่แตกต่างกันจึงทำให้เมื่อผู้มืดวงตามืดได้สร้างโอกาสให้แก่ตนเองด้วยการเข้ามาเป็นอาสาสมัครดวงตามืดแล้ว กระบวนการต่อมาก็เป็นการเรียนรู้ฝึกฝนการเป็นอาสาสมัครซึ่งแต่ละคนจะมีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน แต่ภายใต้ความแตกต่างนี้มีสิ่งเหมือนกันคือขั้นตอนของการเรียนรู้จากนั้นจึงเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์สู่สังคมด้วยเทคนิควิธีการที่เรียนรู้จากการฝึกฝน นอกจากนี้ยังสามารถเทียบเคียงการเรียนรู้ฝึกฝนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดให้สามารถถ่ายทอดประสบการณ์สู่สังคมได้ กับงานวิจัยของของ วิจิตร แก้วเครือวัลย์ (2544) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพคนพิการซึ่งพบว่าผู้พิการมีศักยภาพสูงในด้านการทำหน้าที่ในฐานะพลเมือง และการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การรู้จักและปกป้องสิทธิของตนเอง การเป็นผู้ให้คำแนะนำ และการเข้าร่วมกลุ่มและเครือข่าย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของมณฑนาวัตี ดันสกุล (2552) ศึกษาความหมายของชีวิตในทัศนะผู้พิการทางสายตา ผลการศึกษาพบว่าผู้พิการทางสายตามีเป้าหมายในชีวิตที่สอดคล้องกันคือการมุ่งมั่นพัฒนาศักยภาพของตนเองและทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคม

3) ผลของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร

อาสาสมัครดวงตามืดแม้ไม่อาจสร้างประสบการณ์ได้จากมุมมองเห็น แต่ประสบการณ์สร้างได้จากประสาทสัมผัสส่วนอื่น ๆ เช่น การสัมผัส การฟัง เป็นต้น ดังนั้น การแสดงความสามารถให้การช่วยเหลือสังคมจึงไม่เป็นอุปสรรคสำหรับอาสาสมัคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นผู้นำทางในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดที่อาสาสมัครได้ใช้ประสาทสัมผัสส่วนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ดวงตาในการนำทางแก่ผู้เข้าชม ผลของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครที่ปรากฏจากการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดได้แก่

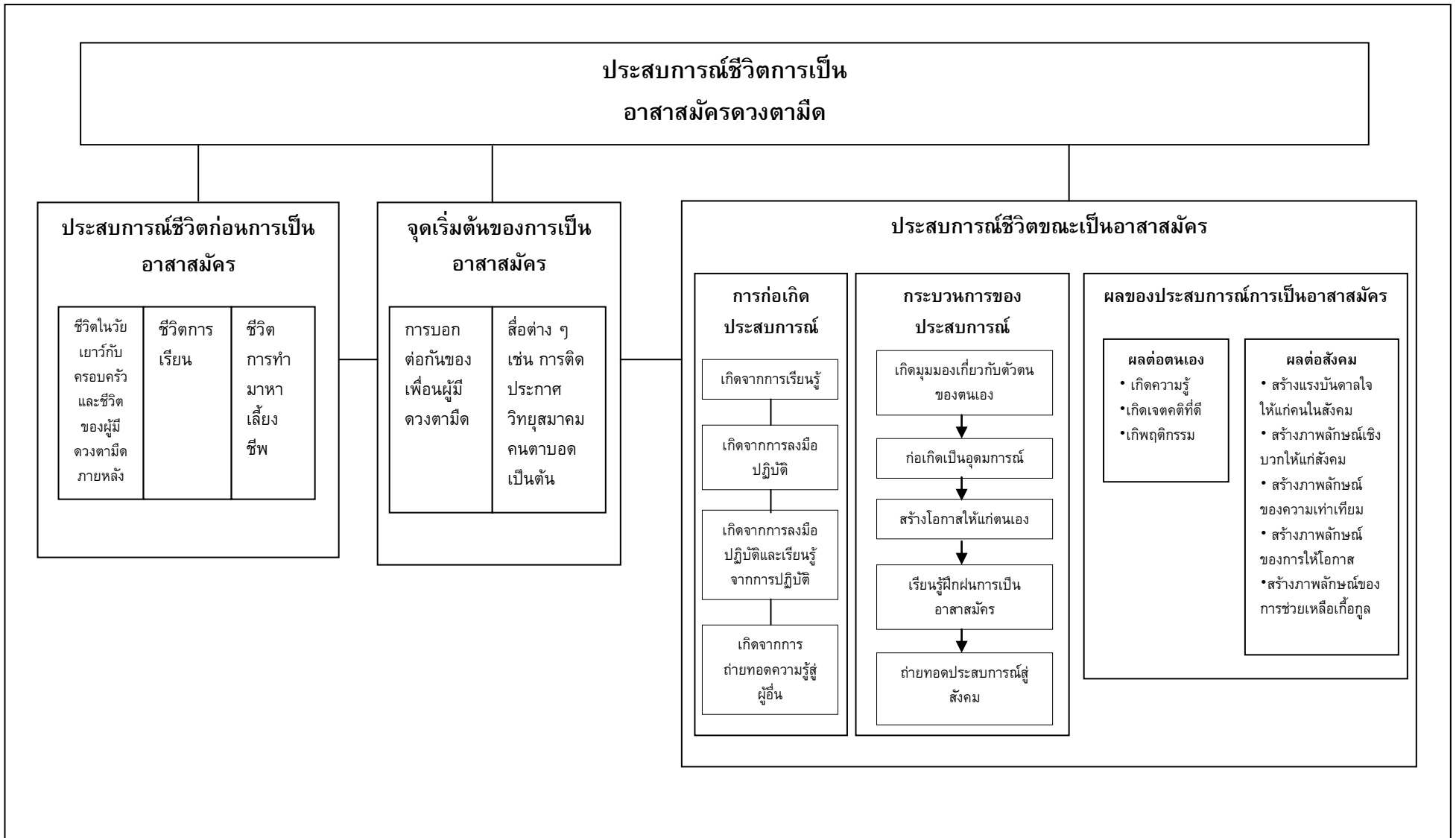
3.1) ผลต่อตนเอง ในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดการทำหน้าที่เป็นผู้นำทาง ทำให้เกิดผลต่อตนเอง ดังนี้ **1) เกิดความรู้** เป็นความรู้ที่เกิดจากการนำทาง ความรู้จากสถานการณ์ที่ประสบ และการฝึกฝนตนเองของอาสาสมัคร เช่น ทักษะทางภาษาอังกฤษ ความรู้ในการเป็นผู้นำทางที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น **2) เกิดเจตคติที่ดี** ได้แก่ เจตคติที่ดีต่อตนเอง อันเกิดจากการได้แสดงความสามารถโดยการเป็นผู้นำทางและถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ของผู้มีดวงตามืด ส่งผลให้อาสาสมัครเห็นความสามารถของตนเอง มีความมั่นใจในความสามารถของตนเอง จากที่เคยถูกและมีเจตคติต่อตนเองในทางลบก็เปลี่ยนมุมมองเป็นการมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง เทียบเคียงได้กับงานวิจัยของอานนท์ วันลา (2553) ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างเทคโนโลยีแห่งตัวตนของสมาชิกวุฒิสภาผู้พิการทางสายตา พบว่าการสร้างเทคโนโลยีแห่งตัวตนปัจจัยประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องคือการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาตนเองและสร้างอัตลักษณ์แห่งตนขึ้นมาใหม่ แทนอัตลักษณ์ที่สังคมมอบให้ ซึ่งผลจากการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดทำให้อาสาสมัครเกิดเจตคติที่ดีต่อตนเองและเริ่มเห็นคุณค่าในตนเองแทนความรู้สึกของความน้อยเนื้อต่ำใจที่เกิดจากการถูกประทับตราจากสังคม เจตคติที่ดีต่อผู้อื่น ผลจากการเป็นอาสาสมัครทำให้อาสาสมัครดวงตามืดได้แลกเปลี่ยนมุมมอง ประสบการณ์ รวมทั้งการได้พาผู้เข้าชมสัมผัสกับชีวิตของการมีดวงตามืดในนิทรรศการ ทำให้ผู้เข้าชมซึ่งเป็นคนทั่วไปในสังคมมีความเข้าใจในชีวิตของผู้มีดวงตามืดมากขึ้น รวมทั้งเห็นคุณค่า เห็นความสามารถของอาสาสมัครที่สามารถนำทางและเป็นวิทยากรได้อย่างดี อีกมุมหนึ่งอาสาสมัครก็ได้สัมผัส ได้เรียนรู้มุมมองของผู้เข้าชมที่มองผู้มีดวงตามืด ได้เข้าใจและมีโอกาสอธิบายให้ผู้เข้าชมเข้าใจ ทำให้เจตคติที่มีต่อคนในสังคมดีขึ้น ประกอบกับการได้รับโอกาสจากนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดในการได้ช่วยเหลือสังคมด้วยการเป็นวิทยากรนำทาง ทำให้อาสาสมัครเกิดความรู้สึกถึงการมีพื้นที่ในการแสดงความสามารถ จากที่เคยรู้สึกว่าสังคมไม่ให้โอกาสก็เปลี่ยนเป็นรู้สึกถึงการได้รับโอกาสมากขึ้น ซึ่งผลที่ก่อให้เกิดเจตคติที่ดีนี้สามารถเทียบเคียงได้กับที่ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2551) ที่ได้กล่าวถึงงานอาสาสมัครว่าช่วยปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมที่สำคัญของมนุษย์ ทำให้เกิดจิตใจเป็นกุศล มีเมตตา กรุณา เมื่ออาสาสมัครดวงตามืดได้เป็นผู้ให้จึงก่อให้เกิดจิตใจที่มีเมตตาและเกิดเจตคติที่ดีทั้งต่อตนเองและต่อสังคมตามมา **3) เกิดพฤติกรรม** ผลจากการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดทำให้อาสาสมัครเกิดพฤติกรรมต่าง ๆ อันเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ประกอบด้วยพฤติกรรม ได้แก่ ด้านการสื่อสาร ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ด้านการใช้ประสาทสัมผัส และด้านการเกิดพฤติกรรมอาสา การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด พฤติกรรมอาสาที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัด ได้แก่ การเสียสละกำลังกาย กำลังความสามารถในการทำหน้าที่เป็นผู้นำทาง เสียสละเวลาในยามว่างจากภารกิจประจำ ซึ่งพฤติกรรมอาสานี้ปรากฏทั้งต่อผู้เข้าชม ต่อเพื่อนอาสาสมัครด้วยกัน เช่น อาสาไปซื้ออาหารให้เพื่อนเมื่อเพื่อนต้องนำชม อาสาเข้าชมเมื่อมีผู้เข้าชมชาวต่างชาติแล้วในรอบนั้นอาสาสมัครคนอื่นไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษได้ อาสาช่วยเหลือโดยการหาอาสาสมัครมาเพิ่มในวันที่ผู้เข้าชมมีจำนวนมาก เป็นต้น ซึ่งการเกิดพฤติกรรมนี้เทียบเคียงได้กับการศึกษาของ สุขุม จุสนิทธิ (2550) ที่ได้ทำการศึกษา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการทำงานของอาสาสมัคร องค์การพิพิชภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ ผลการวิจัยทำให้เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการทำงานของอาสาสมัครในองค์การพิพิชภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างอาสาสมัครกับผู้เข้าชมภายในอาคาร ความภาคภูมิใจในตนเอง และบุคลิกภาพ โดยสัมพันธภาพระหว่างอาสาสมัครกับผู้เข้าชมภายในอาคารมีผลมากที่สุด ซึ่งการที่อาสาสมัครดวงตามืดเกิดพฤติกรรมทั้งด้านการสื่อสาร ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ด้านการใช้ประสาทสัมผัส และด้านการเกิดพฤติกรรมอาสา มาจากการที่มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้เข้าชมและเกิดความภาคภูมิใจในงานอาสาสมัครที่ตนเองได้ทำ จึงให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมเหล่านี้ขึ้นมา

3.2) ผลต่อสังคม ผลที่เกิดขึ้นกับสังคมจากการทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามืด อันเป็นข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ **1) สร้างแรงบันดาลใจแก่คนในสังคม** เป็นแรงบันดาลใจที่เกิดจากผู้เข้าชมได้รับรู้และสัมผัสกับประสบการณ์ชีวิตของอาสาสมัครดวงตามืด ที่ทำให้เห็นว่าในสังคมยังมีผู้ที่ต้องเผชิญกับความทุกข์ยาก ทั้งความทุกข์ยากทางร่างกาย และความทุกข์ยากทางจิตใจจากการถูกกระทำจากผู้อื่น ซึ่งต้องฟันฝ่าอุปสรรคมากมายกว่าที่จะมีความเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในตนเอง จนกระทั่งสามารถเป็นอาสาสมัครให้ความรู้ผู้อื่นได้ ซึ่งผู้เข้าชมที่มีหลากหลายกลุ่มได้แรงบันดาลใจในการต่อสู้ชีวิตจากการนำทางของอาสาสมัครดวงตามืด เช่น แรงบันดาลใจในการทำงาน การเรียนหนังสือ เป็นต้น **2) สร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้แก่สังคม** จากประสบการณ์ของการเป็นผู้มีดวงตามืดที่ได้ถ่ายทอดสู่ผู้เข้าชมได้ส่งผลให้มุมมองของผู้เข้าชมซึ่งเป็นคนทั่วไปในสังคมเกิดความเข้าใจในชีวิตของผู้มีดวงตามืดมากยิ่งขึ้น จากที่เคยมองว่าเป็นภาระของสังคมก็ได้เห็นอีกมุมหนึ่งคือความสามารถในการเป็นผู้นำทาง และความเสียสละและทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นด้วยการเป็นอาสาสมัคร เป็นภาพลักษณ์เชิงบวกที่ปรากฏจากมุมมองของคนในสังคม **3) สร้างภาพลักษณ์ของความเท่าเทียม** เป็นความเท่าเทียมทางความรู้สึก คือ คนในสังคมมองอาสาสมัครว่าเป็นบุคคลที่มีความสามารถและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความเข้าใจ และส่งผลให้เกิดความเท่าเทียมทางการปฏิบัติด้วย เช่น การเข้าไปพูดคุยกับผู้มีดวงตามืดดังเช่นคนปกติ เปิดโอกาสในการทำงาน การชักชวนให้ทำกิจกรรมร่วมกับคนทั่วไป เป็นต้น ซึ่งภาพลักษณ์ของความเท่าเทียมนี้ทำให้อาสาสมัครเกิดความรู้สึกถึงการลดช่องว่างของผู้มีดวงตามืดกับคนในสังคมอีกด้วย อันเป็นผลดีที่ทำให้อาสาสมัครเกิดความเชื่อในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง และอยากจะช่วยเหลือสังคมแบบนี้ต่อไป **4) สร้างภาพลักษณ์ของการให้โอกาส** ได้แก่ โอกาสในการให้ความรู้ ให้ประสบการณ์แก่ผู้เข้าชมซึ่งเป็นโอกาสที่อาสาสมัครได้แสดงความสามารถและทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น อันเป็นพฤติกรรมอันพึงประสงค์ที่สังคมต้องการ โอกาสที่สังคมหยิบยื่นให้ที่สอดคล้องกับความต้องการของอาสาสมัคร เนื่องจากได้รับรู้ประสบการณ์และสิ่งที่อาสาสมัครดวงตามืดประสบในช่วงชีวิตของการมีดวงตามืด จึงก่อให้เกิดการหยิบยื่นโอกาสจากสังคมแก่ผู้มีดวงตามืดด้วยความยินดีเต็มใจ เช่น การชักชวนให้ไปเรียนดนตรีของผู้เข้าชมที่เปิดสอนดนตรี การชักชวนให้เข้าไปร่วมงาน เป็นต้น และ **5) ภาพลักษณ์ของการช่วยเหลือเกื้อกูล** เกิดสังคมของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

จากการได้เข้ามาเรียนรู้ในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด ผู้เข้าชมที่ได้เข้ามาสัมผัส มาเรียนรู้จะเกิดความเข้าใจ ส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ของการช่วยเหลือเกื้อกูลเกิดขึ้น เช่น การช่วยเหลือผู้พิการทางสายตาทันที การพัฒนานวัตกรรมเพื่อผู้ที่มีดวงตามืด เป็นต้น นอกจากนี้อาสาสมัครเองก็ได้สร้างภาพลักษณ์ของการช่วยเหลือสังคมเช่นกัน เช่น ช่วยให้ง่าลังใจแก่ผู้เข้าชมที่ท้อแท้ เป็นที่ปรึกษาทางด้านการศึกษาแก่นักเรียนที่เข้าชมนิทรรศการ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ผลของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครมีทั้งผลที่เกิดกับตนเอง คือ เกิดความรู้ เกิดเจตคติที่ดีต่อตนเอง และเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น เกิดพฤติกรรมได้แก่ เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพและเกิดพฤติกรรมอาสา นอกจากนี้ยังมีผลต่อสังคมคือ สร้างแรงบันดาลใจให้แก่คนในสังคม สร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้แก่คนในสังคม ภาพลักษณ์ของความเท่าเทียม ภาพลักษณ์ของการให้โอกาส และภาพลักษณ์ของการช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งผลของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนี้ได้ก่อให้เกิดการเห็นคุณค่า เห็นความสามารถของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ที่ได้แสดงความสามารถ ได้สร้างประโยชน์ที่เกิดผลดีกับทั้งตนเองและเกิดผลดีกับสังคม จนค่อย ๆ พัฒนาความรู้สึกนี้เป็นการเห็นคุณค่าในตนเองจากการเป็นอาสาสมัคร จากที่เคยเห็นคุณค่าในตนเองน้อยก็พัฒนาเป็นการเห็นคุณค่าในตนเองที่สูงขึ้น หลังจากที่ได้ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครดวงตามืดจนเกิดความเชื่อมั่นในความคิด การตัดสินใจของตนเองและยอมรับข้อผิดพลาดของตนเอง และเกิดการเคารพตนเอง คือความรู้สึกเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเองและใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งสามารถเทียบเคียงได้กับลักษณะการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองตามแนวคิดของ แบรินเดน (Branden, 1997) ที่ได้กล่าวถึงลักษณะทั่วไปของการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองว่าเป็นการรวมกันระหว่างความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเป็นความเชื่อมั่นในความสามารถที่จะคิดและเผชิญกับสิ่งที่ท้าทาย และการเคารพตนเอง หรือเป็นความเชื่อมั่นในสิทธิของตนที่จะมีความสุขและเป็นคนที่มีความรู้ค่า ซึ่งประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดังที่ได้กล่าวมานั้นสามารถสรุปได้ ดังภาพประกอบ 10

ภาพประกอบ 10 ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

2. ความหมาย ลักษณะของอาสาสมัคร และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

2.1 ความหมายของอาสาสมัคร

ความหมายของคำว่าอาสาสมัครจากมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืด แบ่งได้ 2 ความหมาย คือ 1) **อาสาสมัครในความหมายทั่วไป** และอาสาสมัครในความหมายเฉพาะเจาะจง ในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด โดยอาสาสมัครดวงตามืดให้ความหมายของคำว่าอาสาสมัครในความหมายทั่วไปที่แสดงถึงการมีจิตอาสาและพฤติกรรมอาสา ซึ่งความหมายที่แสดงถึงการมีจิตอาสา หมายถึง การมีจิตใจที่มีความยินดีที่จะช่วยเหลือด้วยความสมัครใจ และมีใจรักในการช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่ได้คาดหวังสิ่งตอบแทนที่เป็นตัวเงิน แต่หากมีค่าตอบแทนก็ถือว่าเป็นสินน้ำใจ แต่ไม่ได้เอาค่าตอบแทนเป็นเป้าหมายหลักในการทำงานอาสาสมัคร ส่วนความหมายที่แสดงถึงการมีพฤติกรรมอาสา หมายถึง การได้ทำงานเพื่อช่วยเหลือสังคมส่วนรวมโดยไม่คำนึงถึงค่าตอบแทน และมุ่งความสำเร็จของงานเพื่อผู้อื่นเป็นสำคัญ เช่น การช่วยทำสื่อการสอนในระดับอนุบาลสำหรับผู้มีดวงตามืด การเป็นอาสาสมัครนวดให้แก่ผู้สูงอายุในถิ่นทุรกันดาร เป็นต้น 2) **ความหมายเฉพาะเจาะจงในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืด** อาสาสมัครดวงตามืดเห็นว่า อาสาสมัครหมายถึง การมุ่งทำประโยชน์แก่สังคม กล่าวคือ เป็นงานที่ทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวมโดยไม่คาดหวังสิ่งตอบแทนที่เป็นตัวเงิน และเข้ามาทำในยามที่ว่างจากภารกิจประจำ เช่น ว่างจากการเรียน ว่างจากการทำงาน เป็นต้น การทำประโยชน์แก่สังคมเป็นหลัก เป็นการอาสาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นในกิจกรรมที่ตนเองเลือกกระทำที่อาจได้รับค่าตอบแทนหรือไม่ได้รับค่าตอบแทนก็ได้ ซึ่งหากมีค่าตอบแทนเป็นค่าตอบแทนเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมสาธารณประโยชน์นั้นประสบความสำเร็จ เช่น ค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าเดินทาง เป็นต้น และการทำประโยชน์เพื่อสังคมและมีรางวัลตอบแทน เป็นการทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวมด้วยความสมัครใจ และเป็นงานบริการรูปแบบหนึ่งที่อาสาสมัครต้องมีความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ และความสามารถ รวมทั้งมีรางวัลแทนจากการทำประโยชน์นี้ด้วย แต่เป็นสิ่งตอบแทนที่สามารถให้ตนเองดำรงชีวิตอยู่ได้ และไม่ได้คาดหวังจำนวนรางวัลที่จะได้รับ

กล่าวโดยสรุป ความหมายของอาสาสมัคร ในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืด มี 2 มุมมอง คือ มุมมองแรก อาสาสมัครในความหมายทั่วไปที่หมายถึงการมีจิตอาสา เป็นความหมายที่แสดงถึงความรู้สึกของการมีจิตใจอยากช่วยเหลือผู้อื่น เป็นความหมายที่มองเฉพาะความรู้สึกภายในจิตใจของอาสาสมัคร ซึ่งเทียบเคียงได้กับการให้ความหมายในทัศนะของจิตอาสา ของ พระไพศาล วิสาโล (2554: 11) ที่ได้ให้ความหมายของอาสาสมัครในทัศนะของการเป็นผู้มีจิตอาสา เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูดายต่อสังคมและปรารถนาเข้าไปช่วย ไม่ได้ช่วยด้วยการให้ทาน ให้เงิน แต่เป็นการสละเวลาลงแรงเข้าไปช่วย และด้วยจิตใจที่เป็นสุขที่ได้ช่วยผู้อื่น สอดคล้องกับที่ ประวิช จรด้า (2552) ได้ให้ความหมายไว้ว่า จิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ จิตแห่งการให้ความดีงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์โดยเต็มใจ สมัครใจ อิ่มใจ ซาบซึ้ง ปีติสุข มีคุณค่า

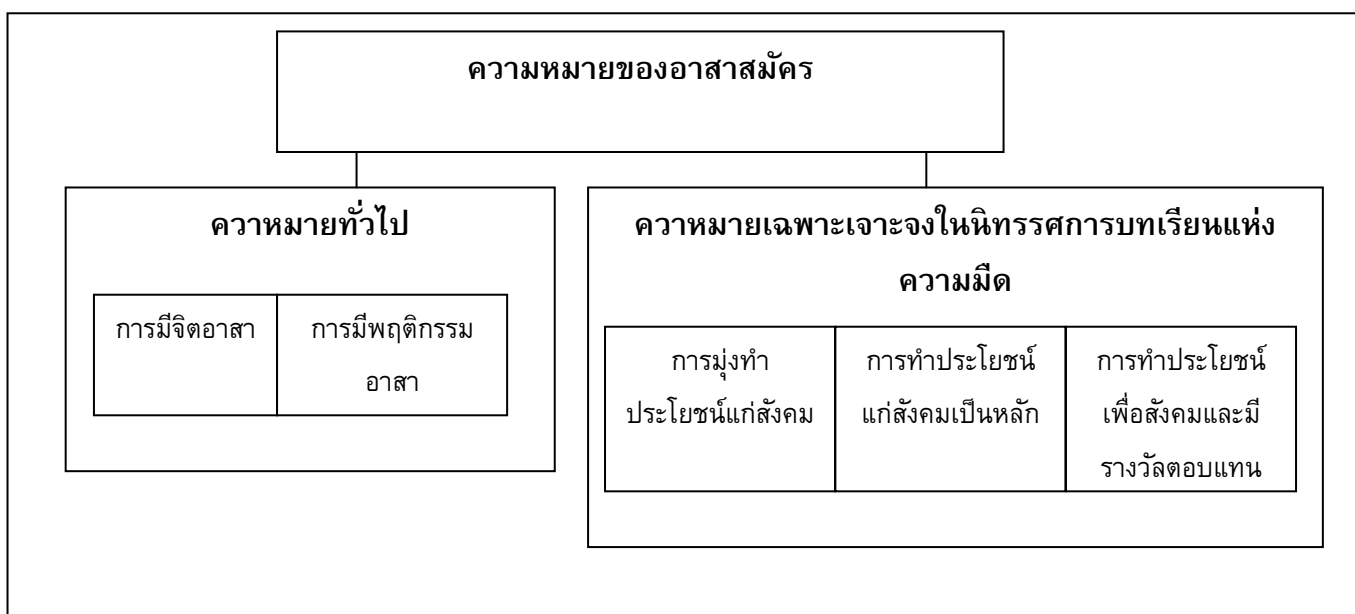
และพัฒนาจิตวิญญาณให้สูงขึ้น ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งเป็น การเสียสละสิ่งที่ตนเองมีแม้กระทั่งเวลาเพื่อเผื่อแผ่ให้ส่วนรวม

ส่วนพฤติกรรมอาสาในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามีดนั้นหมายถึงการแสดงออกซึ่ง พฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมโดยไม่คาดหวังสิ่งตอบแทนและมุ่งความสำเร็จของงานเพื่อผู้อื่นเป็น สำคัญ จากความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับ ปฏิญญาอาสาสมัครไทย (2544) ที่ให้ความหมายของ อาสาสมัครไว้ว่าหมายถึง บุคคลที่สามารถเข้ามาช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจ เสียสละเพื่อ ช่วยเหลือผู้อื่น พัฒนาสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับที่ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ (2544: 10) ให้ความหมายไว้ว่า การเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำและเป็นความ รับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งจากทัศนะของทั้งปฏิญญาอาสาสมัครไทยและของศุภรัตน์ รัตนมุขย์ นี้เน้น การมีพฤติกรรมช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจ ไม่หวังผลตอบแทน แต่ในทัศนะของอาสาสมัคร ดวงตามีดนอกจากจะมองถึงการมีพฤติกรรมช่วยเหลือสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนแล้ว ยังเน้นไป ที่ความสำเร็จของงานอาสาสมัครที่ทำได้

สำหรับมุมมองที่สอง ความหมายเฉพาะเจาะจงในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมิต ใน มุมมองของอาสาสมัครดวงตามีด มี 3 ความหมาย ได้แก่ 1) อาสาสมัครคือการมุ่งทำประโยชน์แก่ สังคม 2) อาสาสมัครคือการทำประโยชน์แก่สังคมเป็นหลัก และ 3) อาสาสมัครคือการทำประโยชน์ เพื่อสังคมและมีรางวัลตอบแทน ซึ่งความหมายของอาสาสมัคร ซึ่งการให้ความหมายของอาสาสมัคร ว่าเป็นการมุ่งทำประโยชน์เพื่อสังคม เทียบเคียงได้กับการให้ความหมายของ สมพร เทพสิทธิา (2541: 1) ที่กล่าวว่า อาสาสมัคร คือ ผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคมโดยไม่ หวังผลตอบแทนเป็นเงิน ส่วนในมุมมองที่เป็นในเรื่องของการได้รับรางวัลตอบแทนนั้น อาสาสมัคร ดวงตามีดสะท้อนจากประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการตามการรับรู้ ความรู้สึก เจตคติ ทำให้อาสาสมัครมองว่าอาสาสมัครนอกจากจะเป็นการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นแล้วหากได้รับ ค่าตอบแทนหรือผลตอบแทนก็ถือว่าเป็นค่าตอบแทนเพื่อการดำเนินงานอาสาสมัครให้บรรลุตาม เป้าหมาย อีกส่วนหนึ่งเนื่องด้วยความบกพร่องทางด้านร่างกายและงานที่มีให้เลือกได้ไม่มากนัก สำหรับผู้มีดวงตามีด ดังนั้นการที่มีดวงตามีดจะสามารถช่วยเหลือสังคมได้อย่างเต็มความสามารถ นั้นเรื่องของการเลี้ยงชีพตนเองก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะฉะนั้นอาสาสมัครดวงตามีดบางคนจึงมอง ความหมายของอาสาสมัครในเชิงของการทำประโยชน์เพื่อสังคมและได้รับรางวัลตอบแทนเพื่อการ เลี้ยงชีพของตนเอง ซึ่งจากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังไม่พบว่ามีผู้กล่าวถึง ประเด็นการเป็นอาสาสมัครแล้วมีเรื่องของการรางวัลตอบแทนเพื่อการเลี้ยงชีพ

อย่างไรก็ตามจากการให้ความหมายของคำว่าอาสาสมัครในทัศนะของอาสาสมัคร ดวงตามีด ทั้งในความหมายทั่วไปและความหมายเฉพาะเจาะจงในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมิต ทำให้เห็นถึงจุดร่วมกันของความหมายทั้ง 2 นัยยะ ซึ่งมองว่าอาสาสมัครเป็นการมีจิตอาสาและทำ ประโยชน์เพื่อผู้อื่น ส่วนในเรื่องของการได้รับผลตอบแทนอาสาสมัครจะมีทัศนะที่แตกต่างกันออกไป โดยจะพบจากการให้ความหมายในบริบทเฉพาะเจาะจงในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมิต ซึ่งบาง คนเห็นว่าอาสาสมัครไม่จำเป็นต้องได้รับค่าตอบแทน บางคนเห็นว่าสิ่งตอบแทนไม่ใช่สาระสำคัญ

ทำงานอาสาสมัครจะได้รับหรือไม่ได้รับก็ได้ และบางคนเห็นว่าอาสาสมัครควรได้รับสิ่งตอบแทนทั้งนี้เนื่องด้วยข้อจำกัดทางร่างกายจึงทำให้เห็นว่าการที่ตนเองมีจิตใจอยากเป็นผู้ให้และทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นแล้วยังคาดหวังได้รับสิ่งตอบแทนเพื่อการดำรงชีพด้วย ความหมายของอาสาสมัคร ดังภาพประกอบ 11

ภาพประกอบ 11 ความหมายของอาสาสมัคร

2.2 ลักษณะของอาสาสมัคร

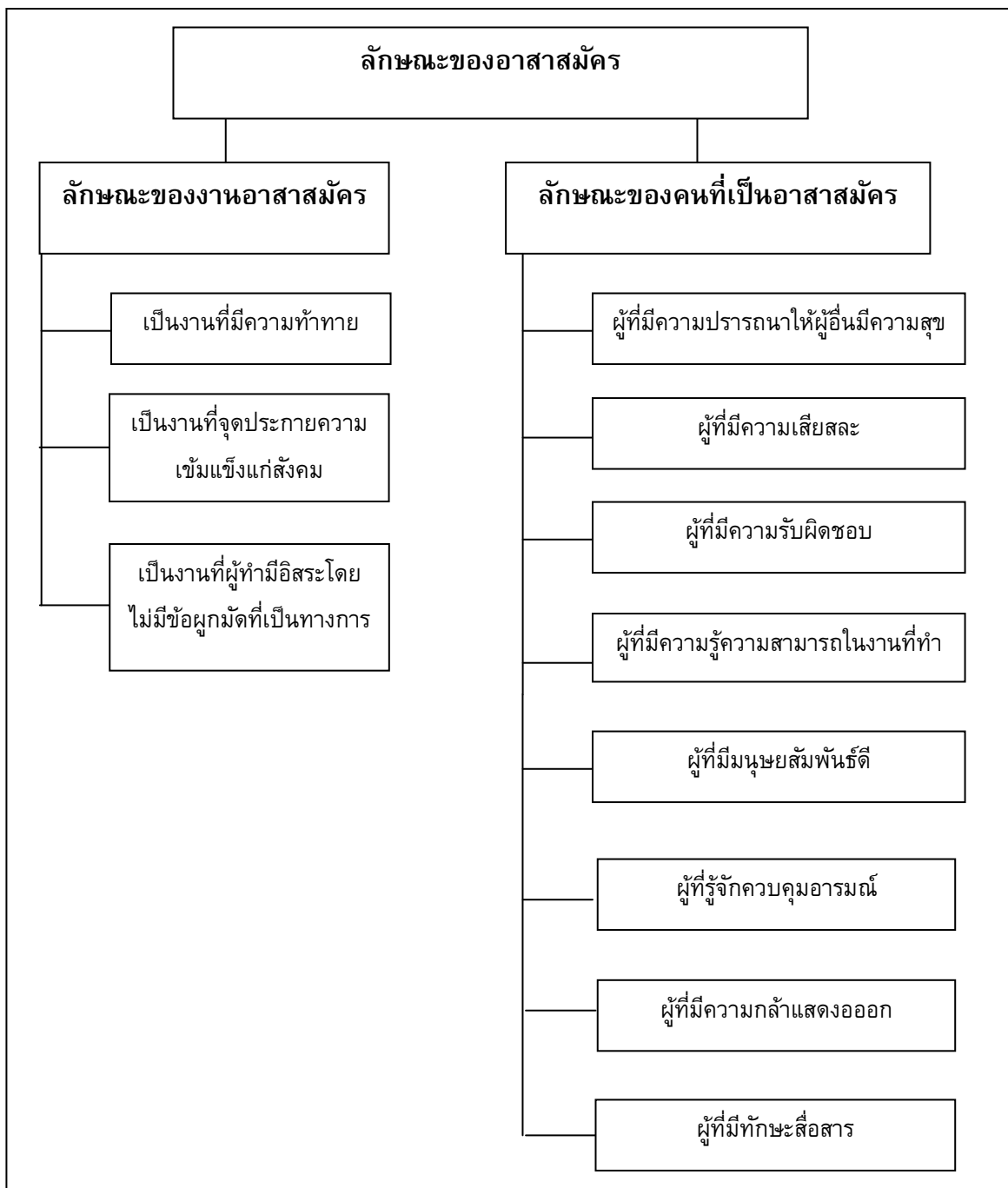
จากประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัคร งานที่ให้การช่วยเหลือผู้อื่น เกื้อกูลผู้อื่นทำให้การสะท้อนลักษณะของอาสาสมัครในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามิด แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) คุณลักษณะของงานอาสาสมัคร ซึ่งมองว่าเป็นงานที่มีความท้าทาย คือท้าทายความรู้ ความสามารถในการที่จะต้องเป็นผู้นำชมกับคนหลากหลายกลุ่ม เป็นงานที่จุดประกายความเข้มแข็งแก่สังคม คือมองว่าเป็นงานที่มีลักษณะของการช่วยให้ผู้เข้าชมได้รับความรู้และประสบการณ์ รวมถึงช่วยให้ผู้เข้าชมเกิดกำลังใจในการใช้ชีวิต เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เข้าชมพ้นจากความทุกข์ ผ่านเรื่องราวชีวิตของผู้มีดวงตามิด เทียบเคียงกับศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2551: 61) ที่เห็นว่างานอาสาสมัครเต็มไปด้วยความหมาย คุณค่า และความสุข ซึ่งไม่ใช่เพียงความสุขที่เกิดจากการให้เท่านั้นแต่ยังเป็นความสุขที่เกิดจากความไม่คาดหวังผลจากการทำงานอาสาสมัคร ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคม และเป็นงานที่ผู้ทำมีอิสระโดยไม่มีข้อผูกมัดที่เป็นทางการ กล่าวคืออาสาสมัครดวงตามิดมองว่าเป็นงานที่มีลักษณะเป็นอิสระ ผู้ที่ต้องการเป็นอาสาสมัครสามารถเข้ามาทำหรือไม่เข้ามาก็ได้

โดยไม่มีข้อผูกมัดที่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งการที่อาสาสมัครดวงตามีตมมองว่าอาสาสมัครเป็นงานที่มีลักษณะเป็นอิสระ ไม่มีข้อผูกมัดที่เป็นทางการนั้นมาจากการมีประสบการณ์ของอาสาสมัครดวงตามีดเกี่ยวกับการทำงานอาสาสมัครทั้งในนิทรรศการและอาสาสมัครอื่น ๆ ซึ่งเหตุผลประการหนึ่งที่อาสาสมัครดวงตามีตมมีความยินดีในการทำงานอาสาสมัครเนื่องมาจากชอบความเป็นอิสระ จึงได้สะท้อนออกมาในลักษณะของงาน ซึ่งเทียบเคียงได้กับการศึกษาของ จีรพร แผ้วกิ่ง และโสภา อ่อนโสภา (2546) ที่ศึกษาวิถีชีวิตคนพิการทางสายตาในกรุงเทพมหานคร โดยข้อค้นพบประการหนึ่งคือ ผู้พิการทางสายตาเป็นผู้ที่มีความต้องการชีวิตที่อิสระและสามารถพึ่งตนเองได้

สำหรับลักษณะของคนที่เป็นอาสาสมัครตามมุมมองของอาสาสมัครดวงตามีตม พบว่ามี 8 ลักษณะ ได้แก่ 1) **ผู้ที่มีความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข** ซึ่งเป็นลักษณะเริ่มต้นของบุคคลที่เป็นอาสาสมัคร เป็นคุณลักษณะภายในจิตใจที่แสดงให้เห็นว่าเมื่อบุคคลมีความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข มีเมตตาจิตต่อผู้อื่นพฤติกรรมอื่น ๆ ที่เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูล ความเอื้อเฟื้อก็จะตามมาสามารถเทียบเคียงได้กับที่ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2551) ได้กล่าวถึงว่าอาสาสมัครเป็นการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมสำคัญของมนุษย์ให้เกิดจิตใจเป็นผู้มีกุศล มีเมตตา กรุณา 2) **ผู้ที่มีความเสียสละ** คือ เสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ กำลังความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือผู้อื่น เทียบเคียงกับที่วรินทร์ แก้วแสง (2553: 10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของคนที่ เป็นอาสาสมัครว่าเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังแรงกาย แรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละสิ่งของตนเองมีแม้กระทั่งเวลาเพื่อเผื่อแผ่ให้ส่วนรวม 3) **ผู้ที่มีความรับผิดชอบ** แม้งานอาสาสมัครจะเป็นงานที่มีความเป็นอิสระ เข้ามาทำด้วยความเต็มใจ แต่เมื่อตัดสินใจทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นแล้วคนที่มีใจในการเป็นอาสาสมัครต้องมาควบคู่กับความรับผิดชอบ เป็นความรับผิดชอบต่องานอาสาสมัครที่ทำ เทียบเคียงได้กับที่ ธรรมนูญชากร ศรีสมบูรณ์ (2550) ได้กล่าวถึงจิตอาสาในลักษณะของการ รับผิดชอบต่อสังคมว่าเป็นความสำนึกของบุคคลต่อสังคมส่วนรวม โดยการเอาใจใส่และการช่วยเหลือ 4) **ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในงานที่ทำ** แม้เป็นงานที่ผู้ทำเข้ามาด้วยความสมัครใจ แต่ความรู้ความสามารถในงานอาสาสมัครที่ตนเองทำก็เป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะงานอาสาสมัครใน ลักษณะของการให้ความรู้แก่ผู้อื่น เพื่อให้ผู้รับได้รับประโยชน์จากการให้มากที่สุด ซึ่งสามารถ เทียบเคียงได้กับทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะ ในส่วนของรากที่เป็นพฤติกรรมของความเฉลียวฉลาดและมี ประสบการณ์ทางสังคมสูง (ดวงเดือน พันธุมนาวิณ. 2538: 2-3) การที่อาสาสมัครมีลักษณะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำทาง รวมถึงประสบการณ์การเป็นผู้มีดวงตามีตม ทำให้สะท้อน ลักษณะของอาสาสมัครว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในงานที่ทำ นอกจากนี้ยังเทียบเคียงได้กับ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534: 6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของอาสาสมัครไว้ว่าอาสาสมัครเป็นผู้ที่มีความศรัทธาที่จะทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์โดยคำนึงถึงเวลาว่าง ความสามารถ และความถนัดที่ตนเองมีอยู่ โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการทำงานเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม แก่องค์กร และผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน 5) **ผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี** อาสาสมัครดวงตามีตมมองว่างานอาสาสมัครเป็นการให้บริการอย่างหนึ่ง ดังนั้นผู้ที่เป็นอาสาสมัครจึงควรเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

ทั้งกับผู้ที่อาสาสมัครด้วยกันและผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการอาสาสมัคร **6) ผู้ที่รู้จักควบคุมอารมณ์** ซึ่งในบางครั้งเมื่อมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้ามากระทบอาจส่งผลกระทบต่ออารมณ์ของอาสาสมัครได้ การควบคุมอารมณ์ให้มีความมั่นคงต่อสิ่งที่มากระทบจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้การทำหน้าที่อาสาสมัครสามารถดำเนินไปได้และเกิดประโยชน์ต่อผู้รับมากที่สุด **7) ผู้ที่มีความกล้าแสดงออก** อาสาสมัครดวงตามืดที่เห็นว่าผู้ที่เป็นอาสาสมัครโดยเฉพาะในกลุ่มของผู้มีดวงตามืดที่เป็นผู้ที่ถูกประทับตราว่าเป็นผู้มีความแปลกแยกจากสังคม การที่จะเป็นอาสาสมัครนั้นจำเป็นต้องอาศัยความกล้าแสดงออกเป็นอย่างมาก เพราะต้องนำชมกับผู้ที่มิได้มีดวงตาปกติที่มีหลากหลายกลุ่ม การเป็นผู้มีความกล้าแสดงออก เป็นคนเปิดเผยจึงมีความสำคัญ และ **8) ผู้ที่มีทักษะด้านการสื่อสาร** อาสาสมัครดวงตามืดเห็นว่าการสื่อสารเป็นทักษะสำคัญสำหรับการเป็นผู้นำทางในนิทรรศการ เพราะจะต้องสื่อสารกับทั้งเพื่อนอาสาสมัครในนิทรรศการและผู้เข้าชม

จากลักษณะของคนที่เป็นอาสาสมัครตามมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดทั้งลักษณะของงานและลักษณะของคนที่เป็นอาสาสมัครมีหลายคุณลักษณะที่มีความสอดคล้องและสามารถเทียบเคียงกับความหมายและแนวคิดที่ได้เคยมีผู้ศึกษาไว้แล้ว แต่ยังมีลักษณะบางประการที่เป็นข้อค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ลักษณะของงานที่มีความท้าทาย ส่วนลักษณะของคนพบว่าอาสาสมัครคือผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี ผู้ที่รู้จักควบคุมอารมณ์ ผู้ที่มีความกล้าแสดงออก และผู้ที่มีทักษะด้านการสื่อสาร โดยลักษณะของบุคคลดังกล่าวอาจเป็นลักษณะของบุคคลในงานอื่น ๆ แต่ยังไม่ปรากฏถึงการกล่าวถึงคนที่มีลักษณะดังกล่าวในคนที่ทำงานอาสาสมัคร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในบริบทของงานในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดเป็นงานอาสาสมัครที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงสำหรับผู้มีดวงตามืดที่ต้องเป็นผู้นำทางแก่คนที่มีสายตาทาบติ ซึ่งมีทั้งกลุ่มเด็ก กลุ่มผู้ใหญ่ กลุ่มนักวิชาการ นักเรียน นักศึกษา รวมถึงชาวต่างชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นงานที่ต้องให้บริการ ดังนั้น อาสาสมัครจึงเกิดความรู้สึกว่าเป็นงานที่ท้าทาย และคนที่เป็นอาสาสมัครควรเป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี คนที่รู้จักควบคุมอารมณ์ มีความกล้าแสดงออก และมีทักษะด้านการสื่อสาร ลักษณะของอาสาสมัคร ดังภาพประกอบ 12

ภาพประกอบ 12 ลักษณะของอาสาสมัคร

2.3 เจื่อนไขที่เกี่ยวข้งกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

จากการศึกษา พบว่าเจื่อนไขที่เกี่ยวข้งกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด พิจารณาได้ 2 เจื่อนไข ได้แก่

1) เจื่อนไขส่วนบุคคล

เมื่อศึกษาถึงเจื่อนไขส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้งกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด พบว่าสามารถพิจารณาได้ 5 เจื่อนไข ได้แก่ **1) ภูมิหลังของอาสาสมัครดวงตามืด** ไม่ว่าจะเป็นการมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด ที่เป็นสังคมของการช่วยเหลือเกื้อกูล ลักษณะของที่พักอาศัยในปัจจุบันที่พักกับเพื่อนอาสาสมัครด้วยกันและอยู่ในสถานที่ที่เอื้อต่อการเดินทาง สถานภาพของอาสาสมัครที่ส่วนใหญ่ยังโสด ไม่ค่อยมีภาระทางบ้านที่ต้องรับผิดชอบมากนัก จากภูมิหลังดังกล่าวทำให้อาสาสมัครดวงตามืดเกิดการเรียนรู้การเป็นผู้ให้ เรียนรู้การเอื้ออาทรและช่วยเหลือผู้อื่นทั้งจากลักษณะของภูมิลำเนาและเรียนรู้จากเพื่อน รวมไปถึงการไม่ต้องมีภาระที่ต้องรับผิดชอบมากนักจากสถานภาพที่ยังโสดทำให้ผู้มีดวงตามืดสามารถเป็นอาสาสมัครให้ความรู้ในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดได้ ระยะเวลาการมองไม่เห็นซึ่งส่วนใหญ่มองไม่เห็นตั้งแต่กำเนิดและมีดวงตาบอดสนิทสาเหตุของการมองไม่เห็นส่วนใหญ่มาจากอาการเจ็บป่วยของร่างกาย เจื่อนไขดังกล่าวก็เป็นอีกเจื่อนไขหนึ่งที่ทำให้อาสาสมัครตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามืดเนื่องด้วยเห็นว่าตนเองสามารถทำได้ด้วยคุณลักษณะทางกายภาพที่เป็นผู้มีดวงตามืดตั้งแต่กำเนิดและมีดวงตาบอดสนิท รวมถึงสาเหตุที่มาจากความเจ็บป่วย **2) การเรียนรู้ในช่วงชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด** ได้แก่ ช่วงชีวิตของการอาศัยอยู่กับครอบครัว ได้เกิดการเรียนรู้จากการได้ช่วยเหลืองานของครอบครัว ญาติพี่น้อง รวมไปถึงช่วยเหลืองานของชุมชน ช่วงชีวิตการเรียน ได้เกิดการเรียนรู้การช่วยเหลือเกื้อกูล การแบ่งปัน รวมถึงการเป็นอาสาสมัครจากการได้ใช้ชีวิตการเรียน ทั้งจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และในระดับอุดมศึกษา เช่น การช่วยสอนการบ้านแก่รุ่นน้อง การช่วยเหลืองานพี่เลี้ยงในโรงเรียน เป็นอาสาสมัครบำเพ็ญประโยชน์และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคม เป็นต้น ช่วงชีวิตการมาหาเลี้ยงชีพ ซึ่งลักษณะส่วนบุคคลในประเด็นเจื่อนไขของการเรียนรู้ในช่วงชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด สอดคล้องกับชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2553: 29) ได้กล่าวถึงความสามารถในการเรียนรู้ของผู้พิการทางสายตาว่า ความบกพร่องทางการมองเห็นไม่มีผลต่อสติปัญญาการเรียนรู้และความคิดรวบยอด ผู้พิการทางสายตาสามารถเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตได้โดยผ่านการฟัง การสัมผัส รวมทั้งการใช้ประสาทสัมผัสอื่น ๆ เช่น การสัมผัสทางผิวหนัง การดมกลิ่น การฟัง เป็นต้น เพียงแต่ผู้พิการทางสายตาไม่สามารถเรียนรู้มโนทัศน์บางอย่างได้ เช่น การกล่าวถึงดวงอาทิตย์ก็จะนึกภาพไม่ออก เพราะมองไม่เห็น แต่จะรับรู้จากการสัมผัสความร้อนของแสงแดดหรือแสงสะท้อนจากแสงแดด เป็นต้น ดังนั้น อาสาสมัครจึงสามารถเรียนรู้การช่วยเหลือเกื้อกูล การแบ่งปัน ตั้งแต่การมีชีวิตในช่วงวัยเด็ก ช่วงการเรียน และช่วงการทำงานมาหาเลี้ยงชีพ ซึ่งผลจากการเรียนรู้นี้ทำให้เป็นเจื่อนไขประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด **3) ความพร้อมในการเป็นผู้ให้** ซึ่งเป็นความพร้อมทั้งด้านความรู้

ประสบการณ์ รวมไปถึงสภาพเศรษฐกิจของตนเองและครอบครัวด้วย **4) มีใจรักในการเป็นผู้ให้** กล่าวคืออาสาสมัครดวงตามีตมมีพื้นฐานของการมีจิตใจเป็นผู้ให้ในตนเองอยู่แล้วแม้ว่าสภาพร่างกายจะไม่ได้สมบูรณ์เต็มร้อย เทียบเคียงกับประวิช จรด้า (2552) ได้ให้ความหมายของจิตอาสา (Volunteer Spirit) ไว้ว่าหมายถึงจิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ **5) ความต้องการได้รับการยอมรับจากสังคม** เนื่องจากการถูกมองและถูกประทับตราความด้อยความสามารถ ดังนั้นเงื่อนไขหนึ่งที่อาสาสมัครเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้นำทางคือ ต้องการได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งสามารถเทียบเคียงได้กับทฤษฎีปฏิสังสรรค์สัญลัษณ์ตามแนวคิดของ ชาร์ลส์ ฮอร์ตัน คูลีย์ (Cooley) (Turner Jonathan H. 2001: 215) ที่กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับตัวเอง (Self) โดยการมองตนเองในฐานะเป็นกระจกเงา (Looking-Glass Self) ซึ่งเป็นกระบวนการที่บุคคลจินตนาการเกี่ยวกับตนเองจากที่ปรากฏต่อสายตาผู้อื่น จินตนาการเกี่ยวกับการตัดสินของผู้อื่นว่าจะต้องตัดสินเกี่ยวกับเราที่ปรากฏต่อสายตาเขาอย่างไร และการพัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งอาสาสมัครดวงตามีตมมองตนเองจากมุมมองของสังคมทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองด้อยคุณค่าและพัฒนาเป็นความรู้สึกอยากให้สังคมยอมรับทั้งในความสามารถ และยอมรับการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การเป็นอาสาสมัครนอกจากจะได้ทำประโยชน์แก่สังคมแล้วยังได้สร้างความรู้ ความเข้าใจและแสดงศักยภาพให้สังคมยอมรับได้อีกด้วย

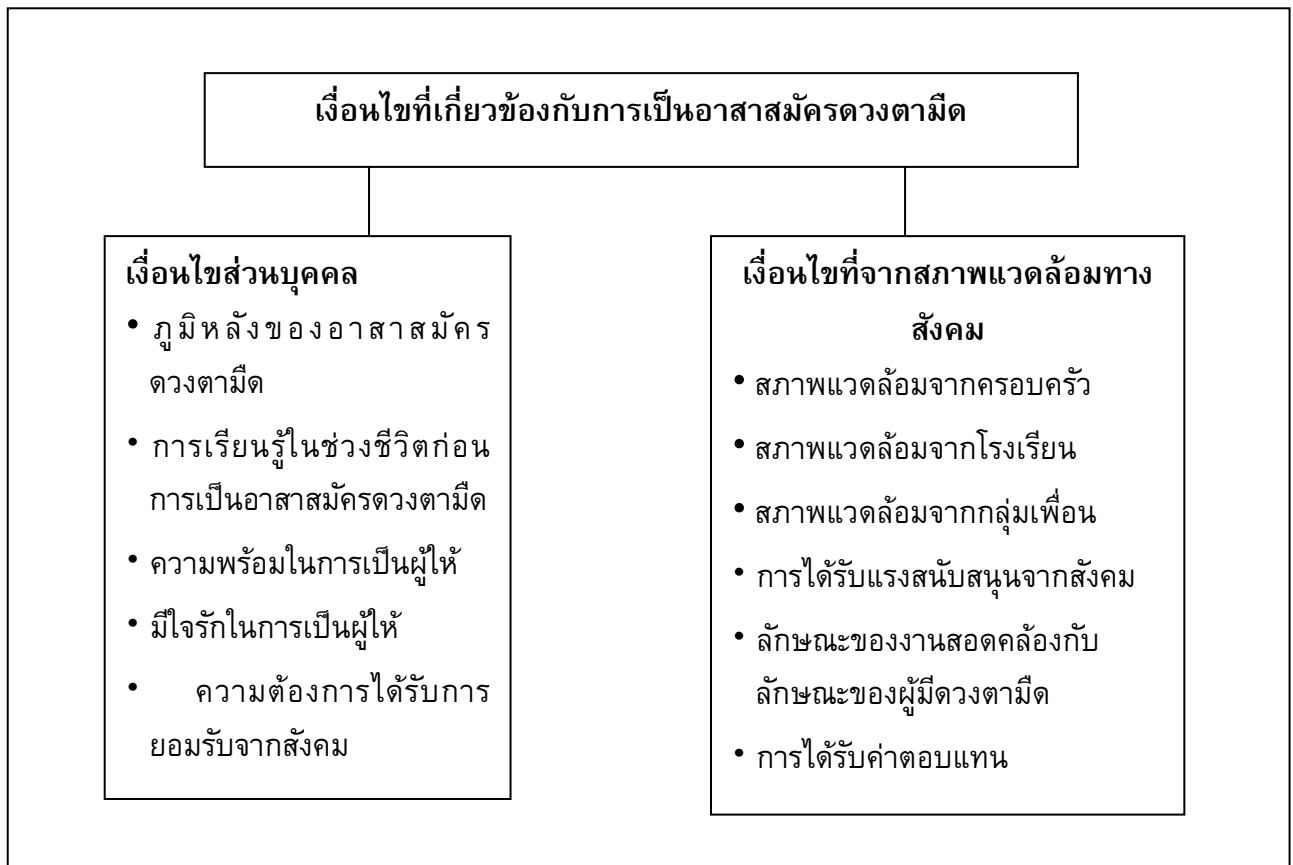
2) เงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคม

สำหรับเงื่อนไขทางสังคมสภาพแวดล้อมที่มีความเกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามีตม สามารถพิจารณาได้ 6 เงื่อนไข ได้แก่ **1) สภาพแวดล้อมจากครอบครัว** อาสาสมัครดวงตามีตมส่วนใหญ่มีช่วงชีวิตในวัยเด็กอยู่กับครอบครัวและอาศัยอยู่ในสังคมชนบท ซึ่งเป็นสังคมของการช่วยเหลือเกื้อกูล ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวให้รู้จักการช่วยเหลือตนเอง รู้จักใช้ชีวิตดังเช่นเด็กปกติทั่วไปในสังคม รวมถึงการปลูกฝังในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมและบรรทัดฐานของสังคมแก่ผู้มีดวงตามีตมด้วย โดยสภาพแวดล้อมจากครอบครัวที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดและปลูกฝังการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้มีดวงตามีตมมีทั้งการบอกกล่าวโดยตรงและการปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่าง เช่น การมอบหมายงานในบ้านให้ช่วยเหลือ การที่สมาชิกในบ้านให้การช่วยเหลือผู้อื่นให้เห็น และการชักชวนให้ผู้มีดวงตามีตมมีส่วนร่วมในการช่วยเหลืองานชุมชน งานของญาติพี่น้องเมื่อมีโอกาส เป็นต้น **2) สภาพแวดล้อมจากโรงเรียน** ได้แก่ การมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น เป็นอาสาสมัครการระดมทุนสำหรับช่วยเหลือเด็กตาบอด ช่วยครูทำสื่อการสอนสำหรับรุ่นน้อง การตั้งชมรมดนตรีเพื่อสอนผู้พิการทางสายตาร้องเพลง และกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เป็นต้น สภาพแวดล้อมที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปัน พร้อมทั้งกิจกรรมส่งเสริมการมีคุณธรรมจริยธรรม นี่เป็นสิ่งที่หล่อหลอมให้ผู้มีดวงตามีตมเป็นผู้มีจิตอาสาและเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ตัดสินใจเป็นอาสาสมัครดวงตามีตม **3) สภาพแวดล้อมจากกลุ่มเพื่อน** การอยู่ท่ามกลางกลุ่มเพื่อนที่มีพฤติกรรมอาสา และมีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมที่เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นนั้นทำให้ผู้มีดวงตามีตมถูกหล่อหลอมให้มีจิตอาสาและพฤติกรรมอาสาเมื่อมีโอกาสในการ

ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นจึงมีความยินดีและเต็มใจที่จะกระทำ เช่น ทำกิจกรรมออกค่ายสร้างโรงเรียนในต่างจังหวัด การรวมกลุ่มกับเพื่อนเพื่อจัดกิจกรรมความบันเทิงแก่เด็กด้อยโอกาส เป็นต้น ซึ่งเงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคมดังที่กล่าวมาแล้วสามารถเทียบเคียงได้กับแนวคิดการถ่ายทอดทางสังคมโดยผ่านตัวแทนของการถ่ายทอดทางสังคมตามมุมมองของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ที่กล่าวถึงกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด เจตคติ อุดมการณ์ ของสมาชิกสังคมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งเป็นไปทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านตัวแทนของสังคม (Agent) เช่น ครอบครัว สถานศึกษา กลุ่มเพื่อน สถานที่ทำงาน เป็นต้น เพื่อที่บุคคลจะสามารถทำหน้าที่ทั้งในส่วนตัวและต่อสังคมได้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือที่สังคมหนึ่ง ๆ กำหนดไว้ ทำให้บุคคลมีแบบแผนของพฤติกรรมและสามารถดำรงอยู่ในกลุ่มและสังคมได้อย่างเป็นระเบียบ ซึ่งการถ่ายทอดทางสังคมมีความสำคัญในการเป็นหลักปฏิบัติที่คนเราต้องเรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้เพื่อให้มีความสัมพันธ์กัน ฉะนั้นการถ่ายทอดทางสังคมจึงเป็นวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตของกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก เป็นการรับรู้เอาคุณค่าของกลุ่มซึ่งทำให้มนุษย์มีความรู้สึกเป็นตัวตนหรือตัวของตัวเอง (Self) คือการรู้สึกที่ว่าตนเป็นมนุษย์ต่างจากคนอื่น สามารถควบคุมความรู้สึกนึกคิด ประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบหรือความเหมาะสมในกลุ่มอื่น ๆ สังคมจะทำหน้าที่หล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการโดยผ่านสถาบันพื้นฐาน (สุพัตรา สุภาพ. 2541) **4) การได้รับแรงสนับสนุนจากสังคม** ได้แก่ แรงสนับสนุนจากครอบครัว คือครอบครัวของอาสาสมัครบางคนให้การสนับสนุนการเป็นอาสาสมัครในนิทรรศการเนื่องด้วยเห็นว่าเป็นงานที่มีคุณค่า เป็นงานเฉพาะเจาะจงสำหรับผู้มีดวงตามืดและผู้มีดวงตามืดได้แสดงความสามารถของตนเองด้วยการให้ความรู้แก่คนในสังคม และแรงสนับสนุนจากเพื่อน เป็นการสนับสนุนจากเพื่อนที่ได้ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครเช่นกัน เพื่อเห็นว่าเป็นงานที่มีคุณค่าสำหรับผู้มีดวงตามืดจึงมีการนำมาบอกกล่าว แนะนำเพื่อนผู้มีดวงตามืดของตนเอง เทียบเคียงได้กับแนวคิดของแบนดูรา (Bandura.1977: 3) ที่กล่าวถึงการพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเองที่มาจากการใช้คำพูดชักจูง (Verbal Persuasion) เป็นการบอกว่าบุคคลสามารถประสบความสำเร็จได้ ซึ่งตัวแบบอาจเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ความสำเร็จหรือไม่ก็ตาม แต่เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่ออาสาสมัครดวงตามืด เช่น พ่อ แม่ เพื่อน เป็นต้น ซึ่งทำให้อาสาสมัครรู้สึกว่าตนเองสามารถเป็นอาสาสมัครได้ การพูดจูงใจเป็นการสร้างกำลังใจให้อาสาสมัครดวงตามืดเกิดความรู้สึกว่าตนเองก็สามารถช่วยเหลือสังคมได้ดังเช่นคนทั่วไป รวมทั้งงานในนิทรรศการเป็นงานที่เฉพาะเจาะจงสำหรับผู้มีดวงตามืด แม้จะมีความบกพร่องทางร่างกายแต่หากมีความพยายามแล้ว การทำหน้าที่ช่วยเหลือสังคมก็ไม่ใช่เรื่องที่ไม่สามารถทำได้ **5) ลักษณะของงานสอดคล้องกับลักษณะของผู้มีดวงตามืด** กล่าวคือเป็นงานที่มีลักษณะเฉพาะสำหรับอาสาสมัครดวงตามืดเท่านั้น ประกอบกับตรงกับความต้องการที่จะแสดงความสามารถของตนเองเพื่อให้สังคมยอมรับ อาสาสมัครจึงเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้และประสบการณ์ในนิทรรศการด้วยความเต็มใจ เทียบเคียงได้กับ ศศิพัทธ์ ยอดเพชร (2534: 6) ได้กล่าวว่าอาสาสมัครเป็นผู้ที่มีความศรัทธาที่จะทำงานเพื่อ

สาธารณประโยชน์โดยคำนึงถึงเวลาว่าง ความสามารถ และความถนัดที่ตนเองมีอยู่ และ **6) การได้รับค่าตอบแทน** เนื่องด้วยความบกพร่องของร่างกาย และต้องทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยตนเอง แต่เป็นผู้มีจิตอาสา เมื่อนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดเปิดโอกาสให้ทำหน้าที่อาสาสมัครและมีค่าตอบแทนเล็กน้อย ๆ พอให้สามารถเลี้ยงชีพตนเองได้ จึงเป็นอีกเงื่อนไขประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่เป็นข้อค้นพบเฉพาะจากการศึกษาครั้งนี้ ทั้งนี้อาจเนื่องด้วยข้อจำกัดทางด้านร่างกายและงานที่รองรับที่ยังไม่สอดคล้องกับผู้มืดดวงตามืด ทำให้การที่เข้ามาทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครตามที่จิตใจพึงปรารถนาและได้รับค่าตอบแทนจึงเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับที่ตัดสินใจเป็นอาสาสมัคร

นอกจากนี้จากเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด สามารถเทียบเคียงได้กับทฤษฎีทางจิตวิทยาตามแนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมของ แบนดูรา (Bandura.1977: 9-10) ที่อธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคมที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมานั้น ว่าพฤติกรรมของบุคคลไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมอย่างเดียว แต่ยังมีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคลร่วมด้วย โดยสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมเป็นผลของความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล สภาพแวดล้อม และพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ของทั้ง 3 ส่วนนี้มีอิทธิพลต่อบุคคลแตกต่างกัน ซึ่งเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครมีทั้งเงื่อนไขส่วนบุคคลและเงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กันและก่อให้เกิดเป็นพฤติกรรมอาสาสมัคร โดยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ดังแสดงในภาพประกอบ 13

ภาพประกอบ 13 เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

2.4 แก่นประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด

จากการศึกษา พบว่า แก่นประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งก่อนที่อาสาสมัครดวงตามืดจะไปถึงขั้นของการเห็นคุณค่าในตนเอง และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาสู่การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง (Authentic Self-Esteem) อาสาสมัครได้ผ่านช่วงของการเห็นคุณค่าในตนเองน้อยหรือบางคนไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลย จากนั้นอาสาสมัครจะค่อย ๆ ก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเอง แล้วจึงนำไปสู่การมีแนวโน้มพัฒนาสู่การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง ซึ่งแต่ละช่วงนั้นพิจารณาจากการบอกเล่าประสบการณ์ทั้งช่วงชีวิตก่อนการเป็นอาสาสมัครที่ผ่านความรู้สึกของการเห็นคุณค่าในตนเองน้อยหรือไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลย แต่ได้มีประสบการณ์ชีวิตกับครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน และประสบการณ์ชีวิตในช่วงการทำงานที่ทำให้กล้าเปิดเผยตนเองออกสู่สังคม มีความรู้สึกอยากให้สังคมได้เรียนรู้ชีวิตตนเอง ตลอดจนมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือแบ่งปันทั้งที่เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองและการถ่ายทอดทางสังคม ช่วงชีวิตขณะเป็นอาสาสมัครที่มีการก่อเกิดประสบการณ์ กระบวนการของประสบการณ์ และผลของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครได้หล่อหลอมให้อาสาสมัครค่อย ๆ เกิดการเห็นคุณค่า

ในตนเองโดยเริ่มจากการก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเองจนกระทั่งเห็นคุณค่าในตนเอง และมีแนวโน้มสู่การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง การให้ความหมายและลักษณะของอาสาศาสตร์ที่สะท้อนถึงการเห็นความสามารถและเห็นคุณค่าในตนเองว่าสามารถทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นได้ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาศาสตร์ดวงตามืด ทั้งเงื่อนไขส่วนบุคคลและเงื่อนไขจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ทำให้อาสาศาสตร์กล้าที่จะแสดงความสามารถของตนเองออกมา โดยเริ่มต้นจากการมีจิตใจอยากช่วยเหลือก่อนแล้วจึงเกิดพฤติกรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลออกมา โดยอาสาศาสตร์ดวงตามืดมีกระบวนการในการเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง ดังนี้

เห็นคุณค่าในตนเองน้อยหรือไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลย ช่วงเวลาก่อนที่อาสาศาสตร์ดวงตามืดจะเข้ามาทำหน้าที่อาสาศาสตร์ในนิทรรศการบทรเย็นแห่งความมืด อาสาศาสตร์ได้ผ่านความรู้สึกของการเห็นคุณค่าในตนเองน้อยหรือบางคนไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลย กล่าวคือ เกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ รู้สึกว่าตนเองเป็นภาระของสังคม และรู้สึกสิ้นหวังในชีวิต ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เกิดจากทั้งตนเองและได้เน้นการประทับตราจากสังคมจนทำให้เกิดความรู้สึกเหล่านี้ จากที่เห็นคุณค่าในตนเองน้อยจนหรือบางคนไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลยในช่วงชีวิตก่อนการเป็นอาสาศาสตร์ส่งผลต่อการก่อเกิดเป็นอุดมการณ์ที่จะแสดงความสามารถและถ่ายทอดชีวิตของตนเองให้แก่สังคมรับรู้ เกิดการขวนขวายหาช่องทางในการทำตามอุดมการณ์ เมื่อมีงานที่ผู้มีดวงตามืดสามารถทำได้ และตรงกับความสามารถพิเศษของตนเองนั่นคือการเป็นผู้นำทางในนิทรรศการบทรเย็นแห่งความมืดเพื่อพาผู้เข้าชมที่เป็นคนสายตาดำได้เรียนรู้และสัมผัสกับชีวิตการมืดดวงตามืด อาสาศาสตร์ก็ไม่รอช้าที่จะเข้ามาแสดงความสามารถ **ช่วงก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเอง** เป็นช่วงเวลาเมื่ออาสาศาสตร์ดวงตามืดเข้ามาเป็นอาสาศาสตร์ได้ระยะเวลาหนึ่ง เริ่มเกิดการก่อรูปการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งแสดงออกมในลักษณะของการมีความกล้าแสดงออก มีความมั่นใจในบุคลิกภาพของตนเอง ความภาคภูมิใจในความสำเร็จของงาน และมีพฤติกรรมอาสา จากนั้นจึงพัฒนาเป็น **การเห็นคุณค่าในตนเอง** เป็นลักษณะของการรับรู้เกี่ยวกับตนเองจากสิ่งที่เป็น ซึ่งอาสาศาสตร์แสดงออกมในลักษณะของการไม่ดูถูกตนเอง และความภาคภูมิใจในตนเองที่ค่อนข้างมั่นคง และสุดท้ายเกิดการพัฒนาและมีแนวโน้มไปสู่ **การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง (Authentic Self-esteem)** ซึ่งอาสาศาสตร์แสดงออกมในลักษณะของการมีความเชื่อมั่นในตนเอง และการมีความเคารพในตนเอง โดยเป็นลักษณะที่มีอยู่ในตัวอาสาศาสตร์ทั้งสองลักษณะ และมีความมั่นคงถาวร กล่าวคืออาสาศาสตร์ดวงตามืดมีความเชื่อมั่นในตนเอง คือมีความรู้สึกเต็มใจที่จะยอมรับและรับผิดชอบต่อความคิดและการตัดสินใจ ข้อจำกัด ข้อผิดพลาดของตนเอง และการเคารพตนเอง คือเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเองในการที่จะใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งความรู้สึกเห็นคุณค่าแท้ในตนเองของอาสาศาสตร์ดวงตามืดนี้ไม่แปรเปลี่ยนไปตามบริบทหรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ไม่ว่าอาสาศาสตร์ดวงตามืดจะไปอยู่ที่ใด ที่ไม่ใช่บริบทของนิทรรศการบทรเย็นแห่งความมืด การเห็นคุณค่าในตนเอง ก็ยังคงอยู่ติดตัวไปกับอาสาศาสตร์ดวงตามืดตลอดไป เป็นโครงสร้างของประสบการณ์ของอาสาศาสตร์ดวงตามืดที่ไม่แปรเปลี่ยน

ซึ่งจากการค้นพบแก่นประสบการณ์ที่เป็นการเห็นคุณค่าในตนเองและพัฒนาไปสู่การเห็นคุณค่าแท้ในตนเองนี้สามารถเทียบเคียงได้กับแนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าแท้ของ Branden (1981: 109-110) ที่ได้อธิบายรายละเอียดความเชื่อมั่นในตนเองและการเคารพตนเอง ดังนี้ 1) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence : the sense of efficacy) คือความเชื่อมั่นในความสามารถที่จะคิด เลือกรับรู้และรับรู้ว่าจะแก้ไขความผิดพลาดอย่างไร มนุษย์ต้องการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองเพื่อหยุดความสงสัยความวิตกกังวล ความไร้ประโยชน์ในความสามารถของตนเองซึ่งเป็นเครื่องมือของความอยู่รอด 2) การเคารพตนเอง (Self-respect : the sense of worthiness) เป็นความรู้สึกเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเอง เป็นการยืนยันในสิทธิของตนเองที่จะใช้ชีวิตอย่างมีความสุข (ธนารัฐ มีสวय. 2552: 23, อ้างอิงจาก Branden. 1992: 16) ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองโดยสมบูรณ์นั้นจะต้องมีความเชื่อมั่นในตนเองและการเคารพตนเองเป็นองค์ประกอบร่วมกันเสมอ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธนารัฐ มีสวย (2552) ที่ทำการศึกษาการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล : กรณีศึกษาวิทยาลัยการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของนักศึกษาที่มีการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองมี 7 ลักษณะ ได้แก่ 1) ให้ความเคารพในตัวเองบุคคลที่มีความหลากหลายแตกต่างกัน 2) ยอมรับในความสามารถและสถานภาพของตนตามความเป็นจริง 3) กล้าคิดกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง 4) สามารถพูดถึงข้อผิดพลาดหรือปมด้อยของตนเองได้อย่างตรงไปตรงมา 5) ชอบสั่งสมประสบการณ์ที่ทำทลายความสามารถ 6) พยายามพิสูจน์ความสามารถของตนเองเมื่อถูกตำหนิ 7) สามารถประนีประนอมเอาความต้องการของผู้อื่นและของตนเองไว้ร่วมกันได้ โดยมีทั้งลักษณะของสภาพแวดล้อมทางสังคมและลักษณะทางจิตที่ส่งผลต่อการเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง ผลจากการเคารพตนเองทำให้นักศึกษามีความภาคภูมิใจและมีความสุขในชีวิต ส่วนความเชื่อในผลของการกระทำของตนเองทำให้นายผลนั้นได้ล่วงหน้าเป็นสาเหตุที่สนับสนุนการยอมรับตนเองคือมีความเชื่อมั่นและยอมรับในความสามารถของตนเอง

3. แนวทางการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครดวงตามืดอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนาการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดให้เป็นผู้ที่สามารถทำหน้าที่อาสาสมัครได้อย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางสังคมที่เป็นพลวัต เป็นการสะท้อนจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัครดวงตามืดที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มอาสาสมัครที่มีสายตาดำกตที่ทำงานร่วมกับอาสาสมัครดวงตามืด ได้สะท้อนแนวทางการพัฒนาการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ดังนี้

3.1 แนวทางการพัฒนาในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืด

1) แนวทางการพัฒนานิทรรศการ

1.1) การจำลองพื้นที่ให้สมจริง ควรมีการปรับปรุงในนิทรรศการเพื่อให้ได้บรรยากาศในการนำชมที่ใกล้เคียงกับสังคมทั่วไปจริง ๆ รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ใน

นิทรรศการ ทั้งนี้เป็นความจริงที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน และควรมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ เพื่อให้ผู้เข้าชมได้สัมผัสกับบรรยากาศที่ใกล้เคียงกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ให้มากที่สุด อันส่งผลต่อการจินตนาการของทั้งผู้เข้าชมและอาสาสมัครดวงตามืดที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำทาง

1.2) ความแปลกใหม่ของนิทรรศการ ควรมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และหมุนเวียนกิจกรรมในนิทรรศการให้มีความแปลกใหม่อยู่เสมอ ตามสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้เข้าชมในการเข้ามาเรียนรู้ในนิทรรศการมากขึ้น รวมทั้งการเพิ่มเวลาและกิจกรรมที่น่าสนใจในนิทรรศการ เช่น การเล่นเกม การแข่งขันต่างๆ ในนิทรรศการ เป็นต้น

2) แนวทางการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืด

สำหรับแนวทางในการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืดสิ่งที่อาสาสมัครเห็นว่าควรพัฒนาเพื่อให้สามารถทำหน้าที่อาสาสมัครได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เข้าชมได้รับประสบการณ์ ได้เรียนรู้ และมีความเข้าใจชีวิตของผู้มีดวงตามืดท่ามกลางสังคมที่เป็นพลวัต อันเป็นเป้าหมายประการหนึ่งของนิทรรศการและของอาสาสมัคร พิจารณาได้ใน 2 แนวทาง ได้แก่

2.1) ส่งเสริมการเป็นผู้นำทางมืออาชีพให้แก่อาสาสมัครดวงตามืด มีการส่งเสริมและพัฒนาทักษะในการเป็นผู้นำทางให้มีความเป็นมืออาชีพยิ่งขึ้นไป ไม่ว่าจะเป็นเทคนิคการนำชมใหม่ๆ เทคนิคการพูด การนำชมที่ทำให้ผู้เข้าชมได้รับความรู้ควบคู่กับความสนุกสนาน

2.2) ส่งเสริมทักษะด้านภาษาอังกฤษ ด้วยมีผู้เข้าชมที่มีความหลากหลายทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้อาสาสมัครสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ เพื่อให้อาสาสมัครทุกคนสามารถนำชมได้กับทุกกลุ่มผู้เข้าชมที่เข้ามา

3.2 แนวทางการพัฒนาอาสาสมัครในมุมมองของอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติ

1) แนวทางการพัฒนานิทรรศการ

ในมุมมองของอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติที่ได้ทำงานในนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดได้แนวทางการพัฒนานิทรรศการเพื่อให้เป็นที่น่าสนใจของผู้เข้าชมว่าควรมีการหมุนเวียนสับเปลี่ยนรูปแบบการจัดแสดงในนิทรรศการเพื่อให้ผู้เข้าชมได้เห็นในสิ่งที่แปลกใหม่ของนิทรรศการอยู่เสมอ เพราะผู้เข้าชมบางคนเข้ามาชมหลายรอบ อีกทั้งจุดต่าง ๆ ในนิทรรศการควรสร้างให้คล้ายคลึงกับของจริงให้มากที่สุด เพื่อเพิ่มอรรถสในการเข้าชม ดังเช่นห้องนั่งเล่น ควรจำลองให้เหมือนห้องนั่งเล่นจริง ๆ เป็นต้น

2) แนวทางการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืด

2.1) ให้การอบรม ทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบต่าง ๆ ของนิทรรศการเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันทั้งอาสาสมัครสายตาดำและอาสาสมัครดวงตามืด เพื่อสะดวก รวดเร็วในการประสานงานกันของอาสาสมัครดวงตามืดและอาสาสมัครตาดำ

2.2) การเสริมสร้างความมั่นใจให้แก่อาสาสมัครดวงตามืด เนื่องจากอาสาสมัครดวงตามืดแต่ละคนที่เข้ามามีประสบการณ์ชีวิตที่ทั้งคล้ายกันและแตกต่างกัน บางครั้งการต้องนำชมกับผู้เข้าชมที่มีความหลากหลายอาจทำให้อาสาสมัครดวงตามืดไม่สามารถปรับอารมณ์ได้ทันและไม่สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้นหากมีการเพิ่มเติมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจให้แก่อาสาสมัครดวงตามืดก็จะทำให้อาสาสมัครสามารถเป็นผู้นำทางได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3) การส่งเสริมความสามารถของอาสาสมัครดวงตามืดโดยผนวกเข้ากับนิทรรศการเป็นอีกแนวทางการพัฒนาที่อาสาสมัครสายตาดีอยากให้เกิดขึ้น เนื่องจากอาสาสมัครดวงตามืดแต่ละคนมีความสามารถ มีศักยภาพที่แตกต่างกัน เช่น การเล่นดนตรี เล่นกีฬา หากอาสาสมัครได้รับการส่งเสริมในส่วนนี้โดยนำเข้าไปผนวกเป็นกิจกรรมในนิทรรศการ จะช่วยให้อาสาสมัครสามารถเป็นผู้นำทางได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และนิทรรศการก็也将มีความหลากหลาย ความน่าสนใจมากขึ้นอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืดในมุมมองของทั้งอาสาสมัครดวงตามืดและอาสาสมัครที่มีสายตาปกติ สะท้อนถึงการพัฒนาใน 2 ส่วน คือ การพัฒนาในบริบทของพื้นที่ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมในนิทรรศการ และการพัฒนาที่ตัวบุคคล ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่ส่งเสริมให้อาสาสมัครสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพท่ามกลางสังคมที่เป็นพลวัต โดยแนวทางการพัฒนาทั้งในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดและในมุมมองของอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติในประเด็นของการพัฒนานิทรรศการนั้นสิ่งที่ทั้งสองกลุ่มเห็นว่าควรมีการพัฒนาเหมือนกันคือการสร้างความแปลกใหม่ให้แก่นิทรรศการ โดยเน้นที่รูปแบบการจัดแสดงในแต่ละสถานการณ์ให้มีการเพิ่มกิจกรรมและปรับเปลี่ยนสถานการณ์ในแต่ละพื้นที่การเรียนรู้ ส่วนในประเด็นของการพัฒนาที่ตัวบุคคล ในมุมมองของอาสาสมัครดวงตามืดเห็นว่าควรส่งเสริมเทคนิควิธีการใหม่ ๆ ในการนำชมและพัฒนาทักษะการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษแก่อาสาสมัคร เพื่อให้สามารถเป็นผู้นำทางได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นมืออาชีพมากยิ่งขึ้น ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ส่วนในมุมมองของอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติเห็นว่าควรพัฒนาด้านการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในเรื่องของกฎระเบียบในการเข้าชมแก่อาสาสมัครดวงตามืดที่อาจส่งผลกระทบต่อประสานงานของอาสาสมัครดวงตามืดกับอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติ ส่งเสริมความมั่นใจในการเป็นผู้นำทาง และส่งเสริมความสามารถพิเศษตามศักยภาพของอาสาสมัครแต่ละคนโดยผนวกเข้ากับสถานการณ์การเรียนรู้ในนิทรรศการเพื่อให้อาสาสมัครได้แสดงความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ เป็นการเสริมสร้างความมั่นใจในการนำชมและทำให้นิทรรศการมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นอีกด้วย จากแนวทางการพัฒนานี้สามารถเทียบเคียงได้กับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม แนวคิดของแบนดูรา (Bandura, 1977: 9-10) อธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคมที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมานั้น ว่าพฤติกรรมของบุคคลไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมอย่างเดียว แต่ยังมีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคลร่วมด้วย โดยสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมเป็นผลของความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล สภาพแวดล้อม และพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ของทั้ง 3 ส่วนนี้มีอิทธิพลต่อบุคคล

แตกต่างกัน ซึ่งแนวทางการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครอย่างมีประสิทธิภาพนี้ตามมุมมองของทั้งอาสาสมัครดวงตามืดและอาสาสมัครที่มีดวงตาปกติได้แสดงให้เห็นว่าควรมีการพัฒนาทั้งสองส่วนจึงจะทำให้อาสาสมัครเกิดการเรียนรู้และสามารถมีพฤติกรรมการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1.1 สำหรับอาสาสมัครดวงตามืด

1) จากการให้ความหมายและลักษณะของอาสาสมัคร พบว่าอาสาสมัครดวงตามืดมองว่าอาสาสมัครเป็นงานจิตอาสาที่มุ่งเน้นการทำคุณประโยชน์เพื่อผู้อื่น ดังนั้น จากการสะท้อนความหมายและลักษณะของอาสาสมัครในบริบทของอาสาสมัครดวงตามืด สามารถนำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมอาสาสมัครดวงตามืดให้เกิดความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญในงานอาสาสมัคร โดยสามารถส่งเสริมและกระตุ้นให้อาสาสมัครดวงตามืดเกิดความรู้สึกว่าอาสาสมัครเป็นงานที่มีความท้าทาย และสร้างคุณค่าแก่สังคม เช่น จัดกิจกรรมการเล่นดนตรีในที่มืด กิจกรรมเกมกีฬาในที่มืด เป็นต้น เพื่อให้อาสาสมัครดวงตามืดได้แสดงออกถึงความสามารถที่มีและผู้เข้าชมเกิดความสนุกสนาน ประทับใจ ส่งเสริมให้อาสาสมัครดวงตามืดมีคุณลักษณะของผู้ที่จะเป็นอาสาสมัครได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ ส่งเสริมการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความรับผิดชอบ เป็นต้น ซึ่งการส่งเสริมคุณลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้เฉพาะในบริบทของอาสาสมัครดวงตามืด และอาจนำไปประยุกต์ใช้กับคนที่เป็อาสาสมัครกลุ่มอื่น ๆ ที่มีบริบทและคุณลักษณะใกล้เคียงกับอาสาสมัครดวงตามืด

2) จากผลการศึกษาพบว่าเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดมีทั้งเงื่อนไขส่วนบุคคล และเงื่อนไขจากสังคมสภาพแวดล้อม ดังนั้นควรส่งเสริมทั้งส่วนบุคคล เช่น ในช่วงวัยเด็กที่อยู่กับครอบครัว และช่วงวัยเรียนควรส่งเสริมให้ผู้มีดวงตามืดได้เรียนรู้การช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลืองานครอบครัว การช่วยเหลือกิจกรรมและงานต่าง ๆ ของโรงเรียน และส่งเสริมให้อาสาสมัครมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ดังกล่าวซึ่งกันและกัน อาจจะเป็นในลักษณะของการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านประสบการณ์ชีวิตของอาสาสมัครดวงตามืดเอง ส่วนทางด้านสังคมสภาพแวดล้อมควรมีการส่งเสริมและกระตุ้นให้อาสาสมัครดวงตามืดอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมรวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นการส่งเสริมให้อาสาสมัครได้ทำประโยชน์แก่ผู้อื่นนอกเหนือจากการทำหน้าที่เป็นผู้นำทางในนิทรรศการ เช่น การจัดกิจกรรมให้อาสาสมัครดวงตามืดได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นร่วมกัน เมื่อได้รับการชื่นชมจากผู้เข้าชมหรือบุคคลภายนอกควรมีการนำมาบอกกล่าวแก่อาสาสมัครให้รับทราบเพื่อเป็นการเสริมกำลังใจในการทำประโยชน์แก่ผู้อื่น และทำให้อาสาสมัครเห็นว่าสังคมยังต้องการความรู้ และประสบการณ์จากอาสาสมัครดวงตามืด

3) จากผลการศึกษาพบว่ากระบวนการของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครเริ่มจากการเกิดมุมมองเกี่ยวกับตนเองที่มาจากเสียงสะท้อนของตนเองและเสียงสะท้อนจากสังคมที่มีทั้งความเห็นใจและความไม่เข้าใจในตัวผู้มีดวงตามืด ทำให้อาสาสมัครเกิดอุดมการณ์ที่จะพิสูจน์ตนเองให้คนในสังคมเห็นความสามารถ และยอมรับในตัวตนของผู้มีดวงตามืดว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ก่อให้เกิดการสร้างโอกาสให้แก่ตนเองโดยการทำประโยชน์เพื่อสังคมด้วยการเป็นผู้ให้ความรู้ในนิทรรศการ เมื่อเป็นอาสาสมัครแล้วก็เรียนรู้ฝึกฝนตนเองเพื่อให้สามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำทางที่ดี จนกระทั่งได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์สู่ผู้เข้าชม ดังนั้น จึงควรมีนำแนวทางของกระบวนการการเป็นอาสาสมัครดวงตามืดนี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาอาสาสมัครดวงตามืด ทั้งในขั้นตอนของการเรียนรู้ฝึกฝนการเป็นอาสาสมัครที่มีกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน และการถ่ายทอดประสบการณ์สู่ผู้เข้าชมอย่างมืออาชีพ

4) จากผลการศึกษาพบว่าผลและแก่นของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดมีทั้งที่เกิดกับตนเองและเกิดกับคนในสังคม และข้อค้นพบประการหนึ่งที่สำคัญจากการศึกษาในครั้งนี้ซึ่งถือว่าเป็นแก่นของประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืดคือการเห็นคุณค่าในตนเองและมีโอกาสที่จะพัฒนาไปสู่การเห็นคุณค่าแท้ในตนเองต่อไป ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมให้ผู้ที่ป็นอาสาสมัครดวงตามืดที่ทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครในปัจจุบัน และผู้ที่กำลังจะก้าวเข้ามาเป็นอาสาสมัครดวงตามืดในอนาคตได้มีโอกาสทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครในระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งเกิดการเรียนรู้ มีประสบการณ์ เห็นความสำคัญของงานอาสาสมัคร เช่น การสะท้อนให้เห็นถึงประโยชน์ของงานอาสาสมัครที่เกิดขึ้นกับผู้เข้าชม เพื่อเป็นการกระตุ้นให้อาสาสมัครได้ทำหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ เกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จของงาน เกิดแรงบันดาลใจในการทำงานอาสาสมัครต่อไป

5) จากข้อค้นพบที่เป็นแนวทางการพัฒนาอาสาสมัคร จึงควรมีการจัดกิจกรรมการพัฒนาการทำหน้าที่อาสาสมัครอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ พัฒนาบุคลิกภาพในการนำชม เป็นต้น

1.2 สำหรับองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) หน่วยงานที่จัดนิทรรศการบทเรียนแห่งความมืดควรมีการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการผลักดันกิจกรรมการช่วยเหลือสังคมที่มาจากผู้มีดวงตามืด เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้มีดวงตามืดได้มีโอกาสทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวมในบริบทที่กว้างขึ้น มีพฤติกรรมอาสา และเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมด้านอื่นๆ รวมไปถึงการได้ช่วยเหลือสังคมในกิจกรรมที่หลากหลาย และควรมีความสอดคล้องกับความรู้ ความสามารถและข้อจำกัดของอาสาสมัครดวงตามืด นอกจากนี้ยังเป็นการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้แก่ผู้มีดวงตามืดอีกด้วย

2) หน่วยงานที่จัดนิทรรศการบทเรียนแห่งความมิดควรรนำข้อเสนอแนะจากข้อค้นพบที่เป็นแนวทางการพัฒนานิทรรศการไปพิจารณาปรับปรุงรูปแบบการนำชมเพื่อสร้างความน่าสนใจให้แก่ผู้เข้าชมมากยิ่งขึ้น

1.3 สำหรับครอบครัว

ครอบครัวถือเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดและเป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูอาสาสมัครดวงตามืด จากข้อค้นพบของงานวิจัยพบว่าสภาพแวดล้อมและการสนับสนุนจากครอบครัวมีส่วนทำให้ผู้มิดดวงตามืดตัดสินใจเป็นอาสาสมัคร ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมให้ครอบครัวของอาสาสมัครดวงตามืดเป็นแบบอย่างที่ดีแก่อาสาสมัครเกี่ยวกับการช่วยเหลือสังคม เช่น การอบรมเลี้ยงดูที่ส่งเสริมให้เห็นถึงความสำคัญของการช่วยเหลือสังคมซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สังคมพึงปรารถนา การปฏิบัติที่แสดงถึงการช่วยเหลือผู้อื่น การส่งเสริมให้อาสาสมัครดวงตามืดอยู่ในบรรยากาศของการช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นต้น รวมถึงการสนับสนุนให้เข้ามาทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครดวงตามืด

1.4 สำหรับเพื่อนร่วมงาน

ควรส่งเสริมให้เพื่อนร่วมงานที่เป็นอาสาสมัครดวงตามืดด้วยกัน และเจ้าหน้าที่ในองค์กรที่เกี่ยวข้องปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีในการช่วยเหลือสังคมแก่อาสาสมัครดวงตามืด รวมทั้งการสนับสนุนให้ผู้มิดดวงตามืดที่จะเข้ามาเป็นอาสาสมัครในอนาคตเห็นความสำคัญ เกิดแรงจูงใจในการทำงานอาสาสมัคร เช่น ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของงานอาสาสมัครที่มีผู้มิดดวงตามืดเป็นกำลังสำคัญในการผลักดันให้งานประสบความสำเร็จ อาสาสมัครดวงตามืดในปัจจุบันบอกเล่าถึงประสบการณ์และประโยชน์จากการเป็นอาสาสมัครแก่ให้ผู้มิดดวงตามืดด้วยกัน รวมถึงการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่ทำงานร่วมกับอาสาสมัครดวงตามืดควรเป็นแบบอย่างของการเป็นผู้ทำประโยชน์แก่ผู้อื่นอย่างแท้จริง และปฏิบัติต่ออาสาสมัครดวงตามืดด้วยความเป็นกัลยาณมิตร อันจะเป็นแรงสนับสนุนที่ทำให้ผู้มิดดวงตามืดอยากทำงานช่วยเหลือสังคมอย่างเต็มความสามารถมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาในประเด็นการเป็นอาสาสมัครในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมกลุ่มอื่น ๆ ที่มีการทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม โดยนำข้อค้นพบที่เป็นเงื่อนไขทั้งส่วนบุคคลและเงื่อนไขจากสังคมสภาพแวดล้อมมาพิจารณาร่วมด้วย

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองในบริบทของกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เช่น ในกลุ่มอาสาสมัครที่เป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาสด้านอื่น ๆ เช่น กลุ่มผู้พิการทางการได้ยิน กลุ่มเด็กด้อยโอกาส หรือกลุ่มอาสาสมัครที่เป็นอนาคตของชาติ ได้แก่ กลุ่มเยาวชน กลุ่มนิสิตนักศึกษา เป็นต้น เพื่อเป็นการต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองที่เกิดจากกิจกรรมการทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม

2.3 ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นทั้งการวิจัยในเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ หรือการวิจัยแบบผสมวิธี เพื่อให้เกิดผลในเชิงการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น โดยให้ความสำคัญกับทัศนะของอาสาสมัครและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมคุณลักษณะของการเป็นอาสาสมัครแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมอันจะก่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

2.4 นำข้อค้นพบจากลักษณะ เจือปนไข และแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ไปสร้างเป็นตัวแปรในงานวิจัยเชิงปริมาณ หรืองานวิจัยในขั้นสูงต่อไป เช่น ตัวแปรการลักษณะงานที่ทำหาย งานที่จุดประกายความเข้มแข็งแก่สังคม การเห็นคุณค่าแท้ในตนเอง เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกพจน์ สิงห์เมธากุล. (2550). *ประสิทธิผลการทำงานของอาสาสมัครหน่วยกู้ภัยมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง* หลังจากได้รับการอบรมหลักสูตรการเสริมสร้างทักษะเบื้องต้นการปฐมพยาบาล ณ จุดเกิดเหตุก่อนถึงโรงพยาบาล. ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม.(สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. ถ่ายเอกสาร.
- กรรณิการ์ มาโน. (2553). *ความหมายของชีวิตกับจิตอาสา*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- กฤตยา ท้าววงษ์. (ม.ป.ป.). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีพฤติกรรมอาสาของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานคร*. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2555, จาก <http://kucon.lib.ku.ac.th/Fulltext/KC4810004.pdf>
- โกศล มีความดี. (2547). *ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจ*. ปรินญาณิพนธ์ วท.ม.(การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ขวัญใจ ยงยศยั้ง. (2548). *ประสิทธิผลของโครงการฝึกอาชีพนวดแผนไทยและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่คนตาบอดและสตรีผู้ด้อยโอกาส ของสมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย*. ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม. (เศรษฐศาสตร์การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- คณะกรรมการรำลึกมิสเยเนวีฟ คอลฟิลด์. (2552). *7 ทศวรรษการศึกษาคนตาบอดในประเทศไทย*. ขอนแก่น: มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- จีรพร แผ้วกิ่ง และโสภา อ่อนโอภาส. (2546). *รายงานวิจัยกรณีศึกษากลุ่มนอกรกำลังแรงงาน :วิถีชีวิตคนพิการทางสายตาในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2553). *5 คนรวมเป็น 1 อัจฉริยะ ค่ายศิลปะเพื่อมวลมนุษยชาติ: Art for All เต็มรักด้วยรอยยิ้ม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิศิลปะเพื่อมวลมนุษยชาติ.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2554). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ณัฐนิชากร ศรีสมบูรณ์. (2550). *การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยและจิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ดวงใจ ทองหล่อ. (2549). *อาสาสมัครที่พึงประสงค์ขององค์กรสาธารณประโยชน์*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การวิจัยและพัฒนาเมือง) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

- ดวงเดือน พันธมนาวิน. (2538). *ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรม*. กรุงเทพฯ: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธนารัฐ มีสว. (2552). *การศึกษาการเห็นคุณค่าแท้ในตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล: กรณีศึกษาวิทยาลัยการแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*. ปริญญาโท วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นันทรัตน์ ปรีดิธรรม. (2553). *การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของเด็กและเยาวชนที่รับทุนการศึกษาสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์*. วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- นพพร ทิพวงศ์. (2552). *การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์*. สารนิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- น้องนุช ประสมคำ. (2546). *บทบาทเยาวชนดีเด่นอาสาสมัครในงานพัฒนาสังคม*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ประวิช จรด้า. (2552). *แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสาและอาสาสมัคร*. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2555, จาก <http://atsc.doae.go.th> ออนไลน์.
- ปริญญา ฤกษ์อรุณ. (2548). *ลักษณะทางจริยธรรมของวัยรุ่นตอนปลายที่มีพฤติกรรมอาสาช่วยเหลือผู้อื่น*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.(จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปฏิญญาอาสาสมัครไทยและนโยบายการพัฒนางานอาสาสมัคร. (2544). *ปฏิญญาอาสาสมัครไทย*. ม.ป.ท.
- ปิยะนาถ สรวินุตตร. (2552). *แรงจูงใจของผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม: กรณีศึกษา สภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ผู้แทนองค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาาสตร์แห่งชาติ. (2555, 11 กันยายน). สัมภาษณ์โดย ศิวพร ละม้ายนิล, ที่องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาาสตร์แห่งชาติ จัตุรัสจามจุรีสแควร์ กรุงเทพมหานคร.
- พระไพศาส วิสาล. (2550). *เติมเต็มชีวิตด้วยจิตอาสา*. กรุงเทพฯ: เครือข่ายพุทธิกา.
- พีระชัย ลีสมบุญผล. (2536). *ดนตรีของคนตาบอดในประเทศไทย : การเรียนรู้และการประกอบอาชีพ*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (วัฒนธรรมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

- ภัสวารณ องอาจ. (2554). การขัดเกลาทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของนักศึกษาวิทยาลัย
ดุสิตธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การวัดและประเมินผลการศึกษา). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- มันทนาวดี ต้นสกุล. (2552). ความหมายของชีวิตในทัศนะของผู้พิการทางสายตา. วิทยานิพนธ์
ศศ.ม. (ปรัชญา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- มิชิตา จำปาเทศ รอดสุข. (2551). จิตอาสาคืออะไร. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2555, จาก
<http://www.vachiraphuket.go.th/www/volunteer/?name=knowledge&file=readknowledge&id=4>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: อักษร
เจริญทัศน์.
- รัตนาภรณ์ มุกนนท์. (2546). การศึกษาปัญหา ความต้องการด้านอาชีพ และแนวทางการเลือก
อาชีพของเด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น ระดับชั้นมัธยมศึกษา ในโรงเรียนสอนคน
ตาบอด. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (พื้นฐานการศึกษา). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2530). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2530. กรุงเทพฯ: อักษร
เจริญทัศน์.
- รำลึก ธาณี และคนอื่น ๆ. (2552). อุบลราชธานีเมืองนักปราชญ์. อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์อินเตอร์
กรุ๊ป.
- วนภัทร์ แสงแก้ว. (2553). การพัฒนาแกนนำจิตอาสาป้องกันเอตส์เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน.
วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมสงเคราะห์). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2534). อาสาสมัครกับการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศศิมา รัชการยະธรรม. (2548). การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง
ของนักเรียนโรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ. วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหา
บัณฑิต (สังคมสงเคราะห์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
ถ่ายเอกสาร.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2544). ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ รู้เขารู้เรา. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. (2551). การทำงานเชิงอาสาสมัคร. กรุงเทพฯ:
พริกหวานกราฟฟิค.
- (2548). ร่วมแรงแข่งขัน ร่วมกันทำดี. เอกสารประกอบการประชุม สมัชชาคุณธรรม
แห่งชาติ และตลาดนัดคุณธรรม ครั้งที่ 1 วันที่ 28-30 ตุลาคม 2548 ศูนย์การประชุม
แห่งชาติสิริกิติ์.
- สถิต วงศ์สุวรรณ. (2540). การพัฒนาบุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น (1997).

- สรรเสริญ วงศ์ชู่อุ่ม. (2554). *การวางแผนพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- สายฤดี วรกิจโภาคทรา และคนอื่น ๆ. (2554). *ครอบครัวคุณธรรม: คู่มือการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- สุขุม จุสนิท. (2550). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการทำงานของอาสาสมัครองค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุพัทธรา สุภาพ. (2541). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุสิทธิ์ พรหมจันทร์. (2551). *การพัฒนาความรู้และทักษะการนวดไทยให้กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กรณีศึกษา อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ยุทธศาสตร์การพัฒนา). สกลนคร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. ถ่ายเอกสาร.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2552). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์. (2544). *แนวทางการส่งเสริมอาชีพคนพิการ*. วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการโครงการสวัสดิการสังคม). สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- โสมาตรมี วิจิต. (2553). *การดำเนินงานห้องสมุดสำหรับผู้พิการทางสายตา: 4 กรณีศึกษา*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบเอ็ด 2555-2559*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ถ่ายเอกสาร.
- อินทรา วิทยสมบุรณ์ และจุฬารัตน์ ถาวร. (2552). *คนทำทาง 30 ปี มูลนิธิมิททอนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์*. กรุงเทพฯ: 2124การพิมพ์.
- เอื้องทิพย์ ไตรบำรุง. (2550). *การศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของคนพิการในเขตเทศบาลนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. ถ่ายเอกสาร.
- ไอลดา จิตจะกุล. (2553). *การสื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของผู้พิการทางสายตา*. วิทยานิพนธ์ นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์สารสนเทศ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. ถ่ายเอกสาร.
- โอปอล์ ประภาวดี. (2550). *ดาวบางดวง*. นนทบุรี: แผนงานสร้างเสริมสุขภาพคนพิการในสังคมไทย ศูนย์สิทธิฯ เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. New Jersey. Prentice-Hall.
- (1975). *Self-Efficacy in Changing Societies*. USA.: Typeset in Palatino.

- Branden, N. (1981). *Self-Esteem and Loss of Control of College Men in Saudi Arabia*.
Psychological Reports.
- Jonathan H. Turner. (2001). *Handbook of Sociological Theory*. New York: Plenum
Publishers.
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Ritzer, George. (1988). *Sociological Theory*. 2nd ed. New York: The R.R. Donnelley&Sons.
- Susan Cloninger. (2009). *Theories of Personality Understanding Person*. 5th ed.
New Jersey. Pearson Education, Inc.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล
วันเดือนปีเกิด
สถานที่เกิด
สถานที่อยู่ปัจจุบัน

ศิวพร ละม้ายนิล
20 ธันวาคม 2528
จังหวัดสุรินทร์
ศูนย์วิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 สุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา
กรุงเทพฯ 10110
โทรศัพท์ 089-4928045
e-mail : moojoy_18@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2546

มัธยมศึกษาตอนปลาย
จาก โรงเรียนสุรวิทยาคาร จังหวัดสุรินทร์

พ.ศ. 2551

ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการพัฒนชุมชนเมือง
(เกียรตินิยมอันดับ 2)

พ.ศ. 2557

จาก ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
จาก สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ